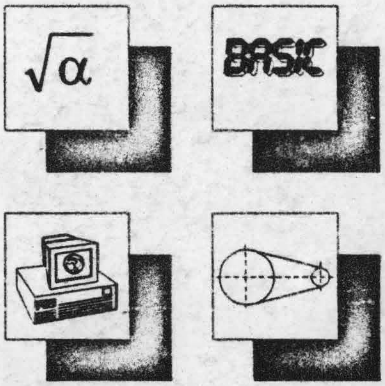
SERIA INFORMATICA

M. M. POPOVICI

BASIC

pentru calculatoarele ZX SPECTRUM, HC, TIM-S, COBRA,

COLECTIE DE PROGRAME

EDITURA APH Bucuresti 1993

SERIA INFORMATICA

M. M. Popovici

BASIC

pentru calculatoarele
ZX SPECTRUM,
HC 90, TIM-S, COBRA,
CIP, JET ...

COLECTIE DE PROGRAME

EDITURA APH BUCURESTI 1993

În momentul de față nu există domeniu de activitate umană pentru care să nu se fi realizat programe pe calculator. În știință, tehnică, tehnologie, gestiune economică, medicină, învățămînt, proiectare asistată, cercetare științifică, servicii, etc., o serie de programe performante ușurează munca și îi conferă certitudine. Din aceste motive este dificil de selecționat asemenea programe care sînt realizate de profesioniști și instituții, au o lungime apreciabilă și se adresează cu precădere specialiștilor dintr-un anumit domeniu. Într-o lucrare de introducere în limbajul BASIC apare deci utilă oferirea unor programe aplicative care să prezinte - în principal - următoarele caracteristici:

- să rezolve o gamă de probleme de interes general;
- să fie clare și ușor de integrat în alte programe;
- să valorifice fondul de informații acumulat în urma lecturii capitolelor anterioare.

Avînd în vedere aceste considerente s-a apreciat că grupul de aplicații trebuie să fie divizat în trei categorii:

- aplicații în tehnică (rezistența materialelor, mecanisme și organe de mașini)
- aplicații în domeniul matematicii, avînd în vedere impactul matematicii asupra multor profesiuni;
- aplicații de uz general, folosibile orcărui posesor de calculator personal.

str. Cap. Preda nr. 12 sect. 5, 76437 - București 69
tel. 780.93.97; 780.74.77

Tehnoredactare, coperta: R. M. HRISTEV

Bun de tipar: 2.2.1993
Format 84x59/16. Coli de tipar: 14.5

Tipografia I.I.R.U.C

13. APLICAŢII ÎN TEHNICĂ

În acest capitol sînt selecţionate cîteva teme din domeniul ştiinţelor inginereşti : rezistenţa materialelor, mecanisme şi organe de maşini.

O analiză succintă clasifică ştiinţele în două mari categorii:

- **ştiinţe analitice**, care investighează în laborator fenomene ale naturii cărora le stabilesc proprietăţile şi legile care le guvernează stările şi transformările ; aceste fenomene sînt modelate matematic folosind *sisteme de ecuaţii determinate* cu soluţii unice (ex.: mecanica punctului, solidului şi fluidelor ; termodinamica ; electricitatea ; chimia ; mecanismele, ş.a.) ;

- **ştiinţe sintetice**, care aplică legile ştiinţelor analitice la condiţiile mediului, cu scopul de a crea instrumente noi în serviciul omului şi al societăţii ; modelele matematice ale acestor ştiinţe sînt *sistemele de inecuaţii* cu un număr infinit de soluţii cuprinse într-un **domeniu al soluţiilor posibile**, ceea ce permite investigarea *soluţiilor optime* (ex.: rezistenţa materialelor; organe de maşini ; maşini-aparate-instalaţii ; organizarea şi conducerea întreprinderilor, ş.a.).

Această clasificare deosebeşte net cele două categorii de ştiinţe nu numai prin preocupări (cunoaştere şi sinteză), ci şi prin metodele de rezolvare a modelelor lor matematice. Astfel, domeniul infinit al soluţiilor ştiinţelor sintetice oferă posibilitatea alegerii subiective a uneia din soluţii, creind impresia competenţei şi a rutinei, deoarece o soluţie dintr-o infinitate posibilă poate fi mai convenabilă decît alta.

În ultimele decenii matematica a iniţiat *cercetarea operaţională*

care asociază sistemelor de inecuaţii o *funcţie de scop extremală* numită **criteriu optimal**, prin care se asigură unicitatea soluţiei din punctul de vedere al acestei funcţii de scop.

În domeniul organelor de maşini prof. **Octavian Rădulescu** a elaborat *metoda submodelelor plane* pentru calculul optimal al acestora [6].

Se vor aplica modelele matematice ale cercetării operaţionale pentru temele din domeniile rezistenţei materialelor şi organelor de maşini.

13.1. CALCULUL OPTIMAL AL BAREI DREPTE SOLICITATE LA ÎNTINDERE CENTRICĂ.

Acest calcul este exemplificat prin următoarea temă : "să se dimensioneze o bară dreaptă de lungime l [cm] solicitată la întindere axială de o forţă F [daN], astfel încît să asigure o alungire $\Delta l \geq f$ la preţ minim, ştiind că preţul este proporţional cu aria secţiunii transversale A şi cu calitatea materialului σ_a conform relaţiei $(min)P=\alpha A+\beta\sigma_a$ [lei] şi că cel mai bun material are tensiunea admisibilă la întindere statică σ_M[daN/cm^2]".

a) **Metoda clasică**. Se folosesc relaţiile:

$A \geq F/\sigma_a$ (restrictia tensiunii în sectiune)

$\Delta l = Fl/EA \geq f$ (restrictia rigiditatii)

1) *Soluţia 1* : Se alege materialul (σ_{a1}) şi se calculează aria secţiunii $A_1 = F/\sigma_{a1}$, după care se verifică dacă $\Delta l = Fl/EA_1 \geq f$. În cazul cînd condiţia menţionată nu este verificată se pot folosi două căi de rezolvare :

- se păstrează materialul (σ_{a1}) şi se măreşte secţiunea la valoarea $A_2 > A_1$, după care se verifică dacă $\Delta l = Fl/EA_2 \geq f$, procesul repetîndu-se pînă la verificarea condiţiei ;

- se alege alt material superior ($\sigma_{a2} > \sigma_{a1}$), se calculează secţiunea $A_2 = F/\sigma_{a2}$ şi apoi se verifică condiţia $\Delta l = Fl/EA2 \geq f$, procesul repetîndu-se pînă la verificarea condiţiei.

Presupunînd că nici o soluţie nu se verifică, inclusiv cea care foloseşte cel mai bun material, problema se declară incompatibilă.

2) *Soluţia* 2: din relaţia $\Delta l = Fl/EA = f$, în care se înlocuieşte $A=F/\sigma_a$, rezultă materialul $\sigma_a= EF/l$; se calculează apoi secţiunea $A=F/\sigma_a$ şi preţul de cost: $P=\alpha A+\beta \sigma_a$.

b) **Metoda operaţională.** Se formează modelul operaţional:

$$\begin{cases} u_1 = A\sigma_a - F \geq 0 \\ u_2 = A - \dfrac{Fl}{Ef} \leq 0 \\ u_3 = \sigma_a - \sigma_M \leq 0 \\ (\min)P = \alpha A + \beta\sigma_a \end{cases}$$

după care se reprezintă grafic ecuaţiile ataşate inecuaţiilor şi funcţia de scop fig.13.1) după cum urmează: $u_1=0$ ($\sigma_a= F/A$ *hiperbolă*, limită inferioară a domeniului soluţiilor posibile D). $u_2=0$ ($A=Fl/Ef=$ const., *dreaptă verticală* - limită dreaptă a domeniului), $u_3=0$ ($\sigma_a=\sigma_M=$const., *dreaptă orizontală* - limită superioară a domeniului) şi funcţia de scop explicitată $\sigma_a= (-\alpha A/\beta) + (P/\beta)$ - *familie de drepte înclinate* care se apropie de origine cînd scade preţul.

Soluţia optimă aparţine punctului P de tangenţă dintre dreapta de preţ minim şi hiperbola u_1. Coordonatele punctului P se deduc din egalarea coeficienţilor unghiulari:

$$-\alpha/\beta = -F/A^2 \text{ (unde } m_1 = -\alpha/\beta \text{ ; } m_2 = d\sigma_a/dA = -F/A)$$

obţinîndu-se :

$$P\left[A_P = \sqrt{F\beta/\alpha} \quad ; \quad \sigma_{aP} = F/A_P = \sqrt{F\alpha/\beta}\right]$$

Coordonatele celorlalte puncte sînt următoarele :

$L = u_1 \cap u_3 \rightarrow \sigma_{aL}=\sigma_M$; $A = F/\sigma_M$ (soluţia de *volum minim*)

$N = u_1 \cap u_2 \rightarrow A_N = Fl/Ef$; $\sigma_{aN}=F/A_N= Ef/l$ (soluţia *materialului cel mai slab)*

Soluţia optimă se deduce astfel :

- cînd $\sigma_{aP} > \sigma_{aL}$, preţul minim îl asigură punctul L ;

- cînd $\sigma_{aP} < \sigma_{aN}$, prețul minim îl asigură punctul N ;
- cînd $\sigma_P \in [\sigma_{aL} ; \sigma_{aN}]$, prețul minim îl asigură punctul P.

Compatibilitatea problemei implică : $\sigma_{aN} \le \sigma_{aL}$ sau $Ef/l \le \sigma_M$.

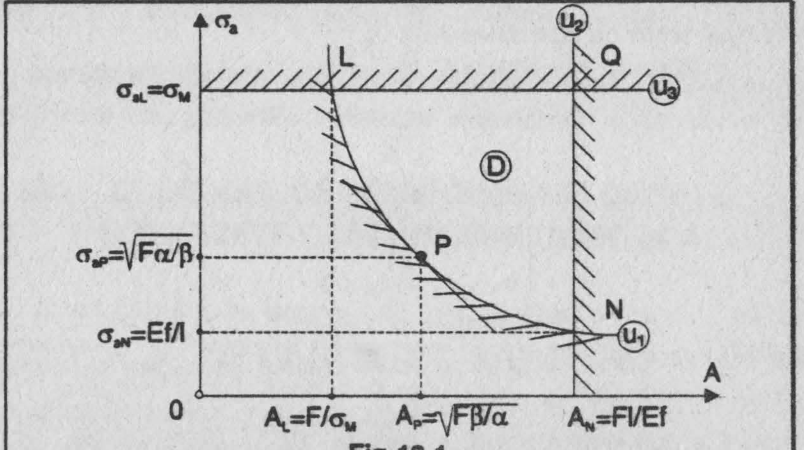

Fig.13.1

Pe baza acestor date a fost elaborat programul de calcul următor în care majusculele subliniate se tastează în modul *grafic* iar (sp) înseamnă *blank*.

```
 8 BORDER 0: PAPER 0 : INK 7 : CLS
 9 LET ch1=9000: LET apasa=9300 : LET cursor=9400:
   LET udg=9500: DEF FN r(x)=INT x+(x<>INT x)
10 GOSUB udg
15 CLS : PLOT 19,132 : DRAW 216,0 : DRAW 0,- 88 :
   DRAW -216,0 : DRAW 0,88 : PLOT 20,131 : DRAW
   214,0 : DRAW 0,-86 : DRAW -214,0 : DRAW 0,86
20 PRINT PAPER 7, INK 1, AT 1,0 ; "SINTEZE OPTIMALE
   IN CONSTRUCTIA" : AT 3,11 ; "DE MASINI": AT 5,6
   :"(29sp)" : AT 16,5 ; "M.M.POPOVICI SOFTWARE"
25 PRINT INK 6 ; AT 9,4 : FLASH 1; "REZISTENTA
   MATERIALELOR", FLASH 0 : FOR j =7 TO  0 STEP  -1
   : POKE 23606,j : PAUSE 3 : PRINT AT 11,5;
   "CALCULUL BAREI DREPTE": NEXT J : PRINT AT 12,5;
   "LA INTINDERE CENTRICĂ": AT 13,8;"(CU COST
   'MINIM')"
30 GOSUB apasa
```

```
40 BORDER 5: PAPER 5: INK 1: CLS : PRINT AT 2,8 :
   LET aS="DATELE PROBLEMEI":GOSUB  cursor
50 INPUT "Introduceti forta F [daN]",F : PRINT AT
   4,1;"Forta axiala F = ";F;"  daN"
60 INPUT "Introduceti lungimea barei  l [cm]",l:
   PRINT AT 6,1:"Lungimea barei l = ";l;"  cm "
70 INPUT "Introduceti deformatia  f[cm]",s: PRINT
   AT 8,1,"Deformatia f =" ;s ;" cm "
80 INPUT "Introduceti coef.A,B",a,b:PRINT AT 10,1;"
   Coeficientii pretului :" ; AT 11,4;"A= ";a; AT
   11,16:"B=";b
90 INPUT "Introduceti modulul E [daN/cmC]",E: PRINT
   AT 13,1;"Modulul de elasticitate "; AT 14,4;"E
   = ";" daN/cmC "
100 INPUT "Introduceti ED [daN/cmC]",sigm : PRINT
   AT 16,1;"Tensiunea admisibila maxima";AT 17,4;"
   ED= ";sigm;" daN/cmC"
110 PRINT AT 20,9; INVERSE 1;"CORECT(d/n) ? ":
   PAUSE  0
120 GO TO 40*(INKEY$= "n" ) + 130*(INKEY$ ="d")
130 LET comp=s*E/l: IF comp <= sigm THEN GOSUB ch1:
   PRINT AT 1,1; PAPER 7; INK 2;" METODA OPERATION
   ALA ": GO TO 140
135 IF comp > sigm THEN GOSUB ch1: PRINT AT 11,15;:
   LET a$= "PROBLEMA INCOMPATIBILA": GOSUB cursor:
   BEEP .02,40: PAUSE 4: BEEP .02,- 40: FOR w=1 TO
   30: BORDER 3: BORDER 5: BORDER 6: BORDER 4:
   BORDER 2: NEXT w
137 PRINT AT 20,6; PAPER 6; INK 2;" Reluati cu alte
   date ": PAUSE 0: GO TO 40
140 LET rad=SQR (F*a/b)
150 IF rad > sigm THEN LET sigo=sigm: LET Ao=F/sigo
160 IF rad >= comp AND rad <= sigm THEN LET sigo=SQR
   (F*a/b): LET Ao=SQR(F*b/a)
170 IF rad < comp THEN LET sigo=comp: LET Ao=s*F/l
180 PRINT OVER 0; AT 3,1: LET a$="Materialul  EA ="
   : GOSUB cursor: PRINT AT 3,15; PAPER 6; INK 2;
   FN r(sigo);" daN/cmC": PRINT AT 4,1;: LET a$=
   "Aria sectiunii transversale": GOSUB cursor:
```

```
     PRINT AT 5,13;"A="; PAPER 6; INK 2;Ao;" cm2"
 190 LET Po=a*Ao+b*sigo: PRINT AT 6,1;: LET a$=
     "Pretul de cost minim": GOSUB cursor: PRINT AT
     7,13;"P="; PAPER 6; INK 2;Po;" lei"
 191 LET Ac=F/comp: LET Pc=a*Ac+b*comp: PRINT AT 9,1;
     PAPER 7; INK 1;"METODA CLASICA": PRINT AT 10,1;
     PAPER 1; INK 7;"Materialul EA= "; FN r(comp);"
     daN/cm2"; AT 11,1; PAPER 1; INK 7;"Aria sectiun
     ii transversale"; AT 12,10; PAPER 1; INK
     7;"Ac=";Ac;"  cm2";AT 13,1:"Pretul(3sp)P =  ";
     Pc;" lei "
 192 PRINT AT 15,1; INVERSE 1;"COMPARATII"; INVERSE 0
     ; AT 16,2;"- raportul  volumelor :"; AT 17,4;
     "Vc/Vo="; Ac/Ao; AT 18,2;"- raportul
     preturilor:"; AT 19,4;"Pc/Po=";Pc/Po
 200 PRINT # 0; AT 0,8;"Alte date (d/n) ?": PAUSE 0
 210 GO TO 40*(INKEY$ ="d")+220*(INKEY$="n")
 220 CLS : PLOT 19,132: DRAW 216,0: DRAW 0,-88: PLOT
     20,131: DRAW 214,0: DRAW 0,-86: DRAW -214,0:
     DRAW 0,86
 230 PRINT INK 6; AT 9,4; FLASH 1;"REZISTENTA MATERI
     ALELOR"; FLASH 0: FOR j=7 TO 0 STEP -1:
     POKE 23606,j: PAUSE 3: PRINT AT 11,5;"CALCULUL
     BAREI DREPTE": NEXT j:PRINT AT 12,5;" LA INTINDE
     RE CENTRICA "; AT 13,8;"(CU'COST MINIM')"
 250 PRINT PAPER 7; INK 1; AT 1,0;"SINTEZE OPTIMALE
     IN CONSTRUCTIA"; AT 3,11; "DE MASINI"; AT 5,6;
     "(23sp)"; AT 16,5;" M.M. POPOVICI SOFTWARE  "
 260 PRINT PAPER 4; INK 6; AT 20,9; "S F I R S I T !"
8999 STOP
9000 BORDER 2: PAPER 1: INK  6: CLS : PLOT 0,0: DRAW
     255,0: DRAW 0,175: DRAW -255,0 : DRAW 0,-175:
     PLOT 2,2: DRAW 251,0: DRAW 0,171: DRAW -251,0:
     DRAW 0,-171: RETURN
9300 LET b$="": IF b$ ="" THEN FOR i=0 TO 31: LET b$=
     b$+CHR$ 17+CHR$ (i-8*INT (i/8))+" ": NEXT i
9301 LET u=1: POKE 23569,u: PRINT # 0;"(4sp) APASATI
     O TASTA OARECARE (4sp)"
9302 POKE 23659,2
```

```
9303 PRINT # 0; AT u,0; OVER u; INK 9;b$: IF IN 254=
     191 THEN LET b$=b$(4 TO)+b$(TO 3): GO TO 9303
9304 OVER 0: PRINT # 0; AT u,0; TAB 31;" ": RETURN
9400 INK 9: FOR i= TO LEN A$
9401 IF a$(i)=CHR$ 13 THEN PRINT a$(i);: NEXT i
9402 FOR k=0 TO 4: PRINT PAPER k;a$(i); CHR$ 8;: NEXT
     k: PRINT a$(i);: NEXT i: RETURN
9500 RESTORE 9501: FOR q=0 TO 39: READ a: POKE
     65368+q,A: NEXT q
9501 DATA 0,0,0,56,72,72,60,0,0,28,34,60,34,34,76,0
9502 DATA 96,16,32,120,0,0,0,0,0,0,34,54,42,34,34,34,
     0,62,64,64,68,68,56,0
9503 RETURN
```

Pentru $F=10^6$ daN, $l=150$ cm. $f=0,1$ cm, $\alpha=0,5$, $\beta=0,02$, $E=2,1.10^6$ daN/cm^2 şi $\sigma_M=6500$ daN/cm^2 se obţin următoarele rezultate :

- *metoda clasică*: materialul $\sigma_a=1400$ daN/cm^2; $Ac=714,28$ cm^2: Pc=385,14 lei ;

- *metoda operaţională*: materialul $\sigma_a= 5000$ daN/cm^2 ; $Ao=200$ cm^2 : Po=200 lei

Raportul volumelor de material $Vc/Vo=3,57$ si raportul preturilor $Pc/Po=1,92$.

13.2. CINEMATICA ANALITICĂ A MECANISMULUI MANIVELĂ-PISTON

În construcţia de maşini mecanismul plan manivelă-piston este larg folosit deoarece transformă mişcarea de rotaţie a manivelei în mişcare de translaţie oscilantă a pistonului şi invers. El este întîlnit la compresoare, pompe, maşini de mortezat şi debitat, precum şi în construcţia motoarelor cu ardere internă. Schema cinematică a mecanismului şi diagramele sale cinematice sînt prezentate în fig.13.2, a, b, iar formulele cu care se determină deplasarea pistonului, viteza şi acceleraţia acestuia sînt următoarele :

$$s_B = r\left[(1-\cos\varphi_1)+\frac{\lambda}{4}(1-\cos 2\varphi_1)\right] \quad ;$$

$$v_B = r\,\omega_1\left(\sin\varphi_1+\frac{\lambda}{2}\sin 2\varphi_1\right) \quad ;$$

$$a_B = r\,\omega_1^2\,(\cos\varphi_1+\cos 2\varphi_1)$$

Viteza și accelerațiia butonului de manivelă (punctul A) sînt:

$$v_A = r\,\omega_1 \quad ; \quad a_A = r\,\omega_1^2$$

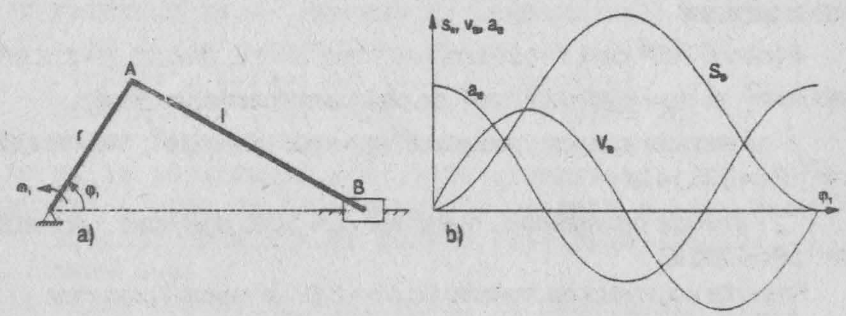

Fig 13.2 Schema cinematică și diagramele cinematice la mecanismul manivelă-piston

În aceste relații s-au notat : r - lungimea manivelei, l - lungimea bielei, φ_1- unghiul manivelei, ω_1-viteza unghiulară a manivelei ; $\lambda = r/l$.

```
 9 LET ch1=9000: LET ch2=9100: LET apasa=9200: LET
   udg=9300: GOSUB udg
10 BORDER 1: PAPER 0: INK 0: CLS
20 FOR n=7 TO 38 STEP 8: FOR m=7 TO 0 STEP -1:
   BORDER m: PAPER m: PRINT AT 0,(n-m);" "; AT 21,
   31-(n-m);" "; AT 1,(n-m);" "; AT 20,31-(n-m);
   " ";AT 2,(n-m);" "; AT 19,31-(n-m);" "; NEXT m:
   NEXT n
30 BRIGHT 1: PAPER 7: INK 7: PRINT AT 3,0;
   "(32 sp)";AT 18,0;"(32sp)": REM sp=blanc
40 PLOT 0,175: DRAW 255,0: DRAW 0,-38: DRAW 255,0:
```

```
DRAW 0,38
 50 PLOT 2,173: DRAW 251,0: DRAW 0,-34: DRAW -251,0:
    DRAW 0,34
 60 PRINT AT 2,1; FLASH 1; PAPER 0; BRIGHT 1;
    INK 4 ;"(30sp)"; AT 2,3:"MECANISMUL MANIVELA-
    PISTON"
 90 PRINT AT 7,10; PAPER 0; INK 6;"M.M.POPOVICI"; AT
    10,10; INK 7;"(2sp)SOFTWARE(2sp)"
 95 PLOT 0,0: DRAW 255,0: DRAW 0,175: DRAW -255,0:
    DRAW 0,-175
100 FOR i=7 TO 0 STEP -1: POKE 23606,i : PAUSE 3:
    PRINT AT 14,6; PAPER 6; INK 1;"CINEMATICA ANALI
    TICA": NEXT i: GOSUB apasa
110 BORDER 2: PAPER 0: INK 7: CLS
120 PRINT AT 1,8: INVERSE 1;"DATELE PROBLEMEI":
    INPUT " Introduceti r [m]",r: PRINT AT 3,1;
    "Lungimea manivelei r=";r;" m"
125 INPUT "Introduceti l[m]",l: PRINT AT 5,1;"Lungi
    mea bielei  l=";l," m"
140 INPUT "INTRODUCETI AB[gr]",fig: PRINT AT 7,1;
    "Unghiul manivelei AB=";fig;" gr": REM
    majusculele subliniate se tasteaza in modul
    grafic
150 INPUT "Introduceti CB[1/s]",o1: PRINT AT 9,1;
    "Viteza unghiulara CB=";o1;" 1/s"
160 PRINT AT 18,6; PAPER 6; INK 1:" DATE  CORECTE
    (d/n)?": PAUSE 0
170 GO TO 110*(INKEY$="n")+180*(INKEY$="d")
180 LET lb=r/l: LET fir=fig*PI/180
190 LET vA=r*o1: LET aA=r*o1*o1
200 LET a=1-COS fir: LET b=.25*((1-COS(2*fir))*lb)
205 LET sB=r*(a+b)
210 LET vB=r*o1*(SIN fir+.5*lb*SIN(2*fir))
220 LET  aB=r*o1*o1*(COS fir+lb*COS(2*fir))
260 GOSUB ch1: PRINT AT 2,6;"MARIMILE CINEMATICE"
270 PRINT AT 4,2; PAPER 3; INK 6;"a) MANIVELA";
    AT 6,3; PAPER 6; INK 0; "vF=";vA;" m/s"; AT 7,3;
    "aF=";aA;" m/sD"
280 PRINT AT 9,2; PAPER 3; INK 6;"b)PISTONUL";
```

```
    AT 13,3; PAPER 6; INK 0;"sE=";sB; AT 13,15;
    "  m"; AT 14,3;"vE=";vB; AT 14,15;" m/s"; AT
    15,3;"aE=";aB; AT 15,13;" m/sD"
290 PRINT # 1; AT 1,7; PAPER 1; INK 7; "ALTE VALORI
    (d/n)?": PAUSE 0
300 GO TO 110*(INKEY$="d")+ 310*(INKEY$="n")
310 PRINT # 1; AT 1,0;"(32sp)": PRINT # 1; AT 1,3 ;
    PAPER 3; INK 7:"UN CICLU CINEMATIC (d/n) ?":
    PAUSE 0
320 GO TO 330*(INKEY$="d")+500*(INKEY$="n")
330 CLS : INPUT "Introduceti pasul unghiular [gr]",
    pas
335 GOSUB ch1: PRINT  AT 2,6:" MARIMILE CINEMATICE"
340 LET fig=0: LET w=fig: FOR w=fig TO 360 STEP pas
380 LET fir=fig*PI/180
400 LET a=1-COS fir: LET b=.25*((1-COS(2*fir))*lb)
405 LET sB=r*(a+b)
410 LET vB=r*ol*SIN fir+.5*lb*SIN (2*fir))
420 LET aB=r*ol*ol*(COS fir+lb*COS(2*fir))
460 PRINT AT 11,11;"AB="; AT 11,14;w;" gr"
465 IF w=360 THEN PRINT AT 13,6;"0(9sp)"; AT 14,6;"0
    (9sp)": GO SUB apasa: GO TO 500
480 PRINT AT 9,2; PAPER 3; INK 6;"PISTONUL"; AT 13,3
    ; PAPER 6; INK 0;"sE=";sB; AT 13,15:" m"; AT
    14,3;"vE=";vB; AT 14,15;"  m/s"; AT 15,3;""aE=";
    aB; AT 15,15;" m/sD"
490 LET fig=fig+pas
495 GOSUB apasa
496 NEXT w
500 GOSUB ch2: PRINT AT 11,4; PAPER 2; INK 4;"DORITI
    DIAGRAMELE (d/n)?": PAUSE 0
510 GO TO 600*(INKEY$="d")+520*(INKEY$="n")
520 PRINT AT 11,5; PAPER 7; INK 1;"M.M. POPOVICI
    SOFTWARE"
530 FOR i=7 TO 0 STEP -1: POKE 23606,i: PAUSE 3:
    PRINT AT 14,6: PAPER 6; INK 1; "CINEMATICA
    ANALITICA": NEXT i: STOP
600 BORDER 2: PAPER 0: INK 7: CLS : PRINT AT 2,1:
    INVERSE 1;"DIAGRAMELE MISCARII PISTONULUI";
```

```
     INVERSE 0:PRINT # 1; AT 1,3;"Pasul unghiular
     pas=10 [gr]": PAUSE 0: LET j=0: LET pas=10: PLOT
     0,0: DRAW 255,0: DRAW 0,175: DRAW -255,0: DRAW
     0,-175: PRINT AT 6,1;"sE"; AT 6,10;"vE"; AT
     6,20;"aE"; AT 11,10;"AB(8sp)AB(7sp)AB"
 601 FOR f=25 TO 175 STEP 75: PLOT f,136: DRAW 0,-50:
     DRAW 50,0: PLOT f-2,132: DRAW 2,2: DRAW 2,-2:
     PLOT f+52,84: DRAW 2,2: DRAW -2,2: NEXT f
 602 LET fig=0: LET w=fig: FOR w=fig TO 360 STEP pas:
     LET fir=fig*PI/180
 604 LET a=1-COS fir: LET b=.25*((1-COS(2*fir))*lb)
 605 LET sB=r*(a+b)
 610 LET vB=r*ol*(SIN fir+.5*lb*SIN(2*fir))
 620 LET aB=r*ol*ol*(COS  fir+lb*COS(2*fir))
 630 IF w=360 THEN PRINT AT 18,4;"360"; AT 17,13;
     "0(10sp)"; AT 18,13;"0(8sp)": GOSUB apasa:
     GO TO 710
 635 PLOT 75,10: DRAW 0,30
 640 PLOT 25+j*1.5,90+sB*10: PRINT AT 18,1;"AB=";
     j*10; AT 17,10;"sE=";sB; AT 17,25;" m"; AT
     18,10;" vE=";vB; AT 18,25;" m/s"; AT 19,10;
     "aE=";aB; AT 19,25;" m/sD": PLOT 100+j*1.5,
     90+vB: PLOT 175+j*1.5,85+aB/100: LET j=j+1
 690 LET fig=fig+pas
 700 NEXT w
 710 GOSUB ch2: PRINT AT 11,9;"RELUATI (d/n)?":
     PAUSE 0
 720 GO TO 110*(INKEYS$="d")+730*(INKEY$="n")
 730 GOSUB ch2: GO TO 520
8999 STOP
9000 BORDER 5: PAPER 6: INK 2: CLS
9001 PLOT 15,0: DRAW 255,0: DRAW 15,15: DRAW 0,145:
     DRAW -15,15: DRAW -225,0: DRAW -15,-15:
     DRAW 0,-145: DRAW 15,-15: DRAW 0,15: DRAW -15,0:
     PLOT 255,15: DRAW -15,0: DRAW 0,-15: PLOT
     255,160: DRAW -15,0: DRAW 0,15:PLOT 0,160:DRAW
     15,0: DRAW 0,15
9002 PRINT AT 0,0: OVER 1; PAPER 5;"(2sp)": AT 0,30 :
     "(2sp)"; AT 1,0;"(2sp)"; AT 1,30:"(2sp)":
```

```
     AT 20,0;"(2sp)"; AT 20,30:"(2sp)"; AT 21,0 ;
     "(2sp); AT 21,30;"(2sp)": RETURN
9100 LET t$="(15sp)": PAPER 6: BRIGHT 1: INK 0:
     BORDER 7: CLS : PLOT 0,0: DRAW 255, 0:
     DRAW 0,175: DRAW -255,0: DRAW 0,-175:
     PRINT AT 1,2; PAPER 5;t$;t$(2 TO):
     FOR  i=2 TO 20: PRINT  AT i,1; PAPER 7;
     t$(2 TO); AT i-1,30; PAPER 5;" ": NEXT i
9200 LET a$="(4sp)APASATI O TASTA OARECARE(4sp)"
9201 PRINT # 1; AT 1,0; a$
9202 LET a$=a$(32)+a$(TO  31)
9203 PAUSE 5: IF INKEY$="" THEN GO TO 9201
9204 RETURN
9300 RESTORE 9301: FOR  i=1 TO 47: READ a:
     POKE 65368 +i,a: NEXT i
9301 DATA 0,12,82,82,60,16,16,16,0,0,0,0,192,64,
     64,224
9302 DATA 0,68,130,130,146,146,108,0,96,16,32,120,
     0,0,0,0
9303 DATA 0,0,0,224,144,224,144,224,0,0,0,240,
     144,240,144,144
9304 RETURN
```

Acest program definește noi udg-uri, calculează mărimile cinematice pentru o singură poziție cerută sau pentru un cliclu cinematic și trasează diagramele mișcării, afișînd rezultatele numerice. De exemplu pentru r=0,5 m, l=2,5 m și ω_1= 42 1/s, rezultă datele din tabelul 13.1 (pentru un pas unghiular de 15°) .

Tabelul 13.1

Unghiul	s_B[m]	v_B[m/s]	a_B[m/s^2]
0	0	0	1058,4
15	0,020386451	6,4851999	1004,7135
30	0,07948729	12,318653	852,03441
45	0,1714466	16,949242	623,66818
60	0,2875466	20,005187	352,86818
75	0,4171411	21,334442	75,511516
90	0,5572411	21,33442	-176,4516
105	0,6760601	19,234442	-381,0452

120	0,7875601	16,367882	-529,2452
135	0,8785533	12,749242	-623,6681
150	0,9455127	8,6812467	-675,6344
165	0,9863122	4,3852467	-699,1797
180	1,9863122	0,3852467	-705,6797
195	0,9863122	-4,385299	-699,1797
210	0,9455127	-8,681346	-675,6344
225	0,8785533	-12,74924	-623,6681
240	0,7875533	-16,36788	-529,2681
255	0,6760601	-19,23444	-381,0452
270	0,5560601	-21,33444	-176,4452
285	0,41722411	-21,33444	75,5115
300	0,2875411	-20,00518	352,81516
315	0,1714466	-16,94924	623,66818
330	0,7948729	-12,31865	852,03441
345	0,2038645	-6,485265	1004,7135
360	0	0	1058,4135

Se menţionează că programul realizează o trasare corectă a diagramelor numai pentru $\lambda = r/l = 1/4$ şi $\omega_1 = 40...70$ 1/s.

13.3. ECHILIBRAREA STATICĂ A MECANISMULUI MANIVELĂ-PISTON

În timpul funcţionării maşinii, datorită mişcării elementelor cu viteze variabile se produc forţe de inerţie care reprezintă reacţia cinetică a masei elementului la acceleraţia ce i se imprimă odată cu mişcarea sa. Forţele de inerţie produc solicitări suplimentare în elemente şi cuple care, în cazul maşinilor rapide, sînt superioare solicitărilor date de forţele specifice procesului de lucru al maşinilor. Pe de altă parte, deoarece forţele de inerţie variază periodic în timp, alături de solicitările la oboseală pe care le cauzează, ele provoacă şi vibraţii ale sistemului asupra căruia acţionează. Vibraţiile pot deveni deosebit de periculoase în situaţia cînd frecvenţa lor este egală cu frecvenţa de oscilaţie proprie a unui element al maşinii, întrucît este posibilă apariţia fenomenului de *rezonanţă mecanică* concretizat printr-o creştere considerabilă a solicitărilor, depăşindu-se

limitele admisibile ale tensiunilor pentru ce au fost dimensionate.

Înlăturarea forțelor de inerție este imposibilă, deoarece nu se pot construi elemente fără masă, dar anihilarea lor prin alte forțe de inerție este realizabilă. În acest scop se pot introduce mase adiționale în sistem- numite **contragreutăți** -, operație cunoscută în tehnică sub denumirea de *echilibrarea maselor mecanismului*. Un mecanism este echilibrat dacă torsorul forțelor de inerție este nul : $\tau_i(\bar{F}_i, \bar{M}_i) = \bar{0}$; în situația cînd numai forța de inerție rezultantă este nulă $(\bar{F}_i = \bar{0})$ se realizează **echilibrarea statică**.

Se consideră un mecanism manivelă-piston (fig.13.3, a) ale cărui elemente cinematice au lungimile *r*, *l* [m] și masele m_1, m_2, m_3 [kg] presupuse concentrate în centrele lor de greutate G_1, G_2, $G_3 = B$, poziționate față de articulația
anterioară prin distanțele s_1 și s_2 [m]. La aceste date de intrare în program se
mai adaugă distanțele ρ_I și ρ_{II} de amplasare a maselor de echilibrare m_1 și m_2 (prima în prelungirea manivelei, iar a doua în prelungirea bielei- fig.13.3,b).

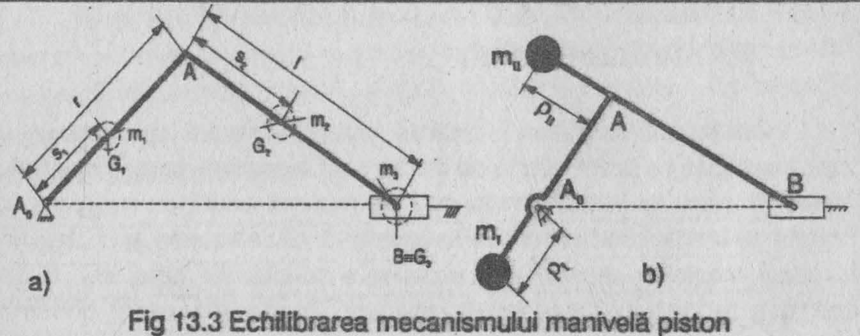

Fig 13.3 Echilibrarea mecanismului manivelă piston

Relațiile de calcul care se aplică sînt următoarele :

- repartizarea masei m_1 în articulațiile A_0 și A : $m_{1A0} = m_1(r - s_1)/r$; $m_{1A} = m_1 s_1/r$

-repartizarea masei m_2 în articulațiile A și B : $m_{2A} = m_2(l - s_2)/l$; $m_{2B} = m_2 s_2/l$

Masa m_3 se repartizează integral în articulația B : $m_{3B} = m_3$. În acest fel în articulațiile A_0, A și B sînt amplasate masele

$m_{A0} = m_{1A0}$; $m_A = m_{1A} + m_{2A}$ (masă rotativă); $m_B = m_{2B} + m_3$ (masă translantă)

Dintre aceste mase urmează a fi echilibrate numai masele din articulațiile mobile A și B, deoarece masa din A_0 fiind fixă nu influențează mișcarea mecanismului. Rezultă masele de echilibrare :

$$m_{II} = m_B l/\rho_{II} \text{ [kg] și } m_I = (m_A + m_B + m_{II}) r/\rho_I \text{ [kg]}.$$

În acest fel masa întregului sistem - inclusiv masele adiționale - este concentrată în articulația fixă A_0 care reprezintă centrul de greutate al mecanismului. Masa totală a mecanismului echilibrat este:

$$m_e = m_{1A0} + m_A + m_B + m_{II} + m_I \text{ [kg]}$$

Cu aceste date rezultă următorul program pe calculator :

```
8 LET apasa=9000: LET udg=9100: LET c=9400: LET
  bord=9500: LET box=9600: LET x$+"32sp)": DEF FN
  w(a,b,c,d)=100: REM (sp)=blanc
9 GOSUB udg: GOSUB bord
10 BORDER 2: PAPER 0: INK 7: CLS : FOR i=0 TO 10
  STEP 2: PLOT 32-i,60-i : DRAW 186+2*i,0: DRAW
  0,75+2*i: DRAW -186-2*i,0: DRAW 0,-75-2*i:
  NEXT i
13 PRINT AT 6,8;"M.M. POPOVICI "; AT 7,8;
  "SOFTWARE(3sp)1992"; AT 10,5;"ECHILIBRAREA(2sp)
  STATICA"; AT 11,5;"TOTALA A MECANISMULUI";AT
  12,7 ;"MANIVELA(3sp)PISTON"
15 PLOT 0,0: DRAW 255,0: DRAW 0,175: DRAW -255,0:
  DRAW 0,-175
20 GOSUB apasa: RANDOMIZE USR 60000: GOSUB c
30 BORDER 7: PAPER 7: INK 0: CLS : FOR y=175 TO
  170 STEP -1: PLOT 0,y: INK 2: DRAW 255,0: NEXT
  y: FOR y =166 TO 163 STEP -1: INK 4: PLOT 0,y:
  DRAW 255,0: NEXT y: PLOT 0,159: INK 0: DRAW
  255,0
40 PRINT AT 3,8; PAPER 1; INK 6;"DATELE PROBLEMEI"
45 FOR y=20 TO 15 STEP -1: PLOT 0,y: DRAW INK 4;
  255,0: NEXT y: FOR y=13 TO 8 STEP -1: PLOT 0,y:
  DRAW INK 2;255,0: NEXT y
```

```
 50 INPUT "Introduceti r [m]",r: PRINT AT 5,1;
    "1)Lungimea manivelei  r=";r;" m"
 60 INPUT "Introduceti l [m]",l: PRINT AT 6,1;
    "2)Lungimea bielei(4sp)l=";l;" m"
 70 INPUT "Introduceti sA [m]",s1: PRINT AT 7,1;
    "3)Pozitia c.d.g.(5sp)sA=";s1;" m"::REM
    literele majuscule se tasteaza in modul grafic
 80 INPUT "Introduceti sB[m]";s2: PRINT AT 8,1;
    "4)Pozitia c.d.g.(5sp)sB=" ;s2;" m"
 90 INPUT "Introduceti mA [kg]";m1: PRINT AT 9,1;
    "5)Masa manivelei(5sp)mA =";m1;" kg"
100 INPUT "Introduceti mB[kg]",m2: PRINT AT 10,1;
    "6)Masa bielei(8sp)mB=";m2;" kg""
110 INPUT "Introduceti mC [kg] ",m3: PRINT AT 11,1;
    "7)Masa pistonului (4sp)mC=";m3;" kg"
120 INPUT "Introduceti DH [m]",r1: PRINT AT 12,1;
    "8)Distanta(11sp)DH=";r;" m"
130 INPUT "Introduceti DI [m]",r2: PRINT AT 13,1;
    "9)Distanta(11sp)DI=";r2;" m"
200 PRINT # 1; AT 1,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
210 GO TO 30*(INKEY$="n")+215*(INKEY$="d")
215 GOSUB c
220 BORDER 5: PAPER 6: INK 1: CLS : LET m1Ao=
    m1*(r-s1)/r: LET m1A=m1*s1/r: LET m2A=
    m2*(l-s2)/l: LET m2B=m2*s2/l: LET m3B=m3: LET
    mAo=m1Ao: LET mA=m1A+m2A: LET mB=m2B+m3: LET
    mII=mB*l/r2: LET mI=(mA+mB+mII)*r/r1: LET
    mpA=mA+mB+mII: LET me=m1Ao+mpA+mI
230 BORDER 5: PAPER 1: INK 0: CLS:LET
    i$="0102301761":GOSUB box: PRINT AT 3,11; PAPER
    3; INK  7;"REZULTATE": PAPER 6: INK 1: PRINT AT
    7,5 ;"mAEG=";m1Ao; AT 7,21;" kg"; AT 8,5 ;
    "mAE=";m1A; AT 8,21;" kg"; AT 9,5;"mBE=";m2A; AT
    9,21;" kg"; AT 10,5;"mBF=";m2B; AT 10,21;" kg";
    AT 11,5 ;"mCF=";m3B; AT 11,21;" kg"; AT 12,5;
    "mEG=";mAo; AT 12,2;" kg"; AT 13,5;"mE=";mA; AT
    13,21;" kg"; AT 14,5;"mF=";mB; AT 14,21 " kg";
    AT 15,5;"mH=";mI; AT 15,21;" kg"; AT 16,5;
    "mI=";mII; AT 16,21;" kg"; AT 17,5; "mJ=";me; AT
```

```
17,21;" kg"
 240 PRINT AT 20,9; PAPER 4 ; INK  6;"ALTE DATE
     (d/n)?": PAUSE 0
 250 GO TO 30*(INKEY$="d")+260*(INKEY$="n")
 260 RANDOMIZE USR 60000
 270 BORDER 5: PAPER : INK 7: CLS : FOR i= 0 TO 10
     STEP 2: PLOT 32-i,60-i: DRAW 186+2*i,0: DRAW
     0,75+2*i: DRAW -186-2*i,0: DRAW 0,-75-2*i: NEXT i
 280 PRINT AT 6,8;"M.M. POPOVICI"; AT 7,8;
     "SOFTWARE(3sp)1992"; AT 10,5;"ECHILIBRAREA
     (2sp)STATICA"; AT 11,5;"TOTALA A MECANISMULUI";
     AT 12,7;"MANIVELA(3sp)PISTON"
8999 STOP
9000 FOR k=19 TO 20: PRINT PAPER 2; AT k,3;"(25▀)":
     NEXT k: PRINT AT 18,3;"APASATI ORICE TASTA
     DORITI": PAUSE 0: RETURN : REM ▀ semnul se
     obtine cu tasta 3 in modul grafic
9100 RESTORE 9101: FOR f=USR "a" TO USR "j" a: POKE
     f,a: NEXT f
9101 DATA 0,0,0,0,64,192,64,224,0,0,0,0,96,16,31,120
9102 DATA 0,0,0,42,72,16,72,48,0,0,0,2,255,2,0,0
9103 DATA 0,0,0,240,144,240,144,144,0,0,0,224,144,
     224,144,224
9104 DATA 0,0,0,0,96,144,144,96,0,0,0,0,224,64,64,224
9105 DATA 0,0,0,0,238,68,68,238,0,0,112,136,136,240,
     128,248
9106 RETURN
9400 LET z=0: LET u=1: OVER u: INVERSE u: FOR  j=1 TO
     7 STEP 2: BORDER j: INPUT ; :INK 9: FOR i=0 TO
     87 STEP 8: PLOT i,i: DRAW PAPER j;255-2*i,z:
     DRAW PAPER j;z,175-2*i: DRAW PAPER j;2*i-255,z:
     DRAW PAPER j;2*i-175: NEXT i: NEXT j: PAPER 5:
     INK 9: BORDER 6: INVERSE z: CLS: RETURN
9500 RESTORE 9501: FOR n=1 TO 17: READ a: POKE
     60000+n,a: NEXT n
9501 DATA 17,232,3,62,255,71,211,254,175,16,251,27,
     122,179,32,243,201
9502 RETURN
9600 LET xo=VAL i$(1 TO 2): LET yo=VAL i$(3 TO 4):
```

```
     LET xl=VAL i$(5 TO 6): LET yl=VAL i$(7 TO 8)
9601 PAPER VAL i$(9): INK VAL i$(10)
9602 LET i=0
9603 IF i THEN LET x=FN w(xo,yo,xl,yl)
9604 LET I$=x$(TO xl): FOR i=yo TO yo+yl-1: PRINT AT
     i,xo;i$: NEXT i
9605 PLOT 8*xo+1,174-8*yo: DRAW 8*xl-3,0: DRAW
     0,3-yl*8: DRAW 3-xl*8,0: DRAW 0,yl*8-3
9606 RETURN
```

Folosind următoarele date de intrare: r=0,12 m; l=0,6 m; s_1=0,1 m; s_2= 0,2 m; m_1=2 kg; m_2=8 kg; m_3=10 kg; ρ_I=0,08 m și ρ_{II}= 0,16 m, se obțin rezultatele :

m_{1A0}=1 kg; m_{1A}=1 kg ; m_{2A}= 5,37(3) kg ; m_{2B}=2,66(6) kg ;
m_{3B}=10 kg ;

m_{A0}=1 kg; m_A=6,33(3) kg; m_B= 12,6 (6) kg; m_I=166,25 kg și
m_{II}=47,5 kg

Se constată că a rezultat o masă echilibrată m_e=233,75 kg cu valoare mare, ceea ce îngreunează construcția. De asemenea, adăugarea masei adiționale m_{II} are ca efect mărirea masei bielei și implicit a momentului ei de inerție masic, ceea ce conduce la creșterea dezechilibrajului datorită momentului rezultant al forțelor de inerție pe acest element. Drept consecință se va renunța la echilibrarea statică totală a forțelor de inerție și se aplică varianta de echilibrare parțială, prin utilizarea unei singure mase adiționale amplasată în prelungirea manivelei A_0 A. O asemenea soluție este folosită la motoarele cu ardere internă și la compresoare.

13.4. SINTEZA OPTIMALĂ A ARCULUI BARĂ DE TORSIUNE

Bara de torsiune (fig.13.4) este o bară dreaptă, de regulă de secțiune circulară, utilizată ca arc amortizor de șocuri pe vehicule rutiere și de cale ferată. De cele mai multe ori bara este încastrată la unul din capete într-un dispoozitiv de prindere, iar la capătul liber este asambiat prin presare cu un levier asupra căruia acționează forța variabilă F∈(F_m -

forța minimă: F_M - forța maximă) ce produce momentul de răsucire $M_t = Fa \in [M_{tm}$ - momentul minim: M_{tM} - momentul maxim].

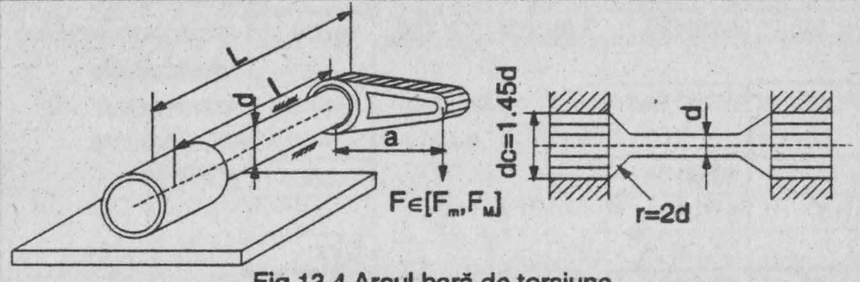

Fig 13.4 Arcul bară de torsiune

Aplicînd metoda operațională rezultă următorul algoritm de calcul:

Date: M_{tm}, M_{tM} [daNcm] ; materialul (G,σ_{+1} - tensiunea la rupere statică [daN/cm^2]; unghiul de răsucire specific admisibil θ_a[rad/cm]; L[cm] - lungimea maximă permisă de gabarit.

Rezolvare : 1) Coeficientul de asimetrie al ciclului la oboseală : $R = M_{tm}/M_{tM}$

2) Tensiunea tangențială admisibilă la oboseală: $\tau_{aR} = 0{,}9\sigma_{+1}/(3-R)$

3) Diametrul barei de torsiune: $d = \sqrt[3]{16\, M_{tM}/\pi\, \tau_{aR}}$ [cm]

4) Lungimea barei de torsiune : $l = (\min.)\{\pi\, \theta_a\, Gd^4/32M_{tM};\ L\}$[cm]

5) Raza de racordare: $r = 2d$ [cm]

6) Diametrul de calare $d_c = 1{,}45d$ [cm].

Caracteristicile principalelor oțeluri de arc sînt prezentate în tabelul 13.1 :

Tabelul 13.1

Simbol	Denumire	E [daN/ cm^2]	G [daN/ cm^2]	σ_{+1} [daN/ cm^2]	Utilizări
-	62Si2W			18640	Arcuri puternic solicitate

Arc 2A	51Vcr11A			13200	Arcuri cu foi, elicoidale, bară de torsiune
Arc 3A	60Si15A	$2.06.10^{6}$	$7.8.10^{5}$	14700	Arcuri lamelare, cu foi,elicoidale
Arc 4A	56Si17A				Arcuri cu foi,elicoidale
	40Si17A			11800	(CFR)
Arc 5	51Si17A				
	OLC65A			9800	Arcuri lamelare, cu
Arc 6A	OLC55A				foi,elicoidale
Arc 10A	OLC75A			10800	Arcuri lamelare, cu foi, elicoidale, spirale
Arc 7	OLC85A			11300	idem
RS				7000	
RM	OLC			8000	
RR				10000	

Programul de calcul este următorul :

```
9 LET ch1=9000: LET ch2=9100: LET apasa=9200: LET
  cortina=9300: LET udg=9400: LET box=9600: LET
  x$="32sp": DEF FN w(a,b,c,d)=100: DEF FN r(x)=
  INT x+(x<>INT x)
10 BORDER 7: PAPER 7: INK 0: CLS
15 GOSUB udg
20 FOR f=g TO 16: PRINT PAPER 5; INK 2; AT f,6;
  "(22sp)": NEXT f: REM (sp)=blanc
30 FOR f=7 TO 17: PRINT PAPER 1; INK 1; AT f,5;" ":
  NEXT f: PRINT PAPER 1; INK 1; AT 17,6;"(19sp)"
40 PRINT PAPER 4; INK 6; AT 7,6;"M.M.POPOVICI
  SOFTWARE"; AT 9,15;"1993"; AT 13,6; FLASH 1;
  INVERSE 1"ARCUL BARA DE TORSIUNE": GOSUB apasa
50 BORDER 5: PAPER 5: INK 1: CLS
60 PLOT 0,8: DRAW 255,0: DRAW 0,167: DRAW -255,0:
  DRAW 0,-167: LET i$="0101251800": GOSUB box:
  LET i$="0202251626":GOSUB box
```

```
70 PRINT AT 3,5;"DATELE PROBLEMEI"
80 INPUT "Introduceti CD[daN/cm]",mtM: PRINT
   AT 5,3;"1)Momentul maxim"; AT 6,4"CD=";mtM;
   " daNcm": REM majusculele subliniate se tasteaza
   in modul grafic
90 INPUT "Introduceti AB[daNcm]",mtmin: PRINT
   AT 7,3;"2)Momentul minim"; AT 8,4:"AB=" mtmin;
   " daNcm"
100 INPUT "Introduceti G [daN/cmI]",g: PRINT AT 9,3;
   "3)Materialul";AT 10,4;"G=";g ;" daN/cmI"
110 INPUT "Introduceti EF [daN/cmI)",sigl: PRINT
   AT 11,4;"EF=";sigl;" daN/cmI"
120 INPUT "Introduceti GH [rad/cm]",teta: PRINT AT
   12,3;"4)Deformatia admisibila"; AT 13,4;
   "GH=";teta;" rad/cm"
130 INPUT "Introduceti L[cm]",l: PRINT AT 14,3;
   "5)Lungimea maxima"; AT 15,4;"L=";l;" cm"
140 LET i$="0717150362": GOSUB box: PRINT AT 18,8;
   "CORECT (d/n)?": PAUSE 0
150 GO TO 50*(INKEY$="n")+160*(INKEY$="d")
160 LET k=6: GOSUB cortina
170 GOSUB ch1: LET r=mtmin/mtM:LET tau=
   .9*sigl/(3-r): LET d=(16*mtM/(PI*tau))↑(1/3):
   LET l1=(PI*g*teta*FN r(d)↑4/(32*mtM)): LET l2=l
180 IF l1 <= l2 THEN LET lung=l1
190 IF l2 <= l1 THEN LET lung=l2
200 LET i$=1002110317": GOSUB box: PRINT AT 3,11;
   "REZULTATE"
210 PAPER 6: INK 0: PRINT AT 5,2;"Diametrul barei";
   AT 7,4;"d="; FN r(d); AT 7,18;" cm"; AT 9,2;
   "Lungimea barei"; AT 11,4;"l=";FN r(lung);
   AT 11,18;" cm"; AT 13,2;"Raza de racordare";
   AT 15,4;"r=";2*FN r(d); AT 15,18;" cm";
   AT 17,2;"Diametrul de calare"; AT 19,4;"dc=";
   1.45*FN r(d); AT 19,18;" cm"
220 LET i$="2208081346 : GOSUB box: PRINT AT 9,2;"A"
   AT 10,25;"L"; AT 11,25;"T" AT 12,25;"E"; AT
   14,25;"D";AT 15,25 ;"A" ; AT 16,25;"T"; AT
```

```
     17,25;"E"; AT 19,23;"(d/n)?": BEEP .02.40: PAUSE
     4: BEEP .02.-40: PAUSE 0
 230 GO TO 50*(INKEY$="d")+240*(INKEY$="n")
 240 GOSUB ch2
 300 FOR f=6 TO 16: PRINT PAPER 5; INK 2: AT f,6;
     "(22sp)": NEXT f
 310 FOR f=7 TO 17: PRINT PAPER 1; INK 1; AT f,5;
     " ": NEXT f: PRINT PAPER 1; INK 1; AT 17,6;
     "(19sp)"
 320 PRINT PAPER 4; INK 6; AT 7,6;"M.M.POPOVICI
     SOFTWARE"; AT 9,15;"1993"; AT 13,6;
     FLASH 1; INVERSE 1;"ARCUL BARA DE TORSIUNE"
 330 PAUSE 0
8999 STOP
9000 BORDER 5: PAPER 5: INK 2: CLS
9001 PLOT 15,0: DRAW 255,0: DRAW 15,15: DRAW 0,145:
     DRAW -15,15: DRAW -255,0: DRAW -15,-15:
     DRAW 0,-145: DRAW 15,-15: DRAW 0,15: DRAW -15,0:
     PLOT 255,15: DRAW -15,0: DRAW 0,-15: PLOT
     255,160: DRAW -15,0: DRAW 0,15: PLOT 0.160: DRAW
     15,0: DRAW 0,15
9002 PRINT AT 0,0: OVER 1; PAPER 5;"(2sp)"; AT 0,30;
     "(2sp)"; AT 1,0;"(2sp)"; AT 1,30;"(2sp)";AT
     20,0;"(2sp)"; AT 20,30;"(2sp)"; AT 21,0;"(2sp)";
     AT 21,30;"(2sp)": RETURN
9100 LET t$="(15sp)": PAPER 6: BRIGHT 1: INK 0:
     BORDER 7: CLS : PLOT 0,0: DRAW 255,0: DRAW
     0,175: DRAW -255,0: DRAW 0,-175
9101 PRINT AT 1,2; PAPER 5;t$;t$(2 TO): FOR i=2 TO
     20: PRINT AT i,1; PAPER 7;t$;t$(2 TO); AT i-
     1,30; PAPER 5;" ": NEXT i
9102 RETURN
9200 LET a$="(4sp)APASATI O TASTA OARECARE (4sp)"
9201 PRINT # 1; AT 1,0;a$
9202 LET a$=a$(32)+a$(TO 31)
9203 PAUSE 5: IF INKEY$="" THEN GO TO 9201
9204 RETURN
9300 FOR i=0 TO 127 STEP 8: PLOT i,0: DRAW INK k
     PAPER k;0,175: PLOT 255-i,0: DRAW INK k: PAPER
```

```
     k:0,175:NEXT i: RETURN
9400 RESTORE 9401: FOR q=0 TO 71: READ a: POKE
     65368+q,a: NEXT q
9401 DATA 130,198,170,146,130,131,0,0,0,0,0,128,159,
     213,149,85,130,198,170,146,130,131,0,0,0,0,0,
     128, 209,155,149,81
9204 DATA 0,62,64,64,68,68,56,0,0,0,0,4,12,68,228,78
9403 DATA 0,48,74,124,72,72,48,0,0,0,0,0,96,144,
     144,120
9404 DATA 96,16,32,120,0,0,0,0
9405 RETURN
9600 LET xo=VAL i$(1 TO 2): LET yo=VAL i$(3 TO 4):
     LET x1=VAL i$(5 TO 6): LET y1=VAL i$(7 TO 8)
9601 PAPER VAL i$(9): INK VAL i$(10)
9602 LET i=0
9603 IF i THEN LET x=FN w(xo,yo,x1,y1)
9604 LET i$=X$(TO x1): FOR i=yo TO yo+y1-1: PRINT AT
     i,xo;i$: NEXT i
9605 PLOT 8*xo+1,174-8*yo: DRAW 8*x1-3,0: DRAW
     0,3-y1*8: DRAW 3-x1*8,0: DRAW 0,y1*8-3
9606 RETURN
```

Pentru M_{tM}=600 daNcm; M_{tm}=200 daNcm; Arc2A (G=7,8.10^5 daN/cm^2; σ_{+1} =13200 daN/cm^2); θ_a=0,2 rad/cm şi L=50 cm rezultă: d=1cm: l=26 cm: r=2 cm ; dc=2,9 cm.

13.5. SINTEZA OPTIMALĂ A ARCULUI LAMELAR SIMPLU

Arcul lamelar simplu (fig.13.5) este o foaie metalică încastrată la un capăt şi liberă la celălalt capăt unde acţionează forţa exterioară variabilă F[daN]∈{F_m - forţa minimă: F_M - forţa maximă} care solicită arcul la încovoiere.

Forma arcului poate fi dreptunghiulară, triunghiulară, trrapezoidală, etc. şi se execută din oţel pentru arcuri.Această formă se ia în considerare la determinarea săgeţii (deformaţiei) arcului prin intermediul unui coeficient cu următoarele valori:

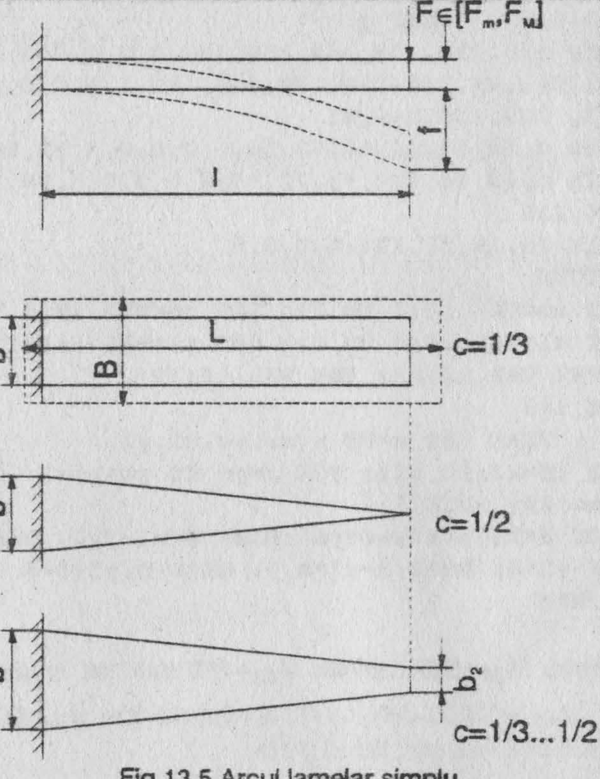

Fig 13.5 Arcul lamelar simplu

$$c = \begin{cases} 1/3 & \text{forma dreptunghiulara} \\ 1/2 & \text{forma triunghiulara} \\ 1/3 \ ..1/2 & \text{forma trapezoidala} \end{cases}$$

Se utilizează la mecanismele cu clichet, relee, comutatoare

electrice, perii colectoare, site, vibratoare, etc.

Deformaţia pe care o capătă arcul în urma solicitării sale poate fi cel mult egală cu o deformaţie admisibilă f_a [cm], caz în care se numeşte *arc cu săgeată maximă*, sau poate fi cel puţin egală cu deformatia admisibilă cînd se numeşte
arc cu săgeată minimă.

Aplicînd metoda operaţională se deduce următorul algoritm de calcul :

Date: forţa maximă F_M [daN] : forţa minimă F_m [daN]: săgeata admisibilă f_a [cm]; dimensiunile permise de gabarit B [cm], L [cm]; materialul arcului

(σ_{+1} [daN/cm²]; E[daN/cm²]); forma foii arcului (c=1/3...1/2); tipul arcului (cu săgeată maximă sau minimă).

Rezolvare : 1) Coeficientul de asimetrie al ciclului la oboseală

$$R=F_m/F_M$$

2) Tensiunea admisibilă la oboseală $\sigma_{aR}= 1.3\sigma_{+1}/(3-R)$.

a) *Arcul cu săgeată maximă* ($f \le f_a$)

- lungimea foii $l=L$ [cm]

- lăţimea foii $b = (\min)\left\{1.5\, F_M E^2 f_a^2/c^2 \sigma_{aR}^3 L^3 ;\ B\right\}$

- grosimea foii $h = \sqrt{6\, F_M L/b\, \sigma_{aR}}$

b) *Arcul cu săgeată minimă* ($f \ge f_a$)

- compatibilitatea problemei $\sigma_{aR} \ge \sqrt[3]{1.5 F_M E^2 f_a^2/c^2\, BL^3}$

- dimensiunile arcului $l=L$; $b=B$; $h = \sqrt{6F_M L/B\sigma_{aR}}$

Acest algoritm este transpus în programul de calcul care urmează,realizat pentru arcul lamelar simplu cu foaie dreptunghiulară (c=1/3).

```
 1 CLS : OVER 0: LET Y$="(32sp)": REM sp=blanc
 2 LET ch1=9000: LET ch2=9100: LET bord=9200: LET
   apasa=9300: LET udg=9400: LET scris=9500
30 GOSUB udg
40 BORDER 1: PAPER 1: INK 6: CLS
```

```
45 LET b=1: GOSUB bord
50 PRINT AT 4,5; PAPER 0; INK 7;"M.M.POPOVICI
   SOFTWARE"; AT 12,6; PAPER 4; INK 6;"ARCUL
   LAMELAR SIMPLU"; AT 14,4;"DE FORMA DREPTUN
   GHIULARA"
60 LET col=24: LET a$="(Sinteza optimalå)": LET lin
   =16: GOSUB scrie
70 GOSUB apasa
5000 BORDER 6: PAPER  6: INK  1: CLS
5003 PLOT 0,24: DRAW 255,0: DRAW 0,144: DRAW -255,0:
     DRAW 0,-144
5010 LET i$="04022403071": GOSUB 9600: PAPER 5: INK
     1: LET A$="(2sp)DATELE PROBLEMEI(2sp)": LET
     lin=3: LET col=25: GOSUB scrie
5020 PAPER 6: INK 0: INPUT "Introduceti forta maxima
     " [daN]",FMAX: PRINT AT 6,2;"-forta maxima
     EF=";FMAX;" daN": REM majusculele subliniate se
     tasteaza in modul grafic
5030 INPUT "Introduceti forta minimaCD[daN]",Fm:
     PRINT AT 8,2;"-forta minima CD=";Fm;" daN"
5040 INPUT "Introduceti sageata admisibila fG [cm]",
     fa: PRINT AT 10,2;"-sageata admisibila fG=";fa;
     " cm"
5050 INPUT "Introduceti dimensiunile maxi- me permise
     de gabarit B si L[cm]",B,L
5060 PRINT AT 12,2:"-dimensiunile gabaritului :";
     AT 14,5;"B=";B; " cm";"(2sp)L=" ; " cm"
5070 LET c=1/3
5080 PRINT # 0: PAPER 5; INK 2; FLASH 1;"(4sp)APASATI
     O TASTA OARECARE(4sp)": BEEP .005,35: PAUSE 3:
     BEEP .005,45: PAUSE 0
5090 FOR i=6 TO 17: FOR j=2 TO 30: PRINT AT i,j;" ":
     NEXT j: NEXT i
5100 INPUT "Introduceti HI[daN/cmJ]",sig: PRINT AT
     8,2;"-tensiunea la rupere statica"; AT 9,3:"HI="
     sig;" daN/cmJ"
5110 INPUT "Introduceti modulul de elasti-(2sp)citate
     lon-(3sp)gitudinal E[daN/cmJ]",E: PRINT AT 11,2;
     OVER 1;" -modulul de elasticitatate
```

```
longitudinal E=";E;" daN/cmJ"
5115 INPUT "Indicati tipul arcului :(10sp)cu sageata
     maxima (1) sau cu(4sp)sageata minima (2)",s$:
     PRINT AT 13,2;-arc cu sageata "
5116 IF s$="1" THEN PRINT AT 13,18;"maxima"
5117 IF s$="2" THEN PRINT AT 13,18;"minima"
5120 LET i$="02152803511": GOSUB 9600: LET AS="DATELE
     SINT CORECTE (d/n)?": LET lin=16: LET col=28:
     GOSUB scrie
5125 PAUSE 0
5130 GO TO 5140*(INKEY$ ="d")+5000*(INKEY$ ="n")
5140 CLS: LET R=Fm/FMAX: LET sigmar=1.3*sig/(3-R)
5146 IF s$="2" THEN GO TO 5200
5150 LET l=L: LET v1=1.5*FMAX*E*E*fa*fa/(c*c*sigmar*
     sigmar*sigmar*L*L*l): LET v2=B
5155 IF v1 <= v2 THEN LET b=v1
5160 IF v2 <= v1 THEN LET b=v2
5170 LET h=SQR(6*FMAX*L/(b*sigmar))
5170 GOSUB ch1: LET i$="0402240316": BORDER 5: PAPER
     6: GOSUB 9600: LET a$="Dimensiunile arcului  :":
     LET lin=3: LET col=26: GOSUB scrie: PRINT AT
     7,6;"-lungimea l=";L;" cm"; AT 9,6;"latimea
     b=";b;"  cm"; AT 11,6;"-grosimea  h=";h;" cm"
5185 LET b=5: GOSUB apasa
5190 GO TO 6000
5200 LET k=(1.1*FMAX*E*E*fa*fa/(c*x*B*L*L*))↑(1/3)
5210 IF sigmar < k THEN GOSUB ch1 LET i$=
     "0511240317": GOSUB 9600: BORDER 5: PAPER 6: LET
     a$="PROBLEMA INCOMPATIBILA": LET lin=12: LET
     col=27: GOSUB scrie: PRINT AT 17,6; PAPER 4; INK
     6; "RELUATI CU ALTE DATE !": LET b=5: GOSUB
     apasa: GO TO 5000
5220 LET h=SQR(6*FMAX*L/B*sigmar))
5230 GOSUB ch1: LET i$="0402240316": GOSUB 9600: LET
     a$="Dimensiunile arcului:": BORDER 5: PAPER 6:
     LET lin=3: LET col=26: GOSUB scrie: PRINT AT
     7,6;"-lungimea l=";L;" cm"; AT 9,6;"-latimea
     b=";b;" cm"; AT 11,6;"grosimea h=";h;" cm"
5240 LET b=5: GOSUB apasa
```

```
6000 GOSUB chl: PRINT AT 12,4;"RELUATI APLICATIA
     (d/n)?": PAUSE 0
6010 GO TO 5000*(INKEY$ ="d")+6020*(INKEY$ ="n")
6020 BORDER 1: PAPER 1: INK 6: CLS: GOSUB bord: PRINT
     AT 12,4:"PROGRAMUL S-A TERMINAT !": STOP
9000 BORDER 5: PAPER 6: INK 2: CLS: PLOT 15,0: DRAW
     225,0: DRAW 15,15: DRAW 0,145: DRAW -15,15: DRAW
     -225,0: DRAW -15, -15: DRAW 0,-145: DRAW 15,-15:
     DRAW 0,15: DRAW -15,0: DRAW 0,-15 PLOT 255,160:
     DRAW -15,0: DRAW 0,15: PLOT 0,160: DRAW 15,0:
     DRAW 0,15
9001 PRINT AT 0,0; OVER 1; PAPER 5;"(2sp)"; AT 0,30;
     "(2sp)"; AT 1,0;"(2sp)"; AT 1,30,;"(2sp)"; AT
     20,0;" (2sp)"; AT 20,30;"(2sp)"; AT 21,30;
     "(2sp)": RETURN
9100 PLOT 0,0: DRAW 255,0: DRAW 0,175: DRAW -255,0:
     DRAW 0,-175 RETURN
9200 FOR f=2 TO 19: PRINT AT f,31;"A"; AT f,30;"B":
     BEEP .01,20: NEXT f
9202 FOR f=31 TO 0 STEP -1: PRINT AT 21,f;"B; AT 20,
     f;"A": BEEP .01,20: NEXT f
9203 FOR f=19 TO 2 STEP -1: PRINT AT f,0;"A";AT f,1;
     "B": BEEP .01,20: NEXT f
9204 RETURN
9300 LET d$="APASATI O TASTA OARECARE"
9301 FOR a=LEN d$ TO 1 STEP -1: PRINT # 1; AT 1,4;d$
     (a TO): BEEP .002,50+INT(RND*10): OUT 254,4:
     BORDER b: NEXT a: PAUSE 0: CLS : RETURN
9400 RESTORE 9401: FOR q=0 TO 79: READ a: POKE
     65368+q.a: NEXT q
9401 DATA BIN 100001, BIN 110000, BIN 1110000, BIN
     11111000, BIN 11001100, BIN 10000110, BIN 11,
     BIN 11, BIN 11, BIN 11, BIN 10000110, BIN
     11001100, BIN 11111000, BIN 11100000, BIN
     110000, BIN 10000
9402 DATA 248,128,128,224,135,133,133,5,0,0,0,0,192,
     64,64,64,248,128,128,224,132,134,133,4,0,0,0,0,
     64,192,64,64,0,0,0,56,72,72,60,0,0,62,64,64,68,
     68,56,0,0,0,0,4,12,68,228,78,96,16,32,120,0,
```

```
     0,0,0
9404 RETURN
9500 FOR x=LEN a$ TO 1 STEP -1: PRINT AT lin,col;
     a$(x); :LET col=col-1:NEXT x: RETURN
9600 LET xo=VAL i$(1 TO 2): LET yo=VAL i$ (3 TO 4):
     LET x1=VAL i$(5 TO 6): LET y1=VAL i$(7 TO 8)
9610 PAPER VAL i$(9): INK VAL i$(10)
9620 LET i=0
9630 LET Y$=Y$(TO x1): FOR i=yo TO yo+y1-1: PRINT AT
     i,xo;i$: NEXT i
9640 PLOT 8*xo+1,174-8*yo: DRAW 8*x1-3,0: DRAW
     0,3-y1*8: DRAW 3-x1*8,0: DRAW 0,y1*8-3
9650 BORDER 6: PAPER 6: INK 9: RETURN
```

Aplicatie numerică: $F_M=100$ daN ; $F_m=50$ daN; $f_a=0{,}4$ cm: B=2 cm; L=25 cm: materialul ARC 5 cu $E=2{,}06.10^6$ daN/cm^2 şi $\sigma_{+1}=9800$ daN/cm^2.

Rezultă: R= 0,5; $\sigma_{aR}=5096$ daN/cm^2

a) **Arc cu săgeată maximă** ($f \le f_a$)

l=25 cm; b=0,4432 cm; d= 2,58 cm

b) **Arc cu săgeată minimă** ($f \ge f_a$)

5096 > 2353, 5236 daN/cm^2 (problemă compatibilă)

l= 25 cm; b= 2 cm ; h= 1,21 cm .

13.6. SINTEZA OPTIMALĂ A ARCULUI ELICOIDAL CILINDRIC GENERATOR DE FORŢE

Arcul elicoidal cilindric din sîrmă rotundă este realizat dintr-o bară (sîrmă) de secţiune circulară de diametru *d* (fig.13.6) roluită după o elice cilindrică de diametru *D*, astfel încît să formeze *n* spire sub sarcina variabilă F[daN] ∈ {F_m - forţa minimă ; F_M - forţa maximă}, dispuse pe o înălţime de lucru *H* [cm]. Arcul se montează într-o carcasă sau un spaţiu aferent de diametru D_c [cm] şi poate avea în interiorul său un ax sau un amortizor de diametru D_a [cm].

Valorile standardizate ale diametrului sîrmei arcului sînt

următoarele:

d[cm] = 0,1; 0,2; 0,3; 0,4; 0,5; 0,6; 0,7; 0,8 ; 1; 1,2, 1; 5; 1,8; 2,2; 2,5; 2,8; 3; 3,2; 3,5; 3,8, 4; 4,2; 4,2; 4,5; 4,8; 5 .

Acest arc poate lucra în domeniul său interior (cînd se numește *arc de comprimare*) sau în domeniul său exterior (cînd se numește *arc de extindere*; el se utilizează la vehiculele rutiere și de cale ferată, supape, tampoane, etc.,

În calcul optimal al arcului se folosesc următorii coeficienți adimensionali care se referă la dimensiunile arcului:

- coeficientul de formă al spirei: $i = D/d$
- coeficientul de gabarit : $\gamma = D_c/D_a$
- coeficientul sîrmei: $\rho = d/D_a$

Metoda operațională se concretizează în algoritmul de calcul care urmează, realizat pentru arcul de comprimare.

Datele problemei: Forța minimă F_m [daN]; forța maximă F_M [daN]; diametrul carcasei D_a [cm]; diametrul axului D_a [cm]; înlălțimea de lucru H [cm]; modulul de elasticitate transversal G [daN/cm^2]; materialul (neimpus: σ_{+1M}= 18640 daN/cm^2 -conf. tab.13.1; impus σ_{+1} [daN/cm^2]).

Rezolvare: 1) Valori de calcul : $R = F_m/F_M$; $\sigma_{aR} = 1{,}3\sigma_{+1}/(3-R)$ la materialul neimpus respectiv $\sigma_{aR} = 1{,}3\sigma_{+1}/(3-R)$ la materialul neimpus; $\lambda = D_a^2\, \sigma_{aR}/5\, F_M$; $\gamma = D_c/D_a$

2) Compatibilitatea problemei:

$$\sqrt[3]{\lambda} \geq \left\{1{,}6/\sqrt[3]{\gamma^2} - 1; 6/\sqrt[3]{\gamma^2}\right\}$$

3) Soluția optimă teoretică: $i_A = \sqrt[3]{\lambda\, \gamma^2} - 1$; $\rho_A = \gamma/(i_A + 1)$

$d_A = \rho_A D_a$

4) Soluția tehnică:

a) Cînd $d = d_{STAS}$ atunci $i = i_A$; $\rho = \rho_A$ și se folosește cel mai bun material de arc.

b) *Material impus* : diametrul barei arcului $d =$ (proxim)$d_{STAS} < d_A$; $\rho = d/D_a$; $i = \lambda\rho^2 - 0{,}665$.

c) *Material*

neimpus : diametrul barei arcului: $d=(\text{proxim})d_{STAS} > d_A$; $\rho=d/D_a$; $i=(\rho/\gamma)-1$;

$\sigma'_{aR}=5F_M(i+0,665)/D_a^2\rho^2$; materialul trebuie să aibă tensiunea la rupere statică

$\sigma'_{+1}\geq(3-R)\,\sigma'_{aR}/1,3$ (rezultă materialul optim din tab.13.1)

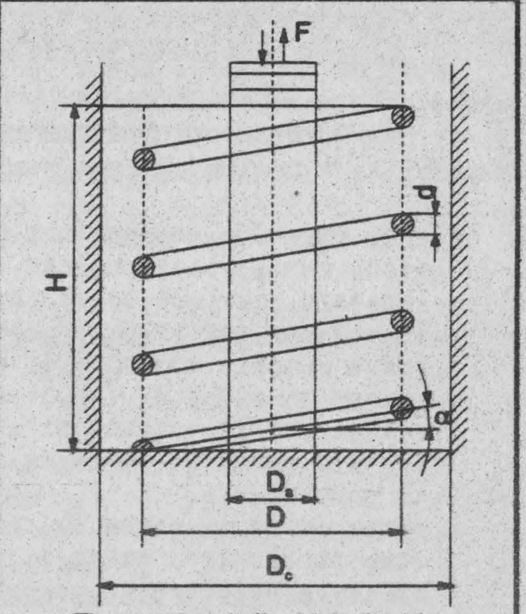

Fig 13.6 Arcul elicoidal cilindric

5) Structura arcului :

- diametrul elicei $D=id$;
- numărul spirelor active $n=GHd/Gd^2+8(F_M-F_m)\,i^3$
- înălțimea arcului în stare liberă $H_0=H+(8F_m\,i^3\,n/Gd)$

6) Rezemarea arcului :

$$\beta=2,62D/H_0\begin{cases}\leq 0,5 & \text{ghidare pe lungime}\\ =0,5...1 & \text{ghidare in reazem}\\ \in(1...2) & \text{ghidare într-un reazem}\\ >2 & \text{neghidat}\end{cases}.$$

7) Detalii constructive :

- numărul spirelor de rezemare

$$n_r=\begin{cases}1,5 \text{ pentru } n<=7\\ 2,5 \text{ pentru } n>7\end{cases}$$

- numărul total de spire $n_t = n + n_r$
- lungimea barei (sîrmei) din care se confecționează arcul

$$\alpha = \text{arctg}\,(H_0/\pi Dn):\ l = \pi Dn_t/\cos\alpha$$

Programul pe calculator pentru sinteza optimală a arcului elicoidal cilindric de comprimare este prezentat în cele ce urmează.

```
  1 CLS: LET culori=9000: LET bord=9100: LET scrie=
    9300: LET apasa 9400: LET ch1=9500: LET
    ch2=9550: LET udg=9560: LET box=9600: LET
    X$="32sp": DEF FN w(a,b,c,d)=100: REM (sp)=blanc
  2 GOSUB culori: GOSUB bord: GOSUB udg
  3 BORDER 3: PAPER 6: INK 0: CLS : RANDOMIZE USR
    64000: LET i$="010302051": GOSUB box: LET
    a$="M.M.POPOVICI SOFTWARE ": LET lin=3: LET col=
    4: GOSUB scrie
  4 PRINT AT 10,3; PAPER 6; INK 0;"ARCUL ELICOIDAL
    (2sp)CILINDRIC"; AT 12,7;"GENERATOR DE FORTE";
    AT 14,6;"-arc(2sp)de comprimare-";AT 16,7;
    INVERSE 1;1;"(Sinteza optimala)"
  5 GOSUB apasa
  6 GO TO 3000
 99 REM diametrele barei de arc
100 DIM d(25): RESTORE 100: FOR i=1 TO 25: READ
    d(i): NEXT i: DATA.1,.2,.3,.4,.5,.6,.7,.8,1,1.2,
    1.5,1.8   ,2,2.2,2.5,2.8,3,3.2,3.5,3.8,4,4.2,
    4.5,4.8,5
101 RETURN
199 REM materialele pentru bara de arc
200 DIM u$ (13,8): DIM v(13)
201 RESTORE 201: FOR k=1 TO 13: READ u$(k): NEXT k:
    DATA "RS","RM","51Si17A","OLC65","RR","OLC55A",
    "OLC75A","OLC85C","56Si17A","40Si17A",
    "40Si17A","51VCr11A","60Si15A","62Si2W"
202 RESTORE 202: FOR k=1 TO 13: READ v(k): NEXT k:
    DATA 7000,8000,9800,9800,10000,10800,10800,
    11300,11800,11800,13200,14700,18640
203 RETURN
299 REM Problema incompatibila
```

```
300 PRINT AT 11,7;"NU EXISTA MATERIAL"; AT 18,3;
    "MODIFICATI DATELE PROBLEMEI": FOR w=1 TO 15:
    BEEP .01,40: NEXT w: GOSUB apasa: GO TO 3000
499 REM cazul arcului de comprimare-material neimpus
500 LET de=ii1*d1: LET n=G*H*d1/(G*d1*d1+8*
    (f2-f1)*ii↑3): LET h0=h+((8*f1*ii1↑3*n)/(G*d1):
    LET beta=2.6*de/h0
510 LET i$="04132409701": GOSUB box: PRINT AT 1,4;
    "STRUCTURA ARCULUI"; AT 16,7;"D[cm]=";de; AT
    17,7;"n=";n;" spire"; AT 18,7;"HN[cm]=";h0; AT
    19,7;"O";beta: REM majusculele subliniate se
    tasteaza in modul grafic
520 IF beta <= .5 THEN PRINT AT 20,5;"ghidare pe
    lungime"
525 IF beta>.5 AND beta<1 THEN PRINT AT 20,5;
    "ghidare în reazeme"
530 IF beta >= 1 AND beta <= 2 THEN PRINT AT 20,5;
    "ghidare într-un reazem"
535 IF beta>2 THEN PRINT AT 20,5;"arc neghidat"
540 GOSUB apasa: GOSUB ch1
545 PRINT AT 6,6;"DETALII CONSTRUCTIVE"
550 IF n <=7 THEN LET nr=1.5
555 IF n>7 THEN LET nr=2.5
560 PRINT AT 8,3;"nr=";nr; AT 8,16;" spire de
    reazem" AT 10,3;"nt=";nr+n; AT 10,16;" nr.total
    de spire"
565 LET abc=h0(PI*de*n): LET alfa=ATN (abc): PRINT
    AT 12,3;"D=";alfa*180/PI;"(2sp)grade"
570 LET l=PI*de*(nr+n)/COS (alfa): PRINT AT 14,3;
    "l=[cm]="; l; AT 15,3 ;"lungimea barei de arc"
580 GOSUB apasa
640 GOSUB ch2: PRINT AT 12,2; PAPER 7; INK 0;
    "RELUATI CU ALTE DATE (d/n)?": PAUSE 0
650 GO TO 3000*(INKEY$="d")+5000*(INKEY$="n")
2999 REM intrarea datelor
3000 BORDER 3: PAPER 6: INK 0: CLS : RANDOMIZE USR
     64000: LET i$="0101302060": GOSUB box
3015 LET a$="DATELE DE PROIECTARE": LET lin=2: LET
     col=3: GOSUB scrie
```

```
3020 INPUT "Introduceti forta minima FA[daN]",f1:
     OVER 1: PRINT AT 4,2;"1)Forta minima"; AT 5,3;
     "FA [daN]=";f1
3030 INPUT "Introduceti forta maxima FB[daN]=",f2:
     PRINT AT 6,2;"2)Forta maxima"; AT 7,3;"FB
     [daN]=";f2
3060 INPUT "Introduceti diametrul carcasei(2sp)DC
     [cm]",dc: PRINT AT 8,2;"3)Diametrul carcasei":
     AT 9,3;"DC[cm]=";dc
3070 INPUT "Introduceti diametrul axului DD[cm]",da:
     PRINT AT 10,2;"4)Diametrul axului"; AT 11,3;
     "DD[cm]=";da
3080 INPUT "Introduceti inaltimea de lucru H[cm]", h:
     PRINT AT 12,5;"5)Inaltimea de lucru" AT 13,3;
     "H[cm]=";h
3085 LET i$="05152203611": GOSUB box: PRINT AT 16,7;
     "DATE CORECTE (d/n)?": BEEP .02,50: PAUSE 5:
     BEEP .02,10: PAUSE 0
3086 IF INKEY$="n" THEN GO TO 3000
3087 CLS : RANDOMIZE USR 64000: LET i$="0101301860":
     GOSUB box
3088 LET a$="DATELE DE PROIECTARE": LET lin=2: LET
     col=3: GOSUB scrie
3090 INPUT "Introduceti modulul de elasti-(2sp)citate
     transversal G[daN/cmP]",g: PRINT AT 4,2;"6)Modul
     ul de elasticitate"; AT 5,3;"G[daN/cmP]";g
3091 INPUT "Introduceti : 1)material impus(33sp) 2)
      material neimpus", m$
3092 IF m$="1" THEN PRINT AT  6,2 ;"7)Material impus
      ": INPUT "Introduceti simbolul materialu- lui
     si tensiunea la rupere sta- tica  EF[daN/cmP]"
     w$,s1: PRINT AT 7,2;w$: AT 8,3;"EF [daN/cmP=";s1
3093 IF m$="2" THEN PRINT AT 6,2;"7)Material
     neimpus": INPUT "Introduceti tensiunea la rupere
     statica EFB[daN/cmP] a celui(3sp)mai bun
     material",sm: PRINT AT 7,2;"EFB[daN/cmP]=";sm
3095 PRINT AT 9,2;"8)Tipul arcului : "; AT 10,3 ;"de
     comprimare"
3100 LET i$="05152203611": GOSUB box: PRINT AT 16,7;
```

```
     "DATE CORECTE (d/n)?": BEEP .02, 50: PAUSE 5:
     BEEP .02,10: PAUSE 0
3105 IF IKEY$="d" THEN RANDOMIZE USR 64100: GO TO
     3115
3110 IF INKEY$="n" THEN RANDOMIZE USR 64100: GO TO
     3000
3115 IF m$="2" THEN GO TO 3130
3120 IF m$="1" THEN GO TO 4000
3130 LET R=f1/f2: LET sar=1.3*sm/(3-R): LET lbd=
     da*da*sar/(5*f2): LET gama=dc/da: CLS : GOSUB
     ch1: PRINT AT 1,8; PAPER 4; INK 7;"VALORI DE
     CALCUL": PAPER 6: INK 2: PRINT AT 3,3;"R";R; AT
     4,3"EGH[daN/cmP]=";sar;AT 5,3;"I=";lbd; AT 6,3;
     "J=";gama; AT 9,4;"(I)↑(1/3)="
3140 LET z1=lbd↑(1/3): LET z2=1.6/
     ((gama*gama)↑(1/3)-1: LET
     z3=6/((gama*gama)↑(1/3))
3141 IF z1<z2 AND z1<z3 THEN GO TO 6000
3150 IF z1 >= z2 AND z1 >= z3 THEN PRINT AT 8,14;
     " >"; AT 10,4;"[ ";z2;" ";z3;"]"; AT 12,6 ;
     INVERSE 1;"PROBLEMA COMPATIBILA"
3060 PRINT AT 14,2;" SOLUTIA OPTIMA TEORETICA"
3170 LET ia=((gama*gama*lbd)↑(1/3))-1: LET roa=
     gama/(ia+1): LET d0=roa*da: PRINT AT 16,3;
     "iK=";ia; AT 17,3;"LK=";roa; AT 18,3;
     "dK[cm]=";d0
3180 GOSUB apasa: GOSUB ch1: GOSUB 100
3190 FOR k=1 TO 25
3200 IF d0=d(k) THEN GO TO 3240
3210 IF d(k)>d0 THEN LET d1=d(k): GO TO 3230
3220 NEXT k
3240 PRINT AT 1,15; INVERSE 1;" SOLUTIA TEHNICA";
     INVERSE 0: LET roa1=d(k)/da: LET ii1=(gama
     /roa1)-1: LET spar=(5*f2)*(ii1+0.665)/
     (da*da*roa1*roa1): PRINT AT 1,3; "d[cm]=";d(k);
     AT 2,3;"L=";roa1; AT 3,3; "i=";ii1; AT 4,3;
     "EGHM[daN/cmP]=";spar
3250 LET sprim=(3-R)*spar/1.3: PRINT AT 5,3;"EFM
```

```
     [daN/cmP] >";sprim
3260 GOSUB 200
3270 FOR k=1 TO 13
3280 IF sprim>v(13) THEN GO TO 300
3290 IF sprim=v(k) THEN GO TO 3320
3300 IF sprim <= v(k+1) THEN LET k=k+1: GO TO 3320
3310 NEXT k
3320 LET i$=03072605171": GOSUB  box: PRINT AT 8,4;
     OVER 1;"Materialul optim :"; AT 8,21; u$(k);
     AT 9,4 "tens.la rupere statica "; AT  10,7;
     v(k);" daN/cmP"
3350 GO TO 500
4000 LET R=f1/f2; LET sar =1.3*s1/(3-R): LET lbd=
     da*da*sar/(5*f2): LET gama=dc/da: GOSUB ch1:
     PRINT AT 1,8; PAPER  4; INK 7;"VALORI DE
     CALCUL": PAPER 6: INK 2: PRINT AT 3,3;"R=";R; AT
     4,3 ;"EGH[daN/cmP]=;sar; AT 5,3;"I=";lbd; AT
     6,3;"J=" ;gama: AT 8,4 ;"(I)↑(1/3)="
4010 LET z1=lbd↑(1/3): LET z2=1.6/(gama*gama)↑
     (1/3)-1): LET  z3/((gama*gama)↑(1/3))
4015 IF z1<z2 AND z1<z3 THEN GO TO 6000
4016 IF z1 >= z2 AND z1>=z3 THEN PRINT AT 8,1;" >";
     AT 10,4;"[" ;z2;" ;";z3;"]"; AT 12,6; INVERSE
     1;"PROBLEMA COMPATIBILA"
4017 PRINT AT 14,2;"SOLUTIA OPTIMA TEORETICA
4020 LET ia=((gama*gama*lbd)↑(1/3))-1: LET roa=
     gama/(ia+1): LET d0=roa*da: PRINT AT 16,3;"iK=";
     ia; AT 17,3;"LK=";roa; AT 18,3" dK[cm]=";d0
4025 GOSUB apasa: GOSUB ch1: GOSUB 100
4030 FOR k=25 TO 1 STEP -1
4035 IF d0=d(k) THEN GO TO 4050
4040 IF d0>d(k) THEN LET k=k-1: LET d1=d(k-1): GO TO
     4050
4045 NEXT k
4050 PRINT AT 1,15; INVERSE 1;"SOLUTIA TEHNICA";
     INVERSE 0: LET roa1=d(k)/da: LET ii1=
     (gama/roa1)-1: PRINT AT 1,3;"d[cm]=";d(k); AT
     2,3;"L=";roa1; AT 3,3;"i="↑ii1
```

```
4060 LET n=g*h*d(k)/(g*d(k)+8*(f2-f1)*iil↑3): LET
     Ho=h+(8*f1*iil 3*n)/(g*d(k)): LET beta=2.62
     *d(k)/Ho
4090 LET i$="0307260517l": GOSUB box: PRINT AT 8,4;
     "Materialul impus:"; AT 8,21;w$; AT 9,4;"tens.
     la rupere statica"; AT 10,7;s1;" daN/cmP"
4092 LET i$="0413240970l": GOSUB box: PRINT AT 14,9;
     "STRUCTURA ARCULUI"; AT 16,7;"D[cm] =";iil*d(k);
     AT 17,7;"n=";n;" spire"; AT 18,7;"HN[cm] =";
     Ho; AT 19,7;"Q=";beta
4095 IF beta <= .5 THEN PRINT AT 20,5;"ghidare pe
     lungime"
4110 IF beta>.5 AND beta <= 1 THEN PRINT AT 20,5;
     "ghidare in reazeme"
4115 IF beta >= 1 AND beta >= 2 THEN PRINT AT 20,5;
     "ghidare intr-un reazem"
4120 IF beta>2 THEN PRINT AT 20,5;"arc neghidat"
4125 GOSUB apasa: GOSUB ch1
4130 PRINT AT 6,6;"DETALII CONSTRUCTIVE"
4140 IF n <= 7 THEN LET nr=1.5
4150 IF n>7 THEN LET nr=2.5
4155 PRINT AT 8,3;"nr=";nr; AT 8,17;" spire de
     reazem" AT 10,3;"nt=";nr+n; AT 10,17;"nr.total
     spire"
4160 LET abc=Ho/(PI*iil*d(k)*n): LET alfa=ATN(abc):
     PRINT AT 12,3;"D=";alfa*180/PI;"(3sp)grade"
4165 LET l=PI*iil*d(k)*(nr+n)/COS(alfa): PRINT AT
     14,3 ;"l[cm]=";l
4170 PRINT AT 15,3;"(lungimea barei de arc)"
4175 GOSUB apasa
4200 GOSUB ch2: PRINT AT 12,2; PAPER 7; INK 0;
     "RELUATI CU ALTE DATE(2sp)(d/n)?": PAUSE 0
4210 GO TO 3000*(INKEY$="d")+5000*(INKEY$="n")
5000 RANDOMIZE USR 64100: BORDER 3: PAPER 6: INK 0:
     CLS : RANDOMIZE USR 64000: LET i$="0101302051":
     GOSUB box: LET a$="M.M.POPOVICI SOFTWARE": LET
     lin=3: LET col=4: GOSUB scrie
5004 PRINT AT 10,3; PAPER 6; INK 0;"ARCUL ELICOIDAL
     (2sp)CILINDRIC"; AT 12,7; "GENERATOR DE FORTE";
```

```
     AT 14,6;"-arc((2sp)de comprimare -"; AT 16,7;
     INVERSE 1;"(Sinteza optimala)"
5005 PAUSE 0: STOP
6000 PRINT AT 11,5 INVERSE1;"PROBLEMA INCOMPATIBILA";
     INVERSE 0: PRINT AT 18,3;" MODIFICATI DATELE
     PROBLEMEI": FOR w=1 TO 15: BEEP .01,40: NEXT w:
     GOSUB apasa: GO TO 3000
9000 LET adr1=64000: RESTORE 9001: FOR i=1 TO 29:
     READ a: POKE adr1+i,a: NEXT
9001 DATA 1,64,1,255,23,117,237,176,33,0,88,1,224,2,
     125,230,28,7,238,56,119,35,11,120,177,32,243,201
9002 RETURN
9100 LET adr2=64100: RESTORE 9101: FOR  i=1 TO 38:
     READ a; POKE adr2+i,a: NEXT i
9101 DATA 17,232,3,6,255,58,80,175,211,254,61,16,251,
     27,122,179,200,24,240,0,0,17,232,3,62,182,
     71,211,254,175,16,251,27,122,179,32,243,201
9102 RETURN
9300 FOR w=0 TO LEN a$-1: LET col=col+1
9301 IF col=32 THEN LET lin=lin+1: LET col=1
9302 PRINT AT lin,col;"█"; CHR$;a$(w+1): BEEP
     .00004,69: NEXT w: RETURN
9400 LET q$="(4sp)APASATI O TASTA OARECARE(4sp)"
9401 FOR i=1 TO LEN q$: PRINT # 1; AT 1.i-1;q$(i):
     PAUSE 2: NEXT i: PAUSE 10
9402 FOR i=LEN q$ TO 1 STEP -1: PRINT # 1; AT 1,i-1;
     OVER 0;" ": PAUSE 2
9403 IF INKEY$ <>"" THEN CLS : RETURN
9404 NEXT i= GO TO 9400
9500 BORDER 5: PAPER 6:INK 2: CLS
9501 PLOT 15,0: DRAW 255,0: DRAW 15,15: DRAW 0,145:
     DRAW -15,1: DRAW -225,0: DRAW -15,15: DRAW
     0,-145: DRAW 15,-15: DRAW 0,15: DRAW -15,0: PLOT
     255,15: DRAW -15,0: DRAW 0,-15: PLOT 255,160:
     DRAW -15,0: DRAW 0,15:PLOT 0,160: DRAW 15,0:
     DRAW 0,15
9502 PRINT AT 0,0; OVER 1; PAPER 5;"(2sp)"; AT 0,30;
     "(2sp)"; AT 1,0:"(2sp)"; AT 1,30;"(2sp)"; AT
     20,0;"(2sp)"; AT 20,30;"(2sp)" AT 21,0;"(2sp)";
```

```
     AT 21,30;"(2sp)"; RETURN
9550 LET t$="(15sp)": PAPER 6: INK 0: BORDER 7: CLS
9551 PLOT 0,0: DRAW 255,0: DRAW 0,175: DRAW -255,0:
     DRAW 0,-175: PRINT AT 1,2; PAPER 5;t$(2 TO): FOR
     i=2 TO 20: PRINT AT i,1; PAPER 7;t$;t$(2 TO); AT
     i-1,30: PAPER 5;" ": NEXT i
9552 RETURN
9560 RESTORE 9561: FOR q=0 TO 8*16-1: READ a: POKE
     65368+q,a: NEXT q
9561 DATA 0,0,0,0,248,168,168,168,0,0,0,0,136,
     216,168,136
6562 DATA 0,0,0,0,96,128,128,96,0,0,0,56,72,72,60,0
9563 DATA 0,62,64,64,68,68,56,0,0,0,0,4,12,68,228,78
9564 DATA 0,0,0,28,2,30,34,30,0,0,0,240,136,136,240,
     144
9565 DATA 0,56,4,4,28,36,34,0,0,0,72,48,32,32,32,0
9566 DATA 0,0,0,60,66,126,66,66,0,0,12,18,18,28,16,32
9567 DATA 32,64,128,0,0,0,0,0,0,0,0,96,144,144,96
9568 DATA 0,28,34,60,34,34,76,0,96,16,32,120,0,0,0,0
9570 RETURN
9600 LET xo=VAL i$(1 TO 2): LET yo=VAL i$(3 TO 4):
     LET x1=VAL i$(5 TO 6): LET y1=VAL i$(7 TO 8)
9601 PAPER VAL i$(9): INK VAL i$(10)
9602 LET i=0
9603 LET X$=X$(TO x1): FOR i=yo TO yo+y1-1: PRINT AT
     i,xo;i$: NEXT i
9604 PLOT 8*xo+1,174-8*yo: DRAW 8*x1-3,0: DRAW
     0,3-y1*8: DRAW 0,y1:*8-3
9605 BORDER 6: PAPER 6: INK 9: RETURN
```

Aplicație numerică : F_m = 400 daN ; F_M=600 daN; D_c=24 cm; D_a=6 cm: H= 30 cm; G=78000 daN/cm^2 ; material neimpus (σ_{+1M}=18640 daN/cm^2)

Valori de calcul: R=0,66666667; σ_{aR}=10385,143 daN/cm^2;

λ=124,62171; γ=4; $\sqrt[3]{\gamma}$ =49949511 > (1,0527409; 2,381106) - problemă compatibilă

Soluția optimă teoretică: i_A=11,586488; ρ_A=0,31780112; d_A=1,9069067

cm.

Soluția tehnică: d=2 cm; ρ=0,33333333; σ'_{aR}=8748,75 daN/cm^2;

σ'_{-1}=15703 daN/cm^2; rezultă materialul optim 62Si2W avînd σ_{+1}=18640 daN/cm^2

Structura arcului: D=22 cm; n=8,9149649=9 spire; H_0=54,34014 cm (înălțimea arcului în stare liberă; β=1,060726 (ghidare într-un reazem)

Detalii constructive: nr=2,5 spire de rezemare; n_t=11,414965=12 spire

α=5,0399824=5 grade; l=792 cm (lungimea barei din care se va confecționa arcul)

13.7. SINTEZA OPTIMALĂ A TRANSMISIILOR CU CURELE TRAPEZOIDALE ÎNGUSTE

Transmisia prin curele trapezoidale înguste reprezintă un mecanism patrulater cu element intermediar flexibil (cureaua), prin care se transmite mișcarea de rotație de la roata conducătoare (1) la roata condusă (2) - fig.13.7.

Curelele înguste sînt realizate în 5 tipuri de dimensiuni *SPZ, SPA, SPB, 16x15 și SPC* și se livrează sub formă de curele fără fine cu lungimea primitivă L=[**400; 450; 500; 560; 630; 710; 800; 900; 1000; 1120; 1250; 1600; 1700; 1800; 2000; 1340; 2500; 2800;3150; 3350; 3750; 4000; 5000; 5600; 6300; 7100; 8000; 9000; 10000; 11200**] mm.

Notînd cu n_1 [rot/min] - turația roții motoare; P_o [CP] - puterea unei curele ; *P* [CP] - puterea de transmis; $z \geq P/P_0 \geq 2$ - numărul curelelor și D_m - diametrul roții motoare, din diagrama reprezentată în fig.13.8 [7] se obțin diverse soluții *pe orizontala turației impuse* n_1 prin tema de proiectare și *verticala unui diametru* D_m [mm] standardizat,, pentru un anumit tip de curea.

Punctul de intersecție dintre orizontala n_1 și verticala D_m determină puterea P_o [CP] care revine unei curele. Întrucît se oferă mai multe soluții se va alege soluția corespunzătoare unei *funcții de scop* și anume:

- pentru transmisii cu **număr minim de curele** $z=P/P_0=2$ se reține soluția curelei mari cu antrax *a* mare;

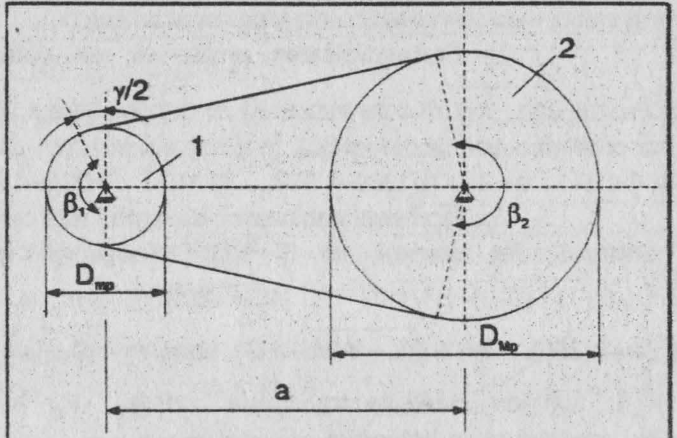

Fig 13.7 Transmisia prin curele trapezoidale

- pentru transmisii cu **gabarit redus** se reține soluția curelelor mici în număr mare;

- pentru transmisii **ponderate** se reține o soluție intermediară preferind

$$z \in (2..5).$$

De exemplu pentru o putere P=20 CP și o turație n_1=2800 rot/min, din fig.13.8 se deduc soluțiile din tabelul următor :

Tip	P_o [CP]	D_m[mm]	$z=P/P_o$
SPZ	3	70	7
	4	80	5
	5	90	4
	6	100	3
	3	125	2
	10	150	2
SPA	8	120	2
	10	125	2

Metoda operațională a condus la următorul algoritm de calcul :

Datele problemei: puterea transmisă P [CP]; coeficientul dinamic k_d= 1...2; turația n_1 [rot/min]; raportul de transmitere i.

Rezolvare : 1) Din Diagrama ARO-9 reprezentată în fig.13.8

se obţin cîteva soluţii care se vor testa prin programul de calcul.

2) Compatibilitatea problemei: se determină coeficientul $f=(n+\sqrt{n^2-mp})/m$ care trebuie să fie cuprins între 0,75 şi 2; în caz contrar problema este incompatibilă. În relaţia anterioară:

$n=8D_m\,(i+1)^2$; $n=2(i+1)[1600-1{,}57D_m\,(i+1)]$; $p=D_m(i-1)^2$

3) Geometria transmisiei: diametrul roţii conduse $D_M=iD_m$;antraxul de referinţă $a^*=f(i+1)D_m$; lungimea curelei $L\geq 2a^*+1{,}57D_m(i+1)+[D_m(i-1)^2/4a^*]$ $\in$ [400....2000] mm; antraxul transmisiei $a=0{,}25[(L-W)+\sqrt{(L-W)^2}-8C]$, unde $W=\pi D_m(i+1)/2$ şi $C=D_m^2\,(i+1)^2/4$; numărul curelelor transmisiei $z\geq Pdk_d\ /P_o$ în care $d=1....1{,}5$ este coeficientul de înfăşurare a curelei pe roţi .

4) Forţele din curea :

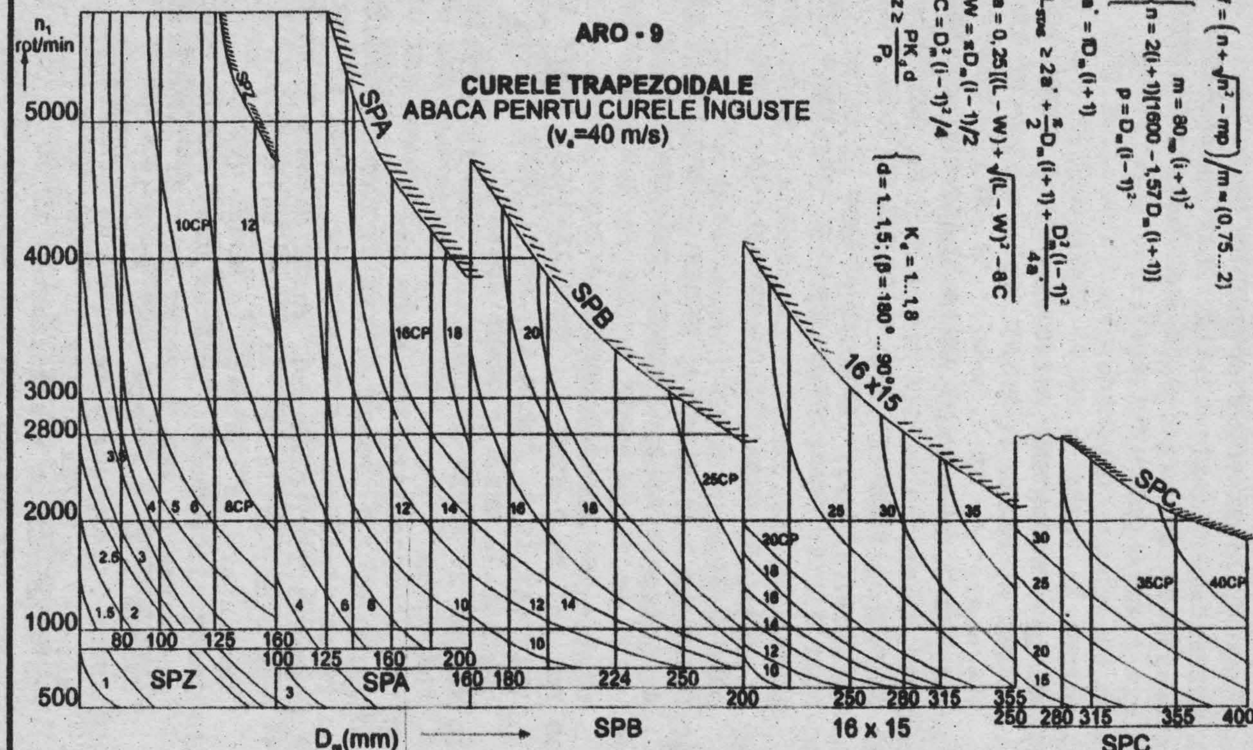
$$\text{- în ramura motoare } S_1=\frac{2M_{t1}}{D_m}\cdot\frac{e^{\mu\beta}}{e^{\mu\beta}-1}\ \text{[daN]}$$

$$\text{- în ramura condusă } S_2=\frac{2M_{t1}}{D_m}\cdot\frac{1}{e^{\mu\beta}-1}\ \text{[daN]}$$

în care $M_{t1}=7.10^4P/n_1$ [daN.cm] - momentul de răsucire transmis de roata motoare; $\mu=0.35+0{,}012v$ - coeficientul de frecare dintre curea şi roţi unde $v=\pi D_m n_1/6.10^4$ [m/s]; $\beta=\pi-\gamma$ iar $\gamma=(D_M-D_m)/a$.

Rezultanta forţelor din curea care solicită arborii şi înclinarea suportului ei faţă de axa centrelor roţilor $0_1 0_2$ sînt date de relaţiile:

$$Q=\sqrt{S_1^2+S_2^2+2S_1S_2\cos\gamma}\ ;\ \sphericalangle(\overline{Q};\overline{0_1 0_2})=\operatorname{arctg}\frac{S_1-S_2}{S_1+S_2}\operatorname{tg}\frac{\gamma}{2}$$

$$f = \left(n + \sqrt{n^2 - mp}\right)/m \approx (0,75...2)$$

$$\begin{cases} m = 80_{m}(i+1)^2 \\ n = 2(i+1)[1600 - 1,57\,D_m(i+1)] \\ p = D_m(i-1)^2 \end{cases}$$

$$a^* = fD_m(i+1)$$

$$L_{STAS} \geq 2a^* + \frac{\pi}{2}D_m(i+1) + \frac{D_m^2(i-1)^2}{4a^*}$$

$$a = 0,25\left[(L-W) + \sqrt{(L-W)^2 - 8C}\right]$$

$$W = \pi D_m(i-1)/2$$

$$C = D_m^2(i-1)^2/4$$

$$z \geq \frac{PK_d\,d}{P_0} \qquad \begin{cases} K_d = 1...1,8 \\ d = 1...1,5;\ (\beta = 180^\circ ... 90^\circ) \end{cases}$$

Fig 13.8 Diagrama pentru calculul curelelor trapezoidale înguste

Programul de calcul aferent este următorul:

```
8 LET ch1=9000: LET ch2=9100: LET apasa=9200: LET
  box=9300: LET efect=9400: LET udg=9500: DEF FN
  r(x)=INT x+(x <> INT x)
9 GOSUB efect: GOSUB udg
10 BORDER 1: PAPER 0:INK 0: CLS
20 FOR n=7 TO 38 STEP 8: FOR m=7 TO 0 STEP -1:
   BORDER m: PAPER m: PRINT AT 0,(n-m);" "; AT 21,
   31-(n-m);" "; AT 1,(n-m);" "; AT 20,31-(n-m):
   " "; AT 2,(n-m);" ": AT 19,31-(n-m);" ": NEXT m:
   NEXT n
30 BRIGHT 1: PAPER 7: INK 7: PRINT AT 3,0:"(32sp)";
   AT 18,0;"(32sp)": REM (sp)=blanc
40 PLOT 0,175: DRAW 255,0: DRAW 0,-38: DRAW -255,0:
   DRAW 0,38
50 PLOT 2,173: DRAW 251,0: DRAW 0,-34: DRAW -251,0:
   DRAW 0,34
60 PRINT AT 2,1; FLASH 1; PAPER 0; BRIGHT 1; INK
   4;"(32sp)"; AT 2,6'"CURELE TRAPEPEZOIDALE"
90 PRINT AT 7,10; PAPER 0; INK 6;"M.M.POPOVICI"; AT
   10,10: INK 7;"(2sp)SOFTWARE(2sp)"
100 FOR i=7 TO 0 STEP -1: POKE 23606,i: PAUSE 3:
    PRINT AT 14,8; PAPER 6; INK 1; OVER 0;"SINTEZA
    OPTIMALA": NEXT i: GOSUB apasa
110 BORDER 2: PAPER 2: CLS: LET  a$="0101512817":
    GOSUB box
120 LET a$="0202152817": GOSUB box
130 PRINT AT 3,7; PAPER 5; INK 0;"DATELE PROBLEMEI"
140 INPUT "Introduceti DA[mm]",dm: PAPER 5: INK 1:
    PRINT 5,3;"1)Diametrul rotii motoare"; AT 6,8;
    "DA"=;dm; AT 16,15;"mm": REM majusculele
    subliniate se tasteaza in modul grafic
150 INPUT "Introduceti puterea unei curele PC[CP]",
    po: PAPER 5: INK 1: PRINT AT 7,3;"2)Puterea unei
    curele"; AT 8,8;"PC=";po; AT 8,15;"CP"
160 INPUT "Introduceti raportul de trans(2sp)
    mitere",g:PAPER 5: INK 1: PRINT AT 9,3;
    "3)Raportul de transmitere"; AT 10,8;"i=";g
170 INPUT"Introduceti puterea transmisa(3sp)P[CP]",
```

```
    put: PAPER 5: INK 1: PRINT AT 11,3;""4)Puterea
    transmisa"; AT 12,8;"P=";put; AT 12,15;"CP"
175 INPUT "Introduceti turatia rotii(7sp)motoare
    n[rot/min]",tur; PAPER 5: INK 1:PRINT AT 13,5;
    "5)Turatia motoare"; AT 14,8;"n=";tur; AT
    14,15;"rot/min"
180 GOSUB apasa: RANDOMIZE USR 60000
190 BORDER 2: PAPER 2: CLS : LET a$="0101512819":
    GOSUB box
200 LET a$="0202152819": GOSUB box
210 PRINT AT 3,7; PAPER 5; INK 0;"DATELE PROBLEMEI"
220 INPUT"Introduceti coef.dinamic kD=1...2", k:
    PAPER 5: INK 1: PRINT AT 9,3;" 6)Coeficientul
    dinamic"; AT 11,8;"kD=";k
230 INPUT "Introduceti coef.de infasurare (2sp)
    d=1...1,5",d: PAPER 5: INK 1: PRINT AT 13,3;" 7)
    Coef.de infasurare"; AT 15,8;"d=";d
240 LET a$="0617471503": GOSUB box: PRINT AT 18,8;
    PAPER 7;INK 2;"CORECT (d/n)?": PAUSE 0
250 RANDOMIZE USR 60000: CLS: GOSUB ch1
260 PRINT AT 3,3;"COMPATIBILITATEA PROBLEMEI"
270 LET m=8*dm((g+1)↑2)
280 LET n=2*(g+1)*(1600-1.57*dm*(g+1)): LET  p=
    dm*((g-1)↑2)
290 LET num=n+SQR(n*n-m*p)
300 LET s=num/m
302 PRINT AT 5,3;"m=";m; AT 7,3;"n=";n; AT 9,3;
    "p=";p
310 IF s >= .75 AND s <= 2 THEN PRINT AT 12,6; PAPER
    4; INK 6;"PROBLEMA COMPATIBILA"; PAPER 7; INK 0;
    AT 16,10;"f=";s: GOSUB apasa
320 IF s<.75 OR s>2 THEN GO TO 7000
340 GOSUB ch1
350 PRINT AT 3,1; PAPER 5; INK 1;"REZULTATELE
    SINTEZEI OPTIMALE"
370 LET ast=s*(g+1)*dm
380 LET lung=2*ast+1.57*dm*(g+1)+(dm*dm+(g-1))/
    (4*ast)
```

```
390 DIM b(31): REM lungimile standardizate ale
    curelelor
400 RESTORE 410: FOR i=1 TO 31: READ b(i): NEXT i
410 DATA 400,450,500,560,630,710,800,900,1000,1120,
    1250,1400,1600,1700,1800,2000,2340,2500,2800,
    3150,3350,3750,4000,5000,5600,6300,7100,8000,
    9000,10000,11200
420 FOR i=1 TO 31: IF lung<b(1) THEN LET lp=b(1): GO
    TO 500
430 IF lung=b(i) THEN LET lp=b(i): GO TO 500
440 IF lung>b(i+1) THEN LET lp=b(i+1): GO TO 500
450 IF lung>b(31) THEN PRINT AT 12,1;"NU EXISTA
    CUREA STANDARDIZATA"; AT 16,8:"Reluati calculul"
    AT 18,0;"cu alta solutie din abaca ARO-9": BEEP
    .02,40: PAUSE 0: GO TO 110
460 NEXT i
500 PRINT AT 9,2;"LUNGIMEA PRIMITIVA A CURELEI"; AT
    10,4;"L=";lp;" mm"
510 LET dmare=g*dm: PRINT AT 6,2;"DIAMETRUL ROTII
    CONDUSE";AT 7,4;"DB="; FN r(dmare);" mm"
520 LET w=1.57*dm*(g+1)
530 LET h=dm*dm(g-1)*(g-1)/4
540 LET a=(lp-w)+SQR((lp-w)↑2-8*h): LET antrax=a/4
550 PRINT AT 12,2;"ANTRAXUL"; AT 13,4;"a=" ; FN
    r(antrax);" mm"
560 LET z=put*k*d/po
570 PRINT AT 15,2;'NUMARUL DE CURELE"; AT 16,6;"z=";
    FN r(z)
580 GOSUB apasa
581 GOSUB ch1: LET mt=70000*put/tur: LET gama=
    (dmare-dm)/antrax: LET v=PI*tur*dm/60000: LET
    niu=0.35+0,012*v: LET beta+PI-gama
582 LET x=(2*mt/(.1*dm)): LET y=2.72↑(niu*beta): LET
    r=(y-1): LET s1=x*y/r
583 LET s2=x/r
584 LET forta=SQR(s1*s1+s2*s2+2*s1*s2*COS(gama))
585 LET xx=s1-s2: LET yy=s1+s2: LET t=TAN gama/2:
    LET unghi=ATN(xx/yy)*t*(180/PI)
```

```
586 PRINT AT 1,2;"FORTELE DIN CUREA"; AT 4,2;"Ramura
    motoare"; AT 5,4;"S1="; FN r(s1);" daN"; AT 7,2;
    "Ramura condusa"; AT 8,4;"S2="; FN r(s2);" daN";
    AT 10,2;"Forta rezultanta"; AT 11,4;"Q="; FN
    r(forta);" daN"; AT 13,2;"Inclinarea rezultantei
    fata de"; AT 14,2;"axa rotilor :"; AT 14,16; FN
    r(unghi); " grade"
 587 GOSUB apasa
 590 GOSUB  ch2: PRINT AT 11,2; PAPER 7; INK 2; FLASH
    1;"INTRODUCETI ALTE DATE (d/n)?": PAUSE 0
 600 GO TO 110*(INKEY$="d")+610*(INKEY$="n")
 610 RANDOMIZE USR 60000: BORDER 7: PAPER 7: INK 0:
    CLS: GOSUB ch2
 620 PRINT AT 3,5;"M.M.POPOVICI SOFTWARE"; AT 9,8;
    PAPER 7; INK 2;"TRANSMISII PRIN"; AT 11,6; PAPER
    7; INK 2;"CURELE TRAPEZOIDALE"
 630 FOR i=7 TO 0 STEP -1: POKE 23606,i: BEEP
    .005,10: PRINT AT 15,7; PAPER 6; INK 4; OVER
    0;"(SINTEZA OPTIMALA)": NEXT i: PAUSE 0: STOP
 700 PRINT AT 11,3;"PROBLEMA INCOMPATIBILA !!!"; AT
    15,5; OVER 1;"Modificati solutia cu(16sp)abaca
    ARO-9": FOR y=10 TO 0 STEP -1: BEEP .005 y:
    PAUSE 1: BEEP .005,14: PAUSE 1; BEEP.005,14:
    NEXT y: GOSUB apasa: GO TO 110
9000 BORDER 5: PAPER 6: INK 2 CLS
9001 PLOT 15,0: DRAW 225,0: DRAW 15,15: DRAW 0,145:
    DRAW -15,15: DRAW -225,0: DRAW -15,-15: DRAW
    0,-145: DRAW 15,-15: DRAW 0,15: DRAW -15,0: PLOT
    255,15: DRAW -15,0: DRAW 0 -15: PLOT 255,160;
    DRAW -15,0: DRAW 0,15: PLOT 0,160: DRAW 15,0:
    DRAW 0,15
9002 PRINT AT 0,0; OVER 1; PAPER 5;"(2sp)";AT 0,30;
    "(2sp)"; AT 1,0;"(2sp)"; AT 1,30;"(2sp)"; AT
    20,0; "(2sp)"; AT 20,30;"(2sp)"; AT 21,0;
    "(2sp)"; AT 21,30;"(2sp)":RETURN
9100 LET t$="(15sp)": PAPER 6: INK 0: BORDER 7: CLS:
    PLOT 0,0: DRAW 255,0: DRAW 0,175: DRAW -255,0:
    DRAW 0,-175
9101 PRINT AT 1,2; PAPER 5;t$;t$(2 TO): FOR i=2 TO
```

```
      20: PRINT AT i,1: PAPER 7;t$;t$(2 TO): AT
      i-1,30: PAPER 5;" ": NEXT i
9102 RETURN
9200 LET a$="(4sp)APASATI O TASTA OARECARE(4sp)"
9201 PRINT # 1; AT 1,0;a$
9202 LET a$=a$(32)+a$(TO 31)
9203 PAUSE 5: IF INKEY$="" THEN GO TO 9201
9204 CLS : RETURN
9300 OVER 1: PRINT AT VAL a$(3 TO 4),0;
9301 FOR I=1 TO VAL a$ (9 TO)
9302 PRINT PAPER 8; INK 8; FLASH 8; BRIGHT 8; TAB VAL
     a$(1 TO 2); INK VAL A$(5); PAPER VAL a$(6); TAB
     VAL a$(TO 2)+VAL a$(7 TO 8)-1;" "
9303 NEXT i: RETURN
9400 RESTORE 9401: FOR n=1 TO 17: READ a: POKE
     60000+n,a: NEXT n
9401 DATA 6,127,33,0,88,237,95,119,35,62,91,188,32,
     247,16,242,201
9402 RETURN
9500 RESTORE 9501: FOR q=0 TO 31: READ a:POKE
     65368+q,a: NEXT q
9501 DATA 0,0,0,0,248,168,168,168,0,0,0,0,136,216,
     168,136
9502 DATA 0,0,0,0,96,144,144,96,0,0,0,16,16,112,144,
     112
9503 RETURN
```

Aplicație numerică : curea SPA cu D_m = 125 mm, P_o = 10 CP, n_1 = 2800 rot/min, i = 2, P = 20 CP, k_d = 1,5 și d = 1,1 rezultă: m = 9000; n = 6067,5; p = 125; f = 1,3379526 (problema compatibilă); D_M = 250 mm; L = 1 '00 mm; a = 502 mm; z = 4 curele; S_1 = 100 daN ; S_2 = 20 daN; Q = 11ɔ daN; $\sphericalangle((\overline{Q};\overline{O_1 O_2})$ = 5 grade.

13.8. SINTEZA OPTIMALĂ A ANGRENAJELOR CILINDRICE EXTERIOARE

Angrenajele reprezintă organe de mașini prezente în structura

oricărei mașini. Din acest motiv există un interes aparte pentru studiul și proiectarea lor optimală. În același timp trebuie menționat că proiectarea angrenajelor este complicată și implică stăpînirea unui număr important de noțiuni teoretice. Pentru ca cititorul să poată înțelege și aplica programul de calcul este necesar să se facă o prezentare prealabilă a noțiunilor ce stau la baza sintezei optimale.

Angrenajele cilindrice reprezintă mecanisme trilatere alcătuite din:

- trei *elemente* dintre care două mobile (*pinionul 1* și *roata condusă 2*) și unul fix (hașurat și notat cu 0);
- trei *cuple cinematice* dintre care două inferioare de rotație (*lagărele* cu alunecare sau cu rostogolire 0_1 și 0_2) și o cuplă superioară M în care se produce fenomenul de angrenare a roților (fig.13.9.a).

Calculul angrenajelor constă în calculul cuplei superioare M.

Dintele roților se realizează cu un profit compus din două *evolvente* antisimetrice, limitate la exterior de către *cercul exterior* (de cap) C_a și la interior de către *cercul interior* (de picior) C_f - fig.13.9.b. Folosirea evolventei (curbă trasată de punct invariabil aparținînd unei drepte care se rostogolește fără alunecare pe un cerc) pentru profilarea dinților se datorează avantajului de a *menține constant raportul de transmitere a mișcării (i) indiferent de precizia de montaj a roților și uzura lagărelor.*

Angrenajele cilindrice utilizate pe scară largă au *dinții drepți* sau *înclinați* cu unghiul β (fig.13.9,c).

Raportul de transmitere al angrenajului este:

$$i=n_1 /n_2= z_2/z_1= R_{w2} /R_{w1}$$

unde n_1, n_2 [rot/min] - turațiile roților, z_1 ,z_2 - numerele de dinți, iar R_{w1}, R_{w2} - razele cercurilor de *rostogolire.*

Studiul valorilor optime pentru raportul de transmitere la angrenajele cu o treaptă a condus la concluzia i ∈ [1...5.8). Valorile standardizate ale raportului de transmitere sînt :

i=[1; 1,12; 1,25; 1,4; 1,6; 1,8; 2; 2,25; 2,5; 2,8; 3,15; 3,55; 4; 4,5; 5; 5,6; 6,3; 7,1; 8;9]

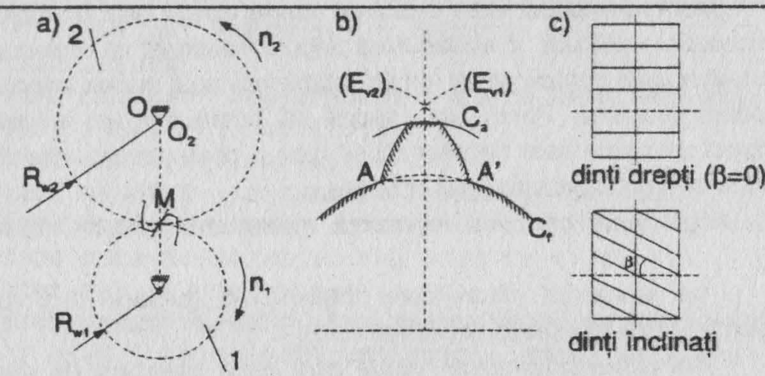

Fig 13.9 Angrenaje cilindrice cu angrenare exterioară

Materialele pentru angrenajele din construcția de mașini sînt indicate în diagrama din fig. 13.10,a, în care fiecare material este înscris într-un dreptunghi în care se precizează (fig.13.10,b):

-simbolul materialului (ex.:28TMC12);

-tensiunea admisibilă la oboseală (σ_a) și *presiunea admisibilă la contact* (p_a), exprimate în daN/mm² (ex.: pentru 28TMC12 cele două valori sînt $\sigma_a = 28{,}5$ daN/mm² = 2850 daN/cm² = 285 MPa; $p_a = 180$ daN/mm² = 18000 daN/cm² = 1800 MPa);

-caracteristica materialului $\delta_2 = E\sigma_a/p_a^2$ (ex.:pentru 28TMC12 această valoare este $\delta_2 = 18$).

Materialele se împart în două categorii și anume :

-materiale *grupa A* (materiale tenace) cu performanțe mecanice medii sau reduse avînd costuri mici dar care realizează volume mari de material;

-materiale *grupa B* (materiale dure) cu performanțe mecanice superioare avînd costuri ridicate dar care realizează volume mici de material.

În timpul funcționării angrenajelor aceste materiale trebuie să asigure rezistența corespunzătoare solicitării centrifugale a roții și danturii sau, altfel spus, materialul să fie compatibil. Condiția de compatibilitate constă în a calcula coeficientul de compatibilitate ρ care trebuie să

satisfacă relaţia: $\rho \leq \rho_1, \rho_2$

unde ρ_1 - restricţia *vitezei periferice*,

ρ_2 - restricţia *solicitării centrifugale a discului roţilor* (cu valorile indicate în fig.13.10 în funcţie de tipul materialului).

• În lucrarea "Sinteze optimale în construcţia de maşini" [6], prof.Octavian Rădulescu stabileşte următoarele criterii optimale:

- **volum minim-minimorum**, cînd se obţine *roata limită* cu cel mai mic număr de dinţi şi implicit cel mai mic volum, dar care este mai puţin rezistentă deoarece are concentratori de tensiuni la baza dintelui ; numărul de dinţi necesar pinionului se stabileşte cu relaţia :

$$z_1 = (\max) \{9(i+1)/i \ ; \ 2/0{,}06(i+1)\}$$

- **ponderat** (volum minim şi rezistenţă mare), cînd se obţine *roata de bază* cu număr mic de dinţi şi robusteţe apreciabilă ; în acest caz numărul de dinţi necesar pinionului este dat de relaţia:

$$z_1 = (\max) \{13; \ 2/0{,}03(i+1)\}$$

-**maxidurabilitate**, cînd se obţine *angrenajul extrapolar* ce asigură cea mai mare fiabilitate dar cu numere mari de dinţi şi implicit cu volume mari de material; pinionul angrenajului extrapolar are numărul de dinţi dat de relaţia :

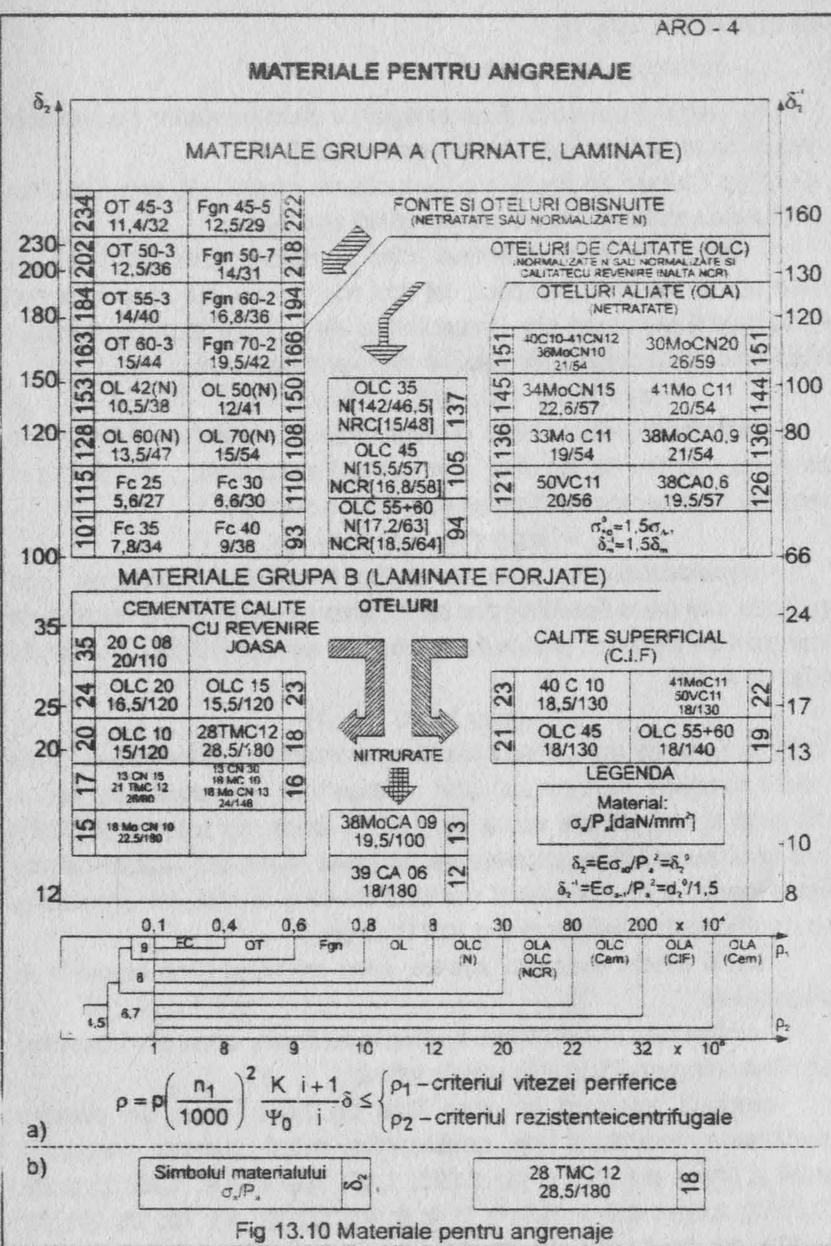
$$z_1 = (\max.) \{ 25 ; \ 66/i\}$$

• Roţile dinţate se danturează folosind *cremaliera generatoare* care realizează modulul standardizat prin rostogolirea fără alunecare pe un anumit cerc al roţii dinţate numit *cerc de divizare*, cu oricare din liniile sale de nivel numită linie generatoare. Modulul reprezintă raportul dintre diametrul cercului de divizare şi numărul de dinţi al roţii, iar cremaliera este o roată dinţată particulară (fig.13.11) ce are :

- toate razele cercurilor infinite, ceea ce transformă cercurile în drepte paralele;

- evolventele transformate în drepte înclinate, ceea ce determină dinţi cu formă trapezoidală şi în număr infinit;

-modulul constant la orice linie de nivel, ceea ce permite standardizarea modulului cu următoarele valori (pentru mecanică generală şi grea): **m[mm] = [1; 1,125; 1,25; 1,375; 1,5; 1,75; 2; 2,25; 2,5; 2,75; 3; 3,5; 4; 4,5; 5; 5,5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 14; 16; 18; 20; 22; 25; 28; 32; 40; 45; 50; 55; 60; 70; 80; 90;100]**

$$\rho = \rho\left(\frac{n_1}{1000}\right)^2 \frac{K}{\Psi_0}\frac{i+1}{i}\delta \leq \begin{cases}\rho_1 - \text{criteriul vitezei periferice}\\ \rho_2 - \text{criteriul rezistenteicentrifugale}\end{cases}$$

Fig 13.10 Materiale pentru angrenaje

Două roţi dinţate pot angrena numai dacă au acelaşi modul.

Orice dreaptă orizontală a cremalierei (LG) constituie o linie generatoare; un caz particular al acestor linii îl constituie *linia de referinţă* TT pe care arcul dintelui şi arcul golului sînt egale.

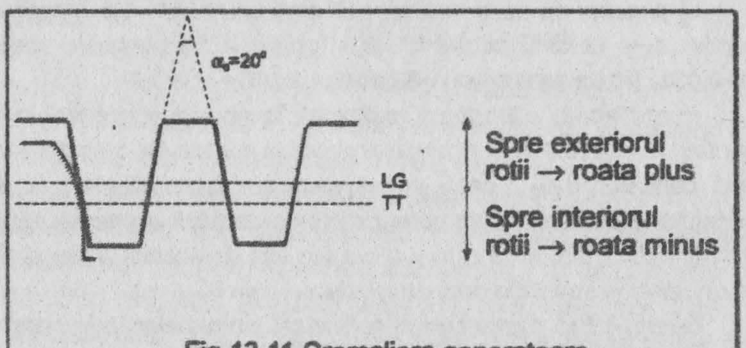

Fig 13.11 Cremaliera generatoare

- Profilul dintelui se obţine deplasînd linia generatoare LG a cremalierei:

  - fie către *exteriorul roţii dinţate*, cînd rezultă **roata plus** avînd unghiul de angrenare $\alpha > 20^o$; această deplasare este limitată de *ascuţirea excesivă a dinţilor* ceea ce a impus ca arcul dintelui pe cercul de cap să fie cel puţin egal cu valoarea k*m, unde coeficientul de ascuţire k*=0,3...0,5 iar *m* este modulul roţii (roata plus are dinţii rezistenţi la solicitarea compusă de încovoiere şi compresiune de la baza dintelui, ca şi la presiunea de contact hertzian dintre dinţi);

  - fie către *interiorul roţii dinţate*, cînd rezultă **roata minus** avînd unghiul de antrenare $\alpha < 20^o$; această deplasare este limitată de *subtăiere* (interferenţa dintre cremaliera generatoare şi dintele roţii) care se evită translatînd linia generatoare LG deasupra liniei AA formată prin unirea punctelor de început ale evolventelor profilului dintelui (fig.13.9,b); roata minus are proprietăţi similare roţii plus dar în sens invers;

Atunci cînd generarea roţii dinţate se face folosind linia de referinţă TT tangentă la cercul de divizare, se obţine **roata zero** cu unghiul de angrenare $\alpha = 20^o$

Folosind aceste date în cazul angrenajelor optimale se deduc următoarele:

a) *pinionul limită* are z_1 = 11 dinți pentru k^* =0,3 (ascuțire normală la materialele din grupa A) și respectiv z_1= 13 pentru k^*=0,5 (ascuțire normală la materialele din grupa B), deplasarea specifică fiind dată de relația $x_1=1-0{,}06\,z_1$ (roata zero are z_1 =17 dinți);

b) *pinionul de bază* are z_1= 13 dinți pentru k^*=0,3 (grupa A) și respectiv z_1= 18 dinți pentru k^*=0,5 (grupa B), deplasarea specifică $x_1=1-0{,}03z_1$ (roata zero are z_1=33 dinți);

c) *angrenajul extrapolar* realizează începerea angrenării în polul angrenării M (fig.13.9,a) și această angrenare are loc de o singură parte a liniei centrelor 0_10_2 ceea ce diminuează uzura dinților; la roțile angrenajului extrapolar nu se pune problema ascuțirii excesive, numărul minim de dinți la pinion fiind z_1= 25; roțile sînt deplasate unitar simetric avînd deplasările specifice date de relația $x_1=x_2=1$.

Generalizînd, deplasările specifice ale pinioanelor roților optimale se calculează cu relația:

$$x_1 = 1 - q z_1 \quad \text{unde} \quad q = \begin{cases} 0{,}06 & \text{(pinion limita)} \\ 0{,}03 & \text{(pinion de baza)} \\ 0 & \text{(pinion extrapolar)} \end{cases}$$

- Geometria angrenajului cilindric se stabilește cu relațiile din tabelul următor:

Tabelul 13.2

Dimensiunile \ Roțile	Pinion	Roata condusă
Diametrul de divizare	$D_1 = mz_1/\cos\beta$	$D_2 = mz_2/\cos\beta$
Diametrul cercului de cap	$D_{a1} = m[(z_1/\cos\beta) + 2 + 2x_1]$	$D_{a2} = m[(z_2/\cos\beta) + 2 + 2x_2]$
Diametrul cercului de picior	$D_{f1} = m[(z_1/\cos\,) - 2{,}5 + 2x_1]$	$D_{f2} = m[(z_2/\cos\beta) - 2{,}5 + 2x_2]$
Lățimea roților	$B = \Psi_D\, D_1 \cos\beta$	

în care : m - modulul standardizat ; z_1, z_2 - numerele de dinți: x_1,x_2- deplasările specifice, $\beta=\arcsin((3/\Psi_D D_1)$ (cu $\beta=0$ la dinții drepți), Ψ_D - coeficientul diametral.

Studiul restricțiilor cinematice ale angrenajelor a condus la concluziile ce urmează:

a) *Restricția jocului de flanc nul* . Angrenarea este asigurată cînd

jocul de flanc, măsurat la nivelul cercurilor de rostogolire, este nul; acest joc este nul atunci cînd sînt egale arcele dintelui cu cele ale golurilor dintre dinţi.Studiul analitic al acestei condiţii a condus la expresia deplasării specifice sumă

$$x = x_1 + x_2 = (z_1/2)(1+i)x_o(\alpha) \text{ unde}$$

$$x_o(\alpha) = [(\text{tg}\,\alpha - \alpha - (\text{tg}\,\alpha_0 - \alpha_0)]/\,\text{tg}\,\alpha_0$$

în care $\alpha_o = 20^o$; relaţia lui x serveşte pentru *alinierea antraxelor* adică pentru rotunjirea sau egalarea antraxului de referinţă

$$a_o = mz_1(1+i)/2$$

la o valoare dorită sau standardizată ; antraxele standardizate au următoarele valori: **a[mm] = [40; 45; 50; 56; 63;7 1; 80; 90; 100; 112; 125; 140; 160; 180; 200; 225; 250; 280; 315; 355; 400; 450; 500; 560; 630; 710; 800; 900; 1000; 1120; 1250; 1400; 1600; 1800; 2000; 2250; 2500]**

Se pot ivi două situaţii:

1) cînd a_o [mm] este un *număr întreg* şi eventual din gama valorilor standardizate atunci :

- antraxul angrenajului este $a = a_o$ [mm]
- unghiul de angrenare $\alpha = \alpha_o = 20^o$ (angrenaj zero) ;
- deplasarea specifică sumă $x = x_1 + x_2 = 0$ de unde rezultă deplasarea specifică a roţii conduse $x_2 = -x_1$.

2) cînd a_o [mm] este un *număr real* şi se rotunjeşte (aliniază) la o valoare dorită $a_r = a_o\cos\alpha_o/\cos\alpha$, se deduc succesiv :

$$\alpha = \text{arc cos}\,(0{,}94a_o/a_r);\ x_o(\alpha) = [\text{tg}\,\alpha - \alpha - (\text{tg}\,\alpha_o - \alpha_o)]/\text{tg}\,\alpha_o;$$

$$x = [z_1(1+i)/2]\,x_o(\alpha);\ x_2 = x - x_1 .$$

Se menţionează că pentru *angrenajele optimale* unghiul de angrenare

$$\alpha = 16^o \ldots 24^o .$$

iar angrenajele extrapolare nu se pot alinia fiind angrenaje zero.

La angrenajul cilindric cu *dinţii înclinaţi* formulele sînt identice cu menţiunea că $\alpha = \alpha_n$ considerînd secţiunea normală:

$$\alpha_n = \text{arc cos}(0{,}94a_o/a_r);\ x(\alpha) = [\text{tg}\,\alpha_n - \alpha_n - (\text{tg}\,\alpha_0 - \alpha_0)]/\text{tg}\,\alpha_0 ;$$

$$x = [z_1(1+i)/2]x_o(\alpha);\quad x_2 = x - x_1 .$$

b) *Restricţia interferenţei.* Interferenţa este fenomenul de pătrundere a vîrfului dintelui roţii conduse la baza dintelui pinionului, avînd ca urmări uzura dintelui pinionului, şocuri în funcţionare şi uneori chiar blocarea angrenajului. Studiul analitic al interferenţei a condus la concluzia că angrenajele optimale (limită, de bază, extrapolare) *nu interferează* cu excepţia angrenajului limită minus care se va evita.

c) *Restricţia gradului de acoperire.* Continuitatea angrenării impune să existe permanent în angrenare cel puţin o pereche de dinţi şi se apreciază prin *gradul de acoperire* ε; pentru o angrenare silenţioasă şi fără şocuri $\varepsilon > 1,1$. Studiul interferenţei efectuat pentru angrenajele optimale a condus la următoarele date :

- la angrenajul limită $\varepsilon_\alpha = 1,12...1,70$;
- la angrenajul de bază $\varepsilon_\alpha = 1,4...1,85$;
- la angrenajul extrapolar $\varepsilon_\alpha = 1,44...1,64$.

pentru $\alpha = 16^o$ ... 24°. La angrenajul cu dinţi înclinaţi $\varepsilon \geq 2$ indiferent de valoarea unghiului α.

Prin urmare <u>angrenajele optimale asigură grade de acoperire cu valori ridicate pentru orice unghi de angrenare.</u>

- Studiul *restricţiilor dinamice* s-a concretizat în următoarele concluzii;

a) <u>*Soluţia cinematică*</u> pentru stabilirea materialului

$$\delta_1 = 2iz_1/(1+i)$$

Materialul se stabileşte cu ajutorul fig.13.10,a, în care sînt trecute proprietăţile de bază: p_a ,σ_a ,$\delta_2 = E\sigma_a / p_a$, aceasta din urmă trecută în ordonata din stînga pentru ciclul pulsator şi în dreapta pentru ciclul alternant simetric (ciclurile de solicitare la oboseală).

Materialul de referintă este cel care asiguă *echiportanţa* $\delta_1 = \delta_2$.

Pentru $\delta_2 > \delta_1$ se impune materialul cu (max)p_a, iar pentru $\delta_2 \leq \delta_1$ se va prefera materialul cu (max)σ_a.

Cînd se impune materialul (δ_2) se stabileşte soluţia cu condiţia $\delta_1 \leq \delta_2$.

b) <u>*Funcţia de viteză*</u> determinată pe baza recomandărilor privind lăţimea roţilor

$$v = cPN_1^2 \frac{\delta}{i\sigma_a} \text{ unde } c = \begin{cases} 70 \text{ (dinti drepti)} \\ 60 \text{ (dinti inclinati)} \end{cases} ; \quad \delta = (\max)\{\delta_1; \delta_2\}$$

c) <u>*Coeficienții de calcul*</u>

- *Coeficientul de repartizare a sarcinii pe dinte* (k_r) stabilit experimental în funcție de rigiditatea arborelui și starea flancurilor dinților

$$k_r = \begin{cases} 1{,}1 & \text{(materiale grupa A)} \\ 1{,}25 & \text{(materiale grupa B).} \end{cases}$$

Coeficientul dinamic (k_d) stabilit experimental în funcție de clasa de precizie, viteza periferică și duritatea flancurilor. Se menționează că roțile dințate se uzinează în raport cu o anumița <u>clasă de precizie</u> după cum urmează :

- clasele 9 și 8 pentru mașini grele cu turații reduse (mașini agricole sau pentru construcții) ;
- clasele 7,6,5 pentru mașinile uzuale ;
- clasele 4,3 pentru roți etalon sau pentru turbine.

Stabilirea valorii coeficientului dinamic se face cu relațiile :

$$k_d = \begin{cases} (400 + 1{,}5\, v)/(600 + v) & \text{- clasa 5} \\ (150 + 1{,}5\, v)/(300 + v) & \text{- clasa 6} \\ (30 + 1{,}5\, v)/(100 + v) & \text{- clasa 7} \\ (200 + 1{,}5\, v)/(200 + v) & \text{- clasa 8} \end{cases}$$

Cu cît numărul clasei este mai mic cu atît prelucrarea mecanică este mai bună.

- *Coeficientul de majorare a momentului de răsucire* $k = k_r k_d$
- *Coeficientul axial* (Ψ_A) stabilit experimental în funcție de rigiditatea arborelui, viteza periferică a roților și felul ungerii

$$\Psi_A = \begin{cases} (1500 + 0{,}15v)/(1800 + v) & \text{-pentru reductoare} \\ 0{,}015 & \text{-pentru transmisii deschise si cutii de viteze cu roti baladoare (deplasabile)} \end{cases}$$

- *Coeficientul diametral* (Ψ_D) stabilit în funcție de rigiditatea arborelui:

$$\Psi_D = (min)\{\Psi_D', \Psi_D''\} \quad \text{unde} \quad \Psi_D' = \begin{cases} 0{,}6 \text{ (pinion în consolă)} \\ 1{,}2 \text{ (pinion nesimetric)} \\ 1{,}6 \text{ (pinion simetric)} \end{cases} ; \; \Psi_D'' = \frac{(1+i)\Psi_A}{2}$$

După cum se observă, montajul pinionului în raport cu lagărele arborelui care îl susține (în <u>consolă</u>, montat <u>nesimetric</u> sau <u>simetric</u>) are importanța sa. În relația lui Ψ_D'' intervine și raportul de transmitere i.

d) <u>*Compatibilitatea materialului.*</u> Ținînd seama de recomandările privind limitarea vitezei periferice a roților în funcție de clasa de precizie precum și de solicitarea centrifugală a discului roții, se determină coeficientul de compatibilitate

$$\rho = uPN_1^2 \frac{k}{\Psi_D}\frac{(1+i)}{i}\delta \le \rho_1 ; \rho_2 \quad \text{unde} \quad u = \begin{cases} 1 & \text{(dinti drepti)} \\ 0{,}9 & \text{(dinti inclinati)} \end{cases}$$

e) <u>*Modulul calculat*</u>

$$m_c[cm] = \frac{1{,}31}{z_1}\sqrt[3]{\frac{M_t k(1+i)\delta}{\Psi_D i\sigma_a}} \quad \text{unde} \quad M_t = 70P/N_1 \cos^3\beta \,[daN cm]$$

Se alege modulul standardizat m_{STAS} [mm] $\ge m_c$ [mm].

Dacă $m_c \ne m_{STAS}$ se recalculează

$$\Psi_D = \frac{1{,}31^3 M_t k(1+i)\delta}{(m z_1 \cos\beta)^3 i\sigma_a} \quad ; \; \sin 2\beta = 3/\Psi D z1 \text{ și unghiul } \beta$$

(pentru dinții drepți $\beta = 0$).

În cazul angrenajelor cu dinți înclinați se stabilește în plus numărul de dinți pentru pinion

$z_1 = z_1 \cos^3\beta$ (în raport cu z_1 de la soluția cinematică și unghiul β).

Cu aceste date se determină în continuare numărul de dinți pentru roata condusă $z_2 = iz_1$ și geometria angrenajului cu relațiile din tabelul 13.2.

f) <u>*Forțele din angrenaj*</u> (fig.13.12):

- pentru angrenajul cu **dinți drepți** (fig.13.12,a)

F_t [daN] = $\{2M_t \cos\alpha/0{,}94D_1[cm]\}$ - forța tangențială

F_n[daN] = $\{2M_t \sin\alpha/0{,}94D_1[cm]\}$ - forța normală (radială)

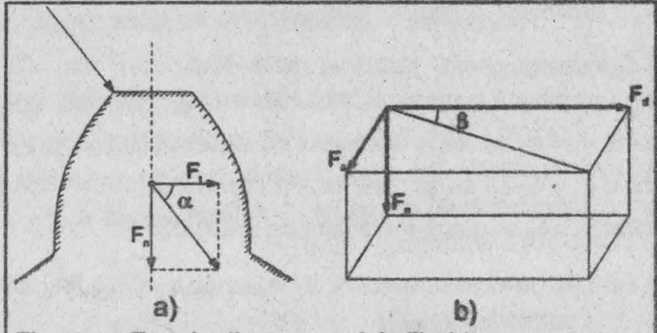

Fig 13.12 Forțele din angrenajul cilindric cu angrenare exterioară

- pentru angrenajul cu dinți înclinați (fig.13.12,b)

$F_{tf}[daN] = \{2M_t \cos \alpha_t / D_1 \cos \alpha_{0f}$ - forța tangențială normală

$F_r[daN] = F_{tf} tg\, \alpha_f$ - forța normală (radială)

$F_a[daN] = F_{tf} tg\, \beta$ - forța axială

$$\text{unde } \alpha_f = \begin{cases} \alpha_{0f} & -\text{antrax nealiniat} \\ arc\left(\cos \dfrac{a_0}{a_r} \cos \alpha_{0f}\right) & -\text{antrax aliniat} \end{cases};$$

$$\alpha_{0f} = arc[tg 20^{o} / \cos \beta]$$

- Cu aceste precizări teoretice algoritmul sintezei optimale a angrenajelor cilindrice este următorul :

Date : *puterea transmisă* P[CP]; *turația pinionului* n_1 [rot/min];*clasa de precizie* (5; 6; 7; 8); *poziția pinionului* (în consolă, nesimetrică, simetrică); *tipul de angrenaj optimal* [angrenaj limită cu volum minim-minimorum-folosit la vehicule spațiale, navale și terestre de sport-; angrenaj de bază(ponderat) cu volum mic și rezistență mare - folosit la mașinile uzuale-; angrenaj extrapolar (cu maxidurabilitate) - folosit la mașinile de laborator și de uz casnic].

Rezolvare : 1) *Numărul de dinți* (inițial)

- angrenajul limită : $z_1 = (max) \{ 9(1+i)/i;\ 2/0{,}06(1+i) \}$
- angrenajul de bază : $z_1 = (max) \{13;\ 2/0{,}03(1+i)\}$
- angrenajul extrapolar : $z_1 = (max) \{25;\ 66/i\}$

unde z_1 = (proxim) $z_1 \in N$.

2) *Constanta pentru stabilirea materialului* $\delta_1 = 2iz_1/(1+i)$; din fig.13.10,a se stabileşte materialul pe baza următoarei analize :

- cînd $\delta_1 = \delta_2$ se alege materialul cu valoarea δ_2 (echiportanţa) ;
- cînd $\delta_1 < \delta_2$ se alege materialul cu (max)p_a ;
- cînd $\delta_1 > \delta_2$ se alege materialul cu (max) σ_a.

3) *Funcţia de viteză* : $v = cPN_1^2\delta/i\sigma_a$ unde c = [70 (dinţi drepţi); 60 (dinţi înclinaţi]

4) *Coeficienţii de calcul*

$$k_r = \begin{cases} 1{,}1 & \text{- materiale grupa A} \\ 1{,}25 & \text{- materiale grupa B} \end{cases} \text{(coeficientul de repartizare)}$$

$$k_d = \begin{cases} (400 + 1{,}5\,v)/(600 + v) - \text{clasa } 5 \\ (150 + 1{,}5\,v)/(300 + v) - \text{clasa } 6 \\ (30 + 1{,}5\,v)/(100 + v) - \text{clasa } 7 \\ (200 + 1{,}5\,v)/(200 + v) - \text{clasa } 8 \end{cases} \text{(coeficientul dinamic)}$$

$k = k_r k_d$ (coeficientul de majorare)

$$\Psi'_A = \begin{cases} (1500 + 0{,}15\,v)/1800 + v & \text{– reductoare} \\ 0{,}015 & \text{– transmisii deschise si cutii de viteza cu roti baladoare} \end{cases}$$

(coeficientul axial)

$$\Psi'_D = \begin{cases} 0{,}6 & \text{- montaj pinion în consola} \\ 1{,}2 & \text{- montaj pinion nesimetric între lagare} \\ 1{,}6 & \text{- montaj pinion simetric între lagare} \end{cases}$$

$$\Psi''_D = 0{,}5(1+i)\Psi_A$$

$$\Psi_D = (\min)\{\Psi'_D ; \Psi''_D\}$$

5) *Unghiul de înclinare* $\sin 2\beta = 3/\Psi_D z_1 \rightarrow \beta$

6) *Modulul calculat* : $m_c\ [cm] = \dfrac{1{,}31}{z_1}\sqrt[3]{\dfrac{M_t\,k(1+i)\delta}{\Psi_D\, i\sigma_a}}$ unde

$M_t = 70P/N_1\cos\beta$; $N_1 = n_1/1000$

Se alege modulul standardizat m[mm] = (proxim) $m_{STAS} \geq m_c$[mm]

Dacă $m_c \neq m_{STAS}$ se recalculează

$\Psi_D = 1{,}31^3 M_t k(1+i))\delta/(mz_1 \cos\beta)^3 i\, \sigma_a$ și $\sin 2\beta = 3/\Psi_D z_1 \rightarrow \beta$

7) *Numerele de dinți* și *deplasarea specifică a pinionului*

$z_1 = z_{1inițial} \cos^3\beta$ (numai la dinții înclinați)

$$x_1 = 1 - qz_1 \quad \text{unde} \quad q = \begin{cases} 0{,}06 & \text{(angrenaj extrapolar)} \\ 0{,}03 & \text{(angrenaj de baza)} \\ 0 & \text{(angrenaj limita)} \end{cases}$$

$$z_2 = iz_1 \in N\, ;\ i = z_2 / z_1$$

8) *Antraxul de referință*

$$a_0 = m_{STAS}\, z_1(1+i)/\cos\beta$$

Dacă nu se aliniază rezultă angrenaj zero deplasat simetric (roata condusă avînd deplasarea specifică $x_2 = -x_1$) și se trece la geometria angrenajului.

Dacă antraxul se aliniază la o valoare a_r [mm], atunci se calculează succesiv:

$z_1 = 2a_r \cos\beta / m_{STAS}(1+i) \in N\, ;\ z_2 = iz_1 \in N$

$\cos\alpha = 0{,}94\, a_0/a_r$ (la dinții drepți); $\cos\alpha_n = 0{,}94\, a_0/a_r$ (la dinții înclinați)

$x_0(\alpha) = [\text{tg}\,\alpha - \alpha - (\text{tg}\,\alpha_0 - \alpha_0]/\text{tg}\,\alpha_0\ ;\ \ \alpha_0 = 20^o$ (la dinții drepți)

$x_0(\alpha) = [\text{tg}\,\alpha_n - \alpha_n - (\text{tg}\,\alpha_0 - \alpha_0]/\text{tg}\,\alpha_0$ (dinții înclinați)

$x = mz_1(1+i)/2 \cos^3\beta\, x_0(\alpha);\ x_2 = x - x_1$

9) *Geometria angrenajului*

$$\text{Pinion} \begin{cases} \text{Diametrul de divizare} & D_1 = mz_1/\cos\beta \\ \text{Diametrul de cap} & D_{a1} = m\left[(z_1/\cos\beta) + 2 + 2x_1\right] \\ \text{Diametrul de picior} & D_{f1} = m\left[(z_1/\cos\beta) - 2{,}5 + 2x_1\right] \end{cases}$$

$$\text{Roata condusa} \begin{cases} \text{Diametrul de divizare} & D_2 = mz_2/\cos\beta \\ \text{Diametrul de cap} & D_{a2} = m\left[(z_2/\cos\beta) + 2 + 2x_2\right] \\ \text{Diametrul de picior} & D_{f2} = m\left[(z_2/\cos\beta) - 2{,}5 + 2x_2\right] \end{cases}$$

Lățimea roților: $B = \Psi_D D_1 \cos\beta$

10) *Forțele din angrenaj*

- angrenajul cilindric cu dinți drepți

$$\begin{cases} F_t = 2M_t \cos\alpha / 0,94D_1\ [cm] \\ \quad (\text{forta tangentiala}) \\ F_n = 2M_t \sin\alpha / 0,94D_1\ [cm] \\ \quad (\text{forta normala}) \end{cases}$$

(la angrenajul cu antraxul nealiniat $\alpha = \alpha_o = 20^o$)

- angrenajul cilindric cu dinți înclinați:

$$\begin{cases} F_{tf} = 2M_t \cos\alpha_f / D_1 [cm] \cos\alpha_{0f} & (\text{forta tangentiala}) \\ F_r = F_{tf}\, tg\alpha_f & (\text{forta normala}) \\ F_a = F_{tf}\, tg\beta & (\text{forta axiala}) \end{cases}$$

$$\text{unde } \alpha_{0f} = \begin{Bmatrix} \alpha_{0f} & -\text{antrax nealiniat} \\ arc\left(\cos\frac{a_0}{a_r}\cos\alpha_{0f}\right) & -\text{antrax aliniat} \end{Bmatrix};$$

$$\alpha_{0f} = arc\left[tg20^0 / \cos\beta\right]$$

• Programul de calcul aferent este prezentat în cele ce urmează. Ca și la programele anterioare mai întîi se definesc noile caractere grafice, iar în interiorul programului majusculele subliniate se tastează în modul grafic. De asemenea blancurile sînt indicate prin notația (sp).

```
8 LET ch1=9000; LET ch2=9100: LET apasa=9200: LET
  box=9300: LET udg=9400: LET cortina=9500: LET
  scrie=9600: LET x$="(32sp)": DEF FN w(a,b,c,d)=
  100: DEF FN r(x)=INT x+(x <> INT x)
9 GOSUB udg
10 BORDER 0: PAPER 1: INK 7 CLS
20 FOR n=7 TO 37 STEP 8: FOR m=7 TO 0 STEP -1:
   BORDER m: PAPER m: PRINT AT 0,(n-m);" "; AT 21,
   31-(n-m);" "; AT 1,(n-m);" "; AT 20,31-(n-m);
   " "; AT 2,(n-m);" "; AT 19,31-(n-m);" ": NEXT
   m: NEXT n
30 BRIGHT 1: PAPER 7: INK 7: PRINT AT 3,0;"(32sp)";
   AT 18,0;"(32sp)"
40 PLOT 0,175: DRAW 255,0: DRAW 0,-38: DRAW -255,0:
   DRAW 0,38
```

```
 40 PLOT 2,173: DRAW 251,0: DRAW 0,-34: DRAW -251,0:
    DRAW 0,34
 60 PRINT AT 2,1; FLASH 1; PAPER 0; BRIGHT 1; INK 4;
    "(32sp)"; AT 1,6;"ANGRENAJE CILINDRICE"; AT 2,1;
    "CU DINTII DREPTI SAU INCLINATI"
110 PLOT 0,0: DRAW 255,0: DRAW 0,34: DRAW -255,0:
    DRAW 0,-34: PLOT 2,2: DRAW 251,0: DRAW 0,32:
    DRAW -251,0: DRAW 0,-32
120 LET i$="0106301062": GOSUB box
130 PRINT AT 7,10; INK 0;"M.M.POPOVICI"; AT 10,10;
    INK 7;"(2sp)SOFTWARE(2sp)"
140 OVER 0: FOR i=7 TO 0 STEP -1: POKE 23606,i:
    PAUSE 3: PRINT AT 14,8; INK 1;"SINTEZA
    OPTIMALA": NEXT i
150 GOSUB apasa: GOSUB cortina
155 BORDER 6: PAPER 6: INK 6: CLS
160 LET i$="0202281661": GOSUB box: PRINT AT 3,8:
    PAPER 2: INK 7;"DATELE PROBLEMEI"
170 INPUT "Introduceti puterea transmisa(3sp)P[CP]",
    put: PRINT AT 5,3;"1)Puterea P=";put;" CP"
180 INPUT "Introduceti turatia pinionului(2sp)nA
    [rot/min]",tur: PRINT AT 6,3;"2)Turatia nA=";
    tur;" rot/min": LET N1=tur/1000
190 INPUT "Introduceti clasa de precizie",clasa :
    PRINT AT 7,3;"3)Clasa de precizie : ";clasa
200 INPUT "Introduceti pozitia pinionului (3sp)1)in
    consola(20sp)2)nesimetrica(19sp)3)simetrica",
    b): PRINT AT 8,3;" 4) Pozitia pinionului :"
210 IF b=1 THEN PRINT AT 9,5;"in consola M=0,6"
220 IF b=2 THEN PRINT AT 9,5;"nesimetrica M=1,2"
230 IF b=3 THEN PRINT AT 9,5;"simetrica  M=1,6"
240 INPUT "Introduceti criteriul optimal(4sp)1)volum
    minim-minimorum(9sp)2)ponderat(22sp)
    3)maxidurabilitate", criteriu: PRINT AT 10,3;"5)
    Criteriul optimal:"
250 IF criteriu=1 THEN PRINT AT 11,5;"volum mminim-
    minimorum"
260 IF criteriu=2 THEN PRINT AT 11,5;"ponderat"
270 IF criteriu=3 THEN PRINT AT 11,5;
```

```
    "maxidurabilitate"
280 INPUT "Introduceti tipul transmisiei(31sp)
    1)reductor(22sp) 2)transmisie deschisa (11sp)
    3)roti baladoare",tip
290 IF tip=1 THEN PRINT AT 12,3;"6)Tipul
    transmisiei"; AT 13,5;"reductor de turatie"
300 IT tip=2 THEN PRINT AT 12,3;"6) Tipul
    transmisiei"; AT 13,5; "Transmisie deschisa"
310 IF tip=3 THEN PRINT AT 12,3;"6)Tipul
    transmisiei"; AT 13,5;"cu roti baladoare"
315 INPUT "Introduceti raportul de transmi-tere  i",
    rat: PRINT AT 14,3;"7)Rap.de transmitere  i=";
    rat
320 LET i$="0917160346": GOSUB box: PRINT AT 18,10;
    "CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
330 GO TO 5000*(INKEY$ ="d")+150*(INKEY$="n")
500 GOSUB cortina: GOSUB ch2: PRINT AT 3,12; INVERSE
    1;"CONTINUT";INVERSE 0
510 PRINT AT 6,3; PAPER 7; INK 0;"1)ANGRENAJ
    CILINDRIC"; AT 7,5;"CU DINTI DREPTI"
520 PRINT AT 9,3; PAPER 7; INK 0;"2)ANGRENAJ
    CILINDRIC"; AT 10,5;"CU DINTI INCLINATI"
530 LET a$="Tastati 1 sau 2 !": LET i$="0314220399":
    GOSUB box: LET lin=15: LET col=4: GOSUB scrie:
    INPUT c$
540 IF c$="1" THEN LET fel=1
545 IF c$="2" THEN LET fel=2
800 REM *** REZOLVAREA PROBLEMEI ***
805 GOSUB ch1
810 PRINT AT 2,2; INVERSE 1;"***REZOLVAREA
    PROBLEMEI***"
820 PRINT AT 5,2;"1 ": CIRCLE 19,131,7: PRINT "NR.DE
    DINTI PT.PINION"
825 IF criteriu=1 THEN GO TO 830
826 IF criteriu=2 THEN GO TO 840
827 IF criteriu=3 THEN GO TO 850
830 IF criteriu=1 THEN LET f1=9*(rat+1)/rat: LET
    f2=2/(0,06*(rat+1))
831 IF f1 >= f2 THEN LET z1=f1: GO TO 835
```

```
832 IF f2 >= f1 THEN LET z1=f2: GO TO 835
835 IF z1 <> INT z1 AND z1< INT z1+.5 THEN LET
    z1=INT z1
836 IF z1 <> INT z1 AND z1> INT z1+.5 THEN LET
    z1=INT z1+1
837 LET a$="K=(max)[9(1+i)/i ;2/(0,06(1+i)]": LET
    i$="0007320346";GOSUB box: LET lin=8: LET col=1:
    GOSUB scrie: PRINT AT 11,12; PAPER 7; INK 1;
    "K="; FN r(z1): LET z1=FN r(z1): LET x1=
    1-0.06*z1: GO TO 860
840 IF criteriu=2 THEN LET f1=13: LET f2=
    2/(0,03*(rat+1))
841 IF f2 >= f1 THEN LET z1=f2: GO TO 845
842 IF f1 >= f2 THEN LET z1=f1: GO TO 845
845 IF z1 <> INT z1 AND z1< INT z1+.5 THEN LET
    z1=INT z1
846 IF z1 <> INT z1 AND z1> INT z1+.5 THEN LET
    z1=INT z1+1
847 LET a$="K=(max)[13;2/(0,03(1+i)]": LET
    i$="0007320346": GOSUB box: LET lin=8: LET
    col=1: GOSUB scrie: PRINT AT 11,12; PAPER 7; INK
    1;"K="; FN  r(z1): LET z1=FN r(z1): LET
    x1=1-0.03*z1: GO TO 860
850 IF criteriu=3 THEN LET f1=25: LET f2=66/rat
851 IF f1 >= f2 THEN LET z1=f1: GO TO 855
852 IF f2 >= f1 THEN LET z1=f2: GO TO 855
855 IF z1 <> INT z1 AND z1< INT z1+.5 THEN LET
    z1=INT z1
856 IF z1 <> INT z1 AND z1> INT z1+.5 THEN LET
    z1=INT z1+1
857 LET a$="K=(max)[25 ;66/i]": LET i$="0307270346":
    GOSUB box: LET lin=8: LET col=4: GOSUB scrie:
    PRINT AT 11,12; PAPER 7; INK 1;"K=";FN r(z1):
    LET z1=FN r(z1): LET x1=1
860 LET delta1=2*rat*z1/(1+rat): PRINT AT 13,2;
    PAPER 8;2" ": CIRCLE 19,68,7: PRINT AT 13,4; INK
    9; "CARACTERISTICA MATERIALULUI"
870 LET i$="0215150359": LET a$="BA=2iK/(1+i)":
    GOSUB box: LET lin=16: LET col=3: GOSUB scrie:
```

```
PRINT AT 16,18; PAPER 7; INK 1;"BA=";delta1
 871 RESTORE 872: FOR q=0 TO 7: READ y: POKE USR
     "N"+q,y: NEXT q
 872 DATA 96,16,32,120,0,0,0,0
 880 GOSUB apasa: GOSUB cortina: GOSUB ch1
 882 PRINT AT 1,6; INVERSE 1;"MATERIALE DISPONIBILE"
 883 PRINT AT 3,1; OVER 0;"Se va afisa lista
     materialelor"; AT 5,1;"-cind BA=BJ
     (echiportanta)"; AT 7,3;"se va alege acest
     material "; AT 9,1;"-cind BJ>BA  se alege
     materia-"; AT 11,3;"lul cu (max)pH"; AT 13,1;"-
     cind BJ<BA se alege materia-"; AT 15,3;"lul cu
     (max)DH"
 884 OVER 1: PRINT AT 18,1;"NOTATI NR.DE ORDINE AL
     MATE-";AT 19,1;"RIALULUI si apasati tasta `s`":
 886 GOSUB apasa: GOSUB cortina: BORDER 2: PAPER 0:
     INK 7: CLS : GOSUB 8000
 887 PRINT AT 21,4; INVERSE 1;"APASATI O TASTA
     OARECARE"
 888 FOR e=1 TO 38
 895 OVER 0: PRINT AT 3,3;" nr,ordine=";n(e); AT
     3,18;"BJ=";d(e); AT 5,1;o$(e); AT 7,1;"DH=";
     s(e);" daN/cmN"; AT 9,1;"pH=";p(e);" daN/cmN";
     AT 11,1;"IA=";r(e); AT 13,1;"IJ=";u(e)
 896 PLOT 18,141: DRAW 14*8+2,0: DRAW 0,12: DRAW
     (-14*8-2),0: DRAW 0,-12
 897 PAUSE 0: IF INKEY$ ="s" OR INKEY$ ="S" THEN GO
     TO 899
 898 NEXT e
 899 GOSUB cortina
 900 CLS : INPUT "Introduceti nr.de ordine(2sp)pt.
     materialul ales",,e
 903 LET delta2=d(e): LET  rov=r(e): LET rod=u(e):
     LET sigma =s(e)
 905 PRINT AT 12,1;o$(e); AT 14,0;"clasa=";clasa; AT
     16,0;"BJ=";delta 2; AT 16,15;"DH=";s(e);
     " daN/cmN"; AT 18,0;"IA=";r(e); AT 18,15;"IJ=";
     u(e);AT 20,9;"CORECT (d/n)?": PAUSE 0
 906 IF INKEY$ ="n" OR INKEY$ ="N" THEN GO TO 899
```

```
907 IF delta1 >= delta2 THEN LET delta=delta1
910 IF delta2 >= delta1 THEN LET delta=delta2
911 IF fel=1 THEN const=70
912 IF fel=2 THEN const=60
920 LET niu=const*put*N1*N1*delta/(sigma*rat)
930 GOSUB ch1: PRINT AT 2,2;"3 ": CIRCLE 19,155,7:
    PRINT AT 2,4;"FUNCTIA DE VITEZA": LET a$=
    "E=70cosFGP(NA)NB/iDH": LET i$="0204240361":
    GOSUB box: LET lin= 5: LET col=3: GOSUB scrie
940 PRINT AT 8,7; PAPER  7; INK 0;"E=";niu
942 IF clasa=5 THEN GO TO 950
943 IF clasa=6 THEN GO TO 960
944 IF clasa=7 THEN GO TO 970
945 IF clasa=8 THEN GO TO 980
950 IF clasa=5 THEN LET kd=(400+1.5*niu)/(600+niu):
    PRINT AT 10,2; PAPER 7;"4 ": CIRCLE 19,92,7:
    PRINT AT 10,4;"COEF.DINAMIC  kd": LET i$=
    "0212260361": GOSUB box: LET a$=
    "kd=(400+1,5E)/(600+E)": LET lin=13: LET col=3:
    GOSUB scrie: PRINT AT 16,7; PAPER 7; INK 0;
    "kd=";kd
960 IF clasa=6 THEN LET kd=(150+1.5*niu)/(300+niu):
    PRINT AT 10,2; PAPER 7;"4 ": CIRCLE 19,92,7:
    PRINT AT 10,4;" COEF.DINAMIC kd": LET i$=
    "0212260361": GOSUB box: LET a$=
    "kd=(150+1,5E)/(300+E)": LET lin=13: LET col=3:
    GOSUB scrie: PRINT AT 16,7; PAPER 7; INK 0;
    "kd=";kd
970 IF clasa=7 THEN LET kd=(30+1.5*niu)/(100+niu):
    PRINT AT 10,2; PAPER 7;"4": CIRCLE 19,92,7:
    PRINT AT 10,4;"COEF.DINAMIC kd": LET i$=
    "0212260361": GOSUB box:LET a$=
    "kd=(300+1,5E)/(100+E)": LET lin=13: LET col=3:
    GOSUB scrie: PRINT  AT 16,7; PAPER 7; INK 0;
    "kd=";kd
980 IF clasa=8 THEN LET kd=(200+1.5*niu)/(200+niu):
    PRINT AT 10,2; PAPER 7;"4 ": CIRCLE 19,92,7:
    PRINT AT 10,4; "COEF.DINAMIC kd": LET i$=
    "0212260361": GOSUB box: LET  a$=
```

```
     "kd=(200+1,5E)/(200+E)": LET lin=13: LET col=3:
     GOSUB scrie: PRINT AT 16,7; PAPER 7; INK 0;
     "kd=";kd
 990 GOSUB apasa: GOSUB cortina
 995 INPUT "Introduceti grupa materialului(2sp)(A
     sau B)",g$: GOSUB chl
 996 IF g$="B" OR g$="b" THEN LET g$="B"
 997 IF g$="A" OR g$="a" THEN LET g$="A"
1000 PRINT AT 2,2;"5 ": CIRCLE 19,155,7: PRINT AT 2,5
     ;"COEF.DE REPARTIZARE"
1010 LET i$="0004320337": GOSUB box: LET a$=
     "kQ=[1,1 (gr.A) ;1,25 (gr.B)]": LET lin=5: LET
     col=1: GOSUB scrie
1020 IF g$="A" THEN PRINT AT 8,8; PAPER 7; INK 0;
     "kQ=1,1": LET kr=1.1
1030 IF g$="B" THEN PRINT AT 8,8; PAPER 7; INK 0;
     "kQ=1,25": LET kr=1.25
1035 PAPER 7: INK 0: PRINT AT 10,2;"6 ": CIRCLE
     19,92,7: PRINT AT 10,5;"COEF. DE MAJORARE"
1040 LET kapa=kd*kr: LET i$="0212100346": GOSUB box:
     LET a$="k=kQkd": LET lin =13: LET col=3:GOSUB
     scrie: PRINT AT 16,8; PAPER 7; INK 0;"k=";kapa
1050 GOSUB apasa : GOSUB cortina
1060 GOSUB chl
1070 PRINT AT 2,2;"7 ": CIRCLE 19,155,7: PRINT AT 2,5
     ;"COEFICIENTUL AXIAL"
1071 RESTORE 1072: FOR q=0 TO 7: READ a: POKE USR
     "C"+ q,a: NEXT q
1072 DATA 32,168,112,32,47,41,47,9
1080 LET i$="010400817": GOSUB box: LET  a$=
     "C=(1500+0,15E)/(1800+E)": LET lin=5: LET col=1:
     GOSUB scrie: LET a$="(reductoare)": LET lin=6:
     LET col=1: GOSUB scrie: LET a$="C=0,015": LET
     lin=8: LET col=1: GOSUB scrie: LET a$=
     "(tr.deschise, roti baladoare)": LET lin=9: LET
     col=1: GOSUB scrie
1090 IF tip=2 AND tip=3 THEN PRINT AT 15,8; PAPER 7;
     INK 0;"C=0,015": LET psia=0.015
1100 IF tip=1 THEN LET
```

```
     psia=(1500+0,15*niu)/(1800+niu)
     : PRINT AT 15,8; PAPER 7; INK 0;"C=";psia
1110 GOSUB apasa: GOSUB cortina
1120 GOSUB ch1: PAPER 7: INK 0: PRINT  AT 2,2;"8 ":
     CIRCLE 19,155,7: PRINT AT 2,5;"COEFICIENTUL
     DIAMETRAL"
1125 LET i$="0004320351": GOSUB box: LET a$"=
     "(min/[0,5(1+i)C;0,6/1,2/1/6]": LET lin=5: LET
     col=0: GOSUB scrie
1126 RESTORE 1127: FOR q=0 TO 7: READ a: POKE USR
     "C"+q, a: NEXT q
1127 DATA 32,168,112,32,47,37,37,15
1128 PRINT AT 5,1 ;"C"
1131 IF b=1 THEN GO TO 1140
1132 IF b=2 THEN GO TO 1150
1133 IF b=3 THEN GO TO 1160
1140 IF b=1 THEN LET psip=0.6: LET doi=
     0.5*(rat+1)*psia
1141 IF psip <= doi THEN LET psid=psip: GO TO 1162
1142 IF doi <= psip THEN LET psid=doi: GO TO 1162
1150 IF b=2 THEN LET psip=1.2: LET doi=
     0,5*(rat+1)*psia: IF psip <= doi THEN LET psid=
     psip: GO TO 1162
1152 IF doi <= psip THEN LET psid=doi: GO TO 1162
1160 IF b=3 THEN LET psip=1.6: LET  doi=
     0.5*(rat+1)*psia: IF psip <= doi THEN LET psid=
     psip: GO TO 1162
1161 IF doi <= psip THEN LET psid=doi
1162 PRINT AT 8,8; PAPER 7; INK 0;"C=";psid
1163 IF fel=1 THEN LET beta=0
1164 IF fel=2 THEN LET nec=3/(psid*z1): LET nec1=
     ASN(nec): LET beta=nec*90/PI
1165 PAPER 7: INK 0: PRINT AT 10,2;"9 ": CIRCLE
     19,91,7: PRINT AT 10,5;"COMPATIBILITATE
     MATERIAL"
1170 LET i$=0212290361": GOSUB  box:LET a$=
     "I=(3sp)P(NA)NK(1+i)B/Ci <= IA,IJ": LET lin=13:
     LET col=2: GOSUB scrie
1180 IF fel=1 THEN LET c=1
```

```
1181 IF fel=2 THEN LET c=0.9: PRINT AT 13,5;"0.9"
1185 LET ro=c*put*N1*N1*kapa*(1+rat)*delta/
     (psid*rat): PRINT AT 16,8; PAPER 7; INK 0;
     "I=";ro
1190 IF ro <= rov AND ro<rod PRINT AT 20,7; PAPER 7;
     INK 0; FLASH 1;"MATERIAL COMPATIBIL"; FLASH 0:
     GOSUB apasa: GO TO 1210
1200 IF rov>rod THEN PRINT AT 19,6; PAPER 7; INK 0;
     FLASH 1;"MATERIAL INCOMPATIBIL !": FLASH 0;
     AT 20,6;"RELUATI CU ALT MATERIAL": BEEP .02,40:
     PAUSE 4: BEEP .02,-40: GOSUB apasa: GOSUB udg:
     GO TO 899
1210 GOSUB ch1: PAPER 7: INK 0: PRINT AT 2,2;"10 ":
     CIRCLE 24,155,10 PRINT AT 2,5:"MOMENTUL DE
     RASUCIRE"
1220 LET i$"0604180329": GOSUB box: LET a$=
     "MO=70P/NAcosFG": LET lin=5: LET col= 7: GOSUB
     scrie
1230 LET Mt=70*put/(N1*(COS(beta*PI/180))↑3): PRINT
     AT 8,8; PAPER 7; INK 0;"MD=";Mt;" daNcm"
1232 PAPER 7: INK 0: PRINT AT 10,2;"11 ": CIRCLE
     24,91,10: PRINT  AT 10,5;"MODULUL CALCULAT SI
     STAS"
1234 LET i$="0112300529": GOSUB box: PRINT AT 14,2;
     "mR[cm]="; AT 13,10;"1,31(2sp)3(2sp)MOk(1+i)B":
     PLOT 75,59: DRAW 40,0: PLOT 147,59: DRAW 88,0:
     PRINT AT 15,10;"k(8sp)CiDH": PLOT 120,64: DRAW
     10,-20: DRAW 15,30: DRAW 92,0
1250 LET mc=(1.31/z1)*(((Mt*kapa*(1+rat)*delta)/
     (psid*rat*sigma)))↑(1/3)
1260 PRINT AT 18,8; PAPER 7; INK 0;"mR[cm]=";mc
1259 REM cautarea modulului standardizat
1271 DIM m(41)
1272 RESTORE 1273: FOR j=1 TO 41: READ a: LET m(j)=a:
     NEXT j
1273 DATA 1,1.125,1.25,1.375,1.5,1.75,2,2.25,2.5,
     2.75,3,3.5,4,4.5,5.5,6,7,8,9,10,11,12,14,16, 18,
     20,22,25,28,32,36,40,45,50,55,60,70,80,90,100
```

```
1275 LET mc=10*mc: LET j=1
1280 IF m(j)>mc THEN GO TO 1310
1290 IF j <> 41 THEN LET j=j+1: GO TO 1280
1300 LET a$="NU exista modul standardizat": PRINT AT
     20,2;a$
1310 PRINT AT 19,10; PAPER 7; INK 0;"m[mm]=";m(j):
     LET mstas=m(j)
1311 IF mc <> mstas THEN LET psid=(1.32↑3)*Mt*kapa*
     (1+rat)*delta/((0.1*mstas*z1)↑3*rat*sigma)
1312 PRINT AT 20,2; PAPER 6; INK 2;"Se recalculeaza
     C=";psid: IF fel=1 THEN GO TO 1320
1313 PAUSE 200: IF fel=2 THEN PRINT OVER 0; AT 20,1;
     PAPER 7; INK 0;"(29sp)"; AT 20,1;"Se
     recalculeaza unghiul G=": LET nec=3/(psid*z1);
     LET nec1=ASN(nec1): LET beta=nec1*90/PI: PRINT
     AT 20,27; PAPER 7; INK 0; FN r(beta);" gr": LET
     beta=FN r(beta): LET vax=TAN (beta*PI/180)
1320 GOSUB apasa: GOSUB cortina
1330 PLOT 0,16: DRAW 255,0: DRAW 0,158: DRAW -255,0:
     DRAW 0,-158: PRINT AT 2,2;"12 ": CIRCLE
     24,155,10: PRINT AT 2,5;"ANTRAXUL DE REFERINTA"
1331 IF fel=1 THEN GO TO 1340
1332 IF fel=2 THEN LET bau=beta*PI/180: LET bubu=
     COS bau: LET z1=z1*bubu*bubu*bubu
1333 IF z1 <> INT z1 THEN LET z1= INT z1+1
1334 LET z2=rat*z1
1335 IF z2 <> INT z2 THEN LET z2= INT z2+1: LET rat=
     z2/z1
1340 LET i$=0204240319": GOSUB box: LET a$=
     "aP[mm]=mK(1+i)/2cosG": LET lin=5: LET col=3:
     GOSUB scrie
1341 IF fel=1 THEN LET a0=mstas*z1*(1+rat)/2: GO TO
     1360
1350 IF fel=2 THEN LET a0=mstas*z1*(1+rat)/(2*bubu)
1360 PRINT AT 8,4;"aP=";a0:" mm"
1370 IF a0=INT (a0) THEN PRINT AT 10,1;"Ungh.de
     angrenare : H=HP=20 gr"; AT 12,2 ; OVER 1;"angr.
     zero deplasat simetric"
```

```
1380 PRINT AT 18,2; PAPER 7; INK 0;"ANTRAXUL SE
     ALINIAZA (d/n)?": INPUT LINE e$
1381 IF e$="d" OR e$="D" THEN GO TO 2000
1382 IF e$="n" OR e$="N" AND fel=1 THEN LET x2=-x1:
     GO TO 3500
1999 REM alinierea antraxului la angrenajele cu dinti
     drepti
2000 INPUT FLASH 0;"(2sp)Introduceti antraxul
     aQ[mm]",ar
2001 IF fel=2 THEN GO TO 2500
2002 LET alfar=ACS(0.94*a0/ar): LET x0=((TAN alfar-
     alfar-TAN(20*PI/180)-(20*PI/180)))/
     (TAN(20*PI/180)))
2010 GOSUB ch1: PRINT AT 1,1;"NOILE VALORI DE CALCUL
     IN URMA": AT 2,6;"ALINIERII ANTRAXULUI"
2020 LET z1p=2*ar/(mstas*(1+rat)): IF z1p <> INT z1p
     THEN LET z1p= INT z1p+1
2021 PRINT AT 4,1;"-nr.dintilor pinionului"; AT 6,8;
     "zA=2aQ/m(1+i)=";z1p: LET z1=z1p
2030 LET z2p=rat*z1p
2031 IF z2p <> INT z2p THEN LET z2p= INT z2p+1
2032 PRINT AT 8,1;"-nr.dintilor rotii conduse"; AT
     10,8;"zJ=izA=":z2p: LET z2=z2p
2033 LET ip=z2/z1: PRINT AT 12,1;"-raportul de
     transmitere"; AT 14,8;"i=";ip
2034 IF ip <> i THEN psid=((1.31)↑3)*Mt*kapa*(1+rat)*
     delta/((.1*mstas*z1p)↑3*rat*sigma): PRINT AT
     16,2;"-coeficientul diametral"; AT 18,8;
     "C=";psid:IF fel=2 THEN LET nec=3/(psid*z1p):
     LET beta=nec*90/PI
203̃ GOSUB apasa: GOSUB ch1
203̃ LET alfar=ATN(0,36397023): LET alfag=
     (alfar*180/PI)
2045 PRINT AT 1,1;"-unghiul de angrenare"
2046 IF fel=1 THEN PRINT AT 3,8;"H=";alfag
2046 IF alfag>24 THEN PRINT AT 11,4;"UNGHI DE
     ANGRENARE > 24 gr"; AT 13,7; OVER 1; "SE REIA
     CALCULUL CU"; AT 15,11;"zA=";z1+1;"  dinti":
```

```
     FOR w=1 TO 7: BORDER w: BEEP .002,w: NEXT w: LET
     z1=z1+1: GOSUB apasa: GOSUB cortina: GOSUB udg:
     GOSUB ch1: GO TO 860
2050 LET x0=(TAN alfar-alfar-(TAN (20*PI/180)-
     (20*PI/180)))/(TAN(20* PI/180))
2051 IF fel=1 THEN PRINT AT 5,1;"-functia de
     calcul "; AT 8,1;"xP=";AT 7,4;" tgH-H-(tgHP-
     HP)"; AT 9,9 ;"tgHP" ; AT 8,19;"=": PLOT 32,107:
     DRAW 115,0: PRINT AT 11,10;x0
2053 IF criteriu=1 THEN LET x1=1-0.06*z1
2054 IF criteriu=2 THEN LET x1=1-0.03*z1
2055 IF criteriu=3 THEN LET x1=1
2057 LET xs=z1*(1+rat)*x0/2: LET  x2=xs-x1: PRINT AT
     13,1;"-depl.spec. suma x=":xs; AT 15,1;"-depl.
     spec.pinion "; AT 16,8;"xA=";X1;AT 18,1;"-depl.
     spec.roata condusa": AT 19,8;"xJ=";x2
2060 GOSUB apasa: GOSUB cortina: GO TO 3000
2500 REM alinierea antraxulului la angrenajele cu
     dinti inclinati
2510 GOSUB ch1: PRINT AT 1,1;"NOILE VALORI DE CALCUL
     IN URMA": AT 2,6 ;"ALINIERII ANTRAXULUI"
2520 LET z1p=2*ar*bubu/(mstas*(1+rat)): IF z1p <> INT
     z1p THEN LET z1p= INT z1p+1
2530 LET z2p=rat*z1p
2531 IF z2p <> INT z2p THEN LET z2p=INT z2p+1
2532 PRINT AT 8,1;"-nr.dintilor rotii conduse "; AT
     10,8;"zJ=izA=";z2p: LET z2=z2p
2533 LET ip=z2/z1: PRINT AT 12,2;"-raportul de
     transmitere"; AT 14,8;"i=";ip
2534 IF ip <> i THEN LET psid=((1.31)↑3*(Mt*kapa
     *(1+rat)*delta/((.1*mstas*z1*bubu)↑3*rat*sigma):
     PRINT AT 16,1;"-coeficientul diametral"; AT
     18,8;"C=";psid: IF fel=2 THEN LET nec=
     3/(psid*z1p): LET beta=nec*90/PI
2535 GOSUB apasa: GOSUB ch1
2536 LET alfa0fr=(ATN(0.36397023/bubu)): LET alfa0fg=
     (alfa0fr*180/PI)
2537 LET alfafr=ACS(a0*COS alfa0fr/ar):LET alfafg=
```

```
     (alfafr*180/PI)
2538 LET alfanr=ATN(TAN alfafr*bubu):LET alfang=
     alfanr*180/PI
2545 PRINT AT 1,1;"-unghiul de angrenare"
2547 IF fel=2 THEN PRINT AT 3,8;"HG=";alfang
2548 IF alfang>24 THEN PRINT AT 11,4;"UNGHI DE
     ANGRENARE >24 gr"; AT 13,7; OVER 1;"SE REIA
     CALCULUL CU"; AT 15,11;"zA=";z1+1;" dinti":
     FOR w=1 TO 7: BORDER  w: BEEP .002,w: NEXT w:
     LET z1=z1+1: GOSUB apasa: GOSUB cortina: GOSUB
     udg: GOSUB ch1: GO TO 860
2550 LET x0=((TAN alfanr-alfanr-(TAN(20*PI/180)-
     (20*PI/180)))/(TAN (20*PI/180)))
2552 PRINT AT 5,1;"-functia de calcul"; AT 8,1;"xP=";
     AT 7,4;"tgHS-HS-(tgHPS-HPS)"; AT 9,9;" tgHPS";
     AT 8,23;"="; PLOT 32,107: DRAW 148,0: PRINT AT
     11,10 ;"=";x0
2553 IF criteriu=1 THEN LET x1=1-0.06**z1
2554 IF criteriu=2 THEN LET x1=1-0.03*z1
2555 IF criteriu=3 THEN LET x1=1
2557 LET xs=z1*(1+rat)*x0/(2*bubu↑3): LET x2=xs-x1:
     PRINT AT 13,1;"-depl.spec.suma x=";xs; AT 15,1;
     "-depl.spec.pinion"; AT 16,8;"xA=";x1; AT 18,1;
     "-depl.spec.roata condusa"; AT 19,8;"xJ=";x2
2560 GOSUB apasa
2570 GO TO 3500
2999 REM geometria angrenajului cu dinti drepti
3000 GOSUB  cortina: GOSUB ch1
3010 PRINT AT 1,2;"13 ": CIRCLE 24,163,9: PRINT AT
     1,5;" GEOMETRIA ANGRENAJULUI"
3020 LET D1=mstas*z1: PRINT AT 2,6;"* Pinionul
     (zA=(2sp)) *"; AT 2,21;z1; AT 3,2;"1)Diametrul
     de divizare": LET i$=0105190319": GOSUB box: LET
     a$="DA[mm]=mzA": LET lin=6: LET col=2: GOSUB
     scrie: PAPER 7: INK 0: PRINT AT 8,2;"DA=";D1;
     "  mm=; INT ((10)*D1)/10;" mm"
3030 LET Da1=mstas*(z1+2+2*x1): PRINT AT 9,2;
     "2)Diametrul de cap": LET i$="0111290319": GOSUB
     box: LET a$="DHA[mm]=m(zA+2+2xA)": LET lin=12:
```

```
     LET col=2: GOSUB scrie: PAPER 7: INK 0: PRINT AT
     14,2;"DHA=";Da1;" mm ="; INT ((10)* Da1)/10;
     " mm"
3040 LET df1=mstas*(z1-2.5+2*x1): PRINT AT 16,2;
     "3)Diametrul de picior": LET i$="0117300319":
     GOSUB box: LET a$="DSA[mm]=m(zA-2,5+2xA)": LET
     lin=18: LET col=2: GOSUB scrie: PRINT AT 20,2:
     PAPER 7; INK 0;
     "DSA=";Df1;" mm="; INT ((10)*Df1/10;" mm"
3050 GOSUB apasa: GOSUB cortina: GOSUB ch1
3060 LET D2=mstas*z2: PRINT AT 1,1;"*Roata condusa
     (zJ=((3sp) * "; AT 1,21;z2; AT 3,2;"1)Diametrul
     de divizare": LET i$="0105190319": GOSUB box:
     LET a$="DJ[mm]"=mzJ": LET lin=6: LET col=2:
     GOSUB scrie: PAPER 7: INK 0: PRINT AT 8,2;"DJ
     =;D2;" mm="; INT((10*D2)/10;" mm"
3070 LET Da2=mstas*(z2+2+2+x2): PRINT AT 9,2:
     "2)Diametrul de cap ": LET i$="0111290319":
     GOSUB box: LET a$="DHJ[mm]=m(zJ+2+2xJ)": LET
     lin=12: LET col=2: GOSUB scrie: PAPER 7: INK 0:
     PRINT AT 14,2;"DHJ=";Da2;" mm"; INT
     ((10)*Da2)/10;" mm"
3080 LET Df2=mstas(z2-2.5+2*x2): PRINT AT 16,2 ;
     "3)Diametrul de picior": LET i$="0117300319":
     GOSUB box: LET a$="DSJ[mm]=m(zJ-2,5+2xJ)": LET
     lin=18: LET col=2: GOSUB scrie: PRINT AT 20,2;
     PAPER 7; INK 0;"DSJ=";Df2;" mm"; INT
     ((10*Df2/10;" mm"
3090 GOSUB apasa: GOSUB cortina
3100 GOSUB ch1: PRINT AT 2,2;"LATIMEA ROTILOR": LET
     i$="0204160349": GOSUB box: LET a$="B[mm}=CDA":
     LET lin=5: LET col=3: GOSUB scrie: LET B=
     psid*D1: PRINT AT 8,2; PAPER 7; INK 0;"B=";B;
     " mm="; INT ((10)*B/10;" mm"
3101 IF e$ ="n" THEN LET ar=a0
3105 PRINT AT 4,21; PAPER 7; INK 0:"a="; INT
     (10*ar)/(10);" mm"
3108 IF e$="n" THEN LET alfar=(20**PI/180)
3110 PAPER 7: INK 0: PRINT AT 12,2;"14 ":CIRCLE
```

```
     24,76,10: PRINT AT 12,5:"FORTELE DIN ANGRENAJ";
     AT 14,1:"-forta tangentiala": LET i$=
     "0216280351": GOSUB box
3115 PAPER 7: INK 0: LET a$="FO=2MO=2MOcosH/DAcosHP":
     LET lin=17: LET col=3: GOSUB scrie: LET Ft=2*Mt/
     (.1*D1): PRINT AT 20,4;"FO="; FN r(Ft);" daN"
3130 GOSUB apasa: GOSUB cortina
3140 GOSUB ch1: PRINT AT 2,1;"-forta normala
     (radiala)": LET i$="0004320316": GOSUB box
3141 RESTORE 3142: FOR q=0 TO 7: READ a: POKE USR
     "E"+q,a: NEXT q
3142 DATA 0,0,0,0,0,240,144,144
3145 IF fel=1 THEN LET a$="FE daN
     =2MOsinHP/DA[cm]cosHP": LET lin=5; LET col=1:
     GOSUB scrie: PAPER 7: INK 0: LET
     Ft=2*Mt*SIN(20*PI/180)/
     (.1*D1*0,94):PRINT AT 8,3;"FE="; FN r(Ft);" daN"
3150 GOSUB apasa: GOSUB cortina: GO TO 4000
3500 REM geometria angrenajului cu dinti inclinati
3510 PAPER 7: INK 0: CLS : GOSUB ch1
3520 LET D1=mstas*z1/bubu: PRINT AT 2,6;"*Pinionul
     (zA=(2sp)) *"; AT 2,21;z1; AT 3,2;"1)Diametrul
     de divizare": LET i$=""0105190319": GOSUB box:
     LET a$="DA[mm]=mzA/cosG": LET lin=6: LET col=2:
     GOSUB scrie: PAPER 7: INK 0: PRINT AT 8,2;"DA=";
     D1;" mm="; INT ((10)*d1)/10;" mm"
3530 LET da1=mstas*((z1/bubu)+2+2*x1): PRINT AT 9,2;
     "2)Diametrul de cap": LET i$="0111290319": GOSUB
     box: LET a$="DHA[mm]=m[(zA/cosG )+2+2xA]": LET
     lin=12: LET col=2: GOSUB  scrie: PAPER 7: INK 0:
     PRINT AT 14,2;"DHA=";Da1;" mm="; INT ((10)*
     Da1/10;" mm"
3540 LET Df1=mstas*((z1/bubu)-2.5+2*x1): PRINT AT
     16,2 ;"3)Diametrul de picior": LET i$=
     "0117310319": GOSUB box: LET a$="DAS[mm]=
     m[(zA/cosG)-2,5+2xA]": LET lin=18: LET col=2:
     GOSUB scrie: PRINT AT 20,2; PAPER 7 ; INK 0;
     "DSA= ";Df1;" mm="; INT ((10)*Df1)/10;" mm"
3550 GOSUB apasa: GOSUB cortina: GOSUB ch1
```

```
3560 LET D2=mstas*z2/bubu: PRINT AT 1,1;" Roata
     condusa (zJ=(3sp)) *"; AT 1,21;z2; AT 3,2
     "1)Diametrul de divizare": LET i$="0105190319":
     GOSUB box: LET a$="DJ[mm]=mzJ/cosG": LET lin=6:
     LET col=2: GOSUB scrie: PAPER 7: INK 0: PRINT AT
     8,2;"DJ=";D2;" mm="; INT ((10)*D2)/10;"  mm"
3570 LET Da2=mstas*(z2/bubu)+2+2*x2): PRINT AT 9,2;
     "2)Diametrul de cap": LET i$="0111290319": GOSUB
     box: LET a$="DHJ[mm]=m[(zJ/cosG)+2+2xJ]": LET
     lin=12: LET col=2: GOSUB scrie: PAPER 7: INK 0:
     PRINT AT 14,2 "DHJ=";Da2;" mm="; INT ((10)*Da2)
     /10;" mm"
3580 LET Df2=mstas*((z2/bubu)-2.5+2*x2): PRINT AT
     16,2;"3)Diametrul de picior": LET i$=
     "0117310319": GOSUB box: LET a$="DSJ[mm]=
     m[(zJ/cosG)-2,5+2xJ]": LET lin=18: LET col=2:
     GOSUB scrie: PRINT AT 20,2; PAPER 7; INK 0;
     "DSJ=";Df2;" mm=": INT ((10)*Df2)/10;" mm"
3590 GOSUB apasa: GOSUB cortina
3600 GOSUB ch1: PRINT AT 2,2;"LATIMEA ROTILOR": LET
     i$="0204180349": GOSUB box: LET a$="B[mm]=CDA
     cosG": LET lin=5: LET col=3: GOSUB scrie: LET
     B=psid*D1*bubu: PRINT AT 8,2; PAPER 7; INK 0 ;
     "B=";B;" mm=": INT ((10)*B)/10;"  mm"
3601 IF e$="n" AND fel=2 THEN LET ar=a0
3610 PRINT AT 4,21; PAPER 7; INK 0;"a="; INT
     ((10)*ar)/10;"  mm"; AT 6,1;"G="; FN
     r(ATN vax*180/PI);" gr"
3900 REM fortele din angrenajul cu dinti inclinati
3910 PAPER 7: INK 0: PRINT AT 12,2;"14 ": CIRCLE
     24,76,10: PRINT AT 12,5;"FORTELE DIN ANGRENAJ" ;
     AT 14,1;"-forta tangentiala": LET i$=
     "0216280351": GOSUB box
3920 PAPER 7: INK 0: LET a$="FOS=2MOcosHS/DAcosHPS":
     LET lin=17: LET col=3: GOSUB scrie: LET Ftf=
     2*Mt*COSalfafr/(.1*D1*COS alfa0fr): PRINT AT
     20,4;"FOS="; FN r(Ftf);" daN"
3930 GOSUB apasa: GOSUB cortina
3940 GOSUB ch1: PRINT AT 2,1;"-forta
```

```
normala(radiala)": LET i$=0004320316": GOSUB box
3941 RESTORE 3942: FOR  q=0 TO 7: READ a: POKE USR
     "E"+q,a: NEXT q
3942 DATA 0,0,0,0,0,240,144,144
3947 PAPER 7: INK 0: LET a$="FQ[daN]=FOStgHS": LET
     lin=5: LET col=2: GOSUB scrie: LET Fr=Ftf*TAN
     alfafr: PRINT AT 8,3;"FQ=";FN r(Fr);" daN"
3948 PRINT AT 10,1;"-forta axiala"
3952 LET i$="0112130319": GOSUB box: PAPER 7: INK 0:
     LET a$="FH=FOStgG": LET lin=13: LET col=2:
     GOSUB scrie: PAPER 7: INK 0: LET Fa=Ftf*vax:
     PRINT AT 16,3;"FH="; FN r(Fa);" daN"
3950 GOSUB apasa: GOSUB cortina
4000 GOSUB ch2: PAPER 6: INK 2: PRINT AT 11,2;
     "RELUATI CU ALTE DATE (d/n) ?": PAUSE 0
4010 IF INKEY$="d" OR INKEY$="D" THEN GOSUB udg:GO TO
     150
4020 PRINT AT 11,1; PAPER 7; INK 0;"(26sp)"; AT 11,4;
     "M.M.POPOVICI SOFTWARE 1992"; AT 13,4 "ROTI
     DINTATE CILINDRICE"; AT 15,1: OVER 0;"cu dinti
     drepti sau inclinati": PAUSE 0: STOP
7999 REM materialele pentru angrenaje
8000 DIM o$(38,40): FOR e=1 TO 38: READ o$(e): NEXT e
8002 DATA "39CA06","38MoCA09","18MoCN10","13CN30(1sp)
     18MC10 18MoCN13","13CN15 21TMC12","28TMC12",
     "OLC 55 OLC 60","OLC 10","OLC 45","41MoC11
     50VC11","40C10 OLC 15","OLC 20","20C08": REM
     materiale grupa B
8003 DATA "Fc 40","OLC 55(NCR) OLC 60(NCR)","Fc 35",
     "OLC 45(N) OLC 45 (NCR)","OL 70(N)","Fc 30",
     Fc 25","50VC11","39CA06","OL 60(N)","33MoC11
     38MoCA09","OLC 35(N) OLC 35(NCR)","41MoC11",
     "34MoCN15","OLC 50(N)","40C10 41CN12 36MoCN10
     30MoCN20","OL 42(N)","OT60-3",Fgn 70-2",
     "OT 55-3","Fgn 60-2","OT 50-3","Fgn 50-7",
     "Fgn 45-5","OT 45-3": REM materiale grupa A
8004 RESTORE 8007
8005 DIM n(38): DIM d(38): DIM p(38): DIM r(38): DIM
     u(38)
```

```
8006 FOR e=1 TO 38: READ n(e),d(e),s(e),p(e),r(e),
     u(e): NEXT e
8007 DATA 1,12,1800,18000,80*10↑4,22*10↑6,2,13,1950,
     1000,80*10↑4,22*10↑6,3,15,2250,18000,200*10↑4,
     32*10↑6,4,16,2400,14800,200*10↑4,32*10↑6,5,17,
     2600,8000,200*10↑4,32*10↑6,6,18,2850,18000,
     200*10↑4,32+10↑6,7,19,1800,14000,200*10↑4,
     32*10↑6,8,20,1500,12000,200*10↑4,32*10↑6,9,21,
     1800,13000,200*10↑4,32*10↑6,10,22,1800,13000,
     200*10↑4,32*10↑6,11,23,1850,13000,200*10↑4,
     32*10↑6,12,24,1650,12000,200*10↑4,32*10↑6,13,35,
     2000,11000,200*10↑4,32*10↑6:REM materiale
     grupa B
8008 DATA 14,93,900,3800,0.4*10↑4,8*10↑6,15,94,1850,
     6400,80*10↑4,22*10↑6,16,101,780,3400,0.4*10↑4,
     8*10↑6,17,105,1680,5800,80*10↑4,22*10↑6,18,108,
     1500,5400,30*10↑4,20*10↑6,19,110,560,3000,
     0.4*10↑4*,8*10↑6,20,115,560,2700,0.4*10↑4,
     8*10↑6,21,121,2000,5600,80*10↑4,22*10↑6,22,126,
     1950,2700,80*10↑4,22*10↑6,23,128,1350,4700,
     30*10↑4,,20*10↑6
8009 DATA 24,136,1900,5400,80*10↑4,22*10↑6,25,137,
     1420,4650,30*10↑4,20*10↑6,26,114,2000,5400,
     80*10↑4,22*10↑6,27,145,2260,5700,80*10↑4,
     22*10↑6,28,150,1200,4100,30*4,20*10↑6,29,151,
     2100, 5400,80*10↑4,22*10↑6,30,153,1050,3800,
     8*10↑4,12*1016,31,163,1500,4400,0.6*10↑4,
     9*10↑6,32,166,1950,4200,0.8*10↑4,10↑7,33,
     184,1400 ,4000,0.6*10↑4,9*10↑6
8010 DATA 34,194,1680,3600,0.8*10↑4,10↑7,35,202,1250,
     3600,0.6*10↑4,9*10↑6,36,218,1400,3100,0.8*10↑4,
```

```
     10↑7,37,222,1250,2900,0.8*10↑4,10↑7,38,234,1440,
     3200,0.6*10↑4,9*10↑6
8020 RETURN
8999 REM subrutine
9000 PAPER 9: INK 9: CLS : PLOT 0,0: DRAW 255,0: DRAW
     -255,0: DRAW 0,-175
9001 LET sp=2: PLOT sp,sp: DRAW 255-2*sp,0: DRAW
     0,175-2*sp: DRAW -255+2*sp,0: DRAW 0,-175+2*sp:
     RETURN
9100 LET t$="(15sp)": PAPER 6: INK 0: BORDER 7: CLS :
     PLOT 0,0: DRAW 255,0: DRAW 0,175: DRAW -255,0:
     DRAW 0,-175
9101 PRINT AT 1,2; PAPER 5;t$;t$(2 TO): FOR i=2 TO
     20: PRINT AT i,1; PAPER 7;t$;t$(2 TO);AT i-1,30:
     PAPER 5;"  ": NEXT i
9102 RETURN
9200 LET a$="(4sp)APASATI O TASTA OARECARE (4sp)"
9201 PRINT # 1; AT 1,0:a$
9202 LET a$=a$(32)+a$(TO 31)
9203 PAUSE 5: IF INKEY$ ="" THEN GO TO 9201
9204 RETURN
9300 LET xo=VAL i$(1 TO 2): LET yo=VAL i$(3 TO 4):
     LET xl=VAL i$(5 TO 6): LET yl=VAL i$ (7 TO 8)
9301 PAPER VAL i$(9): INK VAL i$(10)
9302 LET i=0: IF i THEN LET x=FN w(xo,yo,xl,yl)
9303 LET i$=x$(TO xl): FOR i=yo TO yo+yl-1: PRINT AT
     i, xo;i$: NEXT i
9304 PLOT 8*xo+1,174-8*yo: DRAW 8*xl-3,0: DRAW
     0,3-yl*8: DRAW 3-xl*8,0: DRAW 0,yl*8-3
9305 RETURN
9400 RESTORE 9401: LET a$="abcdefghijklmnopqrs": FOR
     i=1 TO LEN a$: FOR n=0 TO 7: READ k: POKE USR
     a$(i)+n,k: NEXT n: NEXT k
9401 DATA 0,0,0,64,192,64,64,224,0,6,8,8,56,72,72,48
9402 DATA 32,168,112,32,47,37,37,15,0,0,62,64,64,68,
     68,56
9403 DATA 0,0,4,36,20,24,16,0,112,16,48,16,112,0,0,0,
9404 DATA 0,28,34,60,34,34,76,0,0,0,0,56,72,72,60,0
```

```
9405 DATA 0,0,12,18,18,28,16,32,0,0,0,0,96,16,32,120
9406 DATA 0,240,16,32,66,246,2,7,1,242,20,32,246,2,7
9407 DATA 33,170,112,32,47,37,37,15,30,170,113,34,47,
     37,37,15
9408 DATA 0,0,0,64,224,64,64,96,0,0,0,0,96,144,144,96
9409 DATA 0,0,0,0,224,128,128,128,0,0,0,0,96,128,128,
     96
9410 DATA 0,0,0,96,64,224,64,64
9411 RETURN
9500 PRINT # 1; AT 1,0;"(32sp)": OVER 0: FOR f=0 21:
     PRINT AT f,0; PAPER RND*7;"(32sp)": NEXT f:
     PAUSE 10: BORDER 7: PAPER 7: INK 0 : CLS :
     RETURN
```

Aplicatii numerice

1) P=96 CP, n_1=5000 rot/min, clasa 6, pinion nesimetric, volum minim-minimorum, reductor cu dinți drepți, i=3.

Rezolvare : z=12 dinți ; δ_1=18; materialul 28TMC12(cu δ_2=18; σ_a= 2850 daN/cm^2, ρ_1=200.10^4; ρ_2=32.10^6); funcția de viteză v=353,68421 k_d=1,0410628, k_r=1,25, k=1,3013215, Ψ_A=0,72111437; Ψ_D=1,2; ρ=62463,768 (material compatibil); M_t=1344 daNcm, modulul calculat m_c=0,25181436 cm; modulul standardizat m=2,75 mm; Ψ_D=0,92135004 (recalculat); antraxul de referință a_o= 66 mm (nealiniat); dimensiunile pinionului: D_1= 33 mm, D_{a1}=40 mm; D_{f1}=27,6 mm; dimensiunile roții conduse (z_2=36): D_2=99 mm; D_{a2}=102,9 mm; D_{f2}=90,5 mm; lățimea roților B=30,4 mm; forțele din angrenaj F_t =815 daN, F_n= 297 daN

2) P=50 CP, n_1=3000 rot/min, clasa 7, pinion simetric, criteriu optimal ponderat, reductor cu dinți drepți, i=3.

Rezolvare: z_1=17 dinți; δ_1=25,5; materialul 28TMC12 (cu δ_2=18, σ_a=2850 daN/cm^2, ρ_1=200.10^4, ρ_2=32.10); funcția de viteză v=93,947368, k_d= 0,88127544, k_r=1,25; k=1,1015943, Ψ_A=0,79943727, Ψ_D=1,598745; ρ=10541,411 (material compatibil); M_t=1166,6667 daNcm; modulul calculat m_c=0,16371372 cm, modulul standardizat

m = 1,75 mm, Ψ_D = 1,3090478 (recalculat), antraxul de referință a $_o$ = 59,5 mm care se alineează la valoarea a_r = 60 mm cînd z_1 = 18 dinți, z_2 = 54 dinți, i = 3, Ψ_D = 1,1027695, unghiul de angrenare α = 21,224882°; $x_o(\alpha)$ = 0,0083129676, x = 0,299266; x_1 = 0,46; x_2 = −0,16073317; dimensiunile pinionului: D_1 = 31,5 mm, D_{a1} = 36,6 mm, D_{f1} = 28,7 mm; dimensiunile roții conduse: D_2 = 94,5 mm, Da2 = 97,4 mm, D_{f2} = 89,5 mm, lățimea roților B = 34,7 mm; forțele din angrenaj: F_t = 741 daN, F_n = 270 daN.

3) P = 20 CP, n_1 = 3000 rot/min,clasa 8, pinion în consolă, criteriul optimal ponderat, reductor cu dinți înclinați,i = 3.

Rezolvare : z_1 = 17 dinți, δ_1 = 25,5; materialul 28TMC12 (cu δ_2 = 18, σ_a = 2850 daN/cm^2 , ρ_1 = 200.10^4, ρ_2 = 32.10^6); funcția de viteză v = 32,210526, k_d = 1,0693563, k_r = 1,25, k = 1,3366954, Ψ_A = 0,82132023, Ψ_D = 0,6; ρ = 12270,864 (material compatibil); M_t = 482,1099 daNcm, modulul calculat m_c = 0,18031956 cm, modulul standardizat m = 2 mm, Ψ_D = 0,43973372 (recalculat), β = 9°, antraxul de referință a_o = 68,8476 29 mm care se aliniază la valoarea a_r = 70 mm cînd z_1 = 18 dinți, z_2 = 54 dinți, i = 3, Ψ_D = 0,38446715, α_f = 22,39952°, x (α_f) = 0,017338497. x = 0,64781971, x_1 = 0,46, x_2 = 0,18781971; dimensiunile pinionului: D_1 = 36,4 mm, D_{a1} = 42,2 mm, D_{f1} = 33,2 mm; dimensiunile roții conduse: D_2 = 109,3 mm, D_{a2} = 114 mm, D_{f2} = 104 mm; lățimea roților B = 13,8 mm; unghiul de înclinare a dinților β = 9°; forțele din angrenaj: F_{tf} = 261 daN, F_r = 109 daN, F_a = 42 daN.

14. APLICAȚII ÎN DOMENIUL MATEMATICII

Întrucît matematica are un domeniu practic nelimitat, au fost alese acele capitole care sînt mai puțin tratate în lucrările apărute pînă în prezent.

14.1. PUTERI, FACTORIALI ȘI COMBINĂRI

Exemplul 14.1 : **calculul lui x^n.**

Capacitatea calculatorului este limitată la valoarea 10^{38}, dar această valoare poate fi depășită dacă se folosesc logaritmi.

```
  8 REM calculul lui x la puterea n
 10 CLS : INPUT "Introduceti x",x
 12 IF x=0 OR x<0 THEN GO TO 10
 20 INPUT "Introduceti n",n
 22 IF n=0 OR n<0 THEN GO TO 20
 25 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 29 GO TO 30*(INKEY$ ="d")+10*(INKEY$ ="n")
 30 LET y=n*LN(x/LN(10))
 40 IF y<38 THEN GO TO 70
 50 CLS : PRINT AT 11,4;x;"↑";n;"=";10↑(y-INT(y));
    "E+"; INT(y)
 60 GO TO 80
 70 CLS : PRINT AT 11,4;x;"↑";n;"=";x↑n
 80 PRINT AT 1,9 :"RELUATI (d/n) ?": PAUSE 0
 90 GO TO 10*(INKEY$="d")+100*(INKEY$="n")
100 CLS : STOP
```

Exemplul 14.2 : Calculul lui n! (pt. n ≤ 32), unde n! = n·(n-1)·(n-2) ...3·2·1

```
 8 REM calculul lui n!
10 CLS : INPUT "Introduceti n <= 32",n
15 IF n=0 OR n<32 AND n<0 THEN GO TO 10
20 LET f=1
30 FOR i=1  TO n
40 LET f=f*i
50 NEXT i
60 PRINT AT 11,4;n;"!=";f
70 PRINT AT 1,9;"RELUATI (d/n) ?"; PAUSE 0
80 GO TO 10*(INKEY$="d")+90*(INKEY$="n")
90 CLS : STOP
```

Aplicaţie : pentru 10! =3628800.

Întrucît programul calculează n! pentru n ≤ 32, se poate depăşi limitarea ştiind că logaritmul zecimal al lui n! este $y = \sum_{i=1}^{n} \log 10i$. Rezultă că

$$n! = 10^{y-INT(y)} \cdot 10^{INT(y)}$$

Exemplul 14.3:

```
 10 CLS : INPUT "Introduceti n",n
 15 IF n=0 OR n<0 THEN GO TO 10
 20 LET s=0
 30 FOR i-1 TO n
 40 LET s=s+LN(i)
 50 NEXT i
 60 LET y=s/LN(10)
 70 IF y>8 THEN GO TO 120
 80 CLS : PRINT AT 11,4;n;"!="; INT (10↑y)
100 GO TO 130
120 CLS : PRINT AT 11,4;n;"!=";10↑(y-INT(y));
    "E+"; INT(y)
130 PRINT AT 1,9;"RELUATI (d/n)?: PAUSE 0
```

```
140 GO TO 10*(INKEY$="d")+150*(INKEY$="n")
150 CLS : STOP
```

Aplicații : pentru 20! = 2.43290E + 18 și pentru 100! = 9.3326205E + 157

Exemplul 14.4 : **combinări** C(k,n) = C(k-1,n)(n-k-1 /k)

Dacă y este logaritmul zecimal al lui C(k,n), atunci

$$y=\sum_{i=1}^{n} \log 10 \, [(n-i+1)/i] \quad \text{și} \quad C(k,n)=10y\text{-INT}(y) \; x10\text{INT}(y)$$

```
  8 REM combinari C(k,n)=C(k-1,n)(n-k+1/k)
 10 CLS ; INPUT "Introduceti k",k
 15 IF k=0 OR k<0 THEN GO TO 10
 20 INPUT "Introduceti n", n
 25 IF n=0 OR n<0 THEN GO TO 20
 30 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?: PAUSE 0
 40 GO TO 50*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 50 LET s=0
 60 FOR i=1 TO k
 70 LET s=s+LN((n-i+1)/i)
 80 NEXT i
 90 LET y=s/LN(10)
100 IF y>8 THEN GO TO 130
110 CLS : PRINT AT 11,4;"C(";k;",";n;")="; INT #
    (10↑y)
120 GO TO 140
130 CLS : PRINT AT 11,4;"C(" ;k;",";n;")=";10↑
    (y-INT(y));"E+"; INT (y)
140 PRINT AT 1,9;"RELUATI (d/n) ?": PAUSE 0
150 GO TO 10*(INKEY$="d")+160*(INKEY$="n")
160 CLS : STOP
```

Aplicații: C(5,10) = 252
C(7,22) = 170544

14.2. ȘIRURI

Exemplul 14.5 : șirul tip $u_n = f(n)$; fie pentru $n \geq 1$, $u_n = n \cdot \sin(1/n)$ și

se cere calculul primilor 1000 termeni ai şirului.

```
 8 REM sirul u=f(n);calculul primilor 1000 termeni
10 CLS : FOR n=1 TO 1000
20 PRINT n,n*SIN (1/n)
30 NEXT n
```

Aplicaţii: u_{22}=0,99965568: u_{44}=0,99991391,0, u_{154}=0,99999297; şirul converge spre 1.

Exemplul 14.6: pentru n ≥ 1 fie $u_n = 1+(1/2)+(1/3)+...(1/n)-\log n$; se cer primii 1000 termeni ai şirului.

```
10 CLS : FOR n=1 TO 1000
20 LET s=0
30 FOR i=1 TO n
40 LET s=s+1/i
50 NEXT i
60 PRINT n,s-LN(n)
70 NEXT n
```

Aplicaţii: u_{22}=0,59977087; u_{40}=0,58966359; u_{500}=0,57821532.

Programul poate fi modificat pentru a se obţine numai termenul u_n ; se obţine programul următor:

```
10 CLS : INPUT "Introduceti n",n
15 IF n=0 OR n<0 THEN GO TO 10
20 LET s=0
30 FOR i=1 TO n
40 LET s=s+1/i
50 NEXT i
60 PRINT n,s-LN(n)
```

Aplicaţii: u_{30}=0,59378975; u_{3000}=0,57738231; u_{10000}=0,57771558 ;u_{20000}= 0,57724049; şirul converge spre constanta lui Euler: 0,577218

Exemplul 14.7 : Fie n ≥ 1 şi $u_{n+1} = \sqrt{5+u_n}$ şi se cere u_n

```
10 LET u=0
```

```
20 LET n=2
30 LET u=SQR(5+u)
35 PRINT AT 0,0;"NR,.ordine "; AT 0,16;"Valoarea"
40 PRINT ``n,u
50 LET n=n+1
60 GO TO 30
```

Pentru $n \geq 13$ se obține $u_n = 2,7912879$ (limita șirului).

Exemplul 14.8 : șirul $u_{n+2} = f(u_{n+1}, u)$: fie $u_{n+2} = [(u_{n+1} + 4n)/2]$ cu $u_1 = 1$ și $u_2 = 2$.

```
10 CLS : INPUT "Introduceti u1",u1
15 IF u1=0 OR u1<0 THEN GO TO 10
20 INPUT "Introduceti u2",u2
25 IF u2=0 OR u2<0 THEN GO TO 20
30 LET n=3
40 LET u=(u1+u2)/2
45 PRINT AT 0,0:"Nr.ordine "AT 0,16;"Valoarea"
50 PRINT ``n,u
60 LET u1=u2
70 LET u2=u
80 LET n=n+1
90 GO TO 40
```

Pentru $u_1 = 1$ și $u_2 = 2$ se obține 1,6666667

14.3. SERII

Exemplul 14.9: fie seria $s = \sum_{i=1}^{n} 1/2k$; să se calculeze suma primelor 100 termeni.

```
10 CLS : LET s=0
20 FOR n=1 TO 100
30 LET s=s+1/(2↑n)
```

```
40 PRINT n,s
50 NEXT n
```

Se obţine s=1 de la n=28.

Exemplul 14.10: seria armonică $s = \sum_{i=1}^{n} 1/k$

```
10 CLS : LET s=0
20 FOR n=1 TO 10000
30 LET s=s+1/n
40 PRINT n,s
50 PRINT n
```

Rezultă: s_{87}=4,7893524; s_{88}=5,0602235; s_{1000}=7,4854709; s_{10000}=9,787606 (serie divergentă dar foarte lentă).

Exemplul 14.11 : pentru seria $s = \sum_{i=1}^{n} 1/[k(k+1)]$ se cer s22 şi s_{1000}

```
10 CLS : INPUT "Introduceti n",n
15 IF n=0 OR n<0 THEN GO TO 10
20 LET s=0
30 FOR k=1 TO n
40 LET s=s+1/k/(k+1)
50 NEXT k
60 PRINT s
```

Se obţin valorile: s_{22}=0,95652174; s_{100}=0,99009901; s_{10000}=0,999001 (serie convergentă spre 1).

Exemplul 14.12: **Seria Rieman** are forma $s = \sum_{i=1}^{n} 1/k2$; se cer s_{100}; s_{10000}; s_{20000} ; s_{30000} şi s_{50000} .

```
10 CLS : INPUT "Introduceti n",n
15 IF n=0 OR n<0 THEN GO TO 10
20 LET s=0
30 FOR k=1 TO n
40 LET s=s+1/k/k
50 NEXT k
60 PRINT s
```

Rezultă: s_{100} = 1,6349830; s_{10000} = 1,6448341; s_{20000} = 1,6448841; s_{30000} = 1,6449008; s_{50000} = 1,6449138 (seria converge lent către 1,6449341 = $\pi^2/6$)

14.4. FUNCȚII NUMERICE

Fie *f* o funcție numerică de o variabilă sau mai multe variabile. Pentru a calcula valoarea funcției într-un punct se definește funcția ca un șir de caractere și apoi cu ajutorul funcției VAL se evaluează șirul de carectere în punctul considerat.

Exemplul 14.13 : **functie numerică de o variabilă.**

```
 8 REM functie numerica de o variabila
10 CLS : INPUT "Introduceti functia f(x)",f$
15 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n)?": PAUSE 0
20 GO TO 25*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
25 CLS : INPUT "Introduceti x0",x0
27 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?: PAUSE 0
30 GO TO 40*(INKEY$="d")+25*(INKEY$="n")
40 LET x=x0
50 CLS : PRINT AT 11,2;"Valoarea in punctul x0=";
   x0; AT 13,2;"a functiei f(x)=";f$; AT 15,3 "este
   f(";x0;") ="; VAL f$
60 PRINT AT 21,9:RELUATI (d/n) ?": PAUSE 0
70 GO TO 10*(INKEY$="d")+80*(INKEY$="n")
80 CLS : STOP
```

Pentru: $f(x) = \cos(x) - 1/x^2$ și $x0 = 0.3$ rezultă : −10.155775

f(x) = xsinx + x^2 și x0 = 0,42 rezultă : 0,34759939

Exemplul 14.14: functia numerică de trei variabile

```
 8 REM functia numerica de trei variabile
10 CLS : INPUT "Introduceti functia f(x,y,z)",f$
15 PRINT AT 21,9:"CORECT (d/n)?": PAUSE 0
20 GO TO 25*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
25 CLS : INPUT "Introduceti x0,y0,z0";xo,y0,z0
30 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n)  ?": PAUSE 0
35 GO TO 40*(INKEY$="d")+25*(INKEY$="n")
40 LET x=x0: LET y=y0: LET z=z0
50 CLS : PRINT "f(";x0;",";"y0";",";z0;"="; VAL f$
50 PRINT AT 21,9;"RELUATI (d/n) ? ": PAUSE 0
70 GO TO 10*(INKEY$="d")+80*(INKEY$="n")
80 CLS : STOP
```

Pentru: f(x,y,z) = (3/x) + (3/y) + (3/z) și x0 = 1, y0 = 2, z0 = 3 rezultă 5.5

f(x,y,z) = $2x^2$ –ysinz și x0 = 1, y0 = 2, z0 = 1 rezultă 0,84147098

f(x,y,z) = x^2 + tan(1/x)-2z și x0 = y0 = z0 = 1 rezultă 0,55740772

14.5. DERIVATE, POLINOAME, LUNGIMEA ARCULUI DE CURBĂ

Fie *e* un număr real pozitiv și foarte mic; luînd e = 0,001 se poate calcula valoarea într-un punct *x0* a derivatei de ordinul întii cu relația

$$[f(x_o+e)-f(x_o-e)]/2e$$

Exemplul 14.15

```
 8 REM valoarea derivatei intii in punctul x0
10 CLS : INPUT "Introduceti functia",f$
15 PRINT AT 21,9:"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
20 GO TO 25*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
```

```
 25 CLS : INPUT "Introduceti x0",x0
 27 PRINT AT 21,9;" CORECT(d/n) ? ": PAUSE 0
 30 GO TO 40*(INKEY$="d")+25*(INKEY$="n")
 40 LET e=.001
 50 LET x=x0+e
 60 LET g=VAL f$
 70 LET x=x0-e
 80 LET h=VAL f$
 90 CLS : PRINT "Derivata in x0=";x0; AT 2,0;
    " a functiei:";f$; AT 4,0;"este :";(g-h)/2/e
100 PRINT AT 21,9;"RELUATI (d/n) ? ": PAUSE 0
110 GO TO 10*(INKEY$="d")+120*(INKEY$="n")
120 CLS : STOP
```

Pentru: $2x^2/(3x-5)$ și x0=2 rezultă –16,000152

$\sin(1/x)$ și x0=3,14 rezultă –0.096329

$x/(1+x^2)$ și x0=1,5 rezultă –0,118344316

Exemplul 14.16

```
  8 REM valoarea derivatei a 2-a intr-un punct x0
 10 CLS : INPUT "  Introduceti functia",f$
 12 PRINT AT 1,2;"Functia :";f$
 15 PRINT AT 21,9;"CORECT(d/n)?": PAUSE 0
 20 GO TO 25*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 25 INPUT "Introduceti x0",x0
 26 PRINT AT 3,2:"Valoarea x0=";x0
 27 PRINT AT 21,9;"CORECT(d/n)? ": PAUSE 0
 30 GO TO 40*(INKEY$="d")+25*(INKEY4+'n")
 40 LET e=.001
 50 LET x=x0
 60 LET f=VAL f$
 70 LET x=x0+2*e
 80 LET g=VAL f$
 90 LET x=x0-2*e
100 LET h=VAL f$
110 CLS : PRINT AT 0,0;"Derivata a 2-a a functiei ";
    AT 1,3;f$; AT 3,0;"in punctul x0=";x0; AT 5,0;
```

```
     "este :";(g+h-2*f/4*e*e
 120 PRINT AT 21,9;"RELUATI (d/n)?": PAUSE 0
 130 GO TO 10*(INKEY$="d")+140*(INKEY$="n")
 140 CLS : STOP
```

Programul se bazează pe determinarea derivatei a doua într-un punct x_0 cu ajutorul relației

$$f(x_0+2e)+f(x_0-2e)-2f(x_0)/4e^2 \quad \text{unde } e=0{,}001$$

Exemplul 14.17 : polinoame

Fie *p* un polinom oarecare de o variabilă; de exemplu $p(x)=a_4x^4+a_3x^3+a_2x^2+a_1x+a_0$. Conform schemei lui Horner se poate scrie: $p(x)= (((a_4x+a_3)x+a_2)x+a_1)x+a_0$. Se notează: $c_4 =a_4$; $c_3=xc_4 +a_3$; $c_2=xc_3 +a_2$, etc. și pe această bază se obține un polinom $p(x)=c$.

Deoarece indicele 0 nu poate fi dimensionat se vor lua $1 \le i \le n+1$ și $b_i=a_i -1$, rezultînd programul următor:

```
   8 REM polinoame
  10 CLS : INPUT "Introduceti gradul polinomului n",n
  20 DIM b(n+1)
  30 FOR i=n+1 TO 1 STEP -1
  50 INPUT "Introduceti coeficientii",b(i)
  60 CLS
  70 NEXT i
  80 INPUT "Introduceti x",x
  90 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
  95 GO TO 100*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 100 CLS : LET c=b(n+1)
 110 FOR i=n TO 1 STEP -1
 120 LET c=c*x+b(i)
 130 NEXT i
 140 CLS : PRINT AT 1,2;"Valoarea polinomului
     pentru "; AT 3,10;"x=";x;" este"; AT 5,11;
     "p(";x;")=";c
 150 PRINT AT 21,9;"RELUATI(d/n) ?": PAUSE 0
 160 GO TO 10*(INKEY$=d")+170*(INKEY$="n")
 170 CLS : STOP
```

Pentru: $p(x)=3x^3+3x^2+3x+3$ şi $x=3$ rezultă $p(3)=120$
$p(x)=2x^4-x^3+5x^2+3x-1$ şi $x=1,4$ se obţine $p(1,4)=17,9392$
$p(x)=x^8-x-1$ şi $x=2$ rezultă $p(2)=253$.

Exemplul 14.18 : **lungimea unui arc de curbă .**

Se consideră un arc de curbă ale cărui puncte extreme A şi B au abscisele x_A , x_B. Împărţind intervalul $[x_A; x_B]$ în *n* parţi egale se obţin *n + 1* puncte de diviziune: $x_1=x_A$; x_2; x_3; ... $x_{n+1}=x_B$ (fig. 14.1). Pentru $1 \leq i \leq n+1$ o abscisă oarecare *i* va fi $x_i=x_A+(i-1)(x_B-x_A)/n$, iar ordonatele vor fi $y_1=f(x_1)$; $y_2=f(x_2)$; ... $y_{n+1}=f(x_{n+1})$. Asimilînd lungimea l a arcului AB cu suma segmentelor A_i, A_{i+1} atunci este evidentă relaţia:

$$l=\sum_{i=1}^{n}\sqrt{(x_{i+1}-x_i)^2+(y_{i+1}-y_1)^2}$$

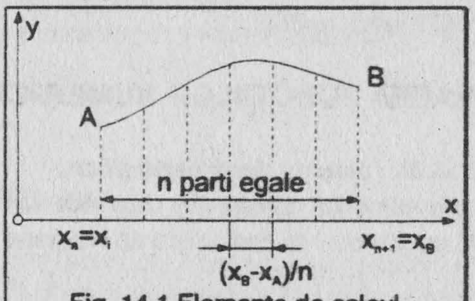

Fig. 14.1 Elemente de calcul

```
 8 REM lungimea unui arc de curba
 10 CLS : INPUT "Introduceti functia f(x)",y$
 20 INPUT "Introduceti abscisele punctelor extreme
 xA,xB",xa,xb
 30 CLS : INPUT "Introduceti nr.partilor n",n
 40 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 50 GO TO 60*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 60 CLS
100 LET d=(xb-xa) /n
110 LET l=0
120 FOR i-1 TO n
```

```
130 LET x1=xa+(i-1)*d
140 LET x2=xa+i*d
150 LET x=x1
160 LET y1=VAL y$
170 LET x=x2
180 LET y2=VAL y2
190 LET l=l+SQR(d*d+(y2-y1)*(y2-y1))
200 NEXT i
210 PRINT AT 1,3;"Lungimea arcului de curba";
    AT 3,10:y$; AT 5,3:"este ";l
220 PRINT AT 21,4;"ALT `n` (d/n)? ": PAUSE 0
230 GO TO 30*(INKEY$="d")+240*(INKEY$="n")
240 PRINT AT 21,6;"ALTA FUNCTIE (d/n)?": PAUSE 0
250 GO TO 10 (INKEY$="d")+260(INKEY$="n")
260 CLS : STOP
```

Pentru: $\sqrt{1-x^2}$ și $x_A=-1$, $xB=1$ rezultă $l=3,115077$ luînd $n=10$, respectiv $l=3,1414878$ luînd $n=500$.

14.6. INTEGRAREA FUNCȚIILOR NUMERICE

Exemplul 14.19 **: metoda dreptunghiurilor .**

Fie o funcție numerică definită *f(x)* care este continuu derivabilă pe intervalul *[a ;b]* pentru care se cere valoarea integralei

$$\int_a^b f(x)dx$$

Reprezentînd grafic curba *f(x)* pe intervalul *[a ; b]* , aria limittată de curbă, axa absciselor Ox și verticalele *d1* , *d2* reprezintă integrala *s* (fig.14.2). Dacă se descompune această arie în *n* dreptunghiuri de aceea i lărgime, aria se poate calcula observînd că fiecare dreptunghi are ca ıățime *(b-a)/n* și ca înălțime $f(x_i)$, respectiv pentru $1 \le i \le n+1$ abscisa $x_i=a+(i-1)(b-1)/n$. Deci aria va fi:

$$s=\sum_{i=1}^{n}\frac{b-a}{n}f(x_i)$$

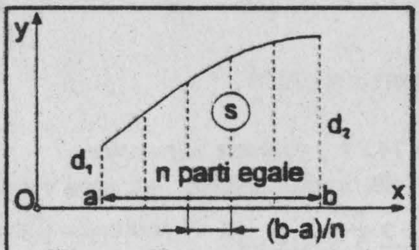

Fig 14.2 Elemente de calcul

```
8 REM valoarea integralei-met.dreptunghiurilor
10 CLS : INPUT "introduceti functia de integrat
   f(x)" ` f$
20 INPUT "Introduceti intervalul [a;b]",a,b
30 CLS : INPUT "Introduceti nr.dreptungh. n",n
35 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?":PAUSE 0
40 GO TO 50*(INKEY$"d")+10*(INKEY$="n")
50 CLS
110 LET s=0
120 FOR i=1 TO n+1
130 LET x=a+(i-1)*(b-a)/n
140 LET s=s+VAL f$
150 NEXT i
160 CLS : PRINT AT 1,3;"Integrala functiei"; AT 3,5;
   f$; AT 5,3 "pe intervalul [";a;",";b;"]"; AT 7,3
   ;"este ";s*(b-a)/n
170 PRINT AT 21,10;"ALT n (d/n) ?": PAUSE 0
180 GO TO 25*(INKEY$='d")+190*(INKEY$="n")
190 PRINT AT 21,6;"ALTA FUNCTIE (d/n)? ": PAUSE 0
200 GO TO 10*(INKEY$="d")+210*(INKEY$="n")
210 CLS : STOP
```

Pentru: $s = \int_0^6 x^2 dx$ rezultă :s=74,1744 pentru n=50; s=72,216144 luînd n=500 și respectiv s=72,108036 dacă n=1000

$$s=\int_0^{\pi/2}\sin(x)\,dx$$ rezultă: s = 1,0078334 pentru n = 100 și

s = 1,0003927 pentru n = 2000

Exemplul 14.20 : **metoda trapezelor**

Este similară metodei dreptunghiurilor, valoarea integralei fiind

$$s=\frac{b-a}{2n}\sum_{i=1}^{n}k\cdot f(x_i)\quad\left\{\begin{matrix}k=1\text{ pentru } i=1 \text{ si } i=n+1\\ k=2 \text{ in caz contrar}\end{matrix}\right\}$$

```
  8 REM valoarea integralei-met.trapezelor
 10 CLS : INPUT "Introduceti functia de integrat
    f(x)"`f$
 20 INPUT "Introduceti intervalul [a ;b]",a,b
 25 CLS : INPUT "Introduceti nr.trapezelor n",n
 30 PRINT AT 21,9;:CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 40 GO TO 50*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 50 CLS
110 LET s=0
120 FOR i=1 TO n+1
130 LET x=a+(i-1)*(b-a)/n
140 LET k=2
142 IF i=1 OR i=n+1 THEN LET k=1
145 LET s=s+k*VAL f$
150 NEXT i
160 CLS : PRINT AT 1,3;"Integrala functiei"; AT 3,5;
    f$; AT 5,3:"pe intervalul [";a;"," b;"]"; AT 7,3
    "este ";s*(b-a)/n/2
170 PRINT AT 21,10;"ALT n (d/n) ?"; PAUSE 0
180 GO TO 25*(INKEY$="d")+190*(INKEY$="n")
190 PRINT AT 21,6;"ALTA FUNCTIE (d/n)?": PAUSE 0
200 GO TO 10*(INKEY$="d")+210*(INKEY$="n")
210 CLS : STOP
```

Pentru: $s=\int_0^6 x^2dx$ rezulta $\left\{\begin{matrix}s=72,36 & \text{pentru } n=10\\ s=72,0144 & \text{pentru } n=50\end{matrix}\right.$

$$s=\int_1^2 dx/x \quad \text{rezulta} \quad \begin{cases} s=0{,}69317218 \text{ pentru } n=50 \\ s=0{,}69314743 \text{ pentru } n=500 \end{cases}$$

$$s=\int_0^2 3^x e^x\, dx \text{ (unde } e=2{,}71828182\text{) se obțin valorile}$$

$$\begin{cases} s=31{,}2164 \text{ luind } n=100 \\ s=31{,}211864 \text{ luind } n=1000 \end{cases}$$

Exemplul 14.21 **: metoda Simpson**

Relația pentru calculul integralei are forma

$$s=\frac{b-a}{6n}\sum_{i=1}^{2n+1} k\cdot f(x_i) \text{ unde } x_i=a+(i-1)(b-a)/2n$$

a și *b* sînt valorile intervalului de integrare, *n* este numărul părților iar k=1 pentru i=1 sau i=2n+1, respectiv k=2 pentru *i* impar și k=4 pentru *i* par.

```
  8 REM valoarea integralei-met.Simpson
 10 CLS : INPUT "Introduceti functia de integrat
    f(x)"`f$
 20 INPUT "Introduceti intervalul [a ;b]",a,b
 30 CLS : INPUT "Introduceti nr,partilor n",n
 35 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 40 GO TO 50*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 50 CLS
110 LET s=0
120 FOR i=1 TO 2*n+1
130 LET x=a(i-1)*(b-a)/2/n
135 LET k=2
136 IF i/2=INT(i/2) THEN LET k=4
138 IF i=1 OR i=2*n+1 THEN LET k=1
140 LET s=s+k*VAL f$
150 NEXT i
160 CLS : PRINT AT 1,2;:Integrala functiei"; AT 3,5;
    f$; AT 5,3;"pe intervalul [";a;"," ;b;"]"; AT
    7,3;"este ";s*(b-a)/n/6
170 PRINT AT 21,10;"ALT n (d/n)?": PAUSE 0
```

```
180 GO TO 25*(INKEY$="d")+190(INKEY$="n")
190 PRINT AT 21,6;"ALTA FUNCTIE (d/n)?": PAUSE 0
200 GO TO 10*(INKEY$="d")+210*(INKEY$=n")
210 CLS : STOP
```

Pentru: $s = \int_0^6 x^2 dx$ rezulta s = 72 pentru n = 5 si n = 25

$$s = \int_0^1 e^{-x^2} dx \quad \text{rezulta} \begin{cases} s = 0,74682495 \text{ pentru } n = 5 \\ s = 0,74682414 \text{ pentru } n = 25 \end{cases}$$

$$s = \int_0^2 3^x e^x dx \quad \text{rezulta} \begin{cases} s = 31,217088 \text{ pentru } n = 5 \\ s = 31,211826 \text{ pentru } n = 25 \end{cases}$$

(în ultimele două aplicații numărul $e = 2,71828182$) .

Exemplul 14.22 : **metoda CEBISEV**

Calculul integralei în intervalul *[a ;b]* se face cu relația

$$s = \frac{b-a}{9} \sum_{i=1}^{9} f\left(\frac{b+a}{2} + \frac{b-a}{2} x_i \right)$$

unde: $x_1 = -x_9 = 0,91158931$; $x_2 = -x_8 = 0,60101866$;

$x_3 = -x_7 = 0,5286178$;

$x_4 = -x_6 = 0,16790618$; $x_5 = 0$ și $k = 2/9$.

```
  8 REM valoarea integralei-met.CEBISEV
 10 CLS : INPUT "Introduceti functia de integrat
    f(x)"`f$
 20 INPUT "Introduceti intervalul [a ;b)",a,b
 3C PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 40 ³O TO 50*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 50 CLS
 60 DIM x(9)
 70 LET x(1)=0.91158931: LET x(9)=-x(1)
100 LET x(2)=0.60101866: LET x(8)=-x(2)
110 LET x(3)=0.52876178: LET x(7)=-x(3)
120 LET x(4)=0.16790618: LET x(6)=-x(4)
130 LET x(5)=0
```

```
150 LET s=0
155 LET c=(a+b)/2
156 LET d=(b-a)/2
157 FOR i=1 TO 9
158 LET x=c+d*x(i)
159 LET s=s+VAL f$
160 NEXT i
170 CLS : PRINT AT 1,3;"Integrala functiei"; AT 3,5;
    f$; AT 5,3 "pe intervalul [;a;"," ;b;"]"; AT
    7,3;"este ";s*(b-a)/9
175 PRINT AT 21,6;"ALTA FUNCTIE (d/n) ?": PAUSE 0
180 GO TO 10*(INKEY$="d")+190*(INKEY$="n")
190 CLS : STOP
```

Pentru: $s = \int_0^2 3^x e^x dx$ unde e=2,71828182 rezultă s=31,211809.

14.7. ECUAȚII DIFERENȚIALE DE ORDINUL 1

Exemplul 14.23 : **metoda Euler.**

Fie *y* o funcție numerică definită prin condiția $y(x_o)=y_o$ și prin ecuația $y'=(x, y)$: se presupune *y* definită și dezvoltată în serie Taylor pe intervalul $[x_o; x_o+h)$. Dacă se păstrează primii doi termeni ai seriei se obține o valoare apropiată de y(x) în vecinătatea lui x_o dată de relația :

$$y(x)=y(x_o)+(x-x_o)y'(x_o).$$

Ținînd seama de ecuația diferențială se obține $y(x)=y(x_o)+(x-x_o)f(x_o, y_o)$. Intervalul $[x_o; x]$ se împarte în n subintervale $(x_j; x_{j+1})$ de aceeași lungime l și pentru fiecare subinterval se aplică relația anterioară. Rezultă:

$$y(x_j+1)=y(x_j)+l\cdot f(x_j) ; y(x_j) \quad \text{cu } l=(x-x_o)/n .$$

Dacă se notează $y(x_j)=y_j$ se poate scrie:

$$y_{j+1}=y_j+l\cdot f(x_j, y_j).$$

Prin urmare, calculul lui y(x) constă în determinarea șirului $y_o, y_1 ... y_n = y(x)$.

```
  8 REM ec.diferentiale de ord.1-met.Euler
 10 CLS : INPUT "Introduceti x0,y0",x,y
 20 INPUT "Introduceti ec.diferentiala(5sp)
    f(x,y)" `f$
 30 INPUT "INTRODUCETI  x",x
 35 CLS : INPUT "Introduceti n",n
 40 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 50 GO TO 60*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 60 CLS : LET y=y0
 70 LET l=(x-x0)/n
 80 LET x=x0
 90 FOR j=0 TO n-1
100 LET f=VAL f$
110 LET y=y+l*f
120 LET x=x+l
130 NEXT j
140 CLS : PRINT AT 1,3;"Solutia y(1) a ecuatiei"; AT
    3,4;f$; AT 5,6;"este y(1)= ";y
150 PRINT AT 21,10;" ALT n (d/n)?": PAUSE 0
160 GO TO 35*(INKEY$="d")+170*(INKEY$="n")
170 PRINT AT 21,6;"ALTA ECUATIE (d/n)?": PAUSE 0
180 GO TO 10*(INKEY$="d")+ 190*(INKEY$="n")
190 CLS : STOP
```

Fie ecuația diferențială $y'=2y+2x+1$ cu $x_0=0$ și $y_0=0$; calculînd y(1) pentru x=1 rezultă:

y(1) =3,3782399 luînd n=5
y(1) =5,1066833 luînd n=50
y(1) =5,3160179 luînd n=200
y(1)=5,3743126 luînd n=1000 .

Se observă că precizia rezultatului crește cu creșterea numărului de su. 'ntervale n.

Exemplul 14.24 **: metoda Runge-Kutta**

Cu aceleași ipoteze ca la metoda precedentă, noua metodă constă în a determina șirul $y_0, y_1 \dots y_n = y(x)$ folosind relațiile următoare:

$$y_{j+1} = y_j + (k_1 + 2k_2 + 2k_3 + k_4)/6 \text{ unde}$$

$$k_1 = l\cdot f(x_j, y_j);\; k_2 = l\cdot f[x_j + (l/2),\, y_j + (k_1/2)]$$

$$k_3 = l\cdot f[x_j + (l/2),\, y_j + (k_2/2)];\; k_4 = l\cdot f(x_j + l,\, y_j + k_3)$$

În program funcția f(x, y) este introdusă sub forma unui șir de caractere care este evaluată cu ajutorul valorilor date lui x și y; x_j și y_j sînt desemnați respectiv prin variabilele *u* și *v* .

```
  8 REM ec.diferentiale de ord.1-met.Runge-Kutta
 10 CLS : INPUT "Introduceti x0,y0",x0,y0
 20 INPUT "Introduceti ec.diferentiala(5sp)
    f(x,y)"`f$
 30 INPUT "Introduceti x",x
 35 CLS : INPUT "Introduceti n",n
 40 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 50 GO TO 60*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 60 CLS
 70 LET l=(x-x0)/n
 80 LET u=x0
 85 LET v=y0
 90 FOR j=0 TO n-1
 92 LET x=u: LET y=v
 94 LET k1=l*VAL f$
 96 LET x=u+l/2
 98 LET y=v+k1/2
100 LET k2=l*VAL f$
102 LET y=v+k2/2
104 LET k3=l*VAL f$
106 LET x=u+l
108 LET y=v+k3
110 LET k4=l*VAL f$
120 LET v=v+(k1+2*k2+2*k3+k4)/6
122 LET u=u+l
130 NEXT j
140 CLS : PRINT  AT 1,3;"Solutia y(1) a ecuatiei";
    AT 3,4;f$; AT 5,6;"este y(1) =";v
150 PRINT AT 21,10;"ALT n (d/n)? ": PAUSE 0
160 GO TO 35*(INKEY$/"d")+170*(INKEY$="n")
170 PRINT AT 21,6;"ALTA ECUATIE (d/n)?": PAUSE 0
180 GO TO 10*(INKEY$="d")+190*(INKEY$="n")
```

```
190 CLS : STOP
```

Fie ecuația diferențială $y' = 2y + 2x + 1$ cu $x_0 = 0$ și $y_0 = 0$; pentru $x = 1$ rezultă soluția $y(1)$ cu următoarele valori :

$y(1) = 5{,}3867937$ luînd $n = 5$

$y(1) = 5{,}3890448$ luînd $n = 20$

$y(1) = 5{,}3890558$ luînd $n = 50$

Eroarea comisă este de ordinul I^5 (se constată că metoda Runge-Kutta este mai precisă decît metoda Euler).

14.8. OPERAȚII CU VECTORI

Exemplul 14.25 : **suma și diferența a doi vectori**

Fie vectorii $\bar{u}$ (u_x, u_y, u_z) și $\bar{v}$ (v_x, v_y, v_z). Relațiile pentru vectorul:

- sumă: $(u_x + v_x)\bar{i} + (u_y + v_y)\bar{j} + (u_z + v_z)\bar{k} = a\bar{i} + b\bar{j} + c\bar{k}$;

modulul: $\sqrt{a^2 + b^2 + c^2}$

- diferentă: $(u_x - v_x)\bar{i} + (u_y - v_y)\bar{j} + (u_z - v_z)\bar{k} = d\bar{i} + e\bar{j} + f\bar{k}$;

modulul $\sqrt{d^2 + e^2 + f^2}$

(unde u_x. u_y. u_z; v_x, v_y, v_z - componentele vectorilor pe axe: $\bar{i}$, $\bar{j}$, $\bar{k}$ - versorii axelor).

Pentru a nu se complica programul definind caractere grafice noi pentru versori s-a ales soluția indicării prin afișare a componentelor pe axe. În program s-au notat : $u_x = u(1)$; $u_y = u(2)$; $u_z = u(3)$; $v_x = v(1)$; $v_y = v(2)$; $v_z = v(3)$; $a = u(1) + v(1)$; $b = u(2) + v(2)$; $c = u(3) + v(3)$; $d = u(1) - v(1)$; $e = u(2) - v(2)$ și $f = u(3) - v(3)$.

```
 8 REM suma si diferenta a doi vectori
10 CLS : DIM u(3): DIM v(3)
15 PRINT AT 0,0;"Introduceti componentele vecto-
   rului u"
20 FOR i=1 TO 3
30 INPUT u(i)
40 NEXT i
42 CLS : PRINT AT 0,0;"Introduceti componentele
```

```
    vecto- rului v"
 44 FOR i=1 TO 3
 46 INPUT v(i)
 48 NEXT i
 50 CLS : PRINT AT 1,1;"u(";u(1);";";u(2);";";u(3);
    ")"
 60 PRINT AT 3,1;"v(" ;v(1);";";v(2);";";v(3);")"
 70 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 80 GO TO 82*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 82 LET a=u(1)+v(1): LET b=u(2)+v(2): LET
    c=u(3)+v(3): LET d=u(1)-v(1): LET e=u(2)-v(2):
    LET f=u(3)-v(3)
 90 CLS : PRINT AT 2,0;"Componentele vect.suma  :";
    AT 4,12;"-pe Ox :";a; AT 5,12;"-pe Oy :";b; AT
    6,12;"-pe Oz :";c
100 PRINT AT 8,0;"Componentele vect.diferenta :"; AT
    10,12;"-pe Ox :";d; AT 11,12;"-pe Oy:";e; AT
    12,12 ;"-pe Oz :";f
105 PRINT AT 14,0;"Modulul vectorului  : "; AT
    15,2;-suma:";SOR(a*a+b*b+c*c)
107 PRINT AT 17,2;"-diferenta:": SOR(d*d+e*e+f*f)
110 PRINT AT 21,7;"ALTI VECTORI (d/n)?": PAUSE 0
120 GO TO 10*(INKEY$="d")+130*(INKEY$="n")
130 : CLS : STOP
```

Fie $\vec{u}$ (1; 2; 4) şi $\vec{v}$ (2; 3; –2) rezultă:

- vectorul suma: $3\vec{i} + 5\vec{j} + 2\vec{k}$ cu modulul 6,164414
- vectorul diferenţă: $-\vec{i} - \vec{j} + 6\vec{k}$ cu modulul 6,164414

Exemplul 14.26 : **produsul scalar si produsul vectorial a doi vectori.**

Fie vectorii $\vec{u}$ (u_x, u_y, u_z) şi $\vec{v}$ (v_x , v_y, v_z). Se aplică relaţiile:

- pentru produsul scalar: $u_xv_x + u_yv_y + u_zv_z$:
- pentru produsul vectorial:

$$(u_yv_z - u_zv_y)\vec{i} + (u_zv_x - u_xv_z)\vec{j} + (u_xv_y - u_yv_x)\vec{k}$$

(unde u_x, u_y, u_z: v_x, v_y, v_z - componentele vectorilor pe axe: $\vec{i}$, $\vec{j}$, $\vec{k}$ -

(versorii axelor Ox, Oy, Oz)

```
  8 REM produs scalar si produs vectorial
 10 CLS : DIM u(3): DIM v(3)
 15 PRINT AT 0,0;"Introduceti componentele vecto-
    rului u"
 20 FOR i=1 TO 3
 30 INPUT u(i)
 40 NEXT i
 42 CLS : PRINT AT 0,0:'Introduceti componentele
    vecto- rului v"
 44 FOR i=1 TO 3
 46 INPUT v(i)
 48 NEXT i
 50 CLS : PRINT AT 1,3;"u(";u(1);";"u(2);";";u(3);
    ")"
 60 PRINT AT 3,1;"v(";v(1);";";v(2);";";v(3);")"
 70 PRINT AT 21,9 ";CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 80 GO TO 90*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 90 CLS ; PRINT AT 2,5;"Produsul scalar  :": AT
    4,12;u(1)*v(1)+u(2)*v(2)+u(3)*v(3)
100 PRINT AT 6,1;"Componentele prod.vectorial  :";
    "(3sp)-pe Ox   :";u(2)*v(3)-u(3)*v(2);
    "(3sp)-pe Oy   :";u(3)*v(1)-u(1)*v(3);
    "(3sp)-pe Oz   :";u(1)*v(2)-u(2)*v(1)
110 PRINT AT 21,7;"ALTI VECTORI (d/n) ?": PAUSE 0
120 GO TO 10*(INKEY$="d")+130*(INKEY$="n")
130 CLS : STOP
```

Pentru :

a) $\bar{u}$ (1; 2; 4) şi $\bar{v}$ (2; 3; −2) rezultă:

- produsul scalar: 0 (deci $\bar{u}$ este perpendicular pe $\bar{v}$);

- produsul vectorial: $-16\bar{i} + 10\bar{j} - \bar{k}$

b) $\bar{u}$ (1,2; 4; 5,5) şi $\bar{v}$ (−2; 3; 4,5) rezultă :

- produsul scalar: 34, 35

- produsul vectorial: $1{,}5\bar{i} - 16{,}4\bar{j} + 11{,}6\bar{k}$

Exemplul 14.27 : **produsul mixt si dublul produs vectorial.**

Fie vectorii $\vec{u}$ (u_1, u_2, u_3), $\vec{v}$ (v_1, v_2, v_3) și $\vec{w}$ (w_1, w_2, w_3).

Produsul mixt:

$$\vec{u}\cdot(\vec{v}\times\vec{w})=\begin{vmatrix} u_1 & u_2 & u_3 \\ v_1 & v_2 & v_3 \\ w_1 & w_2 & w_3 \end{vmatrix}=$$

$$=u_1(v_2w_3-v_3w_2)+u_2(v_3w_1-v_1w_3)+u_3(v_1w_2-v_2w_1)$$

$$=a+b+c$$

Dublul produs vectorial:

$$\vec{u}\times(\vec{v}\times\vec{w})=(d\cdot v_1-e\cdot w_1)\vec{i}+(d\cdot v_2-e\cdot w_2)\vec{j}+(d\cdot v_3-a\cdot w_3)\vec{k}=$$

$$=f\vec{i}+g\vec{j}+h\vec{k}$$

unde: $d=u_1w_1+u_2w_2+u_3w_3$; $e=u_1v_1+u_2v_2+u_3v_3$.

```
  8 REM produs mixt si dublul produs vectorial
 10 CLS : DIM u(3): DIM v(3): DIM w(3)
 20 FOR i=1 TO 3
 30 INPUT "Introduceti componentele vecto- rului  u"
    `u(i)
 40 NEXT i
 41 FOR i=1 TO 3
 42 CLS : INPUT "Introduceti componentele vecto-
    rului v"`v(i)
 43 NEXT i
 44 FOR i=1 TO 3
 45 CLS : INPUT "Introduceti componentele vecto-
    rului w"`w(i)
 46 NEXT i
 50 PRINT AT 1,3;"u(";u(1);";;u(2);";";u(3);")"
 60 PRINT AT 2,3;"v(";v(1);";";v(2);";";;v(3);")"
 70 PRINT AT 3,3:"w(";w(1);";";w(2);";";w(3);")"
 80 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n)  ?": PAUSE 0
 90 GO TO 100*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
100 CLS
110 LET a=u(1)*(v(2)*w(3)-v(3)*w(2))
120 LET b=u(2)*(v(3)*w(1)-v(1)*w(3))
130 LET c=u(3)*(v(1)*w(2)-v(2)*w(1))
140 LET d=u(1)*w(1)+u(2)*w(2)+u(3)*w(3)
150 LET e=u(1)*v(1)+u(2)*v(2)+u(3)*v(3)
```

```
160 CLS : PRINT AT 1,3;"Produsul mixt :"AT 3,5;a+b+c
170 PRINT AT 5,0;"Componentele dub.pr.vectorial:";AT
    7,1;"-pe Ox :";d*v(1)-e*w(1); AT 8,1;"-pe Oy  :"
    ;d*v(2)-e*w(2); AT 9,1;"-pe Oz : ";
    d*v(3)-e*w(3)
175 LET f=d*v(1)-e*w(1): LET g=d*v(2)-e*w(2): LET
    h=d*v(3)-e*w(3): PRINT AT 11,0:"Modulul dub.pr.
    vectorial :"; AT 13,11; SQR(f*f+g*g+h*h)
180 PRINT AT 21,6;"ALTI VECTORI (d/n) ?": PAUSE 0
190 GO TO 10*(INKEY$="d")+200*(INKEY$="n")
200 CLS : STOP
```

Pentru : a) $\bar{u}$ (2; 1; –1), $\bar{v}$ (3 ; 2 ; 5) și $\bar{w}$ (–1; 3; 2) rezultă:

- produsul mixt: –44
- dublul produs vectorial: $\begin{cases} -11\bar{j} - 11\bar{k} \\ \text{modulul: } 15,556349 \end{cases}$

b) $\bar{u}$ (1; 2; 3), $\bar{v}$ (4; 5; 6) și $\bar{w}$ (7; 8; 9) rezultă:

- produsul mixt: 0 (vectori coplanari)
- dublul produs vectorial $\begin{cases} -24\bar{i} - 6\bar{j} + 12\bar{k} \\ \text{modulul : } 27,495454 \end{cases}$

Observație: programele referitoare la vectori pot fi perfecționate definind caractere grafice pentru vectorii axelor conform datelor din tabelul următor

Vectorul	DATA
$\bar{i}$	2,255.2,32,32,32,32,28
$\bar{j}$	2,252,2,8,8,8,8,48
$\bar{k}$	2,252,2,36,40,48,40,36

14.9. MATRICE ȘI ECUAȚII LINIARE

Exemplul 14.28 : **înmulțirea unei matrice cu un scalar**

```
  8 REM Inmultirea unei matrice cu un scalar
 10 CLS : INPUT "Introduceti nr.liniilor n si al
```

```
   coloanelor p pentru matricea A(n,p)"`n,p
20 DIM a(n,p): DIM c(n,p)
25 INPUT "Introduceti scalarul k",k: PRINT AT 1,5;
   "Scalarul k=";k
27 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
28 GO TO 30*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
30 FOR i=1 TO n
40 FOR j=1 TO p
50 CLS : INPUT "Introduceti valorile matricei
   A(n,p)",a(i,j)
60 NEXT j
70 NEXT i
80 CLS : FOR i-1 TO n
90 FOR j=1 TO p
100 PRINT AT 1,3;"A(";i ;",";j ;")=";a(i,j)
110 NEXT j
120 NEXT i
130 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n)?": PAUSE 0
140 GO TO 150*(INKEY$="d")+130*(INKEY$="n")
270 CLS
280 FOR i=1 TO n
290 FOR k-1 TO p
300 PRINT "C(";i;",";j;")=";k*a(i,j)
310 NEXT j
320 NEXT i
330 PRINT AT 21,7;"ALTE VALORI (d/n)?": PAUSE 0
340 GO TO 10*(INKEY$="d")+350*(INKEY$="n")
350 CLS : STOP
```

Pentru $A(3,3)=\begin{vmatrix}1 & 2 & 3\\ 4 & 5 & 6\\ 7 & 8 & 9\end{vmatrix}$ şi k=3 rezultă $C(3,3)=\begin{vmatrix}3 & 6 & 9\\ 12 & 15 & 18\\ 21 & 24 & 27\end{vmatrix}$

Exemplul 14.29 : adunarea a 2 matrice cu *n* linii şi *p* coloane.

Fie A şi B două matrice cu *n* linii şi *p* coloane fiecare: pentru $1\leq i\leq n$ şi $1\leq j\leq p$ matricea sumă se determină folosind relaţia:

$$C(i,j)=A(i,j)+B(i,j).$$

```
 8 REM adunarea a 2 matrice A(n,p) si B(n,p)
 10 CLS : INPUT "Introduceti nr.liniilor  n si al
    coloanelor  p"`n,p
 12 IF n=0 OR n<0 AND p=0 OR p<0 THEN GO TO 10
 20 DIM a(n,p): DIM b(n,p)
 30 FOR i=1 TO n
 40 FOR j=1 TO p
 50 CLS : INPUT "Introduceti valorile matricei(3sp)
    A(n,p)",a(i,j)
 60 NEXT j
 70 NEXT i
 80 CLS : FOR i=1 TO n
 90 FOR j=1 TO p
100 PRINT "A(";i:",";j;")=";a(i,j)
110 NEXT j
120 NEXT i
130 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
140 GO TO 150*(INKEY$ ="d")+30*(INKEY4="n")
150 FOR i=1 TO n
160 FOR j=1 TO p
170 CLS : INPUT "Introduceti valorile matricei(3sp)
    B(n,p)",b(i,j)
180 NEXT j
190 NEXT i
200 CLS : FOR i=1 TO n
210 FOR j=1 TO p
220 PRINT "B(";i ;",";j;")=";b(i,j)
230 NEXT j
240 NEXT i
250 PRINT AT 21,9;"CORECT  (d/n) ?": PAUSE 0
260 GO TO 270*(INKEY$="d")+150*(INKEY$="n")
270 CLS
280  OR i=1 TO n: FOR j=1 TO p
290 PRINT"C(";i;",";j;")=";a(i,j)+b(i,j)
300 NEXT j: NEXT i
310 PRINT AT 21,7;"ALTE MATRICE (d/n)?": PAUSE 0
320 GO TO 10*(INKEY$ ="d")+330*(INKEY$="n")
330 CLS : STOP
```

Pentru $A(3,2)=\begin{vmatrix}3 & 1\\5 & 2\\2 & 0\end{vmatrix}$ şi $B(3,2)=\begin{vmatrix}2 & 0\\1 & 1\\-1 & -1\end{vmatrix}$ rezultă $C(3,2)=\begin{vmatrix}5 & 1\\6 & 3\\1 & -1\end{vmatrix}$

***Exemplul 14.30* : înmulţirea a două matrice**

Înmulţirea a două matrice *A(n,p)* şi *B(p,q)* este posibilă numai dacă numărul coloanelor matricei A este egal cu numărul liniilor matricei B (adică p=q). Elementul *C(i,j)* al matricei produs se obţine înmulţind elementele liniei *i* din matricea A cu elementele coloanei *j* din matricea B şi însumînd:

$$C(i,j)=\sum_{k=1}^{p} A(i,k)\cdot B(k,j)$$

```
8 REM Inmultirea a 2 matrice
10 CLS : INPUT "Introduceti valorile n si p pentru
   matricea A(n,p)"`n,p
20 CLS : INPUT "Introduceti valorile q,r pentru
   matricea B(q,r)" `q,r
30 IF q <> p THEN BEEP .02,10: PAUSE 4: BEEP .02,-
   20: CLS : PRINT AT 21,1; FLASH 1;"EROARE !":
   FLASH 0; AT 21,16 ;"Trebuie  q=p!": PAUSE 0: GO
   TO 20
40 DIM a(n,p): DIM b(q,r): DIM c(n,r): CLS
50 FOR i=1 TO n: FOR j=1 TO p: INPUT "Introduceti
   valorile matricei A";a(i,j): PRINT "A(;i;",
   ";j;")=";a(i,j): NEXT j: NEXT i
60 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
70 GO TO 80*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
80 CLS : FOR i=1 TO q: FOR j=1 TO r: INPUT
   "Introduceti valorile matricei B";b(i,j): PRINT
   "B(";i;",";j;")=";b(i,j): NEXT j: NEXT i
90 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
100 GO TO 110*(INKEY$="d")+80*(INKEY$="n")
111 CLS : FOR i=1 TO n: FOR j=1 TO r: LET c(i,j)=0:
   FOR k=1 TO p: LET c(i,j)=c(i,j)+a(i,k)*b(k,j):
   NEXT k: PRINT "C(";i;",";j;")=";c(i,j): NEXT j:
   NEXT i
```

```
120 PRINT AT 21,7;"ALTE MATRICE (d/n)?": PAUSE 0
130 GO TO 10*(INKEY$="d")+140*(INKEY$="n")
140 CLS : STOP
```

Pentru: a) $A(2,3)=\begin{vmatrix}2 & 1 & 0\\ 0 & 3 & 1\end{vmatrix}$ și $B(3,3)=\begin{vmatrix}-3 & 4 & -1\\ 0 & 2 & -5\\ 3 & 0 & 1\end{vmatrix}$ rezultă

$$C(2,3)=\begin{vmatrix}-6 & 10 & 7\\ -3 & 6 & -16\end{vmatrix}$$

b) $A(2,3)=\begin{vmatrix}3 & 1 & 2\\ 4 & 0 & 1\end{vmatrix}$ și $B(3,2)=\begin{vmatrix}1 & 0\\ 0 & 1\\ 2 & 1\end{vmatrix}$ rezultă $C(2,2)=\begin{vmatrix}7 & 3\\ 6 & 1\end{vmatrix}$

Exemplul 14.31 : imaginea unui vector printr-o matrice patrată

Fie *A(n,n)* o matrice patrată și $\bar{x}$ un vector de componente $x_1, x_2 \ldots x_n$. Imaginea prin *A* a vectorului $\bar{x}$ este un vector $\bar{y}$ de componente $y_1, y_2 \ldots y_n$ cu

$$y_i = \sum_{j=1}^{n} A(i,j) \cdot x_j$$

```
  8 REM imaginea unui vector printr-o matrice
    patrata
 10 CLS : INPUT "Introduceti nr.liniilor si
    co-(3sp)loanelor matricei A(n,n)",n
 12 IF n=0 OR n<0 THEN GO TO 10
 20 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 30 GO TO 40*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 40 DIM a(n,n): DIM x(n): DIM y(n): CLS
 50 FOR i=1 TO n: FOR j=1 TO n: INPUT "Introduceti
    valorile matricei(3sp)A(n,n)"`a(i,j): PRINT
    "A(";i;",";j;")=";a(i,j): NEXT j: NEXT i
 70 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 80 GO TO 90*(INKEY$="d")+40*(INKEY$="n")
 90 CLS : FOR i=1 TO n: INPUT "Introduceti valorile
    vectorului x",x(i): PRINT "X(";i;")=";x(i):
```

```
    NEXT i
100 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
110 GO TO 120*(INKEY$="d")+90*(INKEY$="n")
120 CLS ; PRINT AT 0,5;"Vectorul imagine Y(i):":
    PRINT
130 FOR i=1 TO n: LET y(i)=0: FOR j=1 TO n: LET
    y(i)=y(i)+a(i,j)*x(j): NEXT j: PRINT "Y(";
    i ;")=";y(i): NEXT i
140 PRINT AT 21,7;"ALTE VALORI (d/n)?": PAUSE 0
150 GO TO 10*(INKEY$="d")+160*(INKEY$="n")
160 CLS ; STOP
```

Pentru: $A(3,3) = \begin{vmatrix} 3 & -2 & -1 \\ 2 & 5 & 0 \\ 1 & 0,5 & 2 \end{vmatrix}$ şi x(2; 1; –1) rezultă y(5; 9; 0,5).

Exemplul 14.32 : inversarea unei matrice patrate

```
  8 REM Inversarea unei matrice patrate
 10 CLS : INPUT : Introduceti nr.liniilor si(6sp)al
    coloanelor n",n
 12 IF n=0 OR n<0 THEN GO TO 10
 15 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n)?": PAUSE 0
 17 GO TO 20*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 20 DIM a(n+1,n): DIM b(n+1,n)
 25 REM intrarea valorilor A(i,j) si a matricei
    unitate
 30 CLS : FOR i=1 TO n: FOR j=1 TO n: INPUT
    "Introduceti valorile matricei(3sp)A(i,j)",
    a(i,j): PRINT "A(";i ;",";j;")=";a(i,j)
 40 LET b(i,j)=0
 42 IF i=j THEN LET b(i,j)=1
 44 NEXT j: NEXT i
 52 PRINT AT 21,9 ;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 55 GO TO 140*(INKEY$="d")+30*(INKEY$="n")
 85 REM inversarea matricei A(i,j)
140 CLS : FOR k=1 TO n
150 IF a(k,k)=0 THEN LET c=0
```

```
160 IF a(k,k)=0 THEN GO TO 370
165 REM se imparte linia k prin A(k,k)
170 LET d=a(k,k)
180 FOR j=1 TO n
190 LET a(k,j)=a(k,j)/d
200 LET b(k,j)=b(k,j)/d
210 NEXT j
215 REM se transforma A(i,k) in 0 pt. i<>k
220 FOR i=1 TO n
230 IF i=k THEN GO TO 290
240 LET e=a(i,k)
250 FOR j=1 TO n
260 LET a(i,j)=a(i,j)-e*a(k,j)
270 LET b(i,j)=b(i,j)-e*b(k,j)
280 NEXT j
290 NEXT i
300 NEXT k
305 REM editarea matricei inverse
310 FOR i=1 TO n
320 FOR j=1 TO n
330 PRINT "B(";i;",";j;")=";b(i,j)
340 NEXT j
350 NEXT i
360 GO TO 500
365 REM cazul matricei A(k,k)=0
370 LET c=c+1
380 FOR j=1 TO n
390 LET a(n+1,j)=a(k,j)
400 LET b(n+1,j)=b(k,j)
410 NEXT j
420 FOR l=k TO n
430 FOR j=1 TO n
440 LET a(l,j)=a(l+1,j)
450 LET b(l,j)=b(l+1,j)
460 NEXT j
470 NEXT l
480 IF c <= n-k THEN GO TO 160
490 PRINT AT 11,2; INVERSE 1;"MATRICEA ESTE
    NEINVERSABILA ! "
```

```
500 PRINT # 0; AT 0,7; PAPER 6; INK 2;"ALTA MATRICE
    (d/n) ?": PAUSE 0
510 GO TO 10*(INKEY$="d")+520*(INKEY$="n")
520 CLS : STOP
```

Pentru a) $A(3,3)=\begin{vmatrix}1 & 2 & 3\\ 4 & 5 & 6\\ 7 & 8 & 9\end{vmatrix}$ rezultă matrice neinversabilă;

b) $A(3,3)=\begin{vmatrix}1 & 0 & 1\\ 1 & 1 & 0\\ 0 & 1 & 1\end{vmatrix}$ rezultă matricea $B(3,3)=\begin{vmatrix}0,5 & 0,5 & -0,5\\ -0,5 & 0,5 & 0,5\\ 0,5 & -0,5 & 0,5\end{vmatrix}$

Exemplul 14.33 **: rezolvarea unui sistem de ecuații lineare.**

Se consideră sistemul de n ecuații lineare cu n necunoscute :

$$\begin{cases} a_{11}x_1 + a_{12}x_2 + \ldots + a_{1n}x_n = b_1 \\ \vdots \\ a_{m1}x_1 + a_{n2}x_2 + \ldots + a_{nn}x_n = b_n \end{cases}$$

Pentru rezolvare se notează cu $\bar{x}$ vectorul $(x_1, x_2 \ldots x_n)$ și cu $\bar{b}$ vectorul $(b_1, b_2 \ldots b_n)$. Dacă A este matricea coeficienților necunoscutelor a_{ij} ,atunci sistemul este echivalent cu $A\ (\bar{x}) = \bar{b}$ și el are soluție dacă matricea A este inversibilă, respectiv $\bar{x} = A^{-1}(\bar{b})$. În programul următor coeficienții matricei unitate și apoi cei ai matricei A^{-1} sînt notați q(i, j).

```
 8 REM Rezolvarea unui sistem de ecuatii lineare
10 CLS : INPUT "Introduceti nr.ecuatiilor n",n
12 IF n=0 OR n<0 THEN GO TO 10
15 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
17 GO TO 20*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
20 CLS : DIM a(n+1,n): DIM q(n+1,n): DIM x(n): DIM
   b(n)
25 REM Introducerea valorilor pentru A(i,j) si B(i)
30 FOR i=1 TO n: FOR j=1 TO n: INPUT "Introduceti
   coeficientii necunoscutelor A(i,j)",a(i,j:
   PRINT "A(";i;",";j;")=";a(i,j)
32 LET q(i,j)=0
```

```
 34 IF i=j THEN LET q(i,j)=1
 40 NEXT j: NEXT i
 52 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 55 GO TO 60*(INKEY$="d")+30*(INKEY$="n")
 60 CLS : FOR i=1 TO n: INPUT "Introduceti termenii
    liberi B(i)",b(i): PRINT "B(";i;")=";b(i):NEXT i
 70 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 80 GO TO 220*(INKEY$="d")+60*(INKEY$="n")
 85 REM inversarea matricei A(i,j)
220 CLS : FOR k=1 TO n
230 IF a(k,k)=0 THEN LET c=0
240 IF a(k,k)=0 THEN GO TO 400
250 LET d=a(k,k)
260 FOR j=1 TO n
270 LET a(k,j)=a(k,j)/d
280 LET q(k,j)=q(k,j)/d
290 NEXT j
300 FOR i=1 TO n
310 IF i=k THEN GO TO 370
320 LET e=a(i,k)
330 FOR j=1 TO n
340 LET a(i,j)=a(i,j)-e*a(k,j)
350 LET q(i,j)=q(i,j)-e*q(k,j)
360 NEXT j
370 NEXT i
380 NEXT k
390 GO TO 540
400 LET c=c+1
410 FOR j=1 TO n
420 LET a(n+1,j)=a(k,j)
430 LET q(n+1,j)=q(k,j)
440 NEXT j
450 FOR l=k TO n
460 FOR j=1 TO n
470 LET a(l,j)=a(l+1,j)
480 LET q(l,j)=q(l+1,j)
490 NEXT j
500 NEXT l
510 IF c <= n-k THEN GO TO 240
```

```
520 PRINT AT 11,7; INVERSE 1;"NU EXISTA SOLUTIE !!":
    BEEP.02,40: PAUSE 4: BEEP 02,-20
530 GO TO 620
535 REM afisarea solutiei
537 CLS : PRINT AT 0,3; PAPER 5; INK 1;"SOLUTIILE
    SISTEMULUI :": PRINT
540 FOR i=1 TO n
550 LET x(i)=0
560 FOR j=1 TO n
570 LET x(i)=x(i)+q(i,j)*b(j)
580 NEXT j
590 NEXT i
610 FOR i=1 TO n: PRINT "x(";i;")=";x(i): NEXT i
620 BEEP .02,40: PAUSE 4: BEEP .02,-20: PRINT #0: AT
    0,7: PAPER 6; INK 2;"ALT SISTEM (d/n)?": PAUSE 0
630 GO TO 10*(INKEY$="d")+640*(INKEY$="n")
640 CLS ; STOP
```

Pentru: $\begin{cases} 7{,}6x_1 + 0{,}72x_2 + 0{,}53x_3 = 17{,}07 \\ -3{,}4x_1 + 6{,}82x_2 + 0{,}49x_3 = 32{,}16 \\ 0{,}3x_1 + 4{,}19x_2 + 7{,}8x_3 = 13{,}13 \end{cases}$

rezultă: $x_1 = 1{,}8058517$; $x_2 = 5{,}7206562$ şi $x_3 = -1{,}4591416$.

14.10. DISTRIBUTII STATISTICE

Exemplul 14.34 **: indicatori statistici**

Fie $x_1, x_2 \dots x_n$ o serie de *n* numere. Se pot calcula următorii indicatori:

- media: $m = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n} x_i$

- dispersia (varianţa):

$$v = \frac{1}{n}\sum_{1}^{n}(x_i - m)^2 = \frac{1}{n}\left(\sum_{1}^{n} x_i^2\right) - m$$

- abaterea medie patratică: $e = \sqrt{v}$

```
  8 REM Indicatori statistici (var.1)
 10 CLS : INPUT :Introduceti nr.de valori n",n
 15 IF n<1 THEN GO TO 10
 20 DIM x(n): DIM y(n)
 30 FOR i=1 TO n: INPUT "Introduceti sirul de valori
    x(n)",x(i): PRINT "x(";i;")=";x(i): LET y(i)=
    x(i): NEXT i
 40 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 50 GO TO 60*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 60 CLS : LET s=0: LET c=0
 70 FOR i=1 TO n
 80 LET s=s+s+x(i)
 90 LET c=c+x(i)*x(i)
100 NEXT i
210 PRINT AT 6,0;"Media :";s/n
220 LET v=c/n-(s/n)*(s/n): PRINT AT 0,8;"Dispersia :
    " ;v
230 PRINT AT 10,0;"Abaterea medie patratica :"; AT
    12,6; SQR (v)
240 PRINT AT 21,7: INVERSE 1;"ALTE VALORI (d/n)?":
    BEEP .02,40: PAUSE 4: BEEP .02,-20: PAUSE 0
250 GO TO 10*(INKEY$="d")+260*(INKEY$="n")
260 CLS : STOP
```

Pentru șirul de valori : 2 ; 2 ; 5 ; 8 ;8 ; 9 ; 12 ; 15 rezultă :

- media :	7.625
- dispersia:	18.234375
- abaterea medie patratică:	4.2701727

Pro. ramul poate fi perfecționat folosind frecvența de apariție a valorilor.

Exemplul 14.35

```
  8 REM Indicatori statistici (var.2)
 10 CLS : INPUT "Introduceti nr.total de valori n",n
 15 IF n<1 THEN GO TO 10
 17 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
```

```
20 GO TO 60*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
60 CLS : LET s=d: LET c=0: LET j=0
65 IF j=0 THEN PRINT "Prima valoare  ?"
70 If j <> 0 THEN PRINT :Valoarea urmatoare ?"
80 INPUT x
90 PRINT "De cite ori (frecventa)?"
100 INPUT f
110 CLS : LET s=s+f*x: LET c=c+f*x*x: LET j=j+f
120 IF j<n THEN GO TO 70
130 PRINT AT 0,3: PAPER 5: INK 1;"INDICATORII
    STATISTICI"
140 PRINT "Media :";s/n
150 LET v=((c/n))-((s/n)*(s/n))
160 PRINT "Dispersia  :";v
170 PRINT "Abaterea medie patratica :" ``
    "(6sp)";SOR(v)
180 PRINT # 1; AT 1,7; PAPER 6; INK 2;"ALTE VALORI
    (d/n)?"BEEP .02,40: PAUSE 4: BEEP .02,-20:
    PAUSE 0
190 GO TO 10*(INKEY$="d")+200*(INKEYS="n")
200 CLS : STOP
```

Pentru datele înscrise în tabelul următor :

Valoarea	Frecvenţa
3	3
5	1
7	2
9	1
10	4
12	1

se obţin: media m=7,4166667, dispersia v=9,5763889 şi abaterea medie patratică e =3,0945741.

Exemplul 14.36 **: coeficientul de corelaţie lineară.**

Fie x_1, x_2 ... x_n şi y_1, y_2 ... y_n două serii de n numere fiecare.

Dacă m_x şi m_y sînt mediile acestor două serii, atunci rezultă:

- dispersia valorilor x(i): $v_x = \frac{1}{n}\sum_{1}^{n}(x_i - m_x)^2 = \left(\frac{1}{n}\sum_{1}^{n}x_i^2\right) - m_x^2$

- dispersia valorilor y(i): $v_y = \frac{1}{n}\sum_{1}^{n}(y_i - m_y)^2 = \left(\frac{1}{n}\sum_{1}^{n}y_i^2\right) - m_y^2$

- covarianţa valorilor x(i), y(i):

$$\mathrm{cov}(x,y) = \frac{1}{n}\sum_{1}^{n}(x_i - m_x)(y_i - m_i) = \frac{1}{n}\sum_{1}^{n}x_i y_i - m_x m_y$$

- coeficientul de corelaţie: $r = \mathrm{cov}(x,y)/\sqrt{v_x v_y}$

```
  8 REM coef.de corelatie
 10 CLS : INPUT "Introduceti nr.total de valori n",n
 12 IF n<1 THEN GO TO 10
 15 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 18 GO TO 20*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 20 LET s=0: LET t=0: LET u=0: LET v=0: LET w=0
 30 CLS : FOR i=1 TO n: INPUT "Introduceti x(i)",x:
    PRINT AT i,0;"x(";i;")=";x: INPUT "Introduceti
    y(i)",y: PRINT AT i,16;"y(";i;")=";y: LET s=s+x:
    LET t=t+x*x: LET u=u+y: LET v=v+y*y: LET
    w=w+x*y: NEXT i
 40 PRINT # 1; AT 1,9;"CORECT (d/n)?": PAUSE 0
 50 GO TO 120*(INKEY$="d")+30*(INKEY$="n")
120 CLS : LET mx=s/n: LET my=u/n: PRINT AT 0,0;
    "Media sirului x(i)"; AT 1,8;mx
130 PRINT AT 3,0;"Media sirului y(i)"; AT 4,8;my
140 LET vx=t/n-mx*mx: LET vy=v/n-my*my
150 PRINT AT 6,0;"Dispersia sirului x(i)"; AT 7,8;vx
160 PRINT AT 9,0;"Dispersia sirului y(i)" AT 10,8;vy
170 LET cov=w/n-mx*my
175 PRINT AT 12,0;"Covarianta :"; AT 13,8;cov
180 PRINT AT 15,0;"Coef.de corelatie :"; AT 16,8;
    cov/SQR(vx*vy)
190 PRINT # 1; AT 1,7; PAPER 6; INK 2;"ALTE VALORI
    (d/n)?": BEEP .02,40: PAUSE 4: BEEP .020,20:
```

```
    PAUSE 0
200 GO TO 10*(INKEY$="d")+210*(INKEY$="n")
210 CLS : STOP
```

Pentru: x={5; 8; 9; 10; 12; 15} și y={1; 5; 7; 11; 13; 20} rezultă:

- mediile: m_x=9,8333333; m_y=9,5;
- dispersiile: v_x=9,8055556; v_y=37,25;
- covariația: cov=18,916667;
- coeficientul de corelație: r=0,98979526.

Exemplul 14.37: **ajustări lineare.**

Fie $x=\{x_1; x_2; ...; x_n\}$ și $y=\{y_1; y_2; ...; y_n\}$ două serii de cîte *n* numere fiecare. Se caută determinarea ecuației unei drepte de forma **y=ax+b** care să ajusteze cel mai bine cele *n* puncte de coordonate x_i și y_i. Metoda *celor mai mici pătrate* conduce la următoarele expresii:

$$a=cov(x,y)/v_x \quad ; \quad b=m_y-am_x$$

```
 8 REM ajustari lineare
10 CLS : INPUT :Introduceti nr.total de valori n",n
12 IF n<1 THEN GO TO 10
15 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
17 GO TO 20*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
20 LET s=0: LET t=0: LET u=0: LET v=0: LET w=0
30 CLS : FOR i=1 TO n: INPUT "Introduceti x(i)",x:
   PRINT AT i,0;"n(";i;")=";x: INPUT "Introduceti
   y(i)",y: PRINT AT i,16;"y(";i;")=";y: LET s=s+x:
   LET t=t+x*x: LET u=u+y: LET v=v+y*y: LET
   w=w+x*y: NEXT i
40 PRINT # 1; AT 1,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
50 GO TO 60*(INKEY$="d")+30*(INKEY$="n")
60 LET mx=s/n: LET my=u/n: LET vx=t/n-mx*mx: LET
   vy=v/n-my*my: LET cov=w/n-mx*my: LET a=cov/vx:
   LET b=my-a*mx
70 CLS : PRINT AT 0,8;"Ecuatia cautata  :"``"y=";
   a;";"x+";b
80 PRINT "Coef.de ajustare :": INT(ABS(100*cov/
   SQR(vx*vy)))/100
90 PRINT # 1; AT 1,7: PAPER 6: INK 2;"ALTE VALORI
```

```
    (d/n)?": BEEP .02,40: PAUSE 4: BEEP .02,-20:
    PAUSE 0
100 GO TO 10*(INKEY$="d")+110*(INKEY$="n")
110 CLS : STOP
```

Pentru x={3; 4; 6; 8; 8; 12} şi y={3; 6; 5; 5; 8; 11} rezultă ecuaţia dreptei

$$y= 0,7444795x + 1,2460568$$

şi coeficientul de ajustare r=0,86.

Exemplul 14.38 : **histograme**

Fie x_1, x_2, ..., x_n o serie de *k* numere. Această serie de valori poate fi reprezentată grafic de o histogramă cu *n* clase de aceeaşi amplitudine. Programul următor permite construirea unei histograme cu n ≤ 12.

```
  8 REM histograme (var1)
 10 CLS : INPUT "Introduceti nr.de valori al(5sp)
    seriei k",k
 12 IF k<1 THEN GO TO 10
 30 DIM x(k)
 35 REM introducerea valorilor x(k);cautarea
    maximului si minimului
 40 LET m=-10↑38: REM cea mai mare valoare negativa
 50 LET p=-m
 60 FOR i=1 TO k: INPUT "Introduceti x(k)",x(i):
    PRINT "x(";i;")=";x(i)
 70 IF x(i) >= m THEN LET m=x(i)
 80 IF x(i) <= p THEN LET p=x(i)
 90 NEXT i
100 PRINT # 1; AT 1,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
110 GO TO 140*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
120 REM cautarea limitelor L(i) si al efectivului
    e(i) al fiecarei clase
140 CLS : INPUT "Introduceti nr.claselor n <= 12",n
142 PRINT # 0; AT 0,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
145 GO TO 150*(INKEY$="d")+140*(INKEY$="n")
150 CLS
```

```
160 DIM L(n+1): DIM e(n)
180 FOR i=1 TO n
190 LET L(i)=p+(i-1)*(m-p)/n
200 LET e(i)=0
210 NEXT i
220 LET L(n+1)=m+1
230 FOR j=1 TO n
240 FOR i=1 TO n
250 IF x(j) >= L(i) AND x(j)<L(i+1) THEN LET e(i)=
    e(i)+1
260 NEXT i
270 NEXT j
275 REM calculul frecventelor claselor f(i) si al
    inaltimilor dreptunghiurilor h(i)
280 DIM f(n): DIM h(n): LET r=10↑(-6)
310 FOR i=1 TO n
320 LET f(i)=100*e(i)/k
330 LET h(i)=INT(0,4*f(i)+0.5)
340 IF h(i) >= r THEN LET r=h(i)
350 NEXT i
360 FOR i=1 TO n
370 LET h(i)=h(i)*80/r
380 NEXT i
385 REM trasarea histogramei
400 BORDER 2: PAPER 0: INK 7: CLS : PLOT 0,0: DRAW
    255,0: DRAW 0,175: DRAW -255,0: DRAW 0,-175:
    LET x=0
420 FOR i=1 TO n
430 FOR j=0 TO 3
440 FOR y=3 TO h(i)
450 PLOT 5+x+j,y
455 IF f(i) <= 0.1 THEN LET h(i)=0: GO TO 510
460 NEXT y
470 NEXT j
490 IF n <= 10 THEN LET w=6
500 IF n >= 10 THEN LET w=5
510 LET x=x+w
520 NEXT i
530 OVER 1: PRINT AT 1,1;"Frecventele sint
```

```
    urmatoarele: ": FOR z=1 TO n: PRINT AT z+2,20;
    "f(";z;")=";INT (f(z)+0.5); : NEXT z
540 PRINT AT 18,12: PAPER 6;"ALTE VALORI (d/n)?":
    PAUSE 0
550 GO TO 10*(INKEY$="d")+560*(INKEY$="n")
560 CLS : STOP
```

Pentru: *a)* seria de valori (k=20): 2; 5; 8; 1; 4; 9; 3; 6;4; 9; 7; 3; 1; 2; 5; 9; 8; 4; 5; 2 și n=10 clase rezultă frecvențele: 10; 15; 10; 15; 0; 15; 5; 5; 10; 15

b) seria de valori (k=27): 3; 5; 7; 8; 6; 4; 5; 3; 8; 7; 6; 5; 4; 1; 2; 3; 2; 5; 4; 8; 9; 5; 2; 1; 3; 7; 8 și n=10 clase rezultă frecventele: 7; 11; 15; 11; 0; 19; 7; 11; 15; 4.

Valorile frecvențelor sînt rotunjite la întregul cel mai apropiat.

Exemplul 14.39

```
  8 REM histograme (var.2)
 10 CLS : INPUT "Introduceti nr.de clase n<=20",n
 12 IF n<1 THEN GO TO 10
 30 DIM t(n): LET mm=INT(255/(3*n+1): LET
    m1=mm+INT(255-mm-n*(3*mm))/n: LET k=0
 40 CLS : FOR i=1 TO n: INPUT "Introduceti
    efectivele claselor",t(i): PRINT "Clasa ";
    i;"=";t(i):LET k=k+t(i): NEXT i
 50 PRINT # 1; AT 1,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 52 DIM f(n): FOR i=1 TO n: LET f(i)=100*t(i)/k:
    NEXT i
 60 GO TO 52*(INKEY$="d")+40*(INKEY$="n")
 70 CLS : LET t1=0
 8( FOR i=1 TO n
 90 IF t(i)>t1 THEN LET t1=t(i)
100 NEXT i: LET t1=(175-mm)/t1
110 BORDER 2: PAPER 0: INK 7: CLS
120 PLOT 0,0: DRAW 255,0: DRAW 0,175: DRAW -255,0:
    DRAW 0,-175
130 FOR i=1 TO n
135 OVER 1
```

```
140 PLOT mm*i+ml*(i-1),0
150 OVER 0: DRAW 0,t(i)*t1/2: DRAW ml,0: DRAW
    0,-t(i)*t1/2
160 NEXT i
180 OVER 1: PRINT AT 1,1;"Frecventele claselor sint
    :": FOR i=1 TO n: PRINT AT (i+1),22;"f(";i;")=";
    INT t(i)+0.5);"%";: NEXT i
190 PRINT #1, AT 1,7: PAPER 4; INK 6;"ALTE VALORI
    (d/n)?": PAUSE 0
200 GO TO 10*(INKEY$="d")+210*(INKEY$="n")
210 CLS : STOP
```

Pentru n=10 clase avînd efectivele: 20; 30; 40; 60; 90; 95; 100; 110; 120; 60; rezultă frecvențele: 3; 4; 6; 8; 12; 13; 14; 15; 17; 8.

Exemplul 14.40

```
  8 REM multihistograme
 10 BORDER 1: PAPER 1: INK 7: CLS
 40 INPUT "Cite histograme (<9) ?",n
 45 IF n<1 THEN GO TO 40
 50 IF n>8 THEN PRINT  #1; AT 1,1 "Vrei prea
    multe !!": PAUSE 100: GO TO 40
 70 INPUT AT 0,0;"Cite clase va avea fiecare
    va-(2sp)riabila( =";(INT(246/n/9));")?;v
 80 LET v=INT v: IF v<1 THEN GO TO 70
 90 IF v>246/n/9 THEN LET n=9: GO TO 50
100 LET L=INT(246/n/v)-1: REM largimea
110 DIM h(v,n)
120 LET b=INT((254-(n*v)*(L+1))/2: LET max=0: LET
    min=0
130 FOR j=1 TO n: FOR k=1 TO v
140 INPUT "Variabila ";(j)",valoarea ";(k);
    "="h(k,i)
150 LET max=(max+h(k,j)+ABS(max-h(k,j)))/2
160 LET min=(min+h(k,j)-ABS(min-h(k,j)))/2
170 NEXT j: NEXT i
175 PRINT # 1; AT 1,9;"CORECT (d/n) ? ": PAUSE 0
```

```
176 GO TO 177*(INKEY$="d")+100*(INKEY$="n")
177 CLS ; PLOT 0,0: DRAW 255,0: DRAW 0,175: DRAW
    -255,0:DRAW 0,-175
180 IF min=max AND min=0 THEN LET max=145
190 IF min=max AND min<>0 THEN LET min=0
200 FOR j=1 TO v: FOR k=1 TO n
210 LET h(j,k)=INT ((h(j,k)-min)*145/(max-min))
220 FOR x=b TO b+L STEP k
230 FOR j=20 TO 20+h(j,k) STEP k
240 PLOT x,y
250 NEXT y
260 NEXT x
270 PLOT b,20: DRAW 0,h(j,k): DRAW L+1,0: DRAW
    0,-h(j,k): DRAW -L-1,0
280 LET b=b+L+1
290 NEXT k
300 NEXT j
310 INPUT AT 0,0;"Ce nume vrei sa dai graficului?":
    LINE n$
320 PRINT OVER 1; AT 20,(32-LEN n$)/2;n$
330 PRINT # 1; AT 1,7;"ALT GRAFIC (d/n) ?": PAUSE 0
340 GO TO 10*(INKEY$="d")+350*(INKEY$="n")
350 CLS : STOP
```

O reprezentare grafică *spațială* a histogramei este realizată de programul următor.

Exemplul 14.41

```
1 REM histograma spatiala
2 BORDER 4: PAPER 5: INK 1: CLS : INPUT
  "Introduceti nr.de clase c <=12",c
3 IF c<1 OR c>12 THEN GO TO 2
4 DIM f(c): FOR i=1 TO c: INPUT "Introduceti
  frecventa claselor",f(i)
5 IF f(i)>100 OR f(i)<0 THEN PRINT AT 11,11;
  "INCORECT": PAUSE 30: CLS : GO TO 4
8 CLS : FOR i=1 TO c: PRINT AT i,2;"f(":i;")=";
```

```
   f(i): NEXT i: PRINT #0; AT 0,8;"CORECT (d/n)?":
   PAUSE 0
 9 GO TO 10*(INKEY$="d")+2*(INKEY$="n")
10 CLS
11 LET a=INT(255/c)
12 OVER 0: FOR i=1 TO c
20 FOR n=1 TO f(i) STEP 1.2
30 PLOT (i*a)+5-(a+1),(10+n): PRINT AT 21,(i*a/8)-
   a/8: PAPER 6; INK 2;f(i): DRAW 10,(n-n)*f(i):
   DRAW 10,(n-n)*f(i)+30: NEXT n
40 DRAW -10,(n-n)*f(i): DRAW -10,(n-n)*f(i)-30
50 NEXT n
60 PRINT # 1; AT 1,9:"RELUATI (d/n)?": PAUSE 0
70 GO TO 2*(INKEY$="d")+80*(INKEY$="n")
80 CLS : STOP
```

În linia 30 poate fi făcută modificarea; ... `PRINT AT 21,(i*a/8)-a/8; PAPER (5+INT(RND*2)): INK INT(RND*4)+1;f(i): DRAW` etc.

De pildă: a) c=7 clase cu frecvențele 4; 80; 100; 90 50; 30; 20;

b) c=9 clase cu frecvențele 20; 40; 60; 80; 100; 90; 70; 50; 30.

14.11. LEGI PROBABILISTICE

Exemplul 14.42 . Legea geometrică

Un eveniment se poate realiza cu o probabilitate $q<1$ în timpul unei încercări (experiment). Probabilitatea p_1 de a obține acest eveniment numai la încercarea (repetarea) *n* este dată de relația:

$$p_1=q(1-q)^{n-1}$$

Probabilitatea p_2 de a se realiza acest eveniment numai o dată în *n* repetări este: $p_2=\sum_{1}^{n} q(1-q)^{i-1}$

Primul program calculează probabilitatea p_1, iar al doilea probabilitatea p_2

```
8 REM legea geometrica (p1)
```

```
10 CLS : INPUT "Introduceti probabilitatea q de
   realizare a unui eveniment",q
15 IF q<0 OR q >= 1 THEN GO TO 10
20 INPUT "Introduceti nr.de incercari n",n
25 IF n<1 THEN GO TO 20
30 PRINT AT 11,0;"Probabilitatea realizarii
   eveni-mentului la a ";n;" incercare este ;";AT
   14,8;"p1=";q*((1-q)↑(n-1))
40 PRINT AT 21,7;"ALTE VALORI (d/n)?": PAUSE 0
50 GO TO 10*(INKEY$="d")+60*(INKEY$="n")
60 CLS : STOP
```

Pentru: a) q=0,5 și n=5 rezultă p_1=0,03125

b) q=0,999 și n=2 se obține p_2 =0,00099900017

```
 8 REM legea geometrica (p2)
10 CLS : INPUT "Introduceti probabilitatea q de
   realizare a unui eveniment",q
15 IF q<0 OR q >= 1 THEN GO TO 10
20 INPUT "Introduceti nr.incercarii n",n
25 IF n<1 THEN GO TO 20
30 CLS : PRINT AT 11,0;"Probabilitatea realizarii
   eveni-mentului la a ";n;" incercare este :";AT
   14,8;"p2=";1-(1-q)↑n
40 PRINT AT 21,7;"ALTE VALORI (d/n)?": PAUSE 0
50 GO TO 10*(INKEY$="d")+60*(INKEY$="n")
60 CLS : STOP
```

Pentru: a) q=0,5 și n=5 rezultă p_2=0,96875

b) q=0,999 și n=2 se obține p_2=0,999999

Exemplul 14.43 : **legea binomială**

Fie un eveniment care se poate realiza cu o probabilitate q<1. Probabilitatea p_1 de a se realiza acest eveniment de *k* ori în *n* încercări este

$$p_1 = C_n^k q^k (1-q)^{n-k} \quad \text{unde} \quad C_n^k = n!/k!(n-k)!$$

Probabilitatea p_2 de a vedea realizat acest eveniment de *k* ori în plus în *n* încercări este dată de relația

$$p_2 = C_n^k q^i (1-q)^{n-i}$$

Exemplul 14.44 : conține programul de calcul al lui p_2.

```
  8 REM legea binomiala (pl)
 10 CLS : INPUT "Introduceti probabilitatea  q de
    realizare a evenimentului",q
 15 IF q<0 OR q >= 1 THEN GO TO 10
 20 INPUT "Introduceti nr. `n` de repetari a(1sp)
    evenimentului",n
 25 IF n<1 THEN GO TO 20
 26 INPUT "Introduceti nr.de repetitii k(4sp)unde
    doriti sa aiba loc eveni-(2sp)mentul"`k
 27 IF k<0 THEN GO TO 26
 28 PRINT AT 0,0;"Probabilitatea  q=";q; AT 1,0;"Nr.
    de repetari n=" ;n; AT 2,0;"Nr.repetari(4sp)k=";
    k; AT 21,9;"CORECT (d/n)?": PAUSE 0
 29 GO TO 30*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 30 LET p=(1-q)↑n
 50 IF k=0 THEN GO TO 90
 60 FOR j=1 TO k
 70 LET p=p*p*(n-j+1)/j(1-q)
 80 NEXT j
 90 CLS : PRINT AT 11,0;"Probabilitatea ca
    evenimentul sa se realizeze de ";k;"  ori in
    timpul a ";n:" repetari are valoarea " ` "
    TAB 8;"pl=";p
100 PRINT AT 21,7; INVERSE 1;"ALTE VALORI (d/n)?":
    BEEP 1/30,40: PAUSE 4: BEEP 1/20,-20: PAUSE 0
110 GO TO 10*(INKEY$="d")+120*(INKEY$="n")
120 CLS : STOP
```

Pentru: a) q=0,5; n=10 și k=2 rezultă p_1=0,043945312

b) q=0,2; n=15 și k=3 rezultă p_1=0,2501389

Exemplul 14.44

```
  8 REM legea binominala (p2)
 10 CLS : INPUT "Introduceti probabilitatea q de
    realizare a evenimentului ",q
 12 IF q<0 OR q >= 1 THEN GO TO 10
 20 INPUT "Introduceti nr. `n` de repetari a(1sp)
    evenimentului " ` n
 22 IF n<1 THEN GO TO 20
 25 INPUT "Introduceti nr.repetarii k(5sp)unde
    doriti sa aiba loc eveni-mentul " ` k
 26 IF k<0 THEN GO TO 25
 27 PRINT AT 0,0;"Probabilitatea  q=";q; AT 1,0;"Nr.
    de repetari n="; AT 2,0;"Nr.repetari(4sp)k=";k;
    AT 21,9;"CORECT (d/n)?": PAUSE 0
 28 GO TO 30*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 30 LET p=(1-q)↑n
 40 FOR i=1 to K: LET c=(1-q)↑n
 50 FOR j=1 TO i: LET c=c*q*(n-j+1)/(1-q)/j
 60 NEXT j
 70 LET p=p+c
 80 NEXT i
 90 CLS : PRINT AT 11,0;"Probabilitatea ca
    evenimentul sa se realizeze de ";k;" ori in
    timpul a ";n;" repetari este p2=";p
100 PRINT AT 21,7; INVERSE 1;"ALTE VALORI (d/n)?":
    BEEP .02,40: PAUSE 4: BEEP .02,-20: PAUSE 0
110 GO TO 10*(INKEY$="d")+120*(INKEY$="n")
120 CLS : STOP
```

Pentr : a) $q=0,1$, $n=10$ și $k=5$ rezultă $p_2=0,9998531$

b) $q=0,4$, $n=5$ și $k=3$ rezultă $p_2=0,91296$

***Exemplul 14.45* : legea lui Poisson**

Fie un eveniment care într-un interval de timp poate surveni de *0,1,2,... n* ori. Presupunînd că acest eveniment are loc cu probabilitate *a* în acest interval de timp, se poate determina probabilitatea p_1 ca

evenimentul să se realizeze de *n* ori. Relația de calcul este:

$$p_1 = a^n e^{-a}/n!$$

Probabilitatea de a realiza evenimentul de *n* ori în plus este:

$$p_2 = \sum_{0}^{n} \frac{a^j e^{-a}}{j!}$$

Primul program calculează p_1 iar programul 14.46 determină p_2.

```
  8 REM legea lui Poisson (p1)
 10 CLS ; INPUT "Introduceti nr.de repetari n",n
 15 IF n<0 THEN GO TO 10
 20 INPUT "Introduceti probabilitatea a",a
 25 IF a<1 OR a >= 1 THEN GO TO 20
 30 PRINT AT 0,0;"Nr.de repetari n=";n;AT 1,0
    "Probabilitatea   a=";a
 40 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 50 GO TO 60*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 60 LET p=EXP(-a)
 70 IF n=0 THEN GO TO 100
 80 FOR j=1 TO n: LET p=p*a/j: NEXT j
100 CLS : PRINT AT 11,0;"Probabilitatea ca intr-un
    expe- riment repetat de n=";n;" ori sa se
    produca un eveniment  `dorit` cu probabilitatea
    a=";a;" este deci " `` TAB 8;"p1=";p
110 PRINT AT 21,7;"ALTE VALORI (d/n)?": PAUSE 0
120 GO TO 10*(INKEY$="d")+130*(INKEY$="n")
130 CLS : STOP
```

Pentru n = 1 și a = 0,9 rezultă p_1 = 0,36591269

Exemplul 14.46

```
  8 REM legea lui Poisson (p2)
 10 CLS : INPUT "Introduceti nr.de repetari n",n
 15 IF n<0 THEN GO TO 10
 20 INPUT "Introduceti probabilitatea a",a
 25 IF a<0 OR a >= 1 THEN GO TO 20
 30 PRINT AT 0,1;"Nr.de repetari n=";n;AT 1,0;
```

```
    "Probabilitatea a=";a;AT 21,9;"CORECT (d/n) ?":
    PAUSE 0
 40 GO TO 60*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 60 LET p=EXP(-a)
 70 IF n=0 THEN GO TO 100
 75 LET c=p
 77 FOR j=1 TO n: LET c=c*a/j
 80 LET p=p+c
 90 NEXT j
100 CLS : PRINT AT 11,0;"Probabilitatea ca intr-un
    expe- riment repetat de n=";n;" ori in timpul t,
    sa se produca un eve- niment dorit cu
    probabilitatea  a=";" este p2=";p
110 PRINT AT 21,7;"ALTE VALORI (d/n)?": PAUSE 0
120 GO TO 10*(INKEY$="d")+130*(INKEY$="n")
130 CLS : STOP
```

Pentru: a) n=5 şi a=0,999 rezultă p_2=0,99940888

b) n=3 şi a=0,7 rezultă p_2=0,99424654

Exemplul 14.47 : **legea normală**

Fie *x* o variabilă aleatoare distribuită urmînd o lege normală. Dacă *a* reprezintă un număr real oarecare, probabilitatea *p* de a avea x ≤ a este numărul dat de expresia:

$$p=\frac{1}{s\sqrt{2\pi}}\int_{-\infty}^{a} e^{-\frac{1}{2(x-m/s)^2}}dx$$ (m -media; s -abaterea medie pătratică)

Dacă m=0 şi s=1 legea se numeşte <u>centrală şi redusă</u>. Punînd t=sx+m se obţine

$$p=\frac{1}{\sqrt{2\pi}}\int_0^{a-m} e^{\left(-t^2/2\right)}dt$$

Întrucît $\frac{1}{\sqrt{2\pi}}\int_{-\infty}^{0} e^{(-t^2)/2}dt=0,5$ se obţine $p=0,5+\frac{1}{\sqrt{2\pi}}\int_0^{a-m} e^{\left(-t^2\right)/2}dt$

Fie z=(a–m)/s; după dezvoltarea în serie a termenului $e^{\left(-t^2\right)/2}$ şi integrarea termen cu termen se obţine:

$$p = 0,5 + \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \sum_{0}^{\infty} (-1)^{j} \frac{z^{2j+1}}{(2j+1)\ j!\ 2^{j}}$$

Notînd $C_j = (-1)^j \frac{z^{2j+1}}{(2j+1)\ j!\ 2^j}$ se poate scrie pentru $j \geq 1$:

$$C_j = -C_{j-1} \frac{2j-1}{2j(2j+1)} z^2 \text{ cu } C_0 = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} z$$

```
  8 REM legea normala (p)
 10 CLS : INPUT "Introduceti media m",m
 20 INPUT "Introduceti abaterea medie pa-(2sp)
    tratica s",s
 30 INPUT "Introduceti nr.a",a
 40 PRINT AT 0,0;"Media(21sp)m=";m; AT 1,0""Abaterea
    medie patratica  s=";s; AT 2,0;"Numarul(19sp)
    a=";a
 50 PRINT AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 52 GO TO 53*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 53 LET z=(a-m)/s
 54 IF ABS(z)>4 THEN GO TO 160
 55 LET n=10
 56 IF ABS(z) >= 2 THEN LET n=25: GO TO 80
 80 LET c=z
 90 LET t=z
100 FOR j=1 TO n
110 LET c=-c*(2*j-1)*z*z/(2*j*(2*j+1))
120 LET t=t+c
130 NEXT j
140 LET p=0.5+t/SQR(2*PI)
150 GO TO 180
160 IF SGN(z)=-1 THEN LET p=0
170 IF SGN(z)=1 THEN LET p=1
180 CLS : PRINT AT 11,6;"Probabilitatea este   :";
    AT 13,10;"p=";p
190 PRINT AT 21,7; PAPER 5; INK 1;"ALTE VALORI
    (d/n)?": FOR x=1 TO 6: BEEP .05,10: BEEP .05,13:
    NEXT x: PAUSE 0
```

```
200 GO TO 10*(INKEY$="d")+210*(INKEY$="n")
210 CLS : STOP
```

Pentru: a) m=10, s=2 și a=10 rezultă p=0,5

b) m=0, s=1 și a=2 rezultă p=0,97724987

c) m=25, s=5 și a=18 rezultă p=080756659

Exemplul 14.48 : **problema inversă** și anume: fie *p* un număr cuprins între 0,0001și 0,9999; pentru ce valoare *a* , probabilitatea de a avea x ≤ a este *p* ?

```
  8 REM legea normala (problema inversa)
 10 CLS : INPUT "Introduceti media m",m: INPUT
    "Introduceti abaterea medie pa-(2sp)tratica s",
    s: INPUT "Introduceti probabilitatea p",p
 15 PRINT AT 0,0;"Media(21sp)m=";m; AT 1,0;"Abaterea
    medie patratica s="s; AT 2,0 ;"Probabilitatea
    (11sp)p=";p; AT 21,9;"CORECT (d/n) ?": PAUSE 0
 30 GO TO 40*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 40 CLS : LET h=-4: LET b=4
 60 FOR i=1 TO 15
 65 REM calculul probabilitatii q de a avea x<=z
 70 LET z=(h+b)/2
 80 LET n=10
 90 IF ABS(z) >= 2 THEN LET n=25
100 LET c=z
110 LET t=z
120 FOR j=1 TO n: LET x=-c*(2*j-1)*z*z/(2*j*
    (2*j+1)): LET t=t+c: NEXT j
160 LET q=0.5+t/SQR(2*PI)
165 REM bucla noua?
170 IF ABS(p-q) <= 10↑(-6) THEN GO TO 220
180 IF q>p THEN LET b=z
190 IF q<p THEN LET h=z
200 NEXT i
205 REM editarea rezultatului
210 CLS : LET a=(z*s)+m
220 PRINT AT 11,0;"Numarul are valoarea a="; SGN
```

```
    a*INT(1000*ABS a)/1000
230 PRINT AT 21,7; PAPER 1; INK 6;"ALTE VALORI
    (d/n)?":BEEP .1,50: BEEP .1,40: BEEP .1,30: BEEP
    .1,28: BEEP .1,10: BEEP .1,0: PAUSE 0
240 GO TO 10*(INKEY$="d")+250*(INKEY$="n")
250 CLS : STOP
```

Programul se bazează pe faptul că p=0 pentru x < m–4s și p=1 pentru x > m+4s; prin urmare este suficient să se calculeze numărul *a* între aceste două valori prin dihotomie.

Pentru: a) m=0, s=1, p=0,97724987 rezultă a=2

b) m=2, s=5, p=0,75 rezultă a=5,372

c) m=25, s=5, p=0,08756659 rezultă a=17,989

Exemplul 14.49 : **legea χ^2 (hi pătrat)**

Fie x ≥ 0 o variabilă aleatoare; dacă această variabilă este distribuită urmînd legea χ^2 cu *n* grade de libertate, probabilitatea *p* de a avea x ≥ a este dată de relația

$$p=\frac{1}{2^{n/2}\Gamma(n/2)}\int_0^a e^{-x/2}\cdot x^{n/2-1}dx$$

unde: n ≥ 1, Γ semnifică **funcția gamma** definită pentru x ≥ 0 prin expresia:

$$\Gamma(x)=\int_0^\infty e^{-t}\cdot t^{x-1}dt$$

Se demonstrează că $\Gamma(n/2)=(\frac{n}{2}-1)!$ pentru *n par*, respectiv

$\Gamma(n/2)=\frac{n-2}{2}\cdot\frac{n-4}{2}\ldots\frac{5}{2}\cdot\frac{3}{2}\cdot\Gamma(1/2)$ pentru *n inpar* și >= 3, cu

$\Gamma(1/2)=\sqrt{\pi}$.

De asemenea se demonstreaza că:

$$p=\left(\frac{a}{2}\right)^{n/2}\cdot\frac{e^{-a/2}}{\frac{n}{2}\Gamma(n/2)}\left[1+\sum_{k=1}^{\infty}\frac{e^k}{(n+2)(n+4)\ldots(n+2k)}\right]$$

Se pot folosi logaritmii pentru a calcula pe $\Gamma(n/2)$. Se notează:

$$C_k = a^k/(n+2)(n+4)...(n+2k)$$

și atunci se obține $C_k = C_{k-1}a/(n+2k)$ pentru $k \geq 2$, cu $C_1 = a/(n+2)$.
În program variabila k variază de la 1 la 1000, dar programul se va opri cînd $C_k \geq 10^{-8}$.

```
  8 REM legea hi patrat (p)
 10 CLS : INPUT "Introduceti nr.gradelor de li-(2sp)
    bertate n",n: INPUT "Introduceti nr. a",a: PRINT
    AT 0,0:"Nr.gradelor de libertate n =";n: AT 1,0;
    "Numarul(20sp)a=";a; AT 21,9;"CORECT (d/n) ?":
    PAUSE 0
 25 GO TO 30*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 30 CLS : LET m=n/2
 40 IF m=INT(m) THEN GO TO 110
 45 REM calculul lui L=LN gamma (n/2) pt.n impar
 50 LET L=(LN(PI))/2
 60 IF n=1 THEN GO TO 160
 70 FOR i=1 TO n-2 STEP 2: LET L=L+LN(i)-LN(2):
    NEXT i
100 GO TO 160
105 REM calculul lui LN gama (n/2) pt.n par
110 LET L=0
120 IF n=2 THEN GO TO 160
130 FOR i=1 TO m-1 LET L=L+LN(i): NEXT i
155 REM calculul sumei s de la k=1 la k=...
160 LET c=1
170 LET s=1
180 FOR k=1 TO 1000
190 LET c=c*a(n+2*k)
200 LET s=s+c
210 IF c <=10↑(-8) THEN GO TO 230
220 NEXT k
225 REM editarea rezultatului
230 CLS : PRINT AT 11,0;"Probabilitatea are valoarea
    :"AT 13,7;"p=";s*EXP(m*LN(a/2)-(a/2)-L-LN(m));
    AT 21,7; INVERSE 1;"ALTE VALORI (d/n)?": FOR w=
```

```
    -40 TO 50 STEP 11: BEEP .9,w: NEXT w: FOR r=20
    TO -20: BEEP .05,r: NEXT r: PAUSE 0
250 GO TO 10*(INKEY$="d")+260*(INKEY$="n")
260 CLS : STOP
```

Pentru: a) n=25, a=10 rezultă p=0,0033473589

b) n=4, a=5 rezultă p=0,7127025

c) n=100, a=82 rezultă p=0,095025019

Exemplul 14.50 : **problema inversă** și anume: fie *p* un număr cuprins între 0 și 0,999; pentru care valoarea lui *a* probabilitatea de a avea x<a este p ? Programul care urmează se bazează pe observația că media și abaterea medie pătratică a distribuției sînt respectiv n și $\sqrt{2n}$; prin urmare va rezulta practic p=1 pentru x > $n+8\sqrt{2n}$. Cum p=0 pentru a=0 este suficient să se determine a prin dihotomie între 0 și $n+8\sqrt{2n}$.

```
  8 REM legea hi patrat (problema inversa)
 10 CLS : INPUT "Introduceti nr.gradelor de li-(2sp)
    bertate n",n: INPUT "Introduceti probabilitatea
    p",p: IF p>0.999 OR n<1 THEN GO TO 10
 15 PRINT AT 0,0:"Nr.gradelor de libertate n=";n; AT
    1,0;"Probabilitatea p=";p; AT 21,9:\"CORECT
    (d/n) ?": PAUSE 0
 25 GO TO 30*(INKEY$="d")+10*(INKEY$="n")
 30 PRINT AT 21,9;"(14sp)"; AT 11,7: PAPER 5;INK
    1;"Asteptati va rog !": LET h=0
 40 LET b=n+8*SQR(2*n)
 55 REM calculul probabilitatii de a avea x<=a
 60 LET m=n/2
 70 IF m=INT(m) THEN GO TO 140
 80 LET L=(LN(PI/2))/2
 90 IF n=1 THEN GO TO 190
100 FOR i=1 TO n-2 STEP 2
110 LET L=L+LN(i)-LN(2)
120 NEXT i
130 GO TO 190
140 LET L=0
```

```
150 IF n=2 THEN GO TO 190
160 FOR i=1 TO m-1
170 LET L=L+LN(i)
180 NEXT i
190 LET a=(b+h)/2
200 LET c=1
210 LET s=1
220 FOR k=1 TO 1000
222 LET c=c*a/(n+2*k)
224 LET s=s+c
225 REM editarea rezultatului
226 IF c <= 10↑(-8) THEN GO TO 229
227 NEXT k
229 LET q=s*EXP(m*LN(a/2)-(a/2)-L-LN(m))
230 REM bucla noua sau editarea rezultatului
240 IF ABS (p-q) <= 10↑(-6) THEN GO TO 320
250 IF p<q THEN LET b=a
260 IF p>q THEN LET h=a
270 GO TO 190
320 CLS : PRINT AT 11,0;"Numarul are valoarea :"; AT
    13,7;"a=";INT(1000*a)/1000
330 PRINT AT 21,7; INVERSE 1; FLASH 1; "ALTE VALORI
    (d/n)?":FOR w=1 TO 1: BEEP .0005,w+40: NEXT w:
    PAUSE 0
340 GO TO 10*(INKEY$="d")+350(INKEY$="n")
350 CLS : STOP
```

Pentru: a) n=5, p=0,1 rezultă a=1,353

b) n=10, p=0,5 rezultă a=9,341

c) n=30, p=0,005 rezultă a=13,786

15. APLICAŢII DE INTERES GENERAL

Prin programe de interes general se înţeleg produsele software care nu sînt strict legate de o anumită profesiune sau un anumit domeniu de cunoaştere. Ele oferă soluţii care interesează pe orice posesor de calculatoare personale. Din această categorie se prezintă 5 programe comentate în cele ce urmează .

15.1. DIRECTORY

Sînt dese situaţiile cînd un utilizator primeşte o casetă înregistrată cu programe pe calculator, care însă nu este însoţită de o fişă în care să fie consemnate titlurile programelor, blocurile componente cu adresele şi lungimile lor, etc. Programul "**directory**" realizează acest deziderat.

Modul său de utilizare este foarte simplu şi anume :

- se încarcă în memoria calculatorului programul "**directory**";
- se porneşte caseta cu programe şi se lasă a se derula pînă la sfîrşitul ei.

Pe ecranul TV se vor afişa informaţiile dorite pentru orice bloc intîlnit pe casetă.

```
 8 REM directory
10 CLEAR 26895: BORDER 0: PAPER 0: INK 7: CLS
20 DATA "55","62","0","221","33","120","105","17",
   "17","0","205","86","5","201"
30 FOR a=26986 TO 26999: READ a$: POKE a, VAL a$:
```

```
    NEXT a
 40 DEF FN p(a): PEEK a+256*PEEK (a+1)
 50 DEF FN a(p,c)=27000+17*(c-1)+170*(p-1)
 60 LET p=1: LET c=1: LET g=300: POKE 27000,5
 80 GOSUB 500
150 RANDOMIZE USR 26986: GOSUB 780: IF PEEK FN
    a(p,c)=5 THEN GO TO 150
160 GOSUB 600
170 GOSUB 800
180 IF c<10 THEN LET c=c+1: LET et=150: GO TO 200
190 IF c=10 THEN LET p=p+1: LET c=1: LET et=80:
    GO TO 200
195 STOP
200 POKE FN a(p,c),5: POKE 26992,INT (FN a(p,c)/256)
    : POKE 26991,FN a(p,c)-256*INT (FN a(p.c)/256)
210 GO TO et
300 LET c=c-1: IF c=0 THEN LET p=p-1: LET c=10
310 IF p=0 THEN LET p=1: LET c=1: GOSUB 550:
    GO TO 150
320 GO TO 170
500 REM titluri
520 CLS : PRINT PAPER 1;"DIRECTORY(7sp)M.M.
    POPOVICI"
530 PLOT 0,165: DRAW INK 2;255,0
540 PLOT 0,166: DRAW INK 2;255,0
550 INPUT ;:PRINT # 1; PAPER 1; TAB 25;"PAGE ";p;
    (" " AND p < 10)
560 RETURN
600 REM citirea
610 LET ad=FN a(p,c)
620 LET t=PEEK ad
630 DIM n$(10)
640 FOR i=1 TO 10: LET n$(i)=CHR$ PEEK (ad+i):
    NEXT i
650 LET L=FN p(ad+11)
660 LET s=FN p(ad+13)
670 LET X=FN p(ad+15)
680 GOSUB 700
690 GO TO 710
```

```
 700 PRINT "Prog. ": ; RETURN
 701 PRINT "Num.A  ": ; RETURN
 702 PRINT "Chr.A  "; : RETURN
 703 PRINT "Bytes  "; : RETURN
 710 PRINT PAPER 1;n$; PAPER 0;" ";
 720 IF t=3 THEN PRINT s;",";L; : GO TO 770
 730 PRINT L;
 740 IF t>0 THEN GO TO 770
 750 PRINT "/";X;
 760 IF a >= 0 AND s<10000 THEN PRINT "/";s;
 770 PRINT ``: RETURN
 780 BEEP .1,-16: BEEP .1,32: BEEP .1,31: BEEP .1,48:
     RETURN
 805 INPUT ; : PRINT #1; FLASH 1;" "; FLASH 0; PAPER
     1; TAB 25;"PAGE ";p;(" " AND p<10)
 810 FOR w=1 TO 180
 820 IF INKEY$="" THEN GO TO 1000
 830 LET a$=INKEY$: GOSUB 780
 840 LET cc=c: LET pp=p
 850 INPUT ; : PRINT # 1; FLASH 1;" "; FLASH 0; PAPER
     1;"(1sp)Up(2sp)Top(2sp)Down(2sp)Quit"; TAB 25;
     "PAGE "; ;p; (" "AND p<10)
 860 IF INKEY$="" THEN GO TO 860
 870 LET a$=INKEY$: GOSUB 780
 880 IF a$="q" THEN LET p=pp: GOSUB 500: FOR c=1 TO
     cc: GOSUB 600: NEXT c: LET c=cc: RETURN
 890 IF a$=u" THEN LET p=p-1: GO TO 920
 900 IF a$="t" THEN LET p=1: GOSUB 920
 910 LET p=p+1
 920 IF p<1 THEN LET p=1
 930 IF p>pp THEN LET p=pp
 840 GOSUB 500
 950 FOR c=1 TO (10 AND p<pp)+cc AND p=pp)
 960 GOSUB 600
 970 NEXT c: GO TO 850
1000 NEXT w
1010 GOSUB 550
1020 RETURN
9999 STOP
```

15.2. AGENDA TELEFONICĂ

Acest program este conceput pentru :

- crearea unei agende telefonice noi;
- introducerea de noi nume;
- afișarea de nume la cerere ;
- listarea alfabetică a numelor ;
- ștergerea memoriei.

Modificînd denumirile în mod corespunzător se poate transforma într-un alt afișier cu altă destinație (de ex.: realizarea unei programoteci de programe stocate pe diverse casete).

```
  4 REM agenda telefonica
  5 POKE 23658,8
 10 BORDER 5: PAPER 5: INK 0: CLS
 15 GO TO 360
 20 DIM d$(100,32)
 30 FOR d=1 TO 100
 40 INPUT PAPER 6; INK 1; BRIGHT 1;"NUMELE SI
    PRENUMELE:" `LINE b$
 90 PRINT PAPER 7; INK 2; BRIGHT 1; AT 0,0;"NUMELE
    ESTE:";INK 3 ` b$
110 INPUT INK 1;BRIGHT 1;"(3sp)TELEFONUL si
    PROFESIUNEA !"` LINE c$
120 CLS
130 PRINT INK 2; AT 0,0;b$;" "; INK 1;c$
140 PRINT INK 3;`` "TASTATI:" ; INVERSE 1; PAPER 7;
    "  ENTER  "; INVERSE 0; PAPER 6;"DACA ESTE
    O.K.!!!" ` PAPER 7; ` "TASTATI " ; INVERSE 1;
    '**E**&ENTER"; INVERSE 0;"pt.  CORECTARE"
150 INPUT LINE e$: CLS
160 IF e$ < > "" THEN GO TO 40
170 LET d$(d)=b$+" "+c$
180 PRINT INK 3;``"TASTATI :"; INVERSE 1; PAPER 7;
    BRIGHT 1;" ENTER "; PAPER 6; INVERSE 0;"PT. NOUL
    NUME,"; PAPER 7; INK 1; BRIGHT 0;` "SAU ORICE
```

```
    TASTA PENTRU SORTARE  !!"
190 PAUSE 0 : CLS
200 IF INKEY$="" THEN NEXT d
210 PRINT PAPER 7; BRIGHT 1; INK 4;"A FOST SORTAT!":
    PAUSE 100
215 POKE 23692,0
220 LET b=0
230 LET g=d
240 LET z=1
250 LET b=z+1
260 IF b>g THEN GO TO 330
270 IF d$(b)>d$(z) THEN GO TO 290
280 LET z=z+1: GO TO 250
290 LET q$=d$(z)
300 LET d$(z)=d$(b)
310 LET d$(b)=q$
320 GO TO 280
330 PRINT INK 2;d$(g)
340 LET g=g-1
350 IF g>0 THEN GO TO 240
360 CLS : PRINT AT 1,5; PAPER 7; INK 3; FLASH 1;
    "CONTINUTUL PROGRAMULUI"
370 PRINT INK 2; BRIGHT 1;` "1-CREAREA UNEI AGENDE
    TELEFONICE(2sp)NOI"
380 PRINT INK 1;`"2-INTRODUCEREA DE NOI NUME"
390 PRINT INK 3;`"3-AFISARE DE NUME LA CERERE"
400 PRINT INK 2;`"4-"; PAPER 7;"SAVE"; PAPER 6;
    " PROGRAM"
405 PRINT INK 0;`"5-LISTAREA ALFABETICA A NUMELOR"
410 PRINT INK 2;`"6-STOP!"; INK 1; BRIGHT 1;"PENTRU
    CONTINUARE TASTATI"; BRIGHT 0; TAB 10;
    "< GO TO 360 >"
417 PRINT INK 0;`"7-"; PAPER 7;"STERGEREA MEMORIEI"
418 PRINT INK 0;`"8-INSTRUCTIUNI"
419 PRINT AT 20,6;"(APASATI 1... 8)"
420 PAUSE 0: CLS
422 IF INKEY$="8" THEN GO TO 4800
425 IF INKEY$="7" THEN GO TO 600
430 IF INKEY$="1" THEN GO TO 200
```

```
440 IF INKEY$="2" THEN NEXT d
450 IF INKEY$="3" THEN GO TO 500
460 IF INKEY$="4" THEN GO TO 998
462 IF INKEY$="6" THEN CLS:STOP
465 IF INKEY$="5" THEN FOR a=d TO 1 STEP -1:PRINT
    INK 2;d$(a): NEXT a
466 PRINT INVERSE 1;"(7sp)SFIRSITUL LISTEI(7sp)":
    PAUSE 0: CLS : GO TO 360
500 CLS : PRINT INK 1; BRIGHT 1;``"INTRODU NUMELE
    SI PRENUMELE"
510 INPUT LINE a$: LET f=LEN a$
520 CLS : PRINT AT 0,0;"NUMELE CERUT :",a$
530 FOR a=1 TO d
540 IF d$(a)(TO f)=a$ THEN PRINT INK 2;`d$(a)
    (f+1 TO):PAUSE 0:CLS:GO TO 360
550 NEXT a
560 PRINT AT 21,0; INK 2; FLASH 1; BRIGHT 1;"ACEST
    NUME NU ESTE IN MEMORIE !": PAUSE 0
570 GO TO 360
600 CLS : PRINT INK 2: BRIGHT 1;`` "NUME DE
    MODIFICAT?"
610 INPUT LINE a$: LET f=LEN a$
620 PRINT PAPER 7; INK 2;``"NUMELE :"` a$
630 FOR a=1 TO d
640 IF d$(a)(TO f)=a$ THEN PRINT INK 2;``d$(a)
    (f+1 TO): GO TO 657
650 NEXT a
655 PRINT AT 21,0: INK 2; FLASH 1; PAPER ;BRIGHT 1;
    "ACEST NUME NU ESTE IN MEMORIE!": PAUSE 0:
    GO TO 360
657 PRINT PAPER 7; INK 3; FLASH 1;"SINTETI GATA ?";
    FLASH 0;" D/N"
658 PAUSE 0: IF INKEY$="d" OR INKEY$="D" THEN GO TO
    660
659 GO TO 360
660 LET d$(a)=""
670 GO TO 360
1000 STOP
4800 CLS
```

```
4820 PRINT AT 4,0; PAPER 3; INK 6;"(3sp)
     I N S T R U C T I U N I(4sp)"
4840 PRINT AT 7,0; INK 2; PAPER 6;"(3sp)Acest program
     este o "" AGENDA TELEFONICA""(23sp)Pentru
     apelare se tasteaza numele si prenumele
     dorit(10sp)" ` "(3sp)Daca din greseala se
     tasteaza ""6"" la OPTIUNI sau se iese din(2sp)
     program, nu se apasa RUN, ci(4sp)"; AT 15,9;
     INVERSE 1; FLASH 1;"(1sp)< GO TO  360 >(1sp)"
4860 PRINT AT 17,7; PAPER 4; INK 7; FLASH 1;"APASATI
     ORICE TASTA":PAUSE 0: CLS
4880 PRINT AT 7,0; PAPER 6; INK 2;"(4sp)Se pot
     introduce"; PAPER 3; INK 7; FLASH 1; BRIGHT 1;
     "100"; FLASH 0; BRIGHT 0; PAPER 6; INK 2;"
     numere de telefon. Rindul nu trebuie sa
     depaseasca 32 caractere(5sp)"; AT 17,7; PAPER 4;
     INK 7; BRIGHT 1; FLASH 1;"APASA ORICE TASTA :
     PAUSE 0: CLS
4900 CLS : GO TO 360
```

15.3. CALENDAR

Există situații cînd este necesar să se cunoască *în ce zi a săptămînii cade o anumită dată* (de pildă aniversarea zilei de naștere a unui membru al familiei) sau *o anumită dată în ce zi a săptămînii a avut loc* . De asemenea, uneori este necesar să se cunoască *numărul de săptămîni și zile* - eventual *ani* - care se scurg între două date precizate. În aceste scopuri a fost conceput programul următor care afișează toate aceste valori începînd cu anul **1583** pornind de la faptul că în octombrie 1582 a fost introdus **calendarul gregorian** folosit și astăzi.

```
 148 REM calendar
 150 CLS
 220 PRINT AT 1,5;"(2sp)C A L E N D A R(2sp)"; AT
     2,5;"19 taste ▄": PAUSE 5: REM tasta 3 in modul
     grafic
 230 DIM c(24): DIM M$(12,12): DIM S$(7,9): DIM
```

```
    N$(7,12): DIM F$(28,3)
270 RESTORE 280
280 DATA 0,31,59,90,120,151,181,212,243,273,304,334
290 DATA 0,31,60,91,121,152,182,213,244,274,305,335
300 DATA "IANUARIE(2sp)","FEBRUARIE ","MARTIE(4sp)",
    "APRILIE(3sp)","MAI(7sp)","IUNIE(5sp)",
    "AUGUST(4sp)","SEPTEMBRIE","OCTOMBRIE ",
    "NOIEMBRIE ","DECEMBRIE "
310 DATA "DUMINICA(2sp)","LUNI(4sp)","MARTI(5sp)",
    "MIERCURI","JOI(6sp)","VINERI(3sp)",
    "SIMBATA(2sp)"
320 DATA "(2sp)1(2sp)8 15 22","(2sp)2(2sp)9 16 23",
    "(2sp)3(2sp)10 17 24","(2sp)4(2sp)6 13 20 27",
    "(2sp)7 14 21 28"
340 DATA " 29"," 30"," 31","","","",""
350 DATA " 29"," 30","","","","",""
360 DATA "","","","","","",""
370 FOR N=1 TO 24: READ C(N): NEXT N
380 FOR N=1 TO 12: READ M$(N): NEXT N
390 FOR N=1 TO 7:READ S$(N): NEXT N
400 FOR N=1 TO 7: READ N$(N): NEXT N
410 FOR N=1 TO 28: READ F$(N): NEXT N
420 PRINT AT 6,10;"OPTIUNI  :"; AT 10,3;"1)O LUNA
    COMPLETA"; AT 12,15:"APASATI <1>"
430 PRINT AT 16,3;"2)TIMPUL INTRE 2 DATE:"; AT
    18,15; "APASA <2>"
440 IF INKEY$="1" THEN CLS : GO TO 470
450 IF IMKEY$="2" THEN CLS : GO TO 870
460 GO TO 440
470 PRINT : PRINT : FOR N=1 TO 12: PRINT TAB 5;
    M$(N); NEXT N
480 INPUT "CE LUNA DORESTI ? (INDICA NR.)  ",LUNA :
    INPUT " DIN CE AN ? ",AN
490 IF LUNA<1 OR LUNA>12 THEN CLS : PRINT AT 12,0;
    "DATE GRESITE! REIA  !!!": PAUSE 200: CLS :
    GO TO 470
500 IF AN<1 THEN CLS : PRINT AT 8,0 ;"REGRET! NU
    SINT PROGRAMAT A CALCULA ANI ANTERIORI EREI
    NOASTRE";
```

```
    AT 20,6;"APASA O TASTA ....": PAUSE 0: CLS :
    GO TO 420
510 BORDER 0: PAPER 0: INK 7: CLS : PRINT AT 0,0:
    M$(LUNA); AT 0,25;AN: PRINT "31 taste ▀": REM
    tasta 3 in modul grafic
520 IF AN<1583 THEN PRINT TAB 6;"CALENDARUL IULIAN":
    PRINT: GO TO 540
530 PRINT TAB 5;"CALENDARUL GREGORIAN": PRINT
540 LET BIS=0
550 IF AN/4=INT(AN/4) THEN LET BIS=12
560 IF AN>1580 AND AN/100)=INT(AN/100) THEN LET
    BIS=0
570 IF AN/400=INT(AN/400) THEN LET BIS=12
580 LET z=0
590 IF LUNA=4 OR LUNA=6 OR LUNA =9 OR LUNA=11 THEN
    LET z=7
600 IF LUNA=2 AND AN/4 <> INT(AN/4) THEN LET z=14
610 IF LUNA=2 AND AN/4 <> INT(AN/4) THEN LET z=21
620 IF AN > 1580 AND LUNA=2 AND AN/100=INT(AN/100)
    THEN LET z=21
630 IF LUNA=2 AND AN/400=INT(AN/400 THEN LET z=14
640 LET D=AN*365+INT((AN-1)/4-INT(AN/100)+
    INT(AN/400)
650 LET D=D+C(LUNA+BIS)
660 LET D=INT(D/7)-INT(D/7))*7.1)
670 FOR N=1 TO 7
680 LET W=D+N
690 IF AN=1582 AND LUNA<10 THEN LET W=D+N-4
700 IF AN=1582 AND LUNA=10 THEN CLS : PRINT
    "OCTOMBRIE 1582 A FOST INSTAURAT CALENDARUL
    GREGORIAN. A AVUT NUMAI 21 ZILE, SARIND DE LA
    JOI 5 LA VINERI 15": GO TO 770
710 IF AN<1582 THEN LET W=D+N-4
720 IF W>7 THEN LET W=W-7: IF W>7 THEN GO TO 720
730 IF W<1 THEN LET W=W+7: IF W<1 THEN GO TO 730
740 PRINT TAB 4;S$(W);N$(N);F$(N+z)
750 PRINT TAB 4; INK W:"24 taste █": REM tasta 8 in
    modul grafic
760 NEXT N
```

```
770 PRINT AT 19,0;"LUNA ANTERIOARA:  A.  URMATOAREA:
    S.COPIE LA IMPRIMANTA: I.MENU:O.(10sp)
    SFIRSIT:T."
780 IF INKEY$="A" OR INKEY$="a" THEN LET LUNA=LUNA-1
790 IF LUNA=0 THEN LET LUNA=12: LET AN=AN-1
800 IF INKEY$="S" OR INKEY$="s" THEN LET LUNA=LUNA+1
810 IF LUNA=13 THEN LET LUNA=1: LET AN=AN+1
820 IF INKEY$="A" OR INKEY$="a" OR INKEY$="S" OR
    INKEY$="s" THEN GO TO 510
830 IF INKEY$="O" OR INKEY$="o" THEN BORDER 7: PAPER
    7: INK 0: CLS : GO TO 412
840 IF INKEY$="T" OR INKEY$="t" THEN BORDER 7: PAPER
    7: INK 0: CLS : STOP
850 IF INKEY$="I" OR INKEY$="i" THEN COPY
860 GO TO 780
870 PRINT TAB 3;"DIFERENTA INTRE DOUA DATE": PRINT
    TAB 3;"25 taste ▄": PRINT : REM tasta 3 in modul
    grafic
880 PRINT "AMBELE TREBUIE SA FIE POSTERIOARE
    CALENDARULUI GREGORIAN(ANUL 1582)": PAUSE 50
890 PRINT : PRINT "LUNA TREBUIE INTRODUSA PRIN NU-";
   "MARUL EI.......": PAUSE 50
900 PRINT : PRINT"ACEASTA PARTE A PROGRAMULUI NU
    CONTROLEAZA ERORILE.ZIUA,LUNA SIANUL TREBUIE
    INTRODUSE CU MA- RE ATENTIE!!!!"
910 PRINT AT 20,5; FLASH 1;"APASA O TASTA OARECARE":
    PAUSE 0
920 CLS : INPUT "PRIMA DATA: ZIUA? ";D1;" LUNA ?
    "M1,"ANUL?  ";A1
930 INPUT "A DOUA DATA: ZIUA? ";D2;" LUNA? ";M2,
    "ANUL ? ";A2
940 IF A1<1583 THEN PRINT AT 8,0;"DATE INCORECTE":
    PRINT : PRINT :"AMBELE DATE TREBUIE SA FIE
    POS-(1sp)TERIOARE ANULUI 1582": PRINT AT 20,5;
    "APASA O TASTA OARECARE": PAUSE 0: CLS :
    GO TO 420
950 LET DO1=D1: LET DO2=D2
960 LET AO1=A1: LET AO2=A2: LET MO1=M1: LET MO2=M2
970 LET AT=A2-A1: LET MT=M2-M1
```

```
 980 IF MT<0 THEN LET AT=AT-1: LET MT=MT+12
 990 LET S1=INT(D1/7): LET S2=INT(D2/7)
1000 LET ST=S2-S1
1010 LET BIS1=0
1020 IF A1/4=INT(A1/4) THEN LET BIS1=12
1030 IF A1/100=INT(A1/100) THEN LET BIS1=0
1040 IF A1/400=INT(A1/400) THEN LET BIS1=12
1050 LET BIS2=0
1060 IF A2/4=INT(A2/4) THEN LET BIS2=12
1070 IF A2/100=INT(A2/100) THEN LET BIS2=0
1080 IF A2/400=INT(A2/400)THEN LET BIS2=12
1090 LET D1=D1+A1*365+INT((A1-1/4)-INT(A1/100)+
     INT(A1/400)
1100 LET D1=D1+C(M1+BIS1)
1110 LET DP1=INT((D1/7)-INT(D1/7))*7.1): IF DP1<1
     THEN LET DP1=DP1+7
1120 LET D2=D2+A2*365+INT((A2-1/4)-INT(A2/100)+
     INT(A2/400))
1130 LET D2=D2+C(M2+BIS2)
1140 LET DP2=INT(((D2/7)-INT(D2/7))*7.1): IF DP2>7
     THEN LET DP2=DP2-7
1150 IF DP2<1 THEN LET DP2=DP2+7
1160 LET DT=D2-D1
1170 LET DPT=DP2-DP1
1180 LET W=INT(DT/7)
1190 IF DPT>7 THEN LET DPT=DPT-7: LET W=W+1
1200 IF DPT<1 THEN LET DPT=DPT-7: LET W=W-1
1210 PRINT "ZIUA DE ";S$(DP1): PRINT ;DO1;" " ;
     M$(MO1): PRINT "ANUL ";A01
1220 PRINT : PRINT "ZIUA "S$(DP2): PRINT ;DO2;" " ;
     M$(MO2):PRINT "ANUL ";A02
1230 PRINT: PRINT : PRINT :"SINT:": PRINT
1240 IF DPT=7 THEN LET DPT=DPT-7: LET W=W+1
1250 PRINT INT(DT/7);"  SAPTAMINI SI(2sp)":DPT;
     " ZILE."
1260 PRINT : PRINT"=";DT;" ZILE."
1270 PRINT AT 20,9;"RELUATI(d/n)?; PAUSE 0
1280 IF INKEY$="d" OR INKEY$="D" THEN GO TO 420
1300 CLS : STOP
```

15.4. BIORITM

După cum arată numele, programul oferă date asupra bioritmului unei persoane. Conform graficelor care vor fi afişate în urma rulării programului, se vor determina *stările emoţionale,fizice* şi *intelectuale* ale unui subiect testat.

```
  8 REM bioritm
 10 CLS : BORDER 2: PAPER 0: INK 7: CLS : PRINT AT
    6,10;"<BIORITM>"
 20 INPUT "CUM VA NUMITI ?",LINE n$
 30 PRINT AT 8,0;"Salut ";n$; AT 10,0"DATA NASTERII
    ?"
 40 GOSUB 280: PRINT AT 10,19;d$: LET b$=d$: LET z=x
 50 PRINT AT 12,0;"CE ZI DORINTI ?": GOSUB 280
 60 PRINT AT 12,19;d$: LET d=x-z
 70 INK 3: PRINT AT 15,0;"PINA LA ACEASTA DATA"
 80 PRINT "AVETI ";d;" ZILE"
 90 PRINT "ATI SERVIT  ";3*d;" MESE,"
100 PRINT "SI ATI DORMIT TIMP DE " ` 8*d;" ORE"
110 PRINT "Apasati ENTER pentru bioritm",LINE i$
120 PAPER 0: INK 6: BORDER 2: CLS
130 PRINT TAB 8;"BIORITM PENTRU:"
140 PRINT TAB 15-LEN n$/2; FLASH 1;n$; FLASH 0; TAB
    12-LEN b$/2;"NASCUT ";b$
150 FOR a=1 TO 255 STEP 9: PLOT a,73: DRAW 0,3:
    NEXT a
160 FOR a=1 TO 255 STEP 63: PLOT a,71: DRAW 0,6:
    NEXT a
170 PLOT 127,0: DRAW 0,128
180 PRINT AT 21,0;"-14 zile"; TAB 22;"+14 zile"
190 PRINT AT 21,15-LEN d$/2;s$
200 INK 3: PRINT AT 3,0;"EMOTIONAL": LET c=28:
    GOSUB 380
210 INK 4: PRINT AT 3,11;"FIZIC": LET c=23:
    GOSUB 380
220 INK 5: PRINT AT 3,20;"INTELECTUAL": LET c=33:
```

```
    GOSUB 380
230 PAPER 7
240 INPUT "Doriti reluarea programului? d/n", LINE
    a$
250 IF a$="d" OR a$="D" THEN GO TO 10
260 BORDER 0: PAPER 0: INK 7: CLS : PRINT AT 11,12;
    FLASH 1;"BIORITM": STOP
280 DATA 0,31,28,31,30,31,30,31,31,30,31,30,31
290 INPUT "ANUL ?",y: LET x=356*y+INT(y/4)-
    INT(y/100)
300 INPUT "LUNA(1-12)?",m:IF m<1 OR m>12 THEN GO TO
    300
310 RESTORE : FOR a=1 TO m: READ b: LET x=x+b: NEXT
    a
320 LET L=y+4*INT(y/4) AND y <> 100*INT (y/100)
330 IF L AND m>2 THEN LET b=29
340 READ b: IF L AND m=2 THEN LET b=29
350 INPUT ("ZIUA(1-";b;")?"),d: IF d<1 OR d>b THEN
    GO TO 350
360 LET x=x+d: LET d$=STR$ d+"/"+STR$ m+"/"+STR$ y
370 RETURN
380 FOR a=0 TO 253: LET b=d-14+a/y
390 PLOT a,74+60*SIN(2*PI*b/c): DRAW 2,0
400 NEXT a
410 RETURN
```

15.5. CONVERSIE HEXAZECIMAL-ZECIMAL ȘI INVERS

O parte importantă din documentele care însoțesc programele elaborate de specialiști sau diversele articole din revistele de specialitate consacrate calculatoarelor folosesc sistemul de numerație **hexazecimal**. După cum se știe acest sistem are baza b=16 și utilizează 16 simboluri diferite pentru a reprezenta cele 16 cifre și anume:

0,1,2,3,4,5,6,7,8,9,A,B,C,D,E,F

unde literele semnifică valorile:

A=10; B=11 : C=12; D=13; E=14; F=15.

Întrucît trecerea de la sistemul zecimal la cel hexazecimal și invers implică unele dificultăți, apare ca necesară elaborarea unui

program care să fie folosit de utilizator în aceste scopuri.

```
10 REM conversia heza-zecimal si invers
12 CLS : POKE 23658,8
14 RESTORE 18: DIM n(4): FOR F=1 TO 4: READ NUM
16 LET N(f)=num: NEXT F
18 DATA 4096,256,16,1
20 PAPER 0:INK 7: BRIGHT 0: BORDER 0: CLS
38 PRINT AT 19,1: INK 7; PAPER 1;"CONVERSIE(2sp)";
   AT 20,1;"HEXA <-->ZECIM"
39 PRINT # 0; AT 0,5;"PENTRU STOP TASTATI `S`"
40 PRINT AT 19,15; PAPER 4; INK 7;"H-CONVER.IN
   ZEC. "; AT 20,15;"D-CONV.IN HEXA.(2sp)"
42 PLOT 7,24: DRAW 106,0: DRAW 0,-17: DRAW -106,0:
   DRAW 0 17
44 PLOT 119,24: DRAW 136,0: DRAW 0,-17: DRAW
   -136,0: DRAW 0,17
46 PRINT AT 17,24; INK 0; PAPER 7;"OPTIUNI"
48 LET lin=5: LET O$=INKEY$
49 IF INKEY$="S" OR INKEY$="s" THEN STOP
50 IF O$="D" OR O$="d" THEN GOSUB 76: PRINT AT
   1,20;"IN"; AT 1,15; PAPER 6; INK 2;"HEXA"; AT
   1,23; PAPER 6; INK 1;"ZECIMAL"; AT 18,2; PAPER
   7; INK 0;"TASTATI NUMARUL DORIT......."
54 GO TO 48
56 LET c=6: GOSUB 154: LET dec=0: LET ex=1: FOR F=
   LEN N$ TO 1 STEP -1: IF CODE N$(F)<48 OR CODE
   N$(F)>57 THEN PRINT AT 16,5;"NU ESTE ZECIMAL":
   BEEP 2,-20: PRINT AT 16,4; FLASH 0;"(15sp): GO
   TO 56
58 LET DEC=((CODE N$(F)-48)*EX)+DEC: LET EX=EX*10:
   'EXT F: GOSUB 128
60 IF lin <= 19 THEN GO TO 56
62 PRINT AT 20,4; PAPER 6;"TASTATI `B`": FOR f=1 TO
   10: LET t$=INKEY$: NEXT f: IF t$="B" THEN FOR
   f=5 TO 19: PRINT AT f,21; PAPER 1;"(9sp)": NEXT
   f; PRINT AT 20,4: PAPER 7;"(12sp)": BEEP .02.40:
   LET lin=5: GO TO 56
64 GO TO 62
```

```
 66 LET c=4: GOSUB 154: FOR F=LEN N$ TO 1 STEP -1:
    IF CODE N$(F)<48 OR CODE N$(F)>70 OR(CODE
    n$(f)>57 AND CODE n$(f)<65) THEN PRINT AT 12,6;
    "NU ESTE HEXA": BEEP 2,-20: PRINT AT 16,4; FLASH
    0;"(14sp)":GO TO 66
 68 NEXT F: GOSUB 104
 70 IF lin <= 19 THEN GO TO 66
 72 PRINT AT 20,4; PAPER 6;"TASTATI `B`": FOR f=1 TO
    10: LET t$=INKEY$: NEXT f: IF t$="B" THEN FOR
    f=5 TO 19: PRINT AT f,21: PAPER 1;"(9sp)": NEXT
    f; PRINT AT 20,4; PAPER 7;"(12sp)": BEEP.02,40:
    LET lin=5: GO TO 66
 74 GO TO 72
 80 REM chenar
 82 BORDER 4: INK 0: PAPER 7: CLS
 84 PLOT 0,175: DRAW 255,0: DRAW 0,-175: DRAW
    -255,0: DRAW 0,175
 86 PLOT 7,136: DRAW 153,0: DRAW 0,-33: DRAW-153,0:
    DRAW 0,33
 88 PLOT 166,137: DRAW 83,0: DRAW 0,-123: DRAW-83,0:
    DRAW 0,123
 90 PLOT 31,64: DRAW 41,0: DRAW 0,-9: DRAW -41,0:
    DRAW 0,9
 92 PLOT 87,64: DRAW 41,0: DRAW 0,-9: DRAW -41,0:
    DRAW 0,9
 94 PRINT AT 1,1;"CONVERSIUNE :"; PAPER 7; BRIGHT 1;
    AT 5,1;"Pt. reintoarcere la"; AT 6,1;"MENU(1sp)
    tastati `M` si "
 96 PRINT BRIGHT 1; AT 7,1;"confirmati prin d/n"
 98 FOR f=5 TO 19: PRINT AT f,21: PAPER 1; BRIGHT 1;
    "(9sp)"
100 NEXT f: PRINT PAPER 2; AT 14,4;"(4sp)"; AT
    14,11; "(11sp)"
102 RETURN
104 REM subrutina de calcul H---->Z
106 LET h$=N$
108 IF LEN h$ <> 4 THEN LET h$="0"+h$: GO TO 108
110 LET dec=0
112 FOR f=1 TO 4
```

```
114 IF CODE h$(f)>47 AND CODE h$(f)<58 THEN LET dec=
    dec+((CODE h$(f)-48)*N(f))
116 IF CODE h$(f)>64 AND CODE h$(f)<71 THEN LET dec=
    dec+((CODE h$(f)-55)*N(f))
118 NEXT f
120 LET D$=STR$ DEC
122 PRINT INK 7; PAPER 2; AT 14,16-LEN D$;D$
124 PRINT AT lin,21: PAPER 1;INK 7; h$;"="; AT lin,
    (31-LEN d$);d$
126 LET lin=lin+1: RETURN
130 REM conversie Z---->H
134 LET d=dec: LET h$=""
136 LET coc=INT(d/16): LET rest=d-16*coc
138 IF rest >= 0 AND rest<9 THEN LET h$=STR$ rest+h$
140 IF rest >= 10 AND rest <= 15 THEN LET h$=
    CHR$(rest+55)+h$
142 IF coc <> 0 THEN LET d=coc: GO TO 136
144 IF LEN H$<4 THEN LET H$="0"+h$: GO TO 144
146 IF LEN H$>4 THEN PRINT AT 17,1;H$;" "; PAPER 3;
    FLASH 1;"IN AFARA LIMITELOR": FOR F=-20 TO 40:
    BEEP .02,F: NEXT F: PRINT AT 17,2; PAPER 7;
    FLASH 0;"(17sp)": RETURN
148 PRINT AT 14,11; INK 7; PAPER 2;" " ;h$
150 PRINT AT lin,26-LEN n$; INK 7; PAPER 1; n$;"=";
    h$: LET lin=lin+1: RETURN
152 PRINT h$: GO TO 134
156 REM rutina de scriere
160 LET n$=""
162 LET k$=INKEY$: IF k$="" THEN GO TO 162
164 IF k$="M" OR INKEY$="m" THEN GO TO 182
166 IF CODE k$=13 THEN RETURN
168 IF LEN n$=0 THEN PRINT AT 14,11; PAPER 2;
     (4sp)"; AT 14,4;" "
170 LET N$=N$+k$
172 IF LEN N$>C THEN GO TO 160
174 BEEP .1,20: PRINT PAPER 2; INK 7; AT 14,9-LEN
    n$;n$
176 IF LEN n$<c THEN GO TO 162
178 PRINT AT 14,16-LEN n$; PAPER 2; INK 7;n$
```

```
180 GO TO 162
182 PRINT AT 20,5; FLASH 1;"MENU (d/n)?"
184 FOR F=1 TO 5: BEEP .01,F: LET t$=INKEY$: NEXT F:
    IF t$="M" OR t$="m" THEN FOR F=1 TO 5: BEEP
    .05,F: NEXT F: PRINT AT 19,11;"(9sp)": GO TO 160
186 IF t$="D" OR t$="d" THEN RUN
187 IF INKEY$="N" OR INKEY$="n" THEN CONTINUE
188 GO TO 184
```

Pentru:a) $16384_Z=4000_H$; b) $23760_Z=5CD0_H$; c) $32768_Z=8000_H$; d)$40000_Z= 9C40_H$; e) $65535_Z=FFFF_H$.

16. PROGRAME DE DIVERTISMENT (JOCURI)

16.1. PRELIMINARII

Programele de divertisment pe calculator reprezintă o categorie aparte de programe cu o mare audientă la utilizatorii de orice vîrstă. Realizate de echipe de profesionişti în informatică, reuniţi sub diverse firme producătoare de jocuri, aceste programe solicită gîndirea, manipularea rapidă şi imaginaţia celor care le joacă, elemente care le conferă un plus de activitate. Unele dintre aceste jocuri ating aproape perfecţiunea în ceea ce priveşte imaginea dinamică, fondul muzical, coloritul şi complexitatea scenariului, motiv pentru care sînt asemuite cu desenele animate din cinematografie.

Subiectele acestor jocuri şi caracteristicile lor (număr de participanţi - joc individual, în echipe sau contra calculatorului, mulţimea şi aspectul personajelor, multitudinea ecranelor în succesiunea jocului, ş.a.) fac aproape imposibilă o clasificare riguroasă a acestor programe.

Cu toate acestea, se pot considera convenţional două categorii principale şi anume:

a) **jocuri conversaţionale**, în care, jucătorul este solicitat să găsească soluţii la situaţiile oferite şi care, de regulă, necesită răspunsuri la întrebări privind deplasări la nord, sud, vest, stînga, dreapta, sus, jos şi uneori declanşarea unui tir (fire-foc);

b) **jocuri neconversaţionale** de tip:

- *static* , cînd se solicită abilitatea manuală, atenţia şi perspicacitatea jucătorului;

- *dinamic* , la care sarcinile precizate necesită spirit de observaţie, abilitate în mînuirea mişcărilor personajului central al jocului şi elemente de decizie.

16.2. LOGICA JOCULUI

Orice joc se construieşte pe baza unui "**road mapping**", adică pe o descriere generală alcătuită pe răspunsurile la o serie de întrebări dintre care cele mai importante sînt următoarele:

1) Care este *scopul jocului* ? (ex: dezvoltarea logicii, a spiritului de observaţie, a rapidităţii mişcărilor utilizatorului, etc.)

2) *Cîţi jucători* vor fi implicaţi şi care este *rolul calculatorului* în acest sens? (de pildă calculatorul poate fi adversarul utilizatorului dacă jocul este de şah sau de tenis).

3) Care este *scenariul jocului* ? La această întrebare se vor face referiri la:

- numărul personajelor care, alături de personajul principal, participă la joc şi cum se dispune apariţia lor în succesiunea evenimentelor jocului;

- numărul de ecrane care se succed şi scopurile lor, numărul personajelor implicate, paleta coloristică şi muzica aferentă;

- condiţiile a căror îndeplinire permite trecerea la ecranul următor.

4) *Cum se sfîrşeşte jocul şi se materializează reuşita* ,respectiv cum se trece la reluarea sau abandonarea jocului ?

Este de remarcat că firmele producătoare de jocuri lansează concursuri pentru scenarii şi apoi un scenariu aprobat este încredinţat unei echipe formate din programatori, matematicieni, graficieni, muzicieni, psihologi, etc. a căror activitate comună se soldează într-un program cu secvenţe diferite la acelaşi ecran intermediar, care se tastează în etape succesive pe grupuri de subiecţi ce se manifestă critic, reuşind prin sugestii să contribuie la perfecţionarea programului. În final, programul este lansat pe piaţă în forma considerată cea mai adecvată scopului propus.

16.3. NOTIUNI SUMARE DESPRE ANIMATIE

A scrie despre animaţie pe calculator este o încercare temerară deoarece, pînă în prezent, nu s-au publicat "secretele" unor astfel de programe ultra performante. Mai mult decît atît, fiecare joc dispune de protecţii din ce în ce mai sofisticate pentru a se împiedica "furtul de inteligenţă". De altfel, jocurile nu se scriu niciodată în BASIC ci numai în limbaj de asamblare care realizează viteze de deplasare şi ritmuri în succesiunile de imagini net superioare, mişcările fiind cursive şi nu "întrerupte" ca în BASIC.

Din aceste motive, ceea ce se prezintă în continuare sînt numai unele sugestii la îndemîna utilizatorului <u>care foloseşte în exclusivitate limbajul BASIC.</u>

a) *Cum se deplasează aleator o mulţime de personaje*

Se consideră cazul unor "extratereştri" (fig.16.1) care apar aleator pe ecran şi se deplasează dinspre partea inferioară spre cea superioară a ecranului.

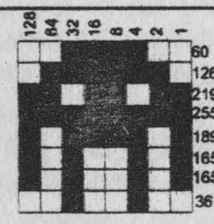

Fig 16.1
Extraterestru

Poziţiile aleatoare pot fi realizate utilizînd funcţia RND . Astfel în secvenţa de program care urmează:

- liniile 10-30 definesc imaginea extraterestrului (care se obţine tastînd în modul grafic litera A);
- liniile 40-90 definesc poziţionarea aleatoare a unei mulţimi de extratereştri în continuă avansare.

```
 4 REM extraterestri
10 BORDER 0: PAPER 0: INK 7: CLS : RESTORE 30
20 FOR i=0 TO 7: READ a: POKE USR "a"+1,a: NEXT i
30 DATA 60,126,219,255,169,165,165,36
40 LET z=7: LET x=0: LET x=x+1
50 IF SCREEN$(0,z) <> "A" THEN GO TO 40: REM tasta
   A in modul grafic
60 BEEP .2,-30
70 LET a=INT(RND*30): LET b=INT(RND*29)
```

```
 80 PRINT AT 21,a;"A";AT 21,b;"A": REM tasta A in
    modul grafic
 90 POKE 23692,255: PRINT
100 IF INKEY$="" THEN GO TO 40
```

b) *Cum se efectuează operaţiunea "foc"*

Se consideră cazul unui "tun" (definit pe tasta F) care poate emite raze laser. În programul următor:

- liniile 1000-1040 definesc tunul cu imaginea din fig.16.2;
- liniile 30-80 permit mişcarea tunului pe orizontală folosind tastele 5-stînga şi respectiv 8-dreapta;
- liniile 500-525 determină apariţia razei laser.

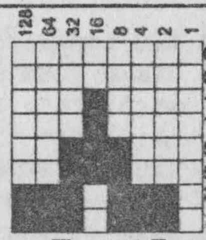

Fig 16.2 Tun

```
   8 REM tir cu laser
  10 BORDER 0: PAPER 0: INK 6: CLS
  20 GOSUB 1000
  30 LET J=8
  40 LET J=J+(INKEY$="8" AND J<29)-(INKEY$="5" AND
     J>0)
  50 IF j<0 THEN LET j=0: IF J>19 THEN LET J=19
  60 PRINT AT 20,j;"(1sp)F(1sp)": REM tasta F in
     modul grafic
  70 IF INKEY$ ="0" THEN GOSUB 500
  80 GO TO 40
 500 BRIGHT 1: PLOT 8*J+11,14
 510 DRAW 0,154
 515 PLOT INK 1;8*J+11,1
 520 DRAW INK 1;0,151
 525 BEEP .01,26: RETURN
1000 FOR I=0 TO 7: READ A
1010 POKE USR"F"+I,A
1020 NEXT I
1030 DATA 0,0,16,16,56,56,238,238
1040 RETURN
```

c) *Cum se realizează animarea unui personaj*

Se presupune că personajul ce se dorește animat este un iepure și că animația trebuie însoțită de un fond muzical vesel. Programul care urmează oferă o soluție posibilă. Întrucît lectura programului nu este dificilă s-a renunțat la comentarea lui.

```
6000 REM iepuras animat pe fond muzical
6005 CLEAR (USR"a")-100: DIM a$(2): DIM b$(2): LET
     a$(1)="A": LET a$(2)="C": LET b$(1)="D": LET
     b$(2)="B"
6010 RESTORE 6030: LET z=(USR"a")-99
6020 LET g=0: FOR i=z TO z+28
6025 READ j: POKE i,j: LET g=g+j: NEXT i
6026 FOR i=USR "a" TO USR "h"+7
6028 READ j: LET g=g+1: POKE i,j: NEXT i
6030 DATA 199,17,16,2,38,1,58,72,92,31,31,31,14,254,
     238,16,237,121,67,16,254,37,32,244,1
6050 DATA 21,32,232,251,112,154,159,61,93,117,124,56,
     8,62,93,157,21,116,119,7,14,89,249,188,186,174,
     62,28,16,124,186,185,168,46,238,224,255,255,3
9301 PAPER 1: BORDER 1: CLS
9309 PRINT FLASH 1; INK 6; OVER 1: AT 1,0;"16 litere
     A 16 litere D": INK 4: :REM tastele A si D in
     modul grafic
9311 FOR j=28 TO 166 STEP 4: PLOT 0,j: DRAW 70,-3:
     DRAW 90,3: DRAW 94,-3: NEXT j: POKE z,243
9313 INK 6: FOR j=3 TO 18: PRINT AT j,11;"(11sp)":
     NEXT j
9315 FOR j=20 TO 126 STEP 6
9320 PLOT 150-j/2,48-j/5: DRAW j*.7,5: DRAW 5,-(j+5):
     DRAW -(j*.7+7),0: NEXT j
9330 FOR j=120 TO 255 STEP 6
9332 PLOT 150-j/2,48-j/5: DRAW j*.7+7,0: NEXT j: POKE
     z+29,201
9607 FOR a=1 TO 32: BEEP.005,a+1/a: NEXT a: PRINT #1;
     TAB 7; PAPER 3; INK 7;"APASATI TASTA O!"
9608 FOR m=0 TO 12 STEP 12: RESTORE 9642: FOR k=1 TO
     33:FOR L=1 TO 2: PRINT AT 19,2;a$(L); AT 20,2;
```

```
     b$(L): READ j: BEEP .05,m+j: BEEP .05,m+j+12:
     NEXT L: IF INKEY$="" THEN NEXT k: NEXT m: GO TO
     9608
9642 DATA 2,2,0,0,4,4,7,7,12,11,9,9,7,7,4,7,7,7,12,12,
     12,12,14,14,12,14,16,16,14,14,12,12,12,12,16,16,
     14,14,12,12,9,9,7,7,4,4,2,0,0,0,7,7,7,7,7,7,7,7,
     9,9,11,11,12,12,12,12
9650 IF INKEY$="0" THEN STOP
```

16.4. EXEMPLE DE JOCURI

Cu toate limitele impuse de limbajul BASIC, se pot concepe şi în acest limbaj jocuri atractive cum sînt cele care urmează .

16.4.1. METEORIŢI

```
   8 REM meteoriti
   9 GO TO 3500
  10 DIM y$(1)
  30 BORDER 0: PAPER 0: INK 7: CLS
  40 LET m=0
  50 LET nf=1
  60 LET b$="(1sp)BAZA(1sp)": LET e=0
 100 LET v=0: CLS
 110 LET a$="(5sp)C(5sp)C(5sp)C(5sp)C(5sp)C(2sp)":
     REM tasta C in modul grafic
 120 FOR i=1 TO 50: PLOT 255*RND,159*RND: NEXT i
 130 PRINT AT 1,0;a$
 140 LET f=9: LET b=5: PRINT AT 20,18-LEN b$; PAPER
     6; INK 2;b$ PAPER 0;" "
 150 PRINT AT 21,0;"(3sp)Scor=";e; TAB 12;"Maxim=";m;
     TAB 24;"Cursa ";f
 160 LET s=19: LET o=15
 170 PRINT AT s,0;"A": REM tasta A in modul grafic
 180 PAUSE 0
1000 IF nf>2 THEN LET a$=a$(2TO)+a$(1)
1010 PRINT AT 1,0;a$: LET o1=o: LET s1=s
1020 LET o=o+(INKEY$=r$ AND o<31)-(INKEY$=L$ AND o>0)
```

```
1030 LET s=s-1
1040 PRINT AT s,o;"A";AT s1,o1;" ": Rem tasta A in
     modul grafic
1050 IF s<18 THEN PRINT AT s1+1,o1;" ": IF s>2 THEN
     PRINT AT s+1,o: BRIGHT 1; INK 2;"B":REM tasta B
     in modul grafic
1060 IF s>2 THEN GO TO 1000
1070 IF CODE a$(o+1) <> 146 THEN GO TO 2000
1080 LET a$(o+1)=" ": LET b=b-1: BEEP .2,50
1090 PRINT AT s-1,o;" "
1100 LET e=e+10
1110 IF m<e THEN LET m=e
1120 PRINT AT 21,8;e; AT 21,18;m
2000 LET o1=0: LET s1=s
2020 LET o=o+(INKEY$=r$ AND o<31)-(INKEY$=L$ AND o>0)
2020 LET s=s+1
2030 PRINT AT s,o;"A";AT s1,o1;" ": REM litera A in
     modul grafic
2040 IF s<19 THEN GO TO 2000
2050 LET f=f-1: PRINT AT 21,30;f
2060 IF ATTR(s+1,o) <> 50 THEN LET v=2
2070 IF f=0 AND b>0 THEN LET v=1
2080 IF b=0 THEN GO TO 2600
2090 IF NOT v THEN BEEP .5,30: PAUSE 50: GO TO 1000
2500 PRINT INK 6; BRIGHT 1; AT 10,10;"N-AI REUSIT"
2510 PRINT INK 4; BRIGHT 1; AT 12,11 ;("AI CAZUT" AND
     v=2);("SFIRSITUL CURSEI" AND v=1)
2520 LET i=10*RND: BEEP 1,i: BEEP 1,i-5
2530 PRINT AT 16,7;"INCA O DATA (d/n?)"
2535 PAUSE 0
2540 IF INKEY$="n" THEN STOP
2550 IF INKEY$="" THEN GO TO 2540
2560 CLS : GO TO 50
2600 PRINT AT 10,11; PAPER 7*RND; INK 9; FLASH 1;
     "FELICITARI"
2610 LET e=e+(50*f)+50*nf: IF m<e THEN LET m+e
2620 LET nf=f+1
2630 IF nf=5 OR nf=6 THEN LET b$=b$(TO LEN b$-1)
2640 FOR i=1 TO 200: NEXT i
```

```
2650 GO TO 100
3500 BORDER 1: PAPER 0: INK 7: CLS : PLOT 0,0: DRAW
     0,175: DRAW 255.0: DRAW 0,-175
3510 FOR i=1 TO 120 STEP 5: PLOT 0,i: DRAW 255,-i:
     PLOT 0,i-175: DRAW 255-i,i: PLOT i,175: DRAW
     255-i,-i: NEXT i
3600 PRINT AT 10,12; INK 2;"METEORITI"
3610 INPUT "DORITI INSTRUCTIUNI(d/n)?";y$
3620 IF y$ <> "d" THEN GO TO 4060
4000 BORDER 3: PAPER 5: INK 0: CLS : PRINT AT 0,11,
     FLASH 1;"METEORITI";AT 21,4: FLASH 0; PAPER 6;
     INK 1;"APASA O TASTA OARECARE"
4005 PRINT AT 3,1; PAPER 6; INK 0;"MISIUNEA:"; PAPER
     5; INK 2;"colectarea a 5 meteo-riti"
4010 PRINT AT 5,1;"Dispui de 9 incercari."
4020 PRINT AT 7,1;"Pentru fiecare meteorit capeti
     (2sp)10 puncte,iar pentru reusita un premiu."
4030 PRINT AT 11,0;Tu hotarasti momentul primei
     (4sp)decolari(dar numai a primei)"
4040 PRINT AT 15,1;"Dupa fiecare zbor trebuie sa te
     intorci la BAZA!!!!  "
4050 PRINT AT 19,1;"De asemenea,trebuie sa dirijezi
     miscarile navei.": PAUSE 0
4060 CLS : PRINT AT 18,7;TASTE DE CONTROL": INPUT
     "Alege tasta pentru `stinga`= ";L$
4070 IF L$="" THEN LET L$="5"
4080 PRINT AT 21,1;"Stinga= ";L$
4090 INPUT "Alege tasta pentru `dreapta` = ";r$
4100 IF r$="" THEN LET r$="8"
4110 PRINT AT 20,16;"Dreapta=";r$
4120 PRINT # 0;"Apasa o tasta cind putem incepe!"
4130 PAUSE 0
5000 RESTORE 5100
5010 FOR i=0 TO 23: READ j: POKE USR"a"+i,j: NEXT i
5050 GO TO 20
5100 DATA 24,24,24,60,60,126,126,126
5110 DATA 8,24,28,60,60,28,24,8
5120 DATA 129,66,40,0,0,40,66,129
```

Scopul jocului este să se culeagă meteoriți pentru a fi aduși la baza de cercetare științifică. Utilizatorul trebuie să-și precizeze tastele de control pentru deplasarea navei la stînga și la dreapta (în lipsa opțiunii calculatorul impune tastele 5 și respectiv 8). Se dispune de 9 incercări, reușitele fiind punctate.

16.4.2. JOC LOGIC ȘI DE ÎNDEMÎNARE

Jocul constă în a ordona crescător numerele *1 ... 36* folosind tastele: *o*=stînga: *p*=dreapta; *q*=sus și *a*=jos.

```
  1 REM joc logic si de indeminare
  3 BORDER 0: PAPER 0: INK 7: CLS : PRINT AT 12,6;
    "I N D E M I N A R E"
  5 PRINT # 0; AT 0,4; PAPER 6: INK 2; FLASH 1;
    "APASATI O TASTA OARECARE": PAUSE 0
 10 DIM a$(2)
 15 RESTORE : GOSUB 8000
 20 LET j=0: LET k=0: LET j1=0: LET k1=0
 30 LET a$=""
 85 PAPER 4: BORDER 4: CLS
 90 PAPER 5: INK 0
100 LET n=0: FOR x=1 TO 6; FOR y=1 TO 6: LET n=n+1:
    LET j=(x*3)+1 :LET k=(y*4)
110 PRINT AT j,k;"ABBC"; AT j+1,k;"D(2sp)E";AT j+1,
    k+1;n;; AT j+2,k"FGGH": NEXT x: REM tastele
    majuscule in modul grafic
120 PRINT AT 0,4;"AB21 litere BC": REM toate in
    modul grafic
13  PRINT AT 1,4;"DASTEAPTA!(2sp)MA ARANJEZ!E: REM D
    si E in modul grafic
135 PRINT AT 2,5;;"s=stop"
140 PRINT AT 2,4;"F21 litere GH": REM toate in modul
    grafic
150 LET x=6: LET y=6: LET x1=6: LET y1=6: GOSUB 2000
160 GOSUB 1500
170 PRINT AT 1,4;"Do=st;p=dr(2sp)q=sus:a=josE":
   .PRINT # 0;AT 0,0; PAPER 7; INK 2; FLASH
```

```
1;"ORDONEAZA IN ORDINE CRESCATOARE!": REM
     literelel D si E in modul grafic
 180 PRINT AT 2,4;"F21 litere GH": REM toate in modul
     grafic
1000 IF INKEY$="" THEN GO TO 1000
1005 IF INKEY$="S" OR INKEYS="s" THEN STOP
1010 LET y=y+(INKEY$="p" AND y<6)-(INKEY$="o" AND
     y>1)
1020 LET x=x+(INKEY$="a" AND x<6)-(INKEY$="q" AND
     x>1)
1030 GOSUB 2000: GO TO 1000
1500 INK 0: PAPER 5
1510 FOR n=1 TO 500: LET q=INT(RND*4)+5
1520 LET y=y+(q=5 AND y<6)-(q=8 AND y>1)
1530 LET x=x+(q=7 AND x<6)-(q=6 AND x>1)
1550 GOSUB 2000
1560 NEXT n: RETURN
2000 LET j=(x*3)+1: LET k=(y*4)
2005 LET j1=(x1*3)+1: LET k1=(y1*4)
2010 LET a$(1)=SCREEN$(j+1,k+1): LET a$(2)=SCREEN$
     (j+1,k+2)
2020 PRINT INK 0; AT j1,k1;"ABBC"; AT j1+1,k1;
     "D(2sp)E"; AT j1+1,k1+1;a$; AT j1+2,k1;"FGGH":
     REM majusculele in modul grafic
2030 PRINT PAPER 0; AT j,k;"(4sp)"; AT j+1,k;"(4sp)";
     AT j+2,k;"(4sp)"
2050 LET x1=x: LET y1=y
2060 RETURN
7000 PAPER 4: BORDER 4: INK 0: CLS
8000 FOR n=USR "A" TO USR "h"+7: READ u: POKE n,u:
     NEXT n
8010 RETURN
9000 DATA 255,255,224,192,192,192,192,192,255,255,
     0,0,0,0,0,0,255,255,7,3,3,3,3,3,192,192,192,
     192,192,192,192,192,3,3,3,3,3,3,3,3,192,192,
     192,192,192,224,255,255,0,0,0,0,0,0,255,255,3,
     3,3,3, 3,7,255,255
9998 STOP
```

16.4.3. BALISTICA

Jucătorul trebuie sa arunce o bilă într-o ţintă, apreciind distanţa la care se află ţinta în raport cu locul de lansare al bilei; el dispune de 10 încercări, reuşitele fiind punctate.

```
5 REM balistica
10 BORDER 6: PAPER 6: INK 1: CLS : GOSUB 290: PRINT
   AT 0,10;"BALISTICA"``"Trebuie sa precizeze
   distanta"``"(Min 200 m-max 450 m  pentru"`"  a
   arunca bila in tinta "``" Ai la dispozitie 10
   bile..."
20 FOR r=1 TO 4: BEEP .3,24 BEEP .3,12: NEXT r: FOR
   r=1 TO 2: FOR n=0 TO 36 STEP .5: BEEP .005,n:
   NEXT n: PRINT AT 18,5;:APASA O TASTA OARECARE":
   PAUSE 0: CLS : LET bile=0: LET hi=0: LET sc=0:
   LET b$=""
30 PRINT PAPER 4; INK 1; AT 0,0;"31 litere C"; AT
   21,0;"31 litere C": REM litera C in modul grafic
40 FOR m=0 TO 9: PRINT PAPER 4; INK 1; AT n,0;"C":
   NEXT n: FOR n= 17 TO 21: PRINT PAPER 4; INK 1;
   AT n,0;"C": NEXT n: FOR n=0 TO 21; PRINT PAPER
   4; INK 1;AT n,31;"C": NEXT n: REM litera C in
   modul grafic
50 FOR n=17 TO 20: PRINT PAPER 2; INK 1; AT n,1;"30
   semne █" NEXT n: REM tasta S cu CS+SS si tasta
60 PRINT INK 0; AT 5,9;"A"; AT 5,10;"AAA"; AT 5,15;
   "AA": REM tasta A in modul grafic
70 PRINT BRIGHT 1; AT 18,6;"200"; AT 18,14;"300";
   AT 18,25;"400"; AT 20,10;"(2sp)TINTA(2sp)"
8  LET f=(RND*18)+10: FOR n=6 TO 9: PRINT PAPER 2;
   INK 1;AT n,1;"30 litere S": NEXT n: PRINT AT
   7,4;"10 BILE PENTRU 10 PUNCTE": REM litera S in
   modul grafic
90 FOR n=10 TO 16: PRINT INK 0; AT n,2;" ": NEXT n
100 PRINT AT 14,1; INK 0;"A" ;AT 15,1;"B": PRINT
   PAPER 2; INK 0; AT 15,2;"E": REM literele A,B,E
   in modul grafic
```

```
110 IF bile=9 THEN GO TO 230
120 LET bile=bile+1: PRINT AT 1,1: PAPER 7: INK 1;
    "BILE:";bile; AT 3,9;:PUNCTAJUL=";sc; AT 1,9;
    "SCOR-MAX=";hi; AT 1,21;"(2sp)";b$
130 INK 0: PRINT AT 15,f;"CD": LET p=40: INPUT
    "DISTANTA ?(200-425",rng
140 IF rng>425 THEN PRINT FLASH 1; INK 0; AT 15,4;
    "DISTANTA MARE !!!": PAUSE 150: PRINT PAPER 6;
    AT 15,5;"(20sp)": GO TO 130
150 IF rng<200 THEN PRINT FLASH 1; INK 0; AT 15,4;
    "DISTANTA MICA !!!": PAUSE 150: FLASH 1: PRINT
    PAPER 6; AT 15,5;"(20sp)": GO TO 130
160 PRINT AT 9,2;"DISTANTA =";rng
170 LET a=rng*COS(PI*p/180): LET b=rng*SIN
    (PI*p/180): FOR x=0 TO b/16 STEP.5: LET c=.01*
    (b*x-16*x*x)
180 IF a*x>6200 THEN GO TO 220
190 PLOT PAPER 6; INK 0;.04*a*x+12,4*c+50: BEEP
    .005,c+25: NEXT x
200 IF ABS (A*b/3200-f)<1 THEN GO TO 220
210 PRINT AT 9,16: FLASH 1;"PIERDUT": BEEP .5,-20:
    PAUSE 150: CLS : GO TO 30
220 PRINT AT 10,10; INK 0; FLASH 1;"AI REUSIT!!":
    FOR N=10 TO 20: BORDER 1: BORDER 2: BORDER 3:
    BORDER 4: BORDER 5: BORDER 6: BEEP .03,N:: NEXT
    N: LET sc=sc+1: PAUSE 50: CLS : GO TO 30
230 IF sc>0 AND hi<sc THEN LET hI=sc; CLS : GO TO
    260
240 PRINT FLASH 1;AT 5,2;"JOCUL S-A TERMINAT"; FLASH
    0;"ALT JOC?(D/N)": INPUT a$
250 IF a$="d" OR a$="D" THEN LET sc=0: LET bile=0:
    CLS : GO TO 30
255 IF a$="n" OR a$="N" THEN CLS : PRINT AT 14,8;"LA
    REVEDERE!!!": STOP
270 PRINT AT 5,2;"CEL MAI BUN SCOR "; AT 7,3;"SCRIE
    NUMELE(max 8 litere)": INPUT b$
280 LET bile=0: LET sc=0: CLS : GO TO 30
290 FOR i=1 TO 5: FOR n=0 TO 7: READ a: POKE USR
    CHR$(i+143)+n,a: NEXT n: NEXT i: RESTORE 300
```

```
300 DATA 56,56,60,56,56,112,112,127
310 DATA 248,248,248,248,112,112,112,112
320 DATA 192,192,96,96,48,48,255,255
330 DATA 3,3,6,6,12,12,255,255
340 DATA 3,6,48,48,96,192,255,255
350 RETURN
```

16.4.4. ROBOT

Scopul jocului este ca robotul să curețe ecranul în timpul cel mai scurt. Tastele cu care se comandă deplasarea robotului sînt *5, 6, 7, 8* . După terminarea curățirii unui ecran se apasă *S*, calculatorul întrebînd dacă se dorește același ecran sau schimbarea lui. Jocul se încheie după 5 misiuni de curățire a ecranului, afișînd punctajul și timpul consumat.

```
  3 REM robot
  5 BORDER 5: PAPER 5: INK 1: CLS
 10 FOR I=0 TO 167: READ A: POKE USR "A"+I,A: NEXT I
 13 PAPER 0: INK 7: PRINT AT 1,8;"ROBOT-JOC LOGIC":
    PAPER 7:INK 0: PRINT AT 3,0;"(7sp)K N A J J J J
    J(16sp)B B B B B B B B(16sp)C C C C C C C
    (8sp)": BEEP 3,20 REM literele majuscule in
    modul grafic
 14 BORDER 5: PAPER 5: INK 1: PRINT AT 7,6;"SCOP:
    stergerea ecranului": PRINT "din minimum de
    mutari": PRINT "cu ajutorul robotului.": PRINT
    FLASH 1; AT 11,12;"SUCCES!"; FLASH 0: PRINT :
    PRINT : PRINT "TASTELE PT. DEPLASARE SINT:":
    PRINT "SUS-7": PRINT "JOS-6": PRINT "STINGA-5":
    PRINT "DREAPTA-8": PRINT "STOP-S(cind ati
    curatit ecranul in intregime)": PAUSE 200 : BEEP
    .3,12: BEEP .3,14: BEEP .3,15: BEEP 3,-4
 15 BORDER 3
 20 DATA 124,92,252,124,24,126,255,189,189,189,189,
    189,189,60,60,60,102,102,102,102,102,102,
    102,102,7,5,15,7,1,7,79,43,192,192,192,192,128,
    224,248,204,59,19,3,3,3,3,3,3,198,204,208,192,
    192,192,192,192,6,12,24,48,48,48,48,240,
```

```
    96,48,24,24,31,15,1,1,126,90,102,126,24,126,255,
    187,126,126,126,126,24,126,255,187,102,102,
    102,102,102,96,96,96,102,102,102,102,102,6,6,6,
    62,58,63, 62,24,126,255,187,3,3,3,3,1,7,31,51,
    224,160,240,224,128,224,242,212,99,51,11,3,
    3,3,3,3,218,200,192,192,192,192,192,192,6,12,24,
    24,248,240,128,128,96,48,24,12,12,12,12,15,
    255,255,255,255,255,255,255,255
 25 GO TO 1800
 30 LET D=2: LET X=10: LET Y=10: INK 1
 35 LET C=0: LET t=0
 40 IF d=1 THEN PRINT AT Y,X;"A";AT Y+1,X;"B"; AT
    Y+2,X;"C": REM literele A,B,C, in modul grafic
 41 LET T=T+1: PRINT # 1; AT 0,20;"TIMP:";T
 42 PRINT # 1; AT 0,0;"SCOR:";C
 50 IF D=-1 THEN PRINT AT Y,X,"N";AT Y+1,X;"B"; AT
    Y+2,X;"C": REM literele N,B,C in modul grafic
 60 IF D=2 THEN PRINT AT Y,X,"J"; AT Y+1,X;"B"; AT
    Y+2,X;"C":REM literele J,B,C in modul grafic
 70 IF D=-2 THEN PRINT AT Y,X;"K" Y+1,X;"B";AT
    Y+2,X;"C": REM literele K,B,C,in modul grafic
 80 IF INKEY$="6" THEN GO TO 200
 85 IF INKEY$="s" OR INKEY$="S" THEN BEEP 2,10: GO
    TO 1500
 90 IF INKEY$="7" THEN GO TO 300
100 IF INKEY$="5" THEN GO TO 400
110 IF INKEY$="8" THEN GO TO 500
120 GO TO 40
200 IF D <> 2 THEN LET D=2: GO TO 40
201 LET C=C+1
210 IF Y >= 19 THEN GO TO 40
215 BEEP .01,-10
220 PRINT AT Y+2,X;"L": BEEP .01,-10: REM litera L
    in modul grafic
230 PRINT AT Y,X;" "; AT y+1,X;"J"; AT Y+2,X;"B";
    AT Y+3,X;"M": BEEP .01,-10: REM majusculele in
    modul grafic (J,B,M)
240 LET Y=Y+1: GO TO 40
300 IF D <>-2 THEN LET D=-2: GO TO 40
```

```
301 LET C=C+1
310 IF Y<=0 THEN GO TO 40
320 BEEP .01,-10
330 PRINT AT Y+2,X;"M": BEEP .01,-10: REM litera M
    in modul grafic
340 PRINT AT y+2,X;" "; AT Y-1,X;"K" ; AT Y,X;"B";
    AT Y+1,X;"L": BEEP .01,-10: REM majusculele in
    modul grafic (K.B,L)
350 LET Y=Y-1: GO TO 40
400 IF D <> 1 THEN LET d=1: GO TO 40
401 LET C=C+1
410 IF X <= 0 THEN GO TO 40
420 BEEP .01,-10
430 PRINT AT Y,X-1;"DE"; AT y+1,X-1;"FG"; AT Y+2,
    X-1;"HI": BEEP.01,-10: REM literele D,E,F.G,H,I
    in modul grafic
440 PRINT AT Y,X;" "; AT Y+1,X;" "; AT Y+2,X;" ":
    BEEP .01,-10
450 LET X=X-1: GO TO 40
500 IF D <>-1 THEN LET D=-1: GO TO 40
501 LET C=C+1
510 IF X >-31 THEN GO TO 40
520 BEEP .01,-10
530 PRINT AT Y,X;"OP"; AT Y+1,X;"QR" AT Y+2,X;"ST":
    BEEP.01,-10: REM literele O,P,Q,R,S,T in modul
    grafic
540 PRINT AT Y,X;" " ; AT Y+1,X;" " ; AT Y+2,X;
    " ": BEEP .01,-10
550 LET X=X+1: GO TO 40
15 0 PRINT AT 10,3;"DORITI ACELASI ECRAN(D/N)?"; AT
    15,3;"SCOR: ";C+INT (T/100): PAUSE 0
1510 IF INKEY$="d" OR INKEY$="D" THEN GO TO 2999
1520 IF INKEY$="n" OR INKEY$="N" THEN GO TO 1800
1530 GO TO 1500
1800 DIM A(32)
1999 CLS
2000 FOR I=0 TO 31
2005 LET A(I+1)=INT (RND*22)
2010 PRINT AT A(I+1),I;"U": REM litera U in modul
```

```
     grafic
2020 NEXT I
2030 GO TO 30
2999 CLS
3000 FOR I=0 TO 31
3010 PRINT AT A(I+1).I;"U": NEXT I: REM litera U in
     modul grafic
3020 GO TO 30
```

16.4.5. TIR CU ARBALETA

Jocul are ca obiectiv ochirea a 10 ținte care se deplasează aleator, folosind o arbaletă al cărei tir se declanșează apăsînd tasta 0 (zero). Pentru fiecare țintă atinsă se obțin 100 puncte.

```
  2 REM tir cu arbaleta
  3 BORDER 0: PAPER 0: INK 6: CLS
  4 PRINT AT 14,6; FLASH 1;:PROGRAMUL SE INCARCA":
    FOR I=0 TO 80: BORDER 0: BORDER 1: BORDER 2:
    BORDER 3: BORDER 4: BORDER 5: BORDER 6: BORDER
    0: NEXT I: PAUSE 50
  5 GO TO 8
  6 BORDER 2: BORDER 3: BORDER 4: BORDER 5: BORDER
    6; BORDER 0: PAUSE 1: IF INKEY$="" THEN GO TO 6
  7 RETURN
  8 POKE 23658,8
  9 BORDER 0: PAPER 0: INK 7: CLS
 15 LET L=0: LET S=0: LET m=0: GOSUB 8000
 20 GOSUB 130
 30 LET O=-1: LET X=30: LET V=-1
 40 FOR B=1 TO 2
 50 GOSUB 80
 60 PRINT AT Y,X; INK 1;" AB ": BEEP .002,X+X
 65 INK (RND*7)+1: PLOT 128,23: DRAW 0,24: PLOT 129,
    24: DRAW 0,2: PLOT 129,43: DRAW 0,2
 70 IF INKEY$="O" THEN GO TO 200
 75 GO TO 50
 80 LET X=X+V
```

```
 90 IF X=0 THEN GOSUB 100
 95 RETURN
100 PRINT AT X,Y;"(3sp)": LET O=30: LET X=-1: LET
    V=1: GOSUB 130: NEXT B: GO TO 30
130 LET Y=INT(RND*15): IF Y<4 THEN GO TO 130
133 IF M=10 THEN CLS : GO TO 400
135 LET M=M+1
140 LET I=INT(RND*7)+2
145 RETURN
205 FOR T=14 TO 3 STEP -1
210 IF SCREEN$(T+1,15) <> " " THEN GO TO 260
220 PRINT AT T,15;"C": BEEP .002,T+T+ PRINT AT
    T,15;" "
230 PRINT AT Y,X; INK 1;" AB ": BEEP .002,X+X
240 GOSUB 80
250 NEXT T
255 GO TO 60
260 FOR A=0 TO 5: PRINT AT T+1,15-1: INK 7: BRIGHT
    1;"BINE": BEEP.01,A: PRINT AT T+1,15-1;"(4sp)":
    NEXT A
270 LET S=S+100: LET L=L+1: GOSUB 9600: GO TO 20
305 FOR A=50 TO 8 STEP -2: BEEP .002,A+3: BEEP .002,
    A-6: BEEP.002,A+16: BEEP .002,A-10: BEEP
    .001,50: NEXT A
310 PRINT AT 6,10; INK 6; PAPER 2;"EXCELENT"
320 PRINT AT 20,8; FLASH 1; INK 4;"APASA O TASTA"
322 FOR A=1 TO 7: BORDER A: BORDER 0: PRINT AT
    11,11; INK A;"10000": BEEP .002,PI*A: NEXT A: IF
    INKEY$="" THEN GO TO 322
325 LET S=S+10000: LET M=-10: LET L=-10
330 BORDER 0: CLS : GOSUB 9500: GO TO 20
410 PRINT AT 7,4; INK 6; PAPER 1;"(2sp)SCORUL :";S;
    "(1sp)PUNCTE(1sp)"
420 BEEP .002,10: BEEP .003,-5
425 PRINT AT 10,6; INK 6;"INCA UN JOC?(D/N)": PAUSE
    0
430 IF INKEY$="D" OR INKEY$="d" THEN CLS : LET M=0:
    LET S=0:LET L=0: GOSUB 9000: GO TO 20
435 IF INKEY$="N" OR INKEY$="n" THEN CLS : STOP
```

```
8005 FOR C=144 TO 153: FOR A=0 TO 7: READ N: POKE USR
     CHR$ C+A,N: BEEP .001,C-100: NEXT A: NEXT C
8010 DATA 0,0,6,29,58,0,125,15
8020 DATA 0,0,176,220,174,0,95,248
8030 DATA 8,28,28,8,8,8,20,20
8040 DATA 34,34,255,34,34,34,255,34
8050 DATA 82,180,173,75,10,144,0,0
8060 DATA 42,45,85,99,54,20,72,42
8070 DATA 0,0,1,1,1,1,3,3
8080 DATA 3,3,7,6,6,14,14,28
8090 DATA 60,126,255,223,206,238,125,57
8100 DATA 59,63,31,30,14,12,0,0
9000 PRINT AT 4,12; INK 7; BRIGHT 1;"T(2sp)I(2sp)
     R(1sp)"
9010 PRINT AT 6,0; INK 7;"TE AFLI LA O TRAGERE CU
     ARBALETA";INK 6; ` "(2sp)DACA OCHESTI 10 TINTE
     (2sp)POTI(6sp)OBTINE 10000 PUNCTE !!!!"
9015 PRINT AT 11,2; INK 7; BRIGHT 1;"TINTELE SE
     DEPLASEAZA ALEATOR(5sp)IN DREAPTA SI SPRE
     STINGA"
9020 PRINT AT 17,2; INK 6; INVERSE 1;"CU TASTA `0`
     DECLANSEZI TIRUL."
9025 PRINT AT 0,0; INK 2;"De 16 ori AB": REM literele
     AB in modul grafic
9027 PRINT AT 21,0; INK 7: BRIGHT 1;"31 litere C":
     REM C in modul grafic
9030 PRINT AT 21,9; FLASH 1; INK 6; PAPER 2;"APASA O
     TASTA.."
9040 PRINT AT 4,7; INK 4;"(1sp)AB"; AT 4,20;"(1sp)
     AB(1sp)"
9050 GOSUB 6
9060 CLS
9505 PRINT AT 1,0; INK 7; BRIGHT 1;"31 litere D": REM
     D in modul grafic
9510 PRINT AT 2,0: INK 4;"32 litere E": REM E in
     modul grafic
9520 PRINT AT 20,0; INK 4;"32 cifre 8": REM in modul
     grafic
9540 LET E=13: LET k=0
```

```
9545 FOR H=1 TO 2
9550 FOR N=1 TO 10
9560 LET A=INT(RND*4)+16
9565 LET B=INT(RND*E)+K
9570 PRINT AT A,B; INK(RND*6)+2: BRIGHT 1;"F": REM F
     in modul grafic
9575 NEXT N: LET E=14: LET K=17: NEXT H
9590 PRINT AT 16,15; BRIGHT 0; INK 7;"G"; AT 17,15;
     "H" AT 18,15;INK 2;"I";AT 19,15;INK 7;"J":REM
     literele G,H,I,J.in modul grafic
9610 PRINT AT 21,1; INK 2; PAPER 6; BRIGHT 1; INVERSE
     1;" SCOR=";S
9620 IF L=10 THEN CLS : GO TO 300
9630 RETURN
```

17. BETA BASIC

17.1. INTRODUCERE

Posibilitățile interpretorului BASIC al calculatoarelor compatibile cu XZ-SPECTRUM sînt limitate, motiv ce a determinat apariția programului **BETA BASIC** care introduce comenzi și funcții noi. Viteza de lucru este mărită deoarece programele sînt semicompilate. Sînt realizate două variante de BETA BASIC și anume:

- varianta **3.1** avînd un cod mașină de **18607** octeți la adresa **46930**
- varianta **1.8** avînd un cod mașină de **9567** octeți la adresa **55801.**

Încărcarea acestor programe se face cu comenzile cunoscute : **LOAD ""** dacă este primul program de pe casetă sau **LOAD "nume"**. Vor fi încărcate 3 linii de program numerotate **0,1** și **2** unde linia **2** intră în **auto-run** determinînd încărcarea codului mașină aferent programului. Încărcarea programului se termină cînd pe ecran apare mesajul firmei BETASOFT. Linia **1** conține o rutină ce permite crearea unei copii a programului BETABASIC, iar linia **0** conține definițiile noilor funcții din BETA BASIC. Alt semn că programul BETA BASIC este rezident este pointer-ul liniei curente care apare flashing (poate fi adus la forma inițială cu POKE 23609, 0).

Orice program încărcat cu **MERGE BASIC** va fi rulat normal cu excepția celor care folosesc UDG, pentru care se va comanda "**KEYWORDS 0**" (încărcarea prin LOAD **va distruge linia 0** care este

absolut indispensabilă). Se va constata o creştere a vitezei de execuţie mai ales în cazul programelor lungi care folosesc multe GO TO-uri sau GOSUB-uri; instrucţiunea RETURN este mult mai rapidă iar comanda NEW nu va şterge linia 0. Eliminarea lui BETA BASIC se face tastînd **RANDOMIZE USR 0**.

Comenzile noi sînt obţinute prin trecerea în modul grafic (Caps Schift şi 9) şi apăsînd apoi o tastă indicată (uneori cu SHIFT, adică CS sau SS), iar noile funcţii sînt obţinute prin folosirea tastei FN împreună cu o literă indicată urmată de semnele "(" sau "$". Ele se vor comporta precum cuvintele cheie ale limbajului BASIC.

O sinteză a acestor noi comenzi şi funcţii este prezentată în tabelele 17.1 şi 17.2, comparativ pentru cele două variante de BETA BASIC.

TABELUL 17.1 - **COMENZI BETA BASIC**

TASTA	DENUMIREA la VERSIUNEA 1.8	DENUMIREA la VERSIUNEA 3.1
8	KEYWORDS	KEYWORDS
1	DEF PROC	DEF PROC
2	PROC	PROC
3	END PROC	END PROC
4	RENUM	RENUM
5	- - - -	WINDOW
6	AUTO	AUTO
7	DELETE	DELETE
SHIFT 7	- - - -	REF
SHIFT 6	JOIN	JOIN
SHIFT 5	EDIT	EDIT
SHIFT 4	KEYN	KEYN
SHIFT 3	- - - -	LOCAL
SHIFT 2	- - - -	DEFAULT
SHIFT 1	DEFKEY	DEFKEY
SHIFT 8	- - - -	CSIZE
A	ALTER	ALTER

B	B (nu este funcție)	BLANK
C	CLOCK	CLOCK
D	DO	DO
E	ELSE	ELSE
F	FILL	FILL
G	GET	GET
H	H (nu este functie)	BLANK
I	EXIT IF	EXIT IF
J	WHILE	WHILE
K	UNTIL	UNTIL
L	LOOP	LOOP
M	SORT	SORT
N	ON ERROR	ON ERROR
O	ON	ON
P	DPOKE	DPOKE
Q	POP	POP
R	ROLL	ROLL
S	SCROLL	SCROLL
T	TRACE	TRACE
U	USING	USING
V		RND
W	INKEY$	INKEY$
X	RND	PI
Y	FN	FN
Z	POINT	POINT

TABELUL 17.2. - FUNCTII BETA BASIC

AFISATE	TASTATE LA VERSIUNEA 1.8	TASTATE LA VERSIUNEA 3.1
AND (	FN A(	FN A(
BIN$	FN B$	FN B$
CHAR$	FN C$	FN C$
COSE (	FN C(	FN C(
DEC (	FN D(	FN D(

DPEEK (	FN P(	FN P(
EOF	-	FN E(
FILLED (	FN F(	FN F(
HEX$	FN H$	FN H$
INARRAY (	-	FN U(
INSTRING(	FN I(	FN I(
ITEM	-	FN T(
MEM(	FN M(	FN M(
MEMORY$	FN M$	FN M$
MOD(	FN V(	FN V(
NUMBER (	FN N(	FN N(
OR (	FN O(	FN O(
RNDM(	FN R(	FN R(
SCRN$	FN K$(	FN K$(
SHIFT$	-	FN Z$
SINE (	FN S(	FN S(
STRING$	FN S$	FN S$
TIMES	FN T$	FN T$
USING$	FN U$	FN U$
XOR(	FN X(	FN X(

Majoritatea acestor noi comenzi și funcții vor fi prezentate în cele ce urmează folosind ca bază versiunea 3.1 care este mai completă (ce este scris între paranteze pătrate este opțional).

17.2. COMENZILE/INSTRUCTIUNILE BETA BASIC

'7.2.1. ALTER

Obținere	**CS+9 și tasta A**
Sintaxa	**ALTER [atribut vechi] TO atribut nou**
Efect	modifică atributele ecranului (**INK, PAPER, FLASH,** BRIGHT); în forma cea mai simplă **ALTER** schimbă valorile lui **INK** sau **PAPER** fără a șterge ecranul.

Exemple	a) `100 PRINT AT 11,11;"BETA BASIC": PAUSE 50: ALTER TO PAPER 1`(schimbă **PAPER**-ul fiecărui caracter în albastru) b) `100 PRINT AT 11,11;"BETA BASIC": PAUSE 50: ALTER PAPER 7 TO PAPER 2; INK 7; FLASH 1`

Exemplul 17.1 : posibilitățile oferite de **ALTER** care schimbă atributele unei reprezentări grafice în maniera tablei de șah.

```
 10 LET A=2: LET B=4
 20 FOR L=1 TO 5
 30 FOR N=1 TO 16
 40 PRINT INK A; PAPER B;"XXXX"; PAPER A; INK
    B;"OOO";
 50 NEXT N
 60 LET C=A: LET A=B: LET B=C
 70 NEXT L
 80 LET T=30
 90 ALTER INK A TO INK B: PAUSE T
100 ALTER PAPER A TO INK A: PAUSE T
110 ALTER INK A TO PAPER B: PAUSE T
120 ALTER INK B TO PAPER A: PAUSE T
130 LET T=T-T/10+1: GO TO 180
```

17.2.2. AUTO

Obținere	**CS+9 și tasta 6**
Sintaxa	**AUTO [nr.linie] [,pas]**
Efect	permite numerotarea automată a liniilor; dacă nu se menționează pasul valoarea implicită este 10, iar dacă nu se specifică nici numărul liniei atunci valoarea implicită va fi aceea a liniei curente. **AUTO** este dezactivat dacă numărul liniei mai mic de 10 sau mai mare de 9983, ori după orice mesaj de eroare. Se iese din **AUTO** apăsînd **BREAK** mai mult de o secundă.

Exemple	`AUTO` numerotează de la linia curentă +10 cu pasul 10;
	`AUTO 100` numerotează de la linia 100 cu pasul 10;
	`AUTO 100,5` numerotează de la linia 100 cu pasul 5.

17.2.3. CLOCK

Obținere: **CS+9 și tasta C**

Sintaxa: **`CLOCK` număr sau șir**

Efect: afișează timpul curent în colțul din dreapta sus a ecranului (în ore, minute, secunde); cînd se atinge o oră prefixată se lansează un semnal sonor și / sau se poate executa o subrutină prin **GOSUB**.

Ceasul va merge în timpul rulărilor și editărilor, dar se va opri în timpul lucrului cu casetofonul , micro-drive-ul și în timpul execuției unui **BEEP**.

Pentru alegerea modului de lucru **CLOCK** va urmat de o expresie numerică avînd valori în intervalul **[0;7]**, care va seta ceasul conform datelor din tabelui următor ;

Mod	Cheamă subrutină	Alarmă audibilă	Afișaj
0	–	–	–
1	–	–	da
2	–	–	–
3	–	–	da
4	da	–	–
5	–	–	da
6	da	da	–
7	da	da	da

Ceasul va porni din momentul lansării **BETA BASIC**-ului începînd cu ora 00:00:00; ora se modifică prin comenzi de forma **CLOCK "10:34:00"** (nu este nevoie de separatorul ":" deoarece **CLOCK** va lua în considerare primele 6 cifre întîlnite; dacă sînt mai puțin de 6 cifre, cele neexistente sînt considerate zero)

Exemple: `CLOCK 3` va afișa ora curentă,sună și cheamă o subrutină

`CLOCK "A06:20"` va seta alarma pentru ora 6 şi 20 minute, iar cînd se va ajunge la ora definită va lansa o alarmă sonoră dacă s-a tastat **CLOCK 2; 3; 6** sau **7**; dacă s-a tastat **CLOCK 4; 5; 6; 7** şi numai dacă programul se rulează se poate apela o subrutină prin **GOSUB** (nu şi în timpul editării programului).

Observaţie : este posibilă şi forma **CLOCK : comandă, comandă, ...: RETURN** cînd, la ora stabilită pentru alarmă, este executat programul între **CLOCK** şi **RETURN**.

17.2.4. CLS

Sintaxa	`CLS` **[nr.fereastră]**
Efect:	şterge o fereastră din ecran (v. intructiunea WINDOW)
Exemplu:	`CLS 2` **(şterge fereastra 2)**

17.2.5. CSIZE

Obţinere:	CS+9 şi SHIFT 8
Sintaxa:	`CSIZE` **lăţime, înălţime (în pixeli)**
Efect:	modifică dimensiunile caracterelor din ecran
Exemple:	`CSIZE 8,16` face caracterul de 2 ori mai înalt
	`CSIZE 0` aduce caracterele la dimensiunea normală (8x8)

***Exemplul** 17.2* : folosirea instrucţiunii CSIZE pentru crearea de generice

```
 5 BORDER 1: PAPER 1: INK 6: CLS
10 FOR f=0 TO 60 STEP 5: BEEP .1,f: NEXT f
15 FOR y=175 TO 170 STEP -1: PLOT 0,y; INK 5: DRAW
   255,0: NEXT y
20 FOR y=166 TO 163 STEP -1: INK 3: PLOT 0,y: DRAW
   255,0: NEXT y
```

```
25 PLOT 0,159: DRAW 255,0
30 CSIZE 11,20: PRINT AR 18,1; INK 6;"M.M.POPOVICI
   SOFTWARE": PAUSE 30
40 CSIZE 32,50: PRINT AT 11,1;"LAGIRE"
50 FOR y=25 TO 20 STEP -1: PLOT 0,y: INK 5: DRAW
   255,0: NEXT y
60 FOR y=16 TO 13 STEP -1: INK 3: PLOT 0,y: DRAW
   255,0:NEXT y
70 PLOT 0,9: DRAW 255,0
80 CSIZE 0
```

17.2.6. DEFAULT

Obținere:	CS+9 și SHIFT 2
Sintaxa:	`DEFAULT` var=expresie,(var=expr)...
Efect:	dacă nu există variabilă atunci DEFAULT înseamnă LET var=expresie

17.2.7. DEF KEY

Obținere:	CS +9 și SHIFT 1
Sintaxa:	`DEF KEY` șir de un caracter; șir `DEF KEY` șir de un caracter; instrucțiune;instrucțiune:
Efect:	afișarea unui șir sau a unor linii de program de orice lungime apasînd o singură tastă, caracterele afișate fiind memorate în calculator ori rămînînd în partea de sus a ecranului pînă se apasă ENTER. Ultima variantă se obține tastînd ca ultim caracter al șirului ";" , sau ultima linie de program fiind urmată de ":"
Exemplu:	`5 DEF KEY "a" PRINT "BETA BASIC"`

	În acest exemplu ceea ce urmează după **DEF KEY "a"** este asignat tastei "a" și tastînd **GO TO 5** instrucțiunea nu se va executa imediat. Deoarece ultima instrucțiune nu este urmată de separatorul ":", se apasă mai întîi simultan Simbol Shift și Space (cînd se obține drept cursor semnul asterisc) și apoi tasta "a", instrucțiunea fiind acum executată.

Observații : 1) O tastă poate fi asignată în orice moment, vechea valoare fiind ignorată. Dacă se folosește în definire un șir nul ori o instrucțiune vidă, atunci tasta nu va avea nici o definiție.

2) **DEF KEY ERASE** va șterge definițiile tastelor care sînt memorate deasupra RAMTOP-ului și care nu se șterg cu **NEW**.

17.2.8. DEF PROC

Obținere:	**CS+9 și tasta 1**
Sintaxa:	**DEF PROC nume**
Efect:	permite definirea unui nume de procedură (v.**PROC**). Instrucțiunea DEF PROC trebuie să fie <u>primul cuvînt cheie</u> dintr-o linie program, iar numele procedurii trebuie să aibă ca prim caracter o literă.
Exemplu:	`5 DEF PROC init`

O procedură poate avea același nume cu o variabilă fără a exista riscul unei confuzii.

17.2.9. DELETE

Obținere:	**CS+9 și tasta 7**
Sintaxa:	**DELETE [nr.linie] TO [nr.linie]**

Efect:	şterge din program toate liniile din blocul specificat ; dacă "nr. linie" dinaintea lui TO nu este specificat atunci se va lua în considerare priima linie de după linia 0, iar dacă lipseşte celălalt "nr.linie" se va considera ultima linie din program.
Exemple:	`DELETE TO 100` - şterge toate liniile de după linia 0 inclusiv linia 100 `DELETE 100 TO` - şterge toate liniile începînd cu linia 100 `DELETE 100 TO 100` - şterge numai linia 100 `DELETE 0 TO 0` - şterge numai linia 0 `DELETE TO` - şterge tot programul exceptînd linia 0 (diferă de **NEW** prin aceea că nu face **CLEAR** asupra variabilelor)

Se menţionează că în sintaxa instrucţiunii **DELETE** oricare din "nr.linie" trebuie specificat ; în caz contrar se afişează mesajul de eroare U: `No such line`

17.2.10. DO

Obţinere:	**CS+9 şi tasta D**
Sintaxa:	**`DO WHILE` condiţie** **`DO UNTIL` condiţie (v.LOOP,EXIT IF)**
Efect:	**DO şi LOOP**, împreună cu **WHILE şi UNTIL**, oferă o structură de control asemănătoare buclelor **FOR-NEXT**; **DO** singur serveşte ca marker la care o comandă **LOOP** să sară înapoi. Dacă condiţia este îndeplinită,atunci liniile de program de după **DO** vor fi executate pînă la întîlnirea unui **LOOP**, iar dacă nu este îndeplinită atunci următoarea parte a programului este ignorată pînă la întîlnirea unui **LOOP** şi execuţia continuă cu instrucţiunea imediat următoare lui **LOOP**.

	La sintaxa **DO UNTIL** conditia comandă este opusă adică partea de program dintre **DO** şi **LOOP** va fi executată doar dacă acestă condiţie nu este îndeplinită .
Exemplu:	`10 LET TOTAL=0` `20 DO UNTIL TOTAL 100` `30 INPUT "TASTATI UN NUMAR", X` `40 LET TOTAL=TOTAL+X: PRINT TOTAL` `50 LOOP` `60 PRINT "PESTE 100"` Tastînd pentru x valoarea 10 se afişează 10 şi, reluind programul, pentru x=110 se afişează "PESTE 100"

Observaţii : 1) Perechile **DO-LOOP** pot fi imbricate ca şi ciclurile **FOR-NEXT**.

2) Deoarece adresa lui **DO** este memorată, nu trebuie ieşit în afara ciclului **DO-LOOP** decît cu **EXIT IF** sau **POP** (altfel adresa memorată va încărca inutil stiva calculatorului).

3) Dacă DO nu este urmat de **LOOP** se afişează mesajul de eroare "`Missing LOOP`".

17.2.11. DPOKE

Obţinere:	**CS+9 şi tasta P**
Sintaxa:	**DPOKE adresă,număr**
Efect:	**DPOKE** înseamnă Double Poke şi este echivalent în BASIC cu `POKE` **adresă, număr-** `INT(număr/256)*256:POKE adresă+1,INT(număr/256)`; altfel spus asupra celui mai puţin semnificativ bit al numărului (LSB) se face **POKE** la "adresă", iar asupra celui mai semnificativ bit (MSB) se face **POKE** la adresa umătoare (adresa +1). Funcţia **DPEEK** va fi la fel ca **DPOKE**.

17.2.12. EDIT

Obținere:	tasta 0 (nu modul grafic)
Sintaxa:	`EDIT` [nr.linie] `EDIT a$` `EDIT a`
Efect:	aduce linia specificată în spațiul de editare (se intră în EDIT dacă prima tastă apăsată după ENTER este 0); dacă lipsește numărul liniei, va fi afișată pentru editare linia curentă. Forma **EDIT a$** sau **EDIT a** aduce în spațiul de editare variabila, aceasta putînd fi modificată exact ca într-un INPUT.

17.2.13. ELSE

Obținere:	CS+9 și tasta E
Sintaxa:	`ELSE` : comandă:comandă:
Efect:	ELSE face parte din structura IF-THEN:ELSE și anume dacă nu este adevărată condiția verificată de IF atunci este executată comanda ce urmează după ELSE, iar în caz contrar este executată comanda ce urmează după THEN, ELSE fiind ignorată.
Exemplu:	see below

```
10 INPUT "Scrieti un numar",X
20 PRINT "Este acest numar egal cu 1 ?"
30 PAUSE 50
40 IF X=1 THEN PRINT "DA": ELSE PRINT "NU"
50 PAUSE -: CLS : GO TO 10
```

Instrucțiunea ELSE este întotdeauna precedată de separatorul ":" .

17.2.14. END PROC

Obținere:	CS+9 și tasta 3
Sintaxa:	`END PROC`

Efect:	marchează sfîrşitul unei proceduri cu nume, permiţînd calculatorului să încheie comenzile între **DEF PROC** și **END PROC.** Cînd o procedură este în execuţie **END PROC** întoarce programul la comanda ce urmează după **PROC**.Folosirea lui **END PROC** fără **DEF PROC** determină mesajul de eroare W: "`Missing DEF PROC`".

17.2.15. EXIT IF

Obţinere:	**CS+9 şi tasta I**
Sintaxa:	**`EXIT IF` condiţie**
Efect:	face parte din structura **DO-LOOP** și este folosită pentru a părăsi ciclul **DO LOOP** în care se află, în orice punct din ciclu. Dacă "condiţie" este îndeplinită, programul execută un salt la comanda următoare lui **LOOP**.
Exemplu:	`10 DO : PRINT "LINIA 10": PAUSE 30` `20 EXIT IF INKEY$="S"` `30 PRINT "LINIA 30": PAUSE 30: LOOP` `40 PRINT "IESIRE DIN LOOP` Programul va cicla pînă se apasă "S"(linia 30 nu se afişează cînd s-a ieșit din ciclu).

17.2.16. FILL

Obţinere:	**CS+9 şi tasta F**
Sintaxa:	**`FILL` x,y** **`FILL` [`INK` culoare]; x,y** **`FILL` [`PAPER` culoare]; x,y**

Efect:	umple o zonă de PAPER cu INK dacă s-au folosit primele două forme , sau umple o zonă de INK cu PAPER dacă s-a folosit ultima formă, pornind de la coordonatele x, y. Se poate omite numărul culorii din specificare, considerîndu-se culoarea INK-ului sau a PAPER-ului curent (ex: FILL PAPER ; x, y)
Exemplu:	`10 FOR N=1 TO 6` `20 CLS` `30 CIRCLE INK N;128,88,N*10` `40 FILL INK N; 128,88` `50 NEXT N`

Evident că poate fi folosit și o formă mai completă a lui FILL :

`FILL INK` culoare a: `PAPER` culoare b; `FLASH` c; x, y

(unde a,b={0, 7} și c={0, 1}).

O comandă FILL poate fi întreruptă folosind BREAK.

17.2.17. GET

Obținere:	**CS+9 și tasta G**
Sintaxa:	**`GET` variabila numerică (adică GET a)** **`GET` variabilă sir (adică GET a$)**
Efect:	reprezintă, ca și **INKEY$**, un mod de a citi tastatura, cu mențiunea că **GET** așteaptă pînă ce este apăsată o tastă înainte de a continua programul. La forma **GET a**, variabila numerică are valoarea **1<a<9**, iar la forma **GET a$** valoarea va fi **10** pentru "A", **11** pentru "B" etc.
Exemple:	**`10 GET a: PRINT a`** (afișează 1 dacă se tastează 1, respectiv 10 dacă se tastează A) **`10 GET a$:PRINT a$`** (afișează A dacă se tastează A, respectiv 1 dacă se tastează 1).

17.2.18. JOIN

Obținere:	**CS+9 și SHIFT 6**
Sintaxa:	**JOIN [nr.linie]**
Efect:	concatenează (unește) linia specificată cu cea următoare (care își pierde numărul de linie), separarea celor două linii fiind făcută prin caracterul ":". Dacă linia nu este specificată atunci se consideră linia corespunzătoare pointer-ului de linii curent .

17.2.19. KEY IN

Obținere:	**CS+9 și SHIFT 4**
Sintaxa:	**KEY IN șir de caractere**
Efect:	introduce în calculator un șir de caractere ca și cum ar fi fost tastate. Nu se folosește ca o comandă directă .

17:2.20. KEYWORDS

Obținere:	**CS+9 și tasta 8**
Sintaxa:	**KEYWORDS 1** **KEYWORDS 0**
Efect:	controlează afișarea UDG-lor prin **KEYWORDS 0**, sau cuvintele cheie ale BETA BASIC-ului prin **KEYWORDS 1**. Inițial sistemul se află în starea **KEYWORDS 1**, iar dacă se dorește folosirea UDG-urilor se execută **KEYWORDS 0**; în ultimul caz se poate rămîne un timp nedefinit în modul grafic, în vreme ce din starea **KEYWORDS 1** se iese după orice cuvînt cheie tastat.

17.2.21. LIST,LLIST

Obținere:	**în mod obișnuit**
Sintaxa:	**LIST nr.linie TO nr.linie**

	LLIST nr.linie TO nr.linie
Efect:	blocul specificat de linii va fi LIST-at (pe ecran) sau LLIST-at (la imprimantă). Primul sau al doilea număr de linie poate fi omis, în primul caz luîndu-se implicit prima linie după linia 0, iar în al doilea caz se ia implicit ultima linie a programului.
Exemple:	`LIST 20 TO 100` (afişează blocul de linii 20-100)
	`LIST TO 200` (afişează blocul de linii 1-200)
	`LIST 100 TO 100` (afişează numai linia 100).

17.2.22. LOOP

Obţinere:	**CS+9 şi tasta L**
Sintaxa:	**LOOP**
	LOOP WHILE condiţie
	LOOP UNTIL condiţie
Efect:	face parte din structura DO-LOOP; LOOP singur face ca programul să execute un salt înapoi la instrucţiunea DO corespunzătoare. Parametrii de condiţie **WHILE şi UNTIL** permit saltul condiţionat, respectiv LOOP WHILE condiţie face salt numai dacă această condiţie este adevărată, iar LOOP UNTIL face saltul numai dacă condiţia este falsă. Folosirea lui **LOOP** fără **DO** conduce la afişarea mesajului de eroare T; "`LOOP without DO`"

17.2.23. ON

Obţinere:	**CS+9 şi tasta 0**
Sintaxa:	**GO TO ON x; nr.linie,... (sau GOSUB ON x; nr.linie,...)**
	ON x; comandă: comandă:...
Efect :	la prima formă transferă controlul la o anumită linie în funcţie de valoarea lui x, iar a doua formă execută comanda corespunzătoare lui x (prima pt.x=1, a doua pt.x=2, ş.a.m,d.).

Exemplu: `10 PRINT CHOICE: GO TO ON CHOICE: 90,135,60,50`
`20 PRINT "ALEGETI DE LA 1 LA 4": GO TO 10`
Linia 90 va fi apelată dacă s-a ales 1, linia 135 dacă s-a ales 2, ş.a.m.d. Dacă numărul tastat este negativ el se consideră în valoare absolută,iar dacă nu face parte din intervalul 1-4, nu se face salt la nici o linie, dar se trece la linia următoare.

17.2.24. ON ERROR

Obţinere: **CS+9 şi tasta N**

Sintaxa: **ON ERROR nr.linie**
ON ERROR :comandă : ...:RETURN (execută programul între ON ERROR şi RETURN la detectarea unei erori)

Efect: produce saltul programului la linia cerută atunci cînd este detectată o eroare în timpul programului. O eroare ce trebuie tratată diferit este eroarea 21(adică BREAK) cu mesajul " **BREAK into program** " conform exemplului dat.

Exemplu:
```
100 ON ERROR 5000
200 PRINT "SI IAR";:PAUSE 10:GO TO 200
4999 STOP
5000 IF ERROR=21 THEN BEEP 1,69: BORDER
RND*7: RETURN : ELSE POP : CONTINUE
```
(RETURN face revenirea la programul principal,iar POP reface adresa de revenire în program)

17.2.25. PLOT

Obţinere: **în mod obişnuit**

Sintaxa: **PLOT x, y,[; a$]**

Efect:	Afişează un şir de caractere din orice punct de coordonate x,y al ecranului (coordonatele se referă la colţul din stînga sus al primului caracter al şirului de afişat). Se pot folosi şi instrucţiuni ajutătoare cum sînt **INVERSE**, **OVER**, **INK**, e.t.c. Dacă şirul se extinde în afara părţii drepte a ecranului, se va înfăşura în partea stîngă a acestuia (coordonatele se dau în pixeli).
Exemplu:	`10 FOR X=16 TO 244: PLOT X,X/2;"< >": NEXT X`

Observaţii : 1) Poziţia folosită de **DRAW** (prin **PLOT**) ca punct de plecare a unei linii drepte nu este afectată de **PLOT** cu şiruri.

2) Cursorii de control (**CHR$8...CHR$11**) pot fi incluşi în comenzile **PLOT** cu şiruri.

17.2.26. POKE

Obţinere:	**în mod obişnuit**
Sintaxa:	**POKE adresă,a$**
Efect:	permite memorarea prin **POKE** a şirului,iar în combinaţia cu **MEMORY$** permite manipularea rapidă a unor largi zone de memorie.
Exemplu:	`10 LET SCREEN=16384` `20 POKE SCREEN,STRING$(6144,"U")` (unde **STRING$** este explicat la paragraful funcţiilor). Memoria ecran va fi umplută cu "U"-ri care apar ca modele, ecranul fiind dungat vertical.

Exemplul 17.3 : programul copiază începutul ROM-ului în zona atributelor,producînd efecte coloristice.

```
30 LET ATRIBUTE=22528
40 POKE ATRIBUTE, MEMORY$( ) (1 TO 704)
```

***Exemplul** 17.4* : programul următor construieşte o figură memorată într-un şir şi reafişată cu **POKE**.

```
10 CIRCLE 128,88,70
20 FILL 128,88
30 LET A$= MEMORY$( )(16384 TO 23295): REM întreg
   ecranul
40 CLS : PRINT "APASATI ORICE TASTA": PAUSE 0
50 POKE 16384,A$
```

Observații: 1) Pentru a se obține mai multe imagini afișate secvențial, o treime a ecranului poate fi memorată într-un șir după cum urmează:

- partea superioară : **LET A$=MEMORY$ ( )(16384 TO 18431)**
- partea mijlocie : **LET A$=MEMORY$ ( )(18432 TO 20479)**
- partea inferioară : **LET A$=MEMORY$ ( )(20480 TO 22537).**

Pe această bază se poate realiza animația folosind POKE-uri secvențiale ale acestor structuri (se poate folosi o zonă,de ex: **DIM A$(10,2348)** pentru a menține datele).

2) Se poate face **CLEAR** pe o zonă de la adresele mari ale memoriei și apoi memorarea în acel loc a unui program. Astfel se face **CLEAR 33900** și se tastează programul :

```
10 POKE 34000, MEMORY$ ( )(23552 TO 33800 )
20 REM restul programului
```

Acum se poate folosi **NEW** urmînd încărcarea programului cu

```
POKE 23552, MEMORY$ ( )(34000 TO 44248)
```

Această linie poate fi ascunsă de un **NEW** printr-o tastă utilizator (folosită în UDG), care să fie definită după **CLEAR** și înainte de rularea programului :

```
DEF KEY "J": POKE 23552, MEMORY$ ( )(3400 TO
 44248)
```

Cînd programul va fi reîncărcat cu **POKE**, va continua să ruleze din punctul unde a fost întrerupt,deoarece toate variabilele sistem au fost salvate la fel ca și variabilele normale.

17.2.27. POP

Obținere:	**CS+9 și tasta Q**
Sintaxa:	**POP [variabilă numerică]**
Efect:	mută adresele din stiva **GOSUB/DO-LOOP/PROC** ;numărul liniei indicat este asignat variabilei numerice dacă ea există. Instrucțiunea face posibil saltul din subrutine,cicluri **DO-LOOP** și proceduri **DEF PROC** fără a încărca stiva cu adrese nefolosite. Folosit singur POP coboară doar pointer-ul stivei eliberînd vîrful acesteia, iar POP LOC face utilizabilă valoarea din vîrful stivei, ca variabilă "LOC".
Exemplu:	`100 GOSUB 500` `110 STOP` `500 POP LOC` `510 PRINT "SUBRUTINA APELATA DIN LINIA ";LOC` `520 GO TO LOC+1` Înlocuind linia 520 cu RETURN se va afișa mesajul de eroare " `RETURN without GOSUB` ", deoarece se cere o adresă de revenire care nu mai este prezentă în stivă.

Folosirea instrucțiunii POP fără a exista date în stivă determină afișarea erorii V," `No POP date` ".

17.2.28. PROC

Obținere:	**CS+9 și tasta 2**
Sintaxa:	**PROC nume**
Efect:	este un fel de GOSUB cu nume și trebuie să fie prima instrucțiune dintr-o linie de procedură.Numele procedurii poate fi orice nume valid de variabilă, iar tipul literelor(mari sau mici) nu contează.

DEFiniția PROCedurii poate avea oricîte linii de program și poate fi terminată în orice punct cu **END PROC** . Evident că **DEF PROC** este ignorat dacă nu este apelat cu PROC . Toate variabilele folosie de programul principal sînt utilizabile de către proceduri și reciproc .

Exemplu:

```
10 FOR N=1 TO 20: PROC DESENAREA PATRAT:
NEXT N
200 DEF PROC DESENEAZA PATRAT: LET
L=RND*20+20
210 PLOT RND*215, RND*135: DRAW L,0: DRAW
    0,L: DRAW -L,0: DRAW 0,-L: END PROC
220 PRINT "TERMINAT !"
```

17.2.29. RENUM

Obținere: **CS+9 și tasta 4**

Sintaxa: **RENUM [(linie start TO linie sfîrșit)][LINE linie nouă] [STEP pas]**

Efect: efectuează renumerotarea liniilor programului,avînd efect și asupra **GO TO** și **GOSUB**. Folosită singură, instrucțiunea **RENUM** renumerotează întreg programul începînd cu **10** pentru prima linie și continuînd cu pasul 10 .Renumerotarea unui bloc de linii se face specificînd după **RENUM** intervalul ce se dorește numerotat . Pentru a se obține alt increment pentru linii se folosește **STEP**. Instrucțiunile *LINE* și *STEP* pot fi utilizate sau omise, dar ele trebuie să respecte ordinea indicată de sintaxă.

Exemple:

`RENUM (100 TO 200)` -renumerotează blocul specificat

`RENUM (130 TO)` -renumerotează linia 130 și restul

`RENUM (TO 100)` -renumerotează toate liniile pînă la 100 inclusiv, exceptînd linia 0

`RENUM` -renumerotează întreg programul

`RENUM LINE 120 STEP 20` -renumerotează de la linia 100 cu pasul 20

`RENUM (1540 TO) LINE 2000` -renumerotează blocul de la linia 1540 pînă la sfîrșit,prima linie fiind acum 2000

RENUM (100 TO 176)LINE 230 STEP 5 - renumerotează între liniile 100 şi 176, prima linie fiind notată 230 şi pasul 5

Referinţele la blocurile numerotate sînt modificate,alături de GO TO şi GOSUB şi în instrucţiunile RESTORE, ON, ON ERROR,TRACE,LIST,LLIST,LINE şi DELETE. Doar CLOCK nu este luat în considerare şi deci aici corecţia trebuie făcută manual.

17.2.30. ROLL

Obţinere: **CS+9 şi tasta R**

Sintaxa: **ROLL cod-direcţie [,pixeli][;x,y; lungime,înălţime]**unde codul direcţie rezultă din tabelul următor:

Cod direcţie	Direcţie	Se aplică pentru :
1	stînga	atribute
2	jos	atribute
3	sus	atribute
4	dreapta	atribute
5	stînga	caractere
6	jos	caractere
7	sus	caractere
8	dreapta	caractere
9	stînga	ambele
10	jos	ambele
11	sus	ambele
12	dreapta	ambele

Efect: ecranul sau o fereastră predefinită sînt mutate în sus, în jos, la dreapta sau la stînga. Orice mutare în afara ferestei definite de **ROLL** va apare în partea opusă a ecranului. Pentru mişcarea cu un pixel se scrie instrucţiunea

ROLL cod-direcţie

iar pentru o mişcare mare este recomandabil ca **ROLL** să fie într-un ciclu .

	Mişcarea în diagonală se obţine folosind succesiv ROLL cu un pixel la stînga şi unul în sus (parametrul "înălţime" trebuie să fie mai mic de **256** pentru mişcări orizontale şi mai mic de **176** pentru mişcări verticale, iar dacă nu este specificat se consideră implicit 1). În mişcarea verticală viteza este proporţională cu numărul de pixeli de mişcat, iar pe orizontală mişcarea de 4 şi 8 pixeli dă cea mai bună viteză. O fereastră specifică ecranului poate fi mişcată dacă codul de direcţie este urmat de *4 parametrii* : coordonatele *x, y* (în pixeli) ale colţului din stînga sus a ferestrei, apoi *lungimea ferestrei*(în caractere) şi *înălţimea ei* (în pixeli) .
Exemple:	a) după trasarea unui grafic se poate tasta programul `100 FOR d=5 TO 8: FOR p=1 TO 100` `110 ROLL D` `120 NEXT P: NEXT D` Schimbînd linia 110 în 110 ROLL D,4 imaginea va fi mutată cu 4 pixeli deodată b) deplasarea ecranului spre stînga şi apoi în jos `5 BORDER 5: PAPER 5: INK 1: CLS` `10 CSIZE 32,50: PRINT AT 0,1;"ARBORI": PAUSE 10` `20 CSIZE 11,20: PRINT AT 17,1;"M.M.POPOVICI SOFTWARE": PAUSE 100` `30 FOR i=0 TO 255 : ROLL 5: NEXT i` `40 FOR i=0 TO 125: ROLL 6: NEXT i` `50 CSIZE 0`

***Exemplul** 17.5* : efecte interesante se pot obţine intersectînd mişcarea a două sau mai multe ferestre, ecranul fiind aparent răsucit şi rupt în figuri bizare ; astfel programul următor rupe în patru listing-ul (sau orice imagine).

```
100 LIST
110 LET PIXEL=4
120 ROLL 5,PIXEL;0,175;32,68
130 ROLL 6,PIXEL;0,175,16,176
```

```
140 ROLL 7,PIXEL;0,87;32,88
150 ROLL 8;PIXEL;128,176,16,176
160 GO TO 120
```

17.2.31. SCROLL

Obținere:	**CS+9 și tasta S**
Sintaxa:	**SCROLL cod-direcție [,pixeli] [;x,y;lungime,înălțime]**
Efect:	mută ecranul (ca și ROLL) cu deosebirea că orice ieșire din ecran se pierde .
Exemplu:	`100 LET A$="UN SIR FOARTE LUNG.."` `110 FOR C=1 TO LEN A$` `120 PRINT AT TO 10,31; INK 7;A$(C)` `130 FOR P=1 TO 8: SCROLL 5;0,95,32,6: NEXT P` `140 NEXT C` `150 FOR P=1 TO 255: SCROLL 5;0,95;32,8: NEXT P` Linia 120 poate fi înlocuită prin `120 PLOT 148,95;A$(C)`

17.2.32. SORT

Obținere:	**CS+9 și tasta M**
Sintaxa:	**SORT** **SORT A$ (porțiune)** **SORT INVERSE tablou de șiruri sau tablou numeric sau șiruri.**
Ei. :t:	aranjează șirurile, numerele sau literele în ordine crescătoare (cu **INVERSE**) sau descrescătoare. Șirurile sînt sortate după codul caracterelor. Se pot sorta blocuri (porțiuni) din tabloul de șiruri care să fie sortate [ex: **SORT A$ (1 TO 20)** sortează primele 20 șiruri; **SORT A$(30 TO)** sortează toate șirurile începînd cu al 30-lea; **SORT A$(2 TO)** sortează întregul tablou de șiruri fiind supuse sortării al doilea și următoarele caractere ale fiecărui șir].

Exemplu: programul generează un tablou de 5 şiruri a cîte 5 caractere fiecare (viteza programului creşte folosind funcţia RNDM):

```
110 DIM A$ (5,5)
110 FOR S=1 TO 5: FOR L=1 TO 5
120 LET A$(S,L)=CHR$(RNDM*65+25)
130 NEXT L: NEXT S: GO TO 200
140 SORT A$
200 FOR S=1 TO 5: PRINT A$(S):NEXT S
```

Îndată ce tabloul a fost creat el va fi afişat .Făcînd **GO TO 140** tabloul va fi sortat şi afişat din nou (se va evita RUN pentru a nu se pierde tabloul). Modificînd linia 140 în **SORT INVERSE A$** acţiunea de sortare va fi inversată.

Obsevaţii : 1) **SORT** face posibilă o dezvoltare rapidă şi flexibilă a unei baze de date. Astfel se poate denumi tabloul ca "FISIER", iar şirurile lui ca "INREGISTRARI". Zonele fiecărui şir vor fi rezervate pentru diferite tipuri de informaţii şi se vor numi "CIMPURI".De pildă, un fişier de nume, adrese şi alte date ar putea fi alcătuit astfel: primele 20 caractere ale înregistrării ar fi numele persoanei, următoarele 20 caractere adresa (sau profesia) acestuia, ultimul caracter (al 41-lea) fiind vîrsta . Deoarece vîrsta trebuie să fie în intervalul de coduri 1-256, se poate folosi instrucţiunea

```
LET A$(S,41)=CHR$ vîrsta
```

plasîndu-se informaţia "vîrsta" în înregistrarea S.

2) Dacă trebuiesc memorate date mai complexe, cum ar fi balanţa unei bănci,pentru a formata cîmpuri astfel încît unităţile,zecile şi sutele să ocupe acelaşi loc în fiecare şir, se foloseşte funcţia **USING$** (v.par. 5.3):

```
LET A$(S,41 TO 46)=USING$ ("000.00",balanţa)
```

3) SORT funcţionează şi cu şiruri simple sau tablouri unidimensionale de şiruri. De ex:

```
INPUT S$: SORT S$: PRINT S$
```

va afişa "BFdegglors" dacă s-a tastat "Fred Bloggs).

4) Un tablou numeric bidimensional poate fi considerat ca avînd prima dimensiune linia şi a doua coloana.De

exemplu :

```
SORT B(1 TO 20) (2)
```

va sorta primele 20 de linii ale lui B după numerele din a doua coloană. Se menționează că întotdeauna este nevoie de cel puțin o pereche de paranteze într-un **SORT** numeric, pentru a distinge tabloul B( ) de variabile B. A doua pereche de paranteze, dacă este folosită, va conține doar o valoare, exceptînd cazul cu șiruri.

17.2.33. SPLIT

Obținere:	**SS+4 (se tastează ca " < >")**
Sintaxa:	**< >**
Efect:	într-o linie tot ce urmează după " < >" rămîne în lucru în zona de editare, iar tot ce este înainte de "< >" va apare în listing.
Exemplu:	`10 PRINT "HELLO": GO TO 10: < > "NU APARE"` În listing apare: **10 PRINT "HELLO": GO TO 10**, iar **10 < > PRINT "NU APARE"** va rămîne în zona de editare.

17.2.34. TRACE

Obținere:	**CS+9 și tasta T**
Sintaxa:	**TRACE nr.linie**
Efect:	permite depanarea programelor BASIC afișînd linia curentă, instrucțiunea din linie, starea și variabilele selectate și reduce viteza de execuție sau permite rularea pas cu pas. **TRACE** generează un apel tip <u>GOSUB</u> la o rutină specifică, imediat înaintea executării oricărei instrucțiuni, care utilizează variabilele **LINE** și **STAT** reprezentînd numărul liniei și numărul instrucțiunii din linia respectivă a unei părți de program în curs de execuție . **TRACE** este dezactivat în timpul execuției subrutinei proprii de depanare și este reactivată la întîlnirea instrucțiunii **RETURN** din subrutină.

Exemplu:	`9000 PRINT INVERSE 1; LINE ;":"; STAT :RETURN` Se adaugă linia 9000 la un program și se inserează comanda **TRACE 9000** într-un punct unde se dorește depanarea.

Pentru dezactivare într-un punct al programului se tastează **TRACE** 0. Dacă se dorește vederea textului liniei executate, se include instrucţiunea

`LIST LINE TO LINE`

sau **LIST LINE-1 TO LINE** . Este permisă și forma **TRACE:comandă:.....:RETURN**, cînd este executat programul dintre **TRACE și RETURN.**

17.2.35. UNTIL

Obţinere:	**CS+9 și tasta K**
Sintaxa:	`UNTIL` **condiție (folosită în LOOP UNTIL condiție)** `DO UNTIL` **condiție**
Efect:	permite executarea condiționată a lui **DO** și **LOOP** (v.**DO**)

17.2.36. USING

Obţinere:	**CS+9 și tasta U**
Sintaxa:	`PRINT USING` **format număr ; număr**
Efect:	atît **USING** cît și **USING$** permit specificarea cu format a numerelor ce trebuie afișate (aceasta este indicat într-un şir de caractere în care "#" înseamnă blanc.
Exemplu:	`100 FOR N=1 TO 20:LET X=RND+100` `110 PRINT X,USING "###.##":NEXT N` Instrucţiunea USING rotunjește numărul la cel mai apropiat digit.

Observație : separatorul "#" este utilizat pentru spațiile directoare iar pentru zerourile directoare se poate folosi "0"; ambele semne pot fi

utilizate pentru numărul de cifre după punctul zecimal.De pildă pentru numărul 12,345 se pot folosi formele următoare cu rezultatele indicate :

"# #.#" : 12,3
"# #.#" : 12,3
"# # # #.#" : 12,35
"000.00" : 012,35
"00" : 12

17.2.37. WHILE

Obținere:	**CS+9 și tasta J**
Sintaxa:	**WHILE condiție**
Efect:	permite execuția condiționată a lui **DO și LOOP** (v.**DO**)

17.2.38. WINDOW

Obținere:	**CS+9 și tasta 5**
Sintaxa:	**WINDOW indice,[x,y, lungime,înălțime]** (toate în pixeli iar indice={1 ;127})
Efect:	definește o fereastră (unde *x,y* sînt coordonatele colțului stînga sus, iar *lungimea* și *înălțimea* sînt dimensiunile ei) WINDOW 0 reprezintă întreg ecranul.
Exemple:	`WINDOW 1,16,111,224,80` `WINDOW 2,80,31,80,32`

17.2.39. XOS, XRG, YOS, YRG

Aceste 4 instrucțiuni nu sînt cuvinte cheie ci niște variabile speciale care permit schimbarea scalei și a originii folosite de **PLOT, DRAW, CIRCLE** și **FILL** (unde XOS=originea pentru axa X; YOS=originea pentru axa Y; XRG , YRG=scala pentru axele X și Y).

Ele sînt speciale deoarece **CLEAR** și **RUN** nu le șterg ci le inițializează la valori particulare.

Astfel, dacă se face **CLEAR** și apoi **PRINT XOS, YOS** se va afișa 0 întrucît XOS și YOS au inițial valoarea 0; ele pot fi însă setate la o altă

valoare cu instrucțiunea LET). Normal XRG=256 și YRG=176.

Exemple: **a) LET XOS=128:LET YOS=88** (se mută originea în centrul ecranului, ceea ce permite **PLOT** cu −128 < x < 127 și −88<y<87)

b) Schimbînd XRG și YRG se modifică scala cu care se lucrează; astfel programul următor desenează un pătrat mai întîi normal, apoi alungit după axa X, apoi după X și în Y și în final numai după axaY:

```
 10 GOSUB 100: REM normal
 20 LET XRG=128: GOSUB 100
 30 LET YRG=88: GOSUB 100
 40 LET XRG=256: GOSUB 100: STOP
100 CLS : PLOT 0,0: DRAW 50,0: DRAW 0,50: DRAW
    -50,0: DRAW 0,-50: PAUSE 100: RETURN
```

17.3. FUNCȚII BETA BASIC

Un număr de 21 funcții au fost adăugate în BETA BASIC (a se vedea linia 0). Aceste funcții sînt tratate ca funcții definite de utilizator și vor funcționa numai în prezența BETA BASIC-ului deci cu linia 0 și codul mașină). Din acest motiv salvarea unui program se face cu linia 0 și, bineînțeles, cu codul mașină aferent programului. Pentru a folosi un program BASIC care se dorește a fi adaptat pentru BETA BASIC , el se va încărca cu **MERGE** (nu cu LOAD care va șterge linia 0), respectiv se va tasta **NEW** pentru a șterge un program existent (care în BETA BASIC nu afectează linia 0) și apoi programul BASIC se încarcă cu **MERGE**.

17.3.1. AND

Obținere:	**FN a(**
Sintaxa:	**AND (număr, număr)**
Efect:	realizează un SI logic bit cu bit între două numere ce trebuie să fie în intervalul **0....65535**
Exemple:	a) folosind funcția **BIN$** pentru înțelegerea operației SI logic **BIN$ (254)="11111110"**

```
BIN$ (121)="011110011"
BIN$ (AND(254,121))="01111000"
```

b) se poate folosi AND pentru a masca biții nedoriți; astfel

```
PRINT AND (BIN 00000111, ATTR (linie, coloana))
```

are ca efect afișarea culorii **INK** pentru poziția "linie, coloană", prin mascarea celorlalți biți (se putea folosi 7 în loc de BIN 00000111).

c) programul va afișa "BANG !" dacă tasta F este apăsată,indiferent ce altă tastă este apăsată simultan

```
10 IF AND (BIN 00001000, IN 65022)=0 THEN PRINT "BANG!"
20 GO TO 10
```

17.3.2. BIN$

Obținere:	FN B$
Sintaxa:	FN B$ (număr)
Efect:	furnizează echivalentul binar al unui număr ca un șir de 9 caractere (dacă numărul este mai mic de 256),ori de 16 caractere (dacă numărul este între 256 și 65535)
Exemplu:	`10 PRINT AT 10,10;BIN$(IN 65002):GO TO 10`

Funcția BIN$ este utilă în înțelegerea codului mașină și în operațiile bit cu bit ale funcțiilor **AND, OR** și **XOR**. De asemenea, poate fi utilă și în examinarea generatorului de caractere din ROM, a zonei UDG, a fișierului de atribute, a sistemului de variabile sau a tastaturii (așa cum se constată din exemplul dat).

17.3.3. CHAR$

Obținere:	FN C$
Sintaxa:	CHAR$ (număr)

Efect:	convertește întregii 0 la 65535 în șiruri de două caractere, permițînd stocarea datelor numerice cu o sensibilă economie de memorie . Echivalentul în BASIC este LET A=INT(număr/256):LET B=număr–A*256: LET C$=CHAR$ A+ CHAR$ B
Exemplu:	programul următor folosește funcția NUMBER (șir) care convertește 2 caractere într-un întreg (număr cuprins între 0 și 65535) și se referă la o matrice de întregi

```
100 DIM A$ (5,2)
110 FOR E=1 TO 5: LET A$(E)=CHAR$(E*10):
    NEXT E
120 PRINT "MATRICE CREATA; APASATI ORICE
    TASTA(2sp)PENTRU AFISAREA EI": PAUSE 0
130 FOR E=1 TO 5:PRINT E,NUMBER
    (A$(E):NEXT E
```

Se va afișa :

```
1          10
2          20
3          30
4          40
5          50
```

17.3.4. COSE

Obținere:	FN c(
Sintaxa:	COSE (număr)
Efect:	calculează cosinusul numărului indicat cu o precizie mai mică (4 cifre semnificative) dar de 6 ori mai repede .

17.3.5. DEC

Obținere:	FN d(
Sintaxa:	DEC (hex$)

Efect:	are ca rezultat echivalentul zecimal al unui şir de caractere ce reprezintă un număr hexazecimal (nu contează dacă literele sînt mari sau mici)
Exemple:	`DEC ("FF")=255`
	`DEC ("4000")=16384: DEC ("e")=14`

Folosirea unui şir nul sau a caracterelor care nu fac parte din intervalele folosite în scrierea hexazecimală şi anume: **0 ... 9, A ...** F sau **a** ... f, determină afişarea mesajului "`Invalid argument`".
Pentru a face **POKE** cu caractere hexazecimale se pot folosi instrucţiunile **`INPUT A$:POKE adresa,DEC(A$)`**.

17.3.6. DPEEK

Obţinere:	FN P(
Sintaxa:	**`DPEEK` (adresă)**
Efect:	face un PEEK dublu asupra unei adrese specificate şi a următoarei. Echivalentul în BASIC este LET VALOARE=PEEK (ADRESA)+256*PEEK(ADRESA+1)
Exemplu:	`100 LET NXT=DPEEK (23637): POKE NXT+5,65`
	`110 REM  x x x x x`
	Programul va citi adresa liniei 110 din variabila de sistem NXTLN. Primul caracter de după REM va fi modificat în "A" prin POKE (scrierea "+5" este folosită pentru a se sări peste numărul liniei,pointer-ul de linie şi instrucţiunea REM)

17.3.7. FILLED

Obţinere:	FN F(
Sintaxa:	**`FILLED` ()**
Efect:	afişează numărul de pixeli coloraţi cu ultima comandă FILL.
Exemplu:	`10 PLOT 0,0: DRAW 9,0: DRAW 0,9: DRAW -9,0: DRAW 0,-9`
	`20 FILL 3,5`

```
30 PRINT FILLED ( )
```

Programul desenează un patrat cu latura de 10 pixeli pe care îl umple cu culoarea INK-ului și apoi afișează cifra 64.

17.3.8. HEX$

Obținere: FN H$

Sintaxa: `HEX$` (număr)

Efect: argumentul numeric este convertit într-un șir hexazecimal, care va avea o lungime de 2 caractere dacă numărul este cuprins în intervalul [-255;+256] și de 4 caractere dacă valoarea absolută a numărului depășește acest interval. Valorile peste 65535 conduc la afișarea mesajului " `Integer out of range` "

Exemple: `HEX$(32)="20"; HEX$(255)="FF"; HEX$(512)="0200";HEX$ (-64)="C0"; HEX$ (-1024)="FC00"`

17.3.9. INSTRING

Obținere: FN I(

Sintaxa: `INSTRING` (start, șir1,șir2)

Efect : caută <u>șir2</u> în <u>șir1</u> începînd de la caracterul *start* din <u>șir1</u>; dacă șirul este găsit se afișează poziția primului caracter din <u>șir2</u> găsit în <u>șir 1</u>(altfel rezultatul este 0). <u>Șir1</u> poate avea orice lungime dar <u>șir2</u> trebuie să aibă sub 256 caractere (în caz contrar se afișează mesajul " Invalid argument "). Rezultatul 0 apare și dacă <u>șir2</u> este mai lung decît <u>șir1</u>, dacă *start* este mai mare decît <u>LEN șir 1</u> sau dacă oricare din șiruri are <u>LEN 0</u> .

Exemplu: programul următor caută în șirul A$ fiecare apariție a șirului "TEST"

```
100 DIM A$ (1000)
110 FOR N=1 TO RND*10+3
120 LET POS=RND*995
```

```
130 LET A$(POS TO POS+3)="TEST"
140 NEXT N
150 PRINT "TEST în A$-apasati orice
    tasta(2sp)pentru cautare"
160 PAUSE 0
170 LET LOC=1
180 LET LOC=INSTRING(LOC,A$,"TEST")
190 IF LOC <> 0 THEN PRINT "GASIT IN
    POZITIA(1sp)";LOC: LET LOC=LOC+1:GO TO
    180
200 PRINT "ASTA-I TOT !"
```

Șirul A$ este căutat inițial din poziția 1(LOC=1) și secvențial de la poziția unde s-a găsit ultimul "TEST". Cînd INSTRING întoarce valoarea 0 înseamnă că s-au găsit toate aparițiile lui "TEST" în șirul A$ (linia 190 se putea scrie: `190 LOC THEN PRINT "GASIT IN POZITIA ";LOC: LET LOC=LOC+1: GO TO 180`, deoarece "0" este echivalent cu "NOT TRUE").

17.3.10. MEM

Obținere: FN M(
Sintaxa: `MEM ()`
Efect: furnizează numărul de octeți de memorie liberă
Exemplu: `10 PRINT MEM( ): DIM A$ (100): PRINT MEM( )`

17.3.11. MEMORY$

Obținere: FN M$
Sintaxa: `MEMORY$ ( )`

Efect:	furnizează întreaga memorie sub formă de şir (locaţia 0 nu este inclusă astfel că instrucţiunea **CODE MEMORY$ ( ) (1)** este acelaşi lucru cu **PEEK 1**; de asemenea ultimii 3 octeţi de memorie sînt excluşi, adică funcţia are LEN 65532),
Exemplu:	`LET A$=MEMORY$ ( )(16384 TO 22527)`

17.3.12. MOD

Obţinere:	**FN V(**
Sintaxa:	**MOD (număr1,număr2)**
Efect:	efectuează împărţirea modulo a primului număr la al doilea număr (număr1 modulo număr2)
Exemple:	`MOD (10,3)=1` `MOD (66,16)=2`

17.3.13. NUMBER

Obţinere:	FN N(
Sintaxa:	**NUMBER (şir)**
Efect:	converteşte un şir de două caractere într-un întreg (un număr cuprins între 0 şi 65535); echivalentul său în BASIC este :LET număr+256*CODE C$(1)+CODE C$(2)

17.3.14. OR

Obţinere:	FN O(
Sintaxa:	**OR (număr1, număr2)**
Efect:	face un SAU logic bit cu bit a două numere ce trebuie să fie între 0 şi 65535.

17.3.15. RNDM

Obţinere:	FN R(

Sintaxa:	**RNDM (număr)**
Efect:	Dacă "număr" este 0, atunci RNDM oferă un număr aleator cuprins între 0 și 1 (întocmai ca RND dar de 2,5 ori mai repede); dacă "număr" este diferit de 0, RNDM dă un număr aleator între 0 și acel număr inclusiv (de asemenea de 2,5 ori mai repede ca RND*număr).
Exemplu:	**`10 PLOT RNDM(255), RNDM(175)`** **`20 GO TO 10`**

RANDOMIZE (număr) va seta RNDM la o valoare particulară cu secvență de numere pseudoaleatoare, la fel ca și RND.

17.3.16. SCRN$

Obținere:	**FN R$(**
Sintaxa:	**SCRN$ (linie, coloană)**
Efect:	funcționează la fel ca SCREEN$ cu excepția faptului că recunoaște și UDG-urile (blocul de caractere grafice ale calculatorului nu sînt recunoscute)

17.3.17. SINE

Obținere:	**FN S(**
Sintaxa:	**SINE (număr)**
Efect:	oferă sinusul unui număr cu mai puțină precizie (4 zecimale) dar de 6 ori mai repede decît SIN.

7.3.18. STRING$

Obținere:	**FN S$(**
Sintaxa:	**STRING$ (număr, șir)**
Efect:	repetă de "număr" de ori "șir"-ul indicat.
Exemple:	**`STRING$ (32,"-") =32 de semne "-"`** **`STRING$ (4,"AB")="ABABABAB"`**

```
PRINT STRING$ (704,"X")= un ecran plin cu
"X"
PRINT STRING$(3,"A"+CHR$ 13)=A
                            A
                            A
```

17.3.19. TIMES

Obținere:	**FN T$**
Sintaxa:	`TIMES ( )`
Efect:	furnizează timpul curent ținut de ceasul BETA BASIC-ului, sub forma unui șir de caractere dispus în ore:minute:secunde. **TIMES** apelat de mai multe ori își va schimba constant valoarea.

17.3.20. USING$

Obținere:	**FN U$(**
Sintaxa:	`USING$` **(șir formatat, număr)**
Efect:	furnizează șirul echivalent "număr-ului,formatat după specificația "șir formatat"; numărul de caractere directoare sau de umplere se pot specifica, iar rotunjirea se face la cel mai apropiat digit afișat (v.**USING**).

17.3.21. XOR

Obținere:	**FN X(**
Sintaxa:	`XOR` **(număr1, număr2)**
Efect:	face SAU EXCLUSIV bit cu bit a 2 numere ce trebuie să fie între 0 și 65535.

17.4. EXEMPLU DE UTILIZARE

Se prezintă un program care calculează media de examen a 500

de candidaţi la două obiecte de studiu şi afişarea mediilor în ordine descrescătoare. Acest program se tastează după ce s-a încărcat versiunea 3.1.

Exemplul 17.6.

```
 50  DEF PROC setw
 60 WINDOW 1,16,14*8-1,10*8
 80 CSIZE 8,16
 90 PAPER 7: BRIGHT 1: INK 0: CLS
100 WINDOW 0
110 WINDOW 2,80,31,80,32
120 WINDOW 2: PAPER 1: INK 7: BRIGHT 1: CLS
130 WINDOW 0
140 END PROC
150 DEF PROC init
155 CSIZE 11,20
160 PRINT AT 0,1;"EXAMEN EXAMEN EXAMEN"
170 setw
180 PRINT AT 6,2: CSIZE 8,16;"POS NR.(2sp)NOTA 1
    (2sp)NOTA 2(2sp)MEDIE"
190 DIM m(500,2)
200 DIM a(500)
210 DIM b(500)
220 END PROC
230 DEF PROC getn
240 CLS 2:PRINT WINDOW 2;AT 1,0;"g:greseala"
    `"s:sfisit"
250 LET ind=1
260 WINDOW 1
270 DO
280 PRINT AT 4,4;USING;"###"; ind
290 INPUT LINE a$
300 EXIT IF a$(1)="s"
310 EF a$(1)="g" THEN eroare: GO TO 430
320 LET a(ind)=VAL a$
330 PRINT AT 4,9;USING ;"# #.# #";a(ind)
340 INPUT a$
350 REM
360 REM
```

```
370 LET b(ind)=VAL a$
380 PRINT AT 4,16; USING ;"# #.# #";b(ind)
390 LET m(ind,2)=(a(ind)+b(ind))/2-0.003
400 LET m(ind1)=ind
410 PRINT AT 4,23; USING ;"# #.# #";m(ind,2)
420 LET ind=ind+1
430 SCROLL 7,16,14*8;28,80
440 LOOP
450 END PROC
460 DEF PROC sortare
470 SORT m(1 TO ind)(2)
480 END PROC
490 DEF PROC afisare nr
500 WINDOW 1
510 CLS
520 FOR i=nr TO nr+4
530 FOR i=nr TO nr+4
540 PRINT TAB 0; USING;"# # #";i; TAB 4; USING ;
    "# # #";m(i,1); TAB 9; USING;"# #.# #";
    a(m(i,1)); TAB 16; USING ;"# #.# #";b(m(i,1));
    TAB 23; USING ;"# #.#.#";m(i,2)
550 NEXT i
560 END PROC
570 DEF PROC up
580 IF pos>1 THEN LET pos=pos-1: SCROLL 6,16;
    16,14*8;28,80: PRINT AT 0,0; USING ;"# # #";pos;
    TAB 4; USING ;"# # #";m(pos,1); TAB 9;
    USING ;"# #.# #";a(m(pos,1)): TAB 16;
    USING ;"# #.# #";b(m(pos,1)); TAB 23;
    USING ;"# #.# #";m(pos,2)
590 END PROC
600 DEF PROC down
610 IF pos+4<ind THEN LET pos=pos+1: SCROOL 7,16;16,
    14*8;28,80: PRINT AT 4,0; USING ;"# # #"; pos+4;
    TAB 4; USING ;"# # #";m(pos+4,1); TAB 9; USING ;
    "# #.# #";a(m(pos+4,1)); TAB 16;
    USING ;"# #.# #";b(m(pos+4,1)); TAB 23;
    USING ;"# #.# #";m(pos+4,2)
620 END PROC
```

```
630 DEF PROC display
640 CLS : PRINT WINDOW 2; AT 0,0;"6:jos"`"7:sus"`"j:
    jump"`"g:gresala"
650 LET pos=1
660 DEF PROC afisare pos
670 DO
680 GET a$
690 IF a$=7"THEN up
700 IF a$="6" THEN down
710 IF s$="g" THEN SCROLL 7,16;16,14*8;28,80:eroare
    1:sortare: LET pos=ner:afisare pos
720 IF a$="j" THEN jump:afisare pos
730 IF a$="f" THEN find:afisare pos
740 LOOP
750 END PROC
760 DEF PROC main
770 init
780 getn
790 LET ind=ind-1
800 sortare
810 display
820 END PROC
830 DEF PROC eroare
840 INPUT "NR.eroare;"ner
850 IF ner<1 OR ner>ind-1 THEN END PROC
860 PRINT AT 4,4; USING ;"# # #";ner
870 INPUT "NOTA1 :" ;n1
880 LET a (ner)=n1
890 PRINT AT 4,9; USING ;"# #.# #";a(ner)
900 INPUT "NOTA2 :";n2
910 LET b(ner)=n2
920 PRINT AT 4,16; USING ;"# #.# #";b(ner)
930 LET m(ner,2)=(ner)+b(ner))/2-0.003
940 PRINT AT 4,23: USING ;"# #.# #"; m(ner,2)
950 END PROC
960 DEF PROC eroare1
970 INPUT "POS.eroare :";ner
980 IF ner<1 OR ner>ind THEN END PROC
990 PRINT AT 4,0; USING ;"# # #";ner; AT 4,4;
```

```
     USING ;"# # #"; m(ner,1)
1000 INPUT "NOTA1 :";n1
1010 LET a(m(ner,1))=n1
1020 PRINT AT 4,9; USING ;"# #.# #";a(m(ner,1))
1030 INPUT "NOTA 2 :"; n2
1040 LET b(m(ner,1))=n2
1050 PRINT AT 4,16; USING ;"# #.# #"; b(m(ner,1))
1060 LET m(ner,2)=(a(m(ner,1))+b(m(ner,1))/2-0,003
1070 PRINT AT 4,23; USING ;"# #.# #";m(ner,2)
1080 END PROC
1090 DEF PROC jump
1100 INPUT "POS. :";pos
1110 END PROC
1120 DEF PROC find
1130 INPUT "NR. :";num
1140 IF num<1 OR num>ind  THEN GO TO 1130
1150 FOR i=1 TO ind
1160 IF m(i,1)=num THEN GO TO 1180
1170 NEXT i
1180 LET pos=1
1190 END PROC
```

18. COMPILATORUL HISOFT BASIC

18.1. INTRODUCERE

Programele scrise în libajul BASIC al calculatoarelor compatibile cu ZX-SPECTRUM pot fi *compilate* (transpuse) *în cod maşină* cu ajutorul compilatoarelor, ceea ce le sporeşte sensibil viteza de execuţie. Există compilatoare care lucrează numai cu numere întregi şi măresc viteza de execuţie a programelor BASIC de circa 100 ori, dar prezintă dezavantajul că nu lucrează cu numere în virgulă mobilă (deci cu numere zecimale) şi adesea au şi alte restricţii. De asemenea există şi compilatoare care lucrează cu numere în virgulă mobilă dar fac programele BASIC doar de 3-5 ori mai rapide.

Programul **HISOFT BASIC** este un compilator care combină avantajele celor două tipuri de compilatoare descrise,eliminînd însă dezavantajele lor. Astfel, HISOFT BASIC este un compilator în *virgulă flotantă* (mobilă) care poate obţine viteza unui compilator care lucrează numai cu numere întregi dacă execută operaţii care nu necesită complexitatea unei aritmetici în virgulă mobilă. In acelaşi timp, el este *cel mai rapid compilator în virgulă mobilă* realizat pînă în prezent pentru calculatoarele compatibile cu ZX-SPECTRUM. Se menţionează că HISOFT BASIC poate compila aproape toate programele BASIC *mai mici de 30 Ko* generînd un cod maşină rapid, putînd lucra şi cu funcţii definite de utilizator şi cu matrice numerice bidimensionale.

De regulă alte compilatoare au un bloc de rutine în cod maşină de circa 5 Ko care trebuie să fie prezent în programul final pentru a fi

posibilă rularea codului compilat. Aceasta înseamnă că pînă şi cel mai scurt program BASIC va avea, după compilare, mai mult de 5 Ko. Compilatorul HISOFT BASIC elimină acest dezavantaj important, *el incluzînd în programul final doar rutinele necesare pentru codul generat.* In acest fel, programele compilate nu vor avea lungimi mari. De asemenea, HISOFT BASIC permite amplasarea codului generat *oriunde în RAM,* chiar şi în locaţiile ocupate de compilator.

Instrucţiunile de bază sînt

- pentru începutul compilării : **REM: OPEN #**
- pentru sfîrşitul compilării : **REM: CLOSE #** (opţională dacă e doreşte compilarea pînă la sfîrşitul programului BASIC).
- comanda pentru compilare : ***C** .
- comanda pentru lansarea în execuţie a codului compilat : ***R** .

În timpul compilării HISOFT BASIC se va opri de două ori indicînd unele informaţii în partea de jos a ecranului; după această afişare se apasă de fiecare dată o tastă pentru continuare. La prima oprire marginile ecranului îşi vor schimba culoarea iar pe ecran vor apare puncte şi culori deosebite. După a doua apăsare a unei taste se vor indica lungimea codului compilat, numărul de octeţi ce trebuie rezervat pentru variabilele cod maşină şi numărul de octeţi ocupat de programul BASIC fără variabile. Cea mai importantă informaţie oferită se referă la modalitatea de încărcare şi salvare a codului maşină generat.Astfel adresa din linia de încărcare a programului (**LOAD**) trebuie să fie aceeaşi cu cea de lansare în execuţie a codului maşină (**RANDOMIZE USR**). De exemplu dacă adresa de lansare a codului generat este **65000**,adresa de încărcare a acestui cod este tot **65000**, avînd însă înainte de încărcarea codului scrisă instrucţiunea **CLEAR 64999** (deci adresă–1).

Observaţii : 1) Programul BASIC poate fi recompilat cu aceeaşi comandă ***C** ; toate informaţiile oferite de compilator şi citite pe ecran vor fi aceleaşi cu excepţia adresei unde se găseşte codul compilat şi anume vîrful memoriei (deasupra lui RAMTOP care este schimbat pentru a se afla în faţa codului recent compilat). Pentru a readuce RAMTOP-ul la poziţia iniţială se tastează ***X.**

2) Reiniţializarea compilatorului (care are două rutine în

cod mașină amplasate la adresele **60000** și lungime **77** octeți, respectiv la **23734** și lungimea de **11865** octeți) se face cu comanda

RANDOMIZE USR 23792 .

18.2. MODUL DE LUCRU CU HISOFT BASIC

1) Se încarcă programul HISOFT BASIC (prescurtat HiBASIC) cu toate blocurile sale.

2) Se încarcă programul BASIC ce urmează a fi compilat (avînd lungimea maximă de 30 Ko). Acesta trebuie să înceapă de la linia cu numărul cel mai mic (de exemplu dacă programul se execută cu RUN 9000, atunci la începutul lui se va insera instrucțiunea GO TO 9000).

3) Se verifică dacă programul BASIC nu conține nici o comandă neacceptată de HISOFT BASIC și anume : **CLEAR, CONTINUE, ERASE, FORMAT, LIST, LLIST, LOAD, MERGE, MOVE, NEW, RUN, SAVE, VERIFY, VAL variabilă șir** .

4) Se inserează la începutul programului BASIC o linie cu directiva

REM : OPEN #

care reprezintă instrucțiunea pentru începutul compilării,iar la sfîrșitul programului de compilat instrucțiunea

REM : CLOSE #

care reprezintă instrucțiunea de sfîrșit a compilării.

5) Se tastează

***T**

și se lansează în execuție programul BASIC (cu **RUN**), încercînd diferite date de intrare.Apoi se tastează **CLS** și apoi din nou *T,ceea ce determină afișarea listei de variabile a programului BASIC, în dreptul fiecărei variabile indicîndu-se tipul ei: Real (reală),Integer(întreagă) sau Posint, respectiv Posinteg(combinație de pozitive și întregi).Pentru variabilele întregi respectiv întregi pozitive se introduce în programul BASIC o linie *scrisă înainte* de REM : OPEN #, avînd forma

REM: INT nume variabilă, nume variabilă,.... (pentru variabile întregi)

REM: INT+nume variabilă, nume variabilă,... (pentru variabile întregi pozitive).

Dacă instrucțiunile DATA ale programului conțin valori întregi ele

se vor completa în linia respectivă de program cu

DATA INT valori numerice.

Pentru şirurile de caractere se inseră instrucţiunea

REM:LEN N$ < = numărul caracterelor.

Efectuînd această operaţie de cunoaştere a variabilelor programului BASIC se vor obţine două avantaje importante : scurtarea codului maşină compilat şi sporirea vitezei de execuţie.

6) Se compilează programul BASIC tastînd

***C**

iar în timpul compilării, după afişarea unui mesaj care nu este de eroare, se apasă o tastă oarecare.

7) La terminarea compilării corecte se afişează :

- *numărul de octeţi ocupat de codul compilat ;*
- *numărul de octeţi necesari pentru variabilele codului compilat (care se adaugă la lungimea codului compilat cînd acesta se salvează);*
- *numărul de octeţi al programului BASIC;*
- *comenzile ce trebuie folosite pentru salvarea codului (SAVE adresa,lungime) şi încărcarea lui(LOAD).*

La compilarea cu eroare se va citi lista mesajelor de eroare(v.18.3).

8) Se salvează codul compilat între instrucţiunile **REM:OPEN #** şi **REM : CLOSE #**. Pentru execuţia codului maşină obţinut, în programul care apelează codul se va introduce instrucţiunea

RANDOMIZE USR adresa

(unde "adresa" este adresa codului compilat). Se precizează că acest cod compilat se va întoarce în BASIC în punctul unde întîlneşte, în programul BASIC iniţial, o instrucţiune **STOP** sau instrucţiunea de sfîrşit de compilare **REM : CLOSE #**. De reţinut că înainte de încărcarea codului compilat, memoria trebuie ştearsă cu instrucţiunea

CLEAR adresă-1

18.3. COMENZILE SI MESAJELE DE EROARE ALE COMPILATORULUI HISOFT BASIC

Aceste comenzi şi mesaje sînt prezentate în tabelul care urmează.

Tabelul 18.1- COMENZILE HIBASIC

Nr.crt.	Mnemonica	Efect
1	*C	Declanşează compilarea programului BASIC cuprins între instrucţiunile REM : OPEN # şi REM : CLOSE #. Alte informaţii se obţin cu REM:LINE sau REM:LIST.
2	*X	Face efectul echivalent lui CLEAR 65367 dar fără CLS sau RESTORE. Prin aceasta se şterge codul compilat asigurîndu-se spaţiu pentru noul cod.Dacă există unele coduri maşină în partea superioară a memoriei ce trebuie păstrate, atunci nu se utilizează *X ci CLEAR adresa cea mai mică–1.
3	*R	Execută codul compilat (deci face acelaşi lucru ca şi RANDOMIZE USR adresă).
4	*T	Comandă folosită pentru a afla informaţii despre tipul variabilelor programului BASIC. Afişează tipul variabilelor numerice simple şi lungimea maximă ocupată de variabilele şir simple, dar nu dă informaţii despre matrice.
5	*ERASE	Şterge programul BASIC şi variabilele din memorie fără a afecta programul HIBASIC sau orice cod dincolo de RAMTOP.
6	BREAK	Opreşte orice program,inclus codul compilat.
7	*D	La fel ca *C dar memorează doar codul generat de instructiunea DATA.
8	*E	La fel ca *C dar nu memorează codul generat de instrucţiunea DATA.

Cele două comenzi ***D** şi ***E** sînt utile pentru a diviza un program de lungime mare ce conţine instrucţiuni **DATA** în două părţi: partea de cod şi partea de date (nu contează ordinea comenzilor; astfel se poate

folosi mai întîi ***D,SAVE**, pentru partea de date şi apoi ***E, SAVE** pentru partea de cod). Cele două părţi vor forma un cod continuu în programul final.

Pentru o asemenea situaţie algoritmul de lucru este următorul :

1) Se tastează ***D** şi rezultă informaţiile **SAVE "nume1" CODE adr1,lungime1, LOAD "nume1" CODE adr2**, după care se salvează **CODE adr1,lungime1**.

2) Se tastează ***E** şi apare mesajul " `Delete BASIC Y/N?` "; se tastează Y şi se afişează **SAVE "nume2" CODE adr3**, (lungime3+număr octeţi pentru variabile), respectiv **LOAD "nume2" CODE adr4**, după care se salvează **CODE adr3,lungime3+nr,octeţi pentru variabile.**

3) In programul loader se introduc instrucţiunile :

CLEAR adr4-1: LOAD "nume1"CODE adr2,lungime1:
LOAD "nume2" CODE adr4,lungime3+nr.octeţi pentru variabile:
RANDOMIZE USR adr4

Tabelul 18.2 -MESAJELE DE EROARE HIBASIC

Nr.crt.	MESAJUL DE EROARE	SEMNIFICAŢIA
1	`Invalid compiler directive`	**Directivă de compilare invalidă (se obţine acest mesaj cînd se declară o variabilă a doua oară).**
2	`Expecting a number`	**Se aşteaptă un număr şi se va introduce numărul respectiv**
3	`Expecting an integer`	**Se aşteaptă un întreg (se va folosi INT după instrucţiunea DATA pentru care există valori întregi)**
4	`Non suported`	**Neadmis**
5	`Non existed line`	**O linie inexistentă (apare cînd o instrucţiune GO TO, GOSUB, RESTORE se referă la o linie inexistentă sau în afara porţiunii de program compilate.**

6	To many variabile	Prea multe variabile(numărul maxim admis pentru variabilele numerice simple este 255).
7	USE *D, *E	Nu mai este spațiu de memorie.
8	Not enough room for m/c	Se cere folosirea comenzilor *D și apoi *E.
9	Not enough roon for m/c	Spațiu insuficient pentru codul compilat (nu încape în memorie după RAMTOP).
10	Exec. adress to high	Adresă de execuție prea mare.
11	Do not test	Nu testați (codul compilat nu se află în poziție potrivită și deci nu se poate executa ci doar salva și reîncărca în poziția respectivă).
12	No file space	Nu există spațiu pentru fișier (apare în timpul executării lui *T)

Sînt de menționat următoarele :

1) Nici o expresie (exceptînd VAL"număr") nu este admisă în instrucțiunile DIM și DATA.

2) Nu sînt acceptate expresii (altele decît VAL"număr") în GO TO. GOSUB, RESTORE și nici matrice cu dimensiuni mai mari sau egale cu 3.

3) Atributele implicite PAPER 8,FLASH 0, BRIGHT 0 pe care BASIC-ul le folosește pentru PLOT, DRAW, CIRCLE nu sînt introduse în timpul compilării.

18.4. EXEMPLE DE UTILIZARE A COMPILATORULUI HISOFT BASIC

Pentru ilustrarea modului de lucru cu compilatorul HISOFT BASIC se prezintă un număr de 5 exemple comentate în cele de urmează.

Exemplul 18.1 : programul afișează un șir de caractere unul sub

celălalt, diminuat de fiecare dată cu un caracter:

```
10 INPUT "Introduceti numele dvs",N$
20 LET L=LEN N$
30 FOR I=0 TO L-1
40 PRINT N$ (TO L-I)
50 NEXT I
```

În vederea compilării se introduce o linie nouă:

```
9 REM : OPEN #
```

după care se lansează în execuție cu comanda RUN pentru a se vedea dacă programul funcționează corect (tastînd " MIRCEA " ca răspuns la instrucțiunea INPUT). Apoi acesta se compilează cu comanda ***C**,compilatorul afișînd :adresa și lungimea codului [64510,581(plus 277 octeți pentru variabilele codului)],adresa de LOAD (64510) și numărul de octeți al programului BASIC (104).

Dacă se inserează linia

```
8 REM : LEN N$ <=50
```

și se tastează succesiv ***X** și apoi ***C** se obține un cod mașină mai mic (581 + 72 octeți pentru variabilele codului compilat).

Se precizează că la programe mici rezultă coduri mașină mai lungi decît programul BASIC, dar la programe lungi codul mașină este mai mic decît acest program.

Exemplul 18.2 : programul desenează o spirală bazată pe hexagoane a căror latură se diminuează continuu:

```
10 REM : OPEN #
15 CLS
20 LET C=COS(PI/3)
30 LET S=SIN(PI/3)
40 LET C1=COS(PI/36)
50 LET S1=SIN(PI/36)
60 LET SF=.95
70 LET X=95
80 LET Y=0
90 LET CX=130
```

```
100 LET CY=88
110 LET SC=1.16
120 FOR J=1 TO 43
130 FOR I=0 TO 6
140 LET SX=X*SC+CX
150 LET SY=CY+Y
160 IF I=0 THEN GO TO 190
170 PLOT SX1,SY1
180 DRAW (SX-SX1),(SY-SY1)
190 LET SX1=SX:LET SY1=SY
200 LET XN=X*C-Y*S
210 LET Y=X*S+Y*C
220 LET X=XN
230 NEXT I
240 LET XN=SF*(X*C1-Y*S1)
250 LET Y=SF*(X*S1+Y*C1)
260 LET X=XN
270 NEXT J
280 STOP
290 SAVE "SPIRALA"
```

Tastînd ***C** pentru compilare se constată că în partea superioară a ecranului apar linia 290 și semnul ? (care clipește) și mesajul "Non suported" (în partea inferioară a ecranului). Prin acest mesaj compilatorul comunică neexecutarea compilării datorită prezenței instrucțiunii **SAVE** (deoarece nici una din comenzile sistemului de operare nu poate fi executată de HISOFT BASIC fiind specifice interpretorului BASIC). Din acest motiv se inserează linia

```
271 REM : CLOSE #
```

și programul se poate acum compila cu directiva ***C** (linia 290 nu mai este compilată). Rezultă un cod mașină la adresa 64376 și lungimea 837 (+105) octeți, pentru programul BASIC ce are lungimea de 497 octeți,

Tastînd ***X** și apoi ***T** urmat de **RUN**, programul este rulat; tastînd în continuare **CLS** și apoi ***T** se afișează setul de variabile al programului BASIC.Dacă acum se inserează linia

```
REM : INT+ CX, CY, J, I
```

și programul se recompilează cu directiva ***C**, rezultă un cod mașină mai

scurt (732+81) octeţi.Rulînd codul maşină (cu comanda *R) se constată că spirala se desenează de 3 ori mai repede.

Exemplul 18.3 : programul desenează 13 pisici în diferite zone ale ecranului :

```
 8 REM:INT+ N,J,I,X,Y,XO,YO
 9 REM:OPEN #
10 DATA INT 2,0,6,0,0,9,1,15,0,16,1,16,12,15,13 14,
   12,14,2,10,2,11,6,8,12,10,15,9,18,8,22,7,18,3
   18,2,22,1,18,0,15,2,12,0,6,0,3,2,0
14 CLS : LET N=0: RANDOMIZE
15 FOR J=0 TO 235 STEP 19
16 BEEP .01,N
20 RESTORE : READ X,Y
30 PLOT J+X,4+RND*150
40 FOR I=1 TO 23
50 LET XO=X: LET YO=Y
60 READ X,Y
70 DRAW X-XO,Y-YO
80 NEXT I
81 LET N=N+1
82 PRINT # I; AT 1,0;N;" PISICI";"" AND (N>1)
85 NEXT J
90 PAUSE 0
91 REM : CLOSE #
```

Programul are direct introduse în liniile 8 şi 10 specificaţiile privind variabilele întregi (N, J, I, X, Y, X0, Y0), respectiv valorile întregi din DATA. In urma compilării (cu *C) rezultă un cod maşină la adresa 64694 de lungime 652 (+22) octeţi (pentru programul BASIC care are 724 octeţi).

Exemplul 18.4 : programul umple ecranul cu un cuvînt ales de utilizator, din trei variante oferite :

```
 8 REM : LEN C$<=5
```

```
  9 REM : INT+ N,I
 10 REM : OPEN #
 20 CLS : PRINT "1(2sp)CAFEA" ` "2(2sp)CEAI" `
    "3(2sp)UNT"
 30 INPUT "Apasati 1,2 sau 3",N
 40 IF N<1 OR N>3 THEN GO TO 30
 50 GOSUB 100*N
 60 STOP
100 LET C$=CAFEA": GO TO 500
200 LET C$="CEAI": GO TO 500
300 LET C$=UNT": GO TO 500
500 CLS : FOR I=1 TO INT (704/LEN C$): PRINT C$;:
    NEXT I: RETURN
```

Tastînd *C pentru compilare se constată că se afișează linia 50 împreună cu mesajul "Non suported" deoarece conține o instrucțiune GOSUB calculată. Urmărind programul se observă că variabila N nu poate fi decît 1,2 sau 3, deci datele folosite în linia 50 sînt 100, 200 și 300. Compilarea va fi posibilă dacă se inserează linia

```
7 REM : GOSUB 100,200,300
```

Rezultă codul mașină de lungime 712(+15) octeți plasat la adresa 64641 (pentru un program BASIC de 305 octeți).

Exemplul 18.5 : programul desenează spațial (3D) un număr de 12 paralelipipede de înălțimi aleatoare,dispuse pe 3 rînduri avînd fiecare 4 paralelipipede :

```
  7 REM : INT +a,y,o,i,rnd,q,f
  8 REM : OPEN #
 20 BORDER 7: PAPER 7: INK 0: CLS
100 FOR A=0 TO 60 STEP 20: PLOT A,A: DRAW 160,0:
    NEXT A
105 FOR A=0 TO 160 STEP 40: PLOT A,0: DRAW 60,60:
    NEXT A
990 DIM Q(12)
994 LET y=0: LET o=0: LET I=0
999 LET RND=INT(RND*70)+35: LET Q=RND : PRINT AT
    0,0;
```

```
     "INALTIMEA :";Q;" "
1000 FOR f=0 TO RND : PLOT INVERSE 1;40+I,f+40-y:
     DRAW 40,0: PLOT INVERSE 1;80+I, f+40-y:DRAW
     20,20: PLOT INVERSE 1;100+I,f+60-y: DRAW -40,0:
     DRAW -20,-20: NEXT f
1005 PLOT INVERSE 1;40+I,f+40-y:DRAW INVERSE 1;40,0:
     PLOT INVERSE 1;80+I,f+40-y: DRAW INVERSE 1;
     20,20: PLOT INVERSE 1;100+I,f+60-y: DRAW INVERSE
     1;-40,0: DRAW INVERSE 1;-20,-20
1010 PLOT INVERSE 1;40+i, f+40-y: DRAW INVERSE 1;0,-
     RND
1049 LET o=o+1: LET I=1+41
1060 IF o=4 THEN LET i=-20: LET y=y+20
1080 IF o=12 THEN GO TO 1100
1090 GO TO 999
1100 PRINT # 1; AT 1,4;"APASATI O TASTA OARECARE":
     PAUSE 0: PRINT AT 0,0;"DORITI RELUAREA (d/n)?":
     PAUSE 0: CLS
1110 IF INKEY$="D" OR INKEY$="d" THEN GO TO 100
1120 BEEP .2,40: PAUSE 4: BEEP .2,-40: STOP
1121 REM : CLOSE #
```

În urma compilării se onține un cod-mașină de 1623 octeți (1541 + 82) plasat la adresa 63745.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVA

1. **Dumitrașcu Liviu**, *Microelectronica interactivă*, Editura Tehnică, București, 1989.

2. **GEE S.,M.**, *The Spectrum Programmer*, Granada, London, Toronto, Sidney, NEW York, 1982

3.**Petrescu Adrian, Francisc Iacob**, *Microcalculatorul personal HC-80*, AMC vol.49, Editura Tehnică, București,1985

4. **Petrescu Adrian și colectiv**,*ABC de calculatoare personale și...nu doar atît*, Editura Tehnică, București, 1990

5. **Popovici Mircea-Mihail**, *Mecanica tehnică pentru muncitori* (3 volume). Editura Tehnică, București, 1980, 1982, 1985

6. **Rădulescu Octavian**, *Sinteze optimale în construcția de mașini*, Editura Tehnică, București, 1984

7. **Rădulescu Octavian**, *Organe de mașini- Sinteze optimale*, Editura Academiei Militare, București, 1982

8. **Vickers Steven**, *ZX Spectrum-Sinclair, Basic Programming* Sinclair Research Ltd, London, UK, 1983

9. Documentațiile programelor **BETA BASIC** și **HISOFT BASIC**

SUMAR

Lucrarea contine o colectie de programe scrise în limbajul BASIC, care aplica si dezvolta notiunile prezentate în primul volum. Astfel:

Capitolul 13 contine 8 programe din domeniul Rezistentei materialelor, Mecanismelor si Organelor de masini, remarcîndu-se în special programele de sinteza optimala a unor componente de masini.

Capitolul 14 contine 50 de programe de matematica diverse (puteri, factoriali, combinari, siruri, serii, functii numerice, ecuatii diferentiale de ordinul 1, operatii cu vectori, matrice si ecuatii lineare, distributii statistice si legi probabilistice).

Capitolul 15 prezinta 5 programe de uz general (directory, agenda telefonica, calendar, bioritm, conversie hexazecimal-zecimal).

Capitolul 16 este consacrat programelor de divertisment (jocuri) oferindu-se notiuni însotite de aplicatii privind animatia pe calculator; de asemenea sînt prezentate 5 jocuri atractive.

Capitolul 17 prezinta în detaliu programul BETABASIC (în variantele 3.1 si 1.8) însotit de aplicatii

Capitolul 18 explica modul de utilizare a compilatorului HISOFTBASIC cu ajutorul caruia programele scrise în limbajul BASIC pot fi transpuse (compilate) în limbaj masina pentru a le spori viteza de executie.

Mircea Mihail Popovici

În EDITURA APH au aparut:

- *M. POPOVICI* - **BASIC pentru calculatoarele SPECTRUM, etc. INSTRUCTIUNI, EXERCITII, PROBLEME**
- *R. HRISTEV* - **Introducere în PROLOG.**
  - **GHIDUL utilizatorului si programatorului SPECTRUM**
- *M. POPOVICI* - **LIMBAJUL MASINA pt. SPECTRUM, etc.**

ISBN 973-95175-7-9

LEI: 2500